

OXFORD

# *Suksevolle*

## *Sosiale Wetenskappe*

ONDERWYSERSGIDS

J. Bottaro  
S. Cohen  
L. Dilley  
D. Duffett  
P. Visser

Review Copy



Dit is onwettig om enige bladsye uit hierdie boek te fotokopieer sonder die skriftelike toestemming van die Uitgewer.

OXFORD  
UNIVERSITY PRESS

SOUTHERN AFRICA

Oxford University Press Southern Africa (Edms.) Bpk.

Vasco Boulevard, Goodwood, Kaapstad, Republiek van Suid-Afrika  
Posbus 12119, N1-stad, 7463, Kaapstad, Republiek van Suid-Afrika

Oxford University Press Southern Africa (Edms.) Bpk. is 'n filiaal van  
Oxford University Press, Great Clarendonstraat, Oxford OX2 6DP.

Die Press, 'n departement van die Universiteit van Oxford, bevorder die Universiteit se doelwit  
van voortrefflikheid in navorsing, vakkundigheid en onderrig deur wêreldwyd te publiseer in

Oxford New York

Auckland Dar es Salaam Hongkong Kaapstad Karatsji  
Koeala Loempoer Madrid Melbourne Mexikostad Nairobi  
Nieu-Delhi Shanghai Taipei Toronto

Met kantore in

Argentinië Brasilië Chili Frankryk Griekeland Guatemala Hongarye  
Italië Japan Die Oekraïne Oostenryk Pole Portugal Singapoer Suid-Korea  
Switserland Tsjeggiese Republiek Turkye Viëtnam

Oxford is 'n geregistreerde handelsmerk van Oxford University Press  
in die Verenigde Koninkryk en sekere ander lande.

Gepubliseer in Suid-Afrika  
deur Oxford University Press Southern Africa (Edms.) Bpk., Kaapstad

**Oxford Suksesvolle Graad 9 Onderwysersgids**

ISBN 9780199050772

© Oxford University Press Southern Africa (Edms.) Bpk. 2013

Die morele regte van die skrywers word gehandhaaf.

Databasisregte Oxford University Press Southern Africa (Edms.) Bpk. (skepper)

Eerste uitgawe 2009

Tweede uitgawe 2013

Alle regte voorbehou. Geen gedeelte van hierdie publikasie mag sonder dat skriftelike  
verlof vooraf van Oxford University Press Southern Africa (Edms.) Bpk. verkry is, gereproduseer  
of in 'n stelsel vir inligtingsbewaring geberg word of op enige wyse weergegee word nie,  
tensy soos uitdruklik deur die wet toegelaat, of kragtens ooreenkoms met die geskikte  
organisasie vir reprografikaregte. Rig enige navrae ten opsigte van reproduksie benewens bogenoemde aan  
Oxford University Press Southern Africa (Edms.) Bpk., by die adres bo.

Hierdie boek mag nie in enige ander gebonde vorm of met enige ander omslag gesirkuleer word  
nie, en dieselfde voorwaarde moet op enige aansaffer geplaas word.

Uitgewer : Elaine Williams

Besturende redakteur: Lize Venter-Horn / Allison Staals

Vertaler: Multilingua

Geset in pt op pt deur

Omslagreproduksie deur

Gedruk en gebind deur

**Erkennings**

Die uitgewer en outeurs bedank graag die organisasies wat materiaal verskaf het en toestemming vir die reproduksie daarvan verleen het.  
Alles moontlik is gedoen om kopiereghouers op te spoor, maar waar dit onmoontlik was, ontvang die uitgewer graag inligting sodat  
enige weglatings in verdere uitgawes reggestel kan word.

# Inhoudsopgawe

Hoe hierdie kursus werk .....	6
-------------------------------	---

## **Afdeling 1      Onderwysriglyne in die Senior Fase      8**

Die Nasionale Kurrikulum- en Assesseringsbeleidsverklarings .....	8
Leer in die Senior Fase.....	9

## **Afdeling 2      Beplanning en assessering      10**

Oorsig.....	10
Onderwysplan vir Sosiale Wetenskappe Graad 7 .....	10
Voorbeeld van 'n lesplan .....	16
Assessering .....	17
Formele Program van Assessering.....	18
Beplanning vir assessering.....	19

## **Afdeling 3      Onderwys en leer in Sosiale Wetenskappe      28**

Wat is Sosiale Wetenskappe?.....	28
Graad 9-spesifieke vaardighede vir Sosiale Wetenskappe.....	29

## **Afdeling 4      Hoe om Sosiale Wetenskappe te onderrig      33**

<b>Kwartaal 1 .....</b>	<b>.....</b>
-------------------------	--------------

### **Module 1      Kaartvaardighede      33**

Eenheid 1 Kontoerlyne .....	34
Eenheid 2 1 : 10 000 Ortofotokaarte .....	36
Eenheid 3 1 : 50 000 Topografiese kaarte.....	39
Eenheid 4 Inligting vanaf kaarte en foto's .....	41
Hersiening .....	45

### **Module 2      Tweede Wêreldoorlog (1919-1945)      46**

Eenheid 1 Die totstandkoming van Nazi-Duitsland.....	47
Eenheid 2 Tweede Wêreldoorlog: Europa .....	55
Eenheid 3 Tweede Wêreldoorlog in die Stille Oseaan.....	62
Hersiening .....	66

## **Kwartaal 2 .....**

### **Module 3      Ontwikkelingskwessies      68**

Eenheid 1 Ontwikkeling .....	69
Eenheid 2 Faktore wat ontwikkeling beïnvloed .....	72
Eenheid 3 Geleenthede vir ontwikkeling.....	76
Hersiening.....	79

### **Module 4      Die Kerntydperk en die Koue Oorlog (1945 - 1990)      80**

Eenheid 1 Toenemende spanning tussen die Geallieerdes na die einde van die Tweede Wêreldoorlog in Europa.....	81
Eenheid 2 Einde van die Tweede Wêreldoorlog in die Stille Oseaan: Atoombomme en die begin van die Kerntydperk.....	84
Eenheid 3 Definisie van die supermoondhede die betekenis van “Koue Oorlog”.....	89
Eenheid 4 Areas van konflik en kompetisie tussen die supermoondhede in die Koue Oorlog .....	92
Eenheid 5 Die einde van die Koue Oorlog 1989 .....	97
Hersiening.....	101

## **Kwartaal 3 .....**

### **Module 5      Oppervlakkragte wat die Arde vorm      102**

Eenheid 1 Verwering.....	103
Eenheid 2 Erosie en afsetting .....	104
Eenheid 3 Die impak van mense op gronderosie.....	107
Hersiening.....	110

### **Module 6      Keerpunte in die Suid-Afrikaanse geskiedenis sedert 1948      111**

Eenheid 1 Die Universele Verklaring van Menseregte na die Tweede Wêreld .....	112
Eenheid 2 Definisie van rassisme .....	114
Eenheid 3 1948: Die Nasionale Party en apartheid .....	117
Eenheid 4 1950's: Onderdrukking en nie geweldlose weerstand teen apartheid .....	122
Eenheid 5 Mondelinge geskiedenis en navorsingsprojek .....	129
Hersiening.....	131

**Kwartaal 4 .....**

**Module 7      Hulpbrongebruik en volhoubaarheid      133**

Eenheid 1 Gebruik van hulpbronne.....	134
Eenheid 2 Volhoubare gebruik van hulpbronne.....	138
Eenheid 3 Voedselhulpbronne .....	142
Hersiening .....	145

**Module 8      Keerpunte in Suid-Afrikaanse geskiedenis: 1948, 1960, 1976 en 1990      147**

Eenheid 1 1960 Die Sharpeville-slagting en di Langa-optog .....	148
Eenheid 2 1976 Die Soweto-opstand .....	155
Eenheid 3 1990 Die vrylating van Nelson Mandela en die ontbanning van die vryheidsbewegings .....	162
Hersiening .....	169
Voorbeeld halfjaar-eksamen memorandum .....	170
Voorbeeld jaareind-eksamen memorandum .....	175

**Afdeling 5      Alternatiewe hulpbronne      181**

Alternatiewe halfjaar-eksamen .....	181
Alternatiewe halfjaar-eksamen memorandum .....	185
Alternatiewe jaareind-eksamen .....	188
Alternatiewe jaareind-eksamen memorandum.....	193

**Bibliografiese besonderhede van hulpbronne is weggelaat in ooreenstemming met die DBO se beoordelingsproses. Dit sal vir die finale weergawes van hierdie boeke ingesluit word.**

# Hoe hierdie kursus werk

- Hierdie reeks voldoen aan die vereistes van die Nasionale Kurrikulum- en Assesseringsbeleidsverklaring (KABV) vir die Senior Fase.
- In Graad 9 bestaan hierdie reeks uit twee kernkomponente: 'n Leerdersboek en 'n Onderwysersgids.

## Die Leerdersboek

- Die Leerdersboek verskaf inhoud en vakkennis asook aktiwiteite vir leerders om hul kennis en vaardighede te ontwikkel, te oefen en vas te lê of te konsolideer.
- Skriftelike tekste word gesteun deur foto's en illustrasies wat help om inhoud te verduidelik. Alle voorbeelde, aktiwiteite en illustrasies is verteenwoordigend van alle kultuurgroepe.
- Aktiwiteite word geleidelik uitdagender sodat leerders hul begrip van begrippe of konsepte progressief ontwikkel.

## Die Onderwysersgids

- Die Onderwysersgids voorsien jou, die onderwyser, van al die instrumente vir beplanning, onderrig en assessering. Onderwysers kry leiding oor hoe om belangrike begrippe te onderrig.

## Hoe om die Onderwysersgids te gebruik

- Die Onderwysersgids vir Sosiale Wetenskappe dek Geskiedenis en Geografie en verskaf 'n ryke verskeidenheid hulpbronne om volledige dekking van die kurrikulum en die suksesvolle ontwikkeling van vaardighede in Sosiale Wetenskappe in Graad 9 te verseker.
- Die Onderwysersgids ondersteun jou deur steun en inligting te verskaf oor hoe om die vak te onderrig. Die hulpmiddels wat jy in die Onderwysersgids sal kry, sluit die volgende in:

**Afdeling 1 Onderwysriglyne in die Senior Fase**

**Die Nasionale Kurrikulum- en Assesseringsbeleidverklaring**

Hierdie reël is gebaseer op die "Nasionale Kurrikulumverklaring Grade R-12" (SKV, Januarie 2012), wat die beleidsdokumente vir hierdie onderwys in Suid-Afrika is. Die NABV bestaan uit drie dokumente, naamlik:

- "Kurrikulum- en Assesseringsbeleidverklaring (KABV)" vir alle gradeleë skole in grade R-12"
- "Nasionale Beleid rakende die Program- en Bevorderingsprosedure van die Nasionale Kurrikulumverklaring Grade R-12"
- "Nasionale Praktiese vir Assessering Grade R-12" (Januarie 2012).

Die KABV dokument het vier afdelings:

- Afdeling 1: Inleiding tot die Kurrikulum- en Assesseringsbeleidverklaring vir die basiese vak
- Afdeling 2: Die spesifieke vak se doelwitte, tydenswysings en verhoudings om dit te verskaf aan te leer
- Afdeling 3: Oorsig van onderwys- en onderwysplan vir die spesifieke vak
- Afdeling 4: Assesering in die spesifieke vak.

Definieer vak-, KABV- en onderwystermynologie vir die onderwyser

Verskaf formele assesseringstake soos deur die KABV vereis

**Aktiwiteit 12 Onderzoek die Ladyamfibiegebied** (Learnersboek: Afdeling 12)

**Formele assessering - Kaartwerkopdrag**

*(Learnersboek: Afdeling 12)*

**Riglyne van hierdie aktiwiteit vir te leer:**

Ondersteuning word hierdie aktiwiteit aangepas word. Dit is dikwels die teen van die te leer soos soos leerders mekaar kan help om in te leer.

**Voorgestelde antwoorde**

1.1 N5-PS polisievoertuig	(1)
1.2 M4-K kook	(1)
1.3 N13-S skool	(1)
1.4 C10-Malal Kland	(1)

**Toegelate tyd**

Dit is twee aktiwiteite in hierdie afdeling.

**Aktiwiteit 5 Oorsig van die Wêreld se agtergrond jare die USSR**

*(Learnersboek: Afdeling 5)*

**Riglyne van hierdie aktiwiteit vir te leer:**

- Leerders moet die jare in die 19e eeu leer.
- Hulle kan in die 19e eeu leer of die aktiwiteit al te leer.
- Hulle kan in die 19e eeu leer.
- Hulle kan in die 19e eeu leer.
- Hulle kan in die 19e eeu leer.

**Voorgestelde antwoorde**

- Die wêreld is in 1945 in twee blokke verdeel: kommunistiese supermoondheid en ander lande probeer om te leer.
- Die wêreld is in 1945 in twee blokke verdeel: kommunistiese supermoondheid en ander lande probeer om te leer.
- Die wêreld is in 1945 in twee blokke verdeel: kommunistiese supermoondheid en ander lande probeer om te leer.

Struktureer die kursus in lesse, met advies oor toegelate tyd vir inhoud volgens die KABV

Bykomende hulpbronne wat kerninhoud steun

**Hulpbronne**

- N5-PS polisievoertuig
- M4-K kook
- N13-S skool
- C10-Malal Kland

**Woordeskat**

Woorde wat die leerders moet leer, moet in die leerplan of leerplan.

**Toegelate tyd**

Dit is twee aktiwiteite in hierdie afdeling.

**Achtergrond-inligting**

Topografiese kaarte van die wêreld se oorsake is jare.

**Die Nasionale Kurrikulum- en Assesseringsbeleidsverklarings**

Hierdie reeks is gebaseer op die “Nasionale Kurrikulumverklaring Grade R–12” (NKV, Januarie 2012), wat die beleidsdokument vir leer en onderrig in Suid-Afrika is. Die NKV bestaan uit drie dokumente, naamlik:

- “Kurrikulum- en Assesseringsbeleidverklarings (KABV) vir alle goedgekeurde vakke vir grade R–12”
- “Nasionale Beleid rakende die Program- en Bevorderingsvereistes van die Nasionale Kurrikulumverklaring Grade R–12”
- “Nasionale Protokol vir Assesering Grade R–12” (Januarie 2012).

Elke KABV-dokument het vier afdelings:

- Afdeling 1: Inleiding tot die Kurrikulum- en Assesseringsbeleidsverklarings vir die bepaalde vak
- Afdeling 2: Die spesifieke vak se doelwitte, tydtoewysings en vereistes om dit as 'n vak aan te bied
- Afdeling 3: Oorsig van onderwerpe en onderwysplan vir die spesifieke vak
- Afdeling 4: Assesering in die spesifieke vak

Afdelings 2, 3 en 4 van die KABV-dokumente, saam met die “Nasionale Beleid betreffende die Program- en Bevorderingsvereistes van die NKV”, bevat die norme en standaarde van die “Nasionale Kurrikulumverklaring Grade R–12”. Saam bied hierdie dokumente die grondslag vir die bepaling van minimum uitkomst, prosesse en prosedures vir die assessering van leerderprestasie in openbare en onafhanklike skole.

**Onderrigtydtoewysing**

Die onderrigtyd in die Senior Fase is soos volg:

<b>Vak</b>	<b>Onderrigure per week</b>	<b>Totale ure per termyn</b>
Huistaal	5	50
Eerste Addisionele Taal	4	40
Wiskunde	4,5	45
Natuurwetenskap	3	30
Sosiale Wetenskappe	3	30
Tegnologie	2	20
Ekonomiese en Bestuurswetenskappe	2	20
Lewensoriëntering	2	20
Skeppende Kunste	2	20
Totaal	27,5	275



# Leer in die Senior Fase

## Oorsig van onderwerpe

	Graad 7	Graad 8	Graad 9
Kwartaal 1	Geskiedenis: Die koninkryk van Mali en die stad Timboektoe in die 14de eeu Geografie: Kaartvaardighede (Fokus: plaaslike kaarte)	Geskiedenis Die Industriële Revolusie in Brittanje en suidelike Afrika Geografie: Kaarte en aardbolle (Fokus: wêreld en plaaslik)	Geskiedenis: Tweede Wêreldoorlog (1939–1945) Geografie: Kaartvaardighede (Fokus: topografiese en ortofotokaarte)
Kwartaal 2	Geskiedenis: Die transatlantiese slawehandel Geografie: Aardbewings, vulkane en vloede	Geskiedenis: Die mineraalomwenteling in Suid-Afrika Geografie: Klimaatstreke (Fokus: Suid-Afrika en wêreld)	Geskiedenis: Die Kern tydperk en die Koue Oorlog (1945–1990) Geografie: Ontwikkelingskwessies (Fokus: Suid-Afrika en wêreld)
Kwartaal 3	Geskiedenis: Kolonisasie van die Kaap gedurende die 17de en 18de eeu Geografie: Bevolkingsgroei en bevolkingsverandering (Fokus: wêreld)	Geskiedenis: Die stormloop na Afrika – laat 19de eeu Geografie: Vestiging (Afrika met fokus op Suid-Afrika)	Geskiedenis: Keerpunte in Suid-Afrikaanse geskiedenis 1948 en 1950's Geografie: Oppervlakkragte wat die aarde vorm (Fisiese Geografie)
Kwartaal 4	Geskiedenis: Samewerking en konflik aan die grense van die Kaapkolonie vroeg in die 19de eeu Geografie: Natuurlike hulpbronne en bewaring in Suid-Afrika	Geskiedenis: Die Eerste Wêreldoorlog (1914–1918) Geografie: Vervoer en handel (Fokus: Suid-Afrika en wêreld)	Geskiedenis: Keerpunte in Suid-Afrikaanse geskiedenis 1960, 1976 en 1994 Geografie: Hulpbrongebruik en volhoubaarheid (Fokus: wêreld)

## Oorsig

Assessering gaan oor die versameling van bewyse van wat die leerder geleer het. Dit vorm 'n integrale deel van onderrig en leer en dit moet beplan word wanneer die lesinhoud beplan word. Assessering help om die leerders se behoeftes te identifiseer. Dit bied ook bewys van vordering, stel onderwysers in staat om na te dink oor wat hulle doen en verskaf terugvoer en verslagdoening aan alle belanghebbendes. Goeie assesseringspraktyk in Sosiale Wetenskappe sluit in:

- Assessering of vaardighede en doelwitte op kennis van inhoud wat toegepas word
- Verskaffing van terugvoer

## Onderwysplan vir Sosiale Wetenskappe Graad 9

Hierdie onderwysplan toon:

Die tydtoewysing van die onderwerpe vir die kursus per termyn

- Waar om die tersaaklike inhoud en aktiwiteite in die Leerdersboek te kry
- Wanneer Formele Assessering plaasvind, kruisverwysing na geskikte aktiwiteite in die Leerdersboek.

Hierdie onderwysplan volg die tydtoewysings soos in die KABV vir Sosiale Wetenskappe uiteengesit. Dit veronderstel drie uur onderwys per week.

Kwartaal	Inhoud (soos in CAPS)	Leerdersboek	Aktiwiteite en hersiening
1	<b>Kaartvaardighede</b>	<b>Module 1 bladsy 7</b>	
	Kontoerlyne <ul style="list-style-type: none"> <li>• Begrip 'kontoerlyne' (modelle en landskapkaarte met landskapeienskappe)</li> <li>• Steil en sagte hellings (beskrywing van gradient)</li> <li>• Riviervalleie en uitlopers</li> </ul>	Eenheid 1 bladsy 10-13	Aktiwiteite 1-2
	1:10 000 Ortofotokaarte <ul style="list-style-type: none"> <li>• Vertikale lugfoto's (Hersien van grad 8)</li> <li>• Ortofotobeelde wat van lugfoto's gemaak is</li> <li>• Hoe hoogte op ortofotokaarte aangetoon word</li> </ul>	Eenheid 2 bladsy 14-16	Aktiwiteite 3-4

Kwartaal	Inhoud (soos in CAPS)	Leerdersboek	Aktiwiteite en hersiening
1	1:50 000 Topografiese kaarte <ul style="list-style-type: none"> <li>Lees kaartsimbole om verskeie terreinbakens te identifiseer</li> <li>Hoogte-aanduidings op topografiese kaarte</li> <li>Kontoerpatrone wat riviervalleie, heuwels, berge, rante en uitlopers toon</li> <li>Skaal en meet van afstande op topografiese kaarte- gebruik lyn- en verhoudingskaal</li> <li>Gebruik koördinate om die posisie van terreinbakens te bepaal</li> </ul>	Eenheid 3 bladsy 17-20	Aktiwiteite 5-8
	Inligting vanaf kaarte en foto's <ul style="list-style-type: none"> <li>Vertolking van inligting uit topografiese en ortografiese kaarte en lugfoto's</li> </ul>	Eenheid 4 bladsy 21-26	Aktiwiteite 9-12
	<b>Tweede Wêreldoorlog (1919-1945)</b>	<b>Module 2 bladsy 31</b>	
	Die totstandkoming van Nazi-Duitsland <ul style="list-style-type: none"> <li>Die einde van die Eerste Wêreldoorlog; Die Weimar-republiek en die Verdrag van Versailles; Straf vir Duitsland</li> <li>Hitler en die Nazis 1920</li> <li>Die Groot Depressie van 1929 en die uitwerking daarvan op Duitsland</li> <li>Mislukte demokrasie in die Weimar-republiek</li> <li>Redes waarom die mense die Nazi-party gesteun het en die verkiesings van 1932 en 1933</li> <li>Die Magtigingswet (1933) en diktatorskap (teenstanders is na konsentrasiekampe gestuur)</li> <li>Die Neurenbergwette en die wegneem van Jode se basiese regte 1935; vervolging van politiese teenstanders, Jehovasgetuies, sigeuners, homoseksuele, Slawiërs, swart mense en mense wat fisies of verstandelik gestrem was; Nazi-Duitsland as 'n voorbeeld van 'n fascistiese staat</li> </ul>	Eenheid 1 bladsy 32-40	Aktiwiteite 1-7

Kwartaal	Inhoud (soos in CAPS)	Leerdersboek	Aktiwiteite en hersiening
1	<p>Tweede Wêreldoorlog: Europa (1939-1945)</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>Nazi-Duitsland se buitelandse beleid (kortliks)</li> <li>Uitbreek van die Tweede Wêreldoorlog; Spilmoondhede teen Geallieerdes</li> <li>Uitwissingskampe, volksmoord, massamoord en die finale oplossing</li> <li>Voorbeelde van weerstand teen Nazisme in Duitsland</li> <li>Die einde van die Tweede Wêreldoorlog in Europa</li> </ul>	Eenheid 2 bladsy 41-48	Aktiwiteite 8-13
	<p>Tweede Wêreldoorlog in die Stille Oseaan (1941-1945)</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>Amerikaanse toetrede tot die oorlog teen Japan (Pearl Harbour)</li> </ul>	Eenheid 3 bladsy 49-52	Aktiwiteite 14-16
2	<b>Ontwikkelingskwessies</b>	<b>Module 3 bladsy 55</b>	
	<p>Ontwikkeling</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>Betekenis van ontwikkeling- insluitend ekonomiese-, maatskaplike- en omgewingsaspekte</li> <li>Maniere om ontwikkeling te meet</li> <li>Die Mensontwikkelingsindeks (MOI)- lewensverwagting, onderwys, BBP per capita</li> <li>Verskille in ontwikkeling dwarsoor die wêreld; vergelykings van geselekteerde lande en streke</li> </ul>	Eenheid 1 bladsy 56-62	Aktiwiteite 1-4
	<p><b>Faktore wat ontwikkeling beïnvloed</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>Redes vir verskille in ontwikkeling</li> </ul>	Eenheid 2 bladsy 63-69	Aktiwiteite 6-8
	<p><b>Geleenthede vir ontwikkeling</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>Billiker handelsbetrekkinge</li> <li>Alternatiewe ontwikkeling- veral alternatiewe vir industrialisasie</li> </ul> <p>Volhoubare ontwikkeling- Sluit in ekonomiese-, maatskaplike en omgewingsfaktore</p>	Eenheid 3 bladsy 70-75	Aktiwiteite 9-11

Kwartaal	Inhoud (soos in CAPS)	Leerdersboek	Aktiwiteite en hersiening
2	<b>Die Kerntydperk en die Koue Oorlog (1945-1990)</b>	<b>Module 4 bladsy 77</b>	
	Toenemende spanning tussen die Geallieerders na die einde van die Tweede Wêreldoorlog in Europa <ul style="list-style-type: none"> <li>USSR versus VSA en die Weste</li> </ul>	Eenheid 1 bladsy 78-80	Aktiwiteite 1-3
	Einde van die Tweede Wêreldoorlog in die Stille Oseaan: Atoombomme en die begin van die Kerntydperk <ul style="list-style-type: none"> <li>Wanneer, waar, waarom en hoe is die Tweede Wêreldoorlog beëindig?</li> <li>Waarom het VSA die bomme afgegooi?</li> <li>Was dit geregverdig?</li> </ul>	Eenheid 2 bladsy 81-84	Aktiwiteite 3-5
	Definisie van die supermoondhede en die betekenis van “koue Oorlog” <ul style="list-style-type: none"> <li>Die Koue Oorlog</li> </ul>	Eenheid 3 bladsy 85-87	Aktiwiteite 6-7
	Areas van konflik en kompetisie tussen die supermoondhede in die Koue Oorlog <ul style="list-style-type: none"> <li>Wapenwedloop</li> <li>Ruimtewedloop</li> <li>Verdeling van Duitsland en die bou van die Berlynse Muur</li> </ul>	Eenheid 4 bladsy 88-93	Aktiwiteite 8-12
	Die einde van die Koue Oorlog: 1989 <ul style="list-style-type: none"> <li>Die val van die Berlynse Muur 1989</li> <li>Die val van die Sowjetunie in 1991 (kortliks)</li> </ul>	Eenheid 5 bladsy 94-96	Aktiwiteite 13-14
3	<b>Oppervlakkragte wat die Aarde vorm</b>	<b>Module 5 bladsy 99</b>	
	Verwering <ul style="list-style-type: none"> <li>Die begrip verwering</li> <li>Fisiese verwering</li> <li>Chemiese verwering</li> <li>Biologiese verwering</li> <li>Uitwerking van menslike aktiwiteite op verwering</li> </ul>	Eenheid 1 bladsy 100-104	Aktiwiteit 1

Kwartaal	Inhoud (soos in KABV)	Leerdersboek	Aktiwiteite en hersiening
3	<p>Erosie en afsetting</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>Verskil tussen verwerking, erosie en afsetting</li> <li>Riviere- verskynsels van erosie en afsetting langs 'n rivierloop</li> <li>See- eienskappe van erosie en afsetting geassosieer met golfaksie; die krag van golfaksie en tipiese landvorms</li> <li>Bewegende ys- verskynsels van erosie en afsetting geassosieer met vergletserde landskappe</li> <li>Wind- verskynsels van erosie en afsetting wat met wind geassosieer word</li> </ul>	Eenheid 2 bladsye 105 - 115	Aktiwiteite 2-7
	<p>Die impak van mense op erosie</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>Die mens se bydraes tot erosie deur landbou, konstruksie en mynbou</li> <li>Gevallestudie: Landbou as bydraer tot erosie</li> </ul>	Eenheid 3 bladsye 116-118	Aktiwiteit 8
	<b>Keerpunte in die Suid-Afrikaanse geskiedenis sedert 1948</b>	<b>Module 6, bladsy 121</b>	
	Die universele verklaring van Menseregte na die Tweede Wêreldoorlog	Eenheid 1 bladsye 122-123	Aktiwiteit 1
	<p>Definisie van rassisme</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>Menslike evolusie en die gemeenskaplike voorgeslagte</li> <li>Apartheid en die mite oor ras</li> </ul>	Eenheid 2 bladsye 124-125	Aktiwiteite 2-3
	<p>1948 Die Nasionale Party end apartheid</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>Segregasie van rasse voor apartheid</li> <li>Die belangrikste apartheidswette</li> </ul>	Eenheid 3 bladsye 126-132	Aktiwiteite 4-7
	<p>1950's: Onderdrukking en nie-gewelddadige weerstand apartheid</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>Die SACP word verban</li> <li>Die ANC se program van aksie</li> <li>Die Versetveldtog (ingesluit die invloed van Mahatma Gandhi)</li> <li>Die Vryheidsmanifes en die hoogverraadverhoor</li> <li>Die vroue se optog</li> </ul>	Eenheid 4 bladsye 133-138	Aktiwiteit 8-11
	<p>Mondelinge geskiedenis en navorsingsprojek:</p> <p>Voorgestelde onderwerp: Hoe apartheid mense se lewens beïnvloed het en hoe mense daarop gereageer het</p>	Eenheid 5 bladsye 139-142	Projek

Kwartaal	Inhoud (soos in CAPS)	Leerdersboek	Aktiwiteite en hersiening
4	<b>Hulpbrongebruik en volhoubaarheid</b>	<b>Module 7 bladsy 145</b>	
	Gebruik van hulpbronne <ul style="list-style-type: none"> <li>• Gebruike van natuurlike hulpbronne- hernubare en niehernubare hulpbronne</li> <li>• Gevolge van onverstandige hulpbron- gebruik               <ul style="list-style-type: none"> <li>• Oorbevissing van die oseane</li> <li>• Oorbeweiding</li> </ul> </li> </ul>	Eenheid 1 bladsye 146- 152	Aktiwiteite 1-3
	Volhoubare gebruik van hulpbronne <ul style="list-style-type: none"> <li>• Die begrippe volhoubare en onvolhoubare gebruik van hulpbronne</li> <li>• Maniere van volhoubare hulpbron-gebruik               <ul style="list-style-type: none"> <li>• Volhoubare visvangs</li> <li>• Volhoubare grondgebruik vir weiding</li> </ul> </li> <li>• Rol van verbruikers om meer volhoubare gebruik van hulpbronne te kies- verminder druk op hulpbronne- verklein koolstofvoetspore</li> </ul>	Eenheid 2 bladsye 153-160	Aktiwiteite 4-7
	Voedselhulpbronne <ul style="list-style-type: none"> <li>• Die begrip van voedselsekureit- plaaslike bedreigings- streek en wêreldwye voorbeelde</li> <li>• Die rol van wetenskap en tegnologie in voedselproduksie               <ul style="list-style-type: none"> <li>• Fabrieksboerdery</li> <li>• Genetiese modifikasie van gewasse</li> </ul> </li> <li>• Volhoubare boerdery – gepaste tegnologieë en boerderytegnieke</li> </ul>	Eenheid 3 bladsye 161-165	Aktiwiteite 8-9
	<b>Keerpunte in die Suid-Afrikaanse geskiedenis: 1948, 1960, 1976 en 1990</b>	<b>Module 8, bladsy 167</b>	
	1960 Die slagting by Sharpeville en die Langa optog <ul style="list-style-type: none"> <li>• Die totstandkoming van die PAC 1959</li> <li>• Oorsake, leiers, gebeurtenisse, en gevolge hiervan</li> </ul>	Eenheid 1 bladsye 168-174	Aktiwiteite 1-4
	1976 Die Soweto opstand <ul style="list-style-type: none"> <li>• Oorsake, leiers, gebeurtenisse van 16 Junie. Die gevolge van die Soweto- opstand, weerstand groei, onderdrukking van opposisie</li> </ul>	Eenheid 2 bladsye 175-182	Aktiwiteite 5-8
	1990: Die vrylating van Nelson Mandela en die ontbaning van die vryheidsbeweging <ul style="list-style-type: none"> <li>• Gebeure wat gelei het tot die 1994- verkiesing (in breë terme)</li> </ul>	Eenheid 3 bladsye 183-189	Aktiwiteite 9-13

## Voorbeeld van 'n lesplan

Sekere onderwysers sal daaglikse lesplanne nuttig vind, hoewel dit nie 'n formele beleidsvereiste is nie. Hieronder is 'n voorbeeld van Graad 7 van hoe om 'n lesplan te voltooi.

Datum:	Graad: 7	Kwartaal: 2
Module: 3	Eenheid: 3	Kontaktyd: 1 uur
Inhoud/begrip: Vulkane – waar en hoekom hulle voorkom	Aktiwiteit 3 – Kruisverwys kaarte om lande te identifiseer  Aktiwiteit 4 – Vra vrae en identifiseer probleme	Hulpbronne benodig: Wêreldkaart met fisiese kenmerke  Nuusberigte van onlangse vulkaan-aktiwiteite
<b>Aktiwiteit 4: Vra vrae en identifiseer probleme</b>		
Skakels met vorige aktiwiteit: nie N.v.t.		
Skakels met volgende aktiwiteit: N.v.t.		
<p>Onderwysplan</p> <p>Gebruik 'n fisiese wêreldkaart om die voorkoms van vulkane aan te dui. Teken datums, sterkte en ander inligting langs die kaart aan.</p> <p>Gebruik onlangse gebeure as gevallestudies om leerders se bewustheid van vulkaan-uitbarstings te verhoog.</p> <p>As tyd dit toelaat, laat leerders 'n vulkaan-model bou.</p>		
<p>Assessering: Groep/leerder assessering</p> <p>klasbespreking</p>		
Besinning deur onderwyser:		



## Assessering

Assessering is die beplande proses om inligting oor leerders se prestasie op 'n deurlopende basis te identifiseer, te versamel en te vertolk. Assessering moet formeel en informeel gedoen word, en 'n verskeidenheid assesseringstake moet gebruik word. Leerders moet betyds terugvoer oor formele en informele assessering kry.

Informele of daaglikse assessering

Informele assessering is daaglikse monitering van leerders se vordering. Dit word deur waarneming, besprekings, praktiese demonstrasies, leerder-onderwyser-konferensies, informele klaskamerwisselwerking, ens gedoen. Byvoorbeeld, die aktiwiteite op bladsye 17, 34 en 38 is geskik vir informele assessering.

KABV sê vir ons dat informele assessering gebruik moet word om terugvoer aan die leerders te gee en ook by die beplanning vir onderrig gebruik te word, maar dit hoef nie aangeteken of vir bevordering in aanmerking geneem te word nie. Dit moet nie afsonderlik van leeraktiwiteite wat in die klaskamer plaasvind, gesien word nie. Leerders of onderwysers kan hierdie assesseringstake nasien.

Leerders ondervind dikwels probleme om lang skriftelike take af te handel. Dit is hoekom ons aktiwiteite soos Aktiwiteit 3 op bladsy 36 en Aktiwiteit 4 op bladsy 174 verskaf.

Leerders moet gereeld lees en skryf – begin met sinne en paragrawe en bou op tot langer stukke. Baie hiervan kan gestruktureer word deur aktiwiteite in Sosiale Wetenskappe deur te werk.

## Formele assessering

Sekere take vorm 'n formele program van assessering vir die jaar. Formele assesseringstake word deur die onderwyser nagesien en formeel aangeteken met die oog op vordering en vir sertifisering. Alle formele assesseringstake is aan moderering onderhewig vir gehalteversekering en om te sorg dat gepaste standaarde gehandhaaf word.

Formele assessering bied aan onderwysers 'n stelselmatige manier om te evalueer hoe goed leerders vorder in 'n graad en in 'n bepaalde vak. Voorbeelde van formele assessering sluit in toetse, eksamens, praktiese take, projekte, mondelinge aanbiedings, demonstrasies, opvoerings en dies meer. Formele assesseringstake is deel van 'n jaar lange formele program van assessering in elke graad en vak.

# Formele Program van Assessering

## Formele assesseringsvereistes van Sosiale Wetenskappe

Geskiedenis en Geografie moet afsonderlik geassesseer word. Die vorms van assessering wat gebruik word, moet geskik wees vir leerders se ouderdom en ontwikkelingsvlak.

Leerders moet elke termyn formele assesserings vir Geskiedenis en Geografie voltooi. Formele assesserings sluit in formeel geassesseerde take asook projekte en eksamens. (Verwys na program van assessering op die volgende bladsy.)

## Tipes formele assessering vir Sosiale Wetenskappe

### Projekte

Leerders voltooi een projek in Sosiale Wetenskappe in elke graad. Hulle doen dus 'n projek in óf geskiedenis óf Geografie in 'n gegewe jaar.

In graad 7 sal leerders 'n Geografieprojek in Termyn 1 voltooi. In graad 8 sal leerders 'n Geografieprojek in Termyn 3 voltooi. In graad 9 sal leerders 'n geskiedenisprojek in Termyn 3 voltooi.

### Toetse en eksamens

Toetse en eksamens vir formele assessering moet 'n aansienlike hoeveelheid inhoud dek.

Toetse en eksamens moet in streng beheerde toestande voltooi word.

Elke toets en eksamen moet vir 'n verskeidenheid kognitiewe vlakke voorsiening maak. (Verwys na die tabel in die deel oor beplanning vir assessering later in hierdie afdeling.)

Kognitiewe vlak	Persentasie
Laerorde: Kennis en onthou	30
Middelorde: Begrip en toepassing	50
Hoër orde: Ontleding, evaluering en sintese	20

## Take

Take moet ontwerp word om die inhoud en begrippe van die vak te dek en moet 'n verskeidenheid aktiwiteite wat gekies is om die geïdentifiseerde doelwitte en vaardighede te assesser insluit.

Voordat 'n assesseringstaak aan leerders gegee word, moet onderwysers sorg dat hulle self al die vrae kan beantwoord. Wanneer onderwysers 'n assesseringstaak opstel, moet hulle 'n memorandum van antwoorde en/of 'n merkvel vir die assessering opstel. Verwys na die sewepunt-graderingskode of skaal van prestasie by die opstel van 'n merkvel.

Terugvoer moet sterk punte erken en swak punte vir die leerder se ontwikkelingsgerigte behoeftes identifiseer. Aksieplanne oor hoe leerders gesteun sal word, moet hierdie terugvoer vergesel. Dit is belangrik dat die terugvoer aan leerders hulle moet aanmoedig om beter te vaar en hul selfvertroue moet opbou.

## Beplanning vir assessering

Ons het vir jou 'n volledige assesseringplan opgestel.

Review Copy

# Program van Assessering

Program van Assessering			
Kwartaal 1	Geografie	Projek: Kaartvaardighede – sketskaart van plaaslike omgewing (bladsy 15) - 50 punte	Skoolgebaseerde assessering (SGA) 40%
	Geskiedenis	Taak: Die koninkryk van Mali en die stad Timboektoe in die 14de eeu (bladsy 40) - 20 punte	
Kwartaal 2	Geografie	Taak: Vulkane, aardbewings en oorstromings (bladsy 58) - 15 punte	Totale punt vir opdragte 120 punte Halfjaareksamen = 100 punte Totaal: 220 punte  (Jou punt $\div 2.2 \times 0.4 = \text{jou totale } \%$ )
	Geskiedenis	Taak: Die transatlantiese slawehandel (bladsy 78) - 35 punte	
	Geografie	Voorbeeld halfjaareksamen (bladsy 165) Alternatiewe halfjaareksamen in	
	Geskiedenis	Onderwysersgids Geografie: 50 punte Geskiedenis: 50 punte Totaal: 100 punte	
Kwartaal 3	Geografie	Taak: Bevolkingsgroei en -verandering (bladsy 85) - 30 punte	
	Geskiedenis	Taak: Kolonisasie van die Kaap gedurende die 17de-18de eeu (bladsy 110) - 30 punte	
Kwartaal 4	Geografie	Voorbeeld jaareindeksamen (bladsy 169)	Jaareind-eksamen 60%  Jaareind-eksamen = 100 punte  (Jou punt $\times 0.6 = \text{jou totale } \%$ )
	Geskiedenis	Alternatiewe jaareideksamen in Onderwysersgids Geografie: 50 punte Geskiedenis: 50 punte Totaal: 100 punte	
		Totale punt	SGA: 40% Jaareind-eksamen: 60% Totaal: 100%

Let asseblief op: die KABV vir Sosiale Wetenskappe dui op die moontlikheid dat die ratio vir SGA en jaar-eind assessering omgekeer kan word (60% SGA en 40% jaareind-eksamen. Indien dit so is, gebruik hierdie formule:

- Jaareind-eksamen = 100 punte (Jou punt  $\times 0.4 = \text{jou totale } \%$ )
- SGA = 220 punte (Jou punt  $\div 2.2 \times 0.6 = \text{jou totale } \%$ )

SGA: 40%

Jaareind-eksamen: 60%

Totaal: 100%

# Metakognitiewe strategieë

## Wat is metakognitiewe strategieë en hoe kan ek dit gebruik?

Metakognisie is die proses om te besin of na te dink oor hoe jy dink. Volwassenes doen dit dikwels outomaties. Voordat ons iets nuuts aanpak, kan ons vir onself vra: Wat weet ek reeds hiervan? Wat sal my help om dit beter te verstaan? Hoe is dit gestruktureer? Wanneer ons 'n teks of handeling aanpak, kan ons vir onself vra: Het ek dit verstaan? Hoekom dink ek so? Hoe hou dit verband met wat ek reeds weet? Hoe kan ek dit in my lewe toepas? Dan evalueer ons wat ons geleer of gedoen het deur vrae te stel soos: Het ek dit goed verstaan? Watter strategieë het gehelp en watter strategieë het nie gehelp nie? Wat moet ek volgende keer doen as ek so 'n taak aanpak?

Leerders is egter dikwels onbewus van hoe hulle dink en met leermateriaal omgaan. Jy help leerders om onafhanklik te dink deur hulle uitdruklik te lei om hul lees- en leerstrategieë te beplan, te monitor en te evalueer. Dit is veral doeltreffend vir diegene wat in 'n ander taal as hul huistaal leer en vir leerders wat sukkel. Dit kan hulle prestasie dramaties verbeter.

Jy leer metakognitiewe vaardighede aan die leerders deur vir hulle te vra om te verduidelik wat hulle dink en watter strategieë hulle gebruik om materiaal te verstaan. Dit word die beste in klein groepies gedoen. Jy kan ook 'dink hardop'-strategieë gebruik wanneer hulle met tekste en beelde omgaan. 'Dink hardop' is dikwels doeltreffend wanneer tekste aan leerders voorgelees word en gedurende leesoefeninge in klein groepies en pare. Hier is 'n voorbeeld van hoe om metakognitiewe strategieë te leer met behulp van 'dink hardop'-strategieë:

- 1 Kies 'n kort stukkie teks en merk waar jy gaan stop wanneer jy dit lees om jou dinkprosesse te modelleer.
- 2 Die volgende kan in hierdie beplanningstadium ingesluit word:
  - Lees die teks se titel en die inhoudsopgawe;
  - Kyk na die prente en voorspel waaroor die teks moontlik kan handel;
  - Vluglees die teks en soek opskrifte, woorde in vetdruk en opsommings.
  - Terwyl jy vluglees, dink na oor wat jy reeds van die vak weet en wat jy nog wil weet.
- 3 In die klas, verduidelik aan die leerders wat jy gaan doen. Begin deur te verduidelik hoe jy beplan het voordat jy die teks gelees het.
- 4 Om begrip tydens lees te monitor kan jy verduidelik waar jy gestop het om vir jouself te vra of jy die inhoud verstaan. As die teks 'n lang of ingewikkelde sin het, beskryf hoe jy dit in frases opgedeel het om dit te verstaan. Kry plekke waar jy vrae kan stel soos:
  - Hoekom is dit ...?

- Is dit soortgelyk aan ...?
  - Hoe kan ek uitvind wat hierdie nuwe woord beteken?
  - Wat wil die skrywer aan my oordra?
  - Wat dink ek gaan volgende gebeur? Hoekom dink ek so?
  - Moet ek dit weer lees vir meer inligting?
- 5 Wys nou vir leerders hoe om hul eie metakognitiewe strategieë te evalueer deur vrae te stel en te beantwoord soos:
- Het ek dit goed gelees en verstaan?
  - Wat het my gehelp om dit te verstaan? Wat het nie gehelp nie?
  - Wat moet ek volgende keer doen as ek oor hierdie onderwerp lees?
  - Wat sal my help om dit wat ek gelees het, te onthou?
  - Deur die leerders te help oor hoe hulle oor iets dink en besin, kan jy hulle beter voorberei vir hul lewe en leer in die toekoms.

**Review Copy**

## Kognitiewe vlakke en vermoëns vir Sosiale Wetenskappe in die Senior Fase

KENNIS EN ONTHOU	BEGRIP/VERSTAAN	TOEPASSING	KONSEPTUEEL REDENERING ONTLEDING	KONSEPTUEEL REDENERING SINTESE	KONSEPTUEEL REDENERING EVALUERING
Lae orde	Middelorde	Hoë orde			
Absorbeer Tel Definieer Identifiseer Etiketleer/Be noem Lys Pas Memoriseer Noem Skets Wys uit Haal aan Sê op Herken Herhaal Onthou Reproduseer Reageer Selekteer/Ki es Meld Spoor op	Klassifiseer Vergelyk Skakel om Bespreek Onderskei Definieer Demonstreer Beskryf Beraam Verduidelik/Ver klaar Veralgemeen Gee voorbeelde Illustreer Lei af Vertolk Pas Parafraseer Stel weer Herskryf Selekteer/Kies Som op Vertaal	Verander Bereken Bou Demonstreer Teken Illustreer Voorspel Vertel Los op Gebruik	Ontleed Differensieer Diskrimineer Ondersoek Organiseer Vertel Skei Onderverdeel	Onttrek Rangskik Kombineer Stel saam Bou Skep Ontwerp Bespreek Formuleer Veralgemeen n Genereer Groepeer Integreer Organiseer Opsom	Evalueer Sluit af Kontrasteer Skep Resenseer Kritiseer Besluit Betwis Evalueer Gradeer Beoordeel Regverdig/Staa f Vertolk Steun Beveel aan

# Inklusiewe assessering

Onderwysers moet alternatiewe en aanpasmodes ontwikkel om leerders met leerversperrings te assesser sodat leerders geleenthede gebied word om bevoegdheid te wys op maniere wat by hul behoeftes pas. Hier is 'n paar voorbeelde van hoe om sulke leerders te assesser en steeds die geldigheid van die assessering te handhaaf.

Sommige leerders benodig konkrete apparaat dalk vir 'n langer tyd as ander lede in hul portuurgroep.

- Assesseringstake, veral skriftelike take, moet dalk in kleiner dele opgedeel word vir leerders wat nie lank kan konsentreer of werk nie, of hulle kan kort blaaskanse gegee word tydens die take. Leerders kan ook ekstra tyd gegee word om take af te handel.
- Party leerders moet dalk hul assesseringstake in 'n afsonderlike lokaal doen sodat hul aandag nie afgetrek kan word nie.
- 'n Verskeidenheid assesseringsinstrumente moet gebruik word want 'n leerder kan dalk vind dat 'n bepaalde assesseringsinstrument hom/haar nie toelaat om te wys wat hy/sy kan doen nie.
- Vir leerders wat nie kan lees nie, kan die take voorgelees word en hulle kan antwoorde mondeling dikteer. Assessering kan ook 'n praktiese komponent insluit waarin leerders hul bevoegdheid kan demonstreer sonder om taal te gebruik.
- 'n Gebaretaaltolk kan gebruik word.
- Assesseringstake kan in Braille of teks met groter letters beskikbaar gestel word.
- Assessering kan die gebruik van dikteermasjiene of rekenaars met stamsintetiseerders insluit.
- Die vorms van assessering wat gebruik word, moet geskik wees vir leerders se ouderdom en ontwikkelingsvlak. Die ontwerp van hierdie take moet die inhoud van die vak dek en 'n verskeidenheid take insluit wat bedoel is om die oogmerke van die vak te bereik.

## Optekening en verslagdoening van assessering

- **Optekening:** Optekening dokumenteer die vlak van 'n leerder se prestasie in 'n spesifieke assesseringstaak. Dit toon 'n leerder se vordering met die bereiking van die kennis soos in die kurrikulum voorgeskryf. Rekords van leerderprestasie moet gebruik word om die vordering te verifieer wat onderwysers en leerders in die onderrig- en leerproses gemaak het.



- **Verslagdoening:** Daar kan op verskeie maniere oor leerders se prestasie verslag gedoen word: Dit sluit in verslagkaarte, ouervergaderings, skoolbesoekdae, ouer-onderwyser-konferensies, telefoonoproepe, briewe, klas- of skoolnuusbriewe, ens. Onderwysers in alle grade doen deur middel van persentasies verslag oor die vak. Die verskillende prestasievlakke en hul ooreenstemmende persentasiebande is soos in die tabel hieronder getoon.

Metingkode	Beskrywing van bevoegdheid	Punte
7	Uitmuntende prestasie	80–100
6	Verdienselike prestasie	70–79
5	Beduidende prestasie	60–69
4	Voldoende prestasie	50–59
3	Matige prestasie	40–49
2	Basiese prestasie	30–39
1	Ontoereikend	0–29

Toon Geskiedenis en Geografie afsonderlik en saam op die skoolrapport, soos in die voorbeeld hieronder:

Sosiale Wetenskappe	
Geskiedenis	%
Geografie	%
Gemiddelde (Sosiale Wetenskappe)	%

## Oorsig van spesifieke doelwitte en vaardighede vir Sosiale Wetenskappe

### Geografie

Die Geografiekurrikulum ontwikkel die kennis van leerders. Die inhoud en die gepaardgaande begrippe in die Leerdersboek is gemik op die doelstellings en vaardighede wat in Geografie bereik moet word wat in die KABV genoem word.

Doelwitte bereik	Vaardighede verwerf
Leerders is weetgierig oor die wêreld waarin hulle woon	Stel vrae en identifiseer kwelpunte Bespreek en luister met belangstelling Kan inligting versameling en daarna verwys (insluitende koerante, boeke en waar moontlik webblaaie)
Leerders het 'n goeie algemene kennis van plekke en die natuurkragte op die aarde	Lees en gebruik bronne om inligting te assimileer Gebruik inligting om te beskryf, te verduidelik en vrae te beantwoord oor mense, plekke en die verhouding tussen die twee
Leerders verstaan die wisselwerking tussen die samelewing en die natuurlike omgewing	Oorweeg, sintetiseer en organiseer inligting Maak koppelings tussen oorsaak en gevolg; verandering en kontinuïteit Erken en waardeer uiteenlopende lewenstyle en wêreldbeskouings
Leerders dink onafhanklik en staaf hulle idees met deeglike kennis	Gebruik kennis oor Geografie om probleme op te los Bespreek en debatteer kwelpunte Erken bevooroordeeldheid/sydigheid en verskillende sienswyses Ontwikkel eie idees op grond van nuwe kennis Doen oplossings vir probleme aan die hand
Leerders is besorg oor hulle planeet en die welsyn van almal wat daarop woon	Raak betrokke by kwelpunte rakende die planeet, sy mense en hulpbronne met kennis en sensitiviteit Tree verantwoordelik op teenoor mense en die omgewing
Leerders verstaan en werk met 'n verskeidenheid bronne – insluitende kaarte, data en foto's	Gebruik en teken kaarte Identifiseer en onttrek inligting uit tekste, atlasse en ander bronne, insluitende visuele bronne soos foto's Werk met data en statistieke in die vorm van grafieke, tabelle en diagramme Kan kruisverwysings na inligting in verskillende bronne maak
Leerders neem waar en raak betrokke by verskynsels in hulle eie omgewing	Ontwikkel vaardighede deur waarneming, onderhoudvoering en aantekening deur middel van veldwerk Kan onderhoude met mense voer en sosiale vaardighede toepas Kan data verwerk, vertolk en evalueer
Leerders vind uit oor plekke, mense, gebeure en kwelpunte deur gebruik van verskillende bronne, byvoorbeeld boeke, mense, foto's, die Internet	Ontwerp en formuleer vrae Ontwikkel navorsingsvaardighede en pas dit toe Kan inligting ontleed, verwerk en aanbied
Leerders kommunikeer idees en inligting	Praat op 'n duidelike en ingeligte manier Skryf op 'n gestruktureerde en samehangende manier Teken kaarte, sketse, eenvoudige illustrasies, grafieke en vloeiagramme Verskaf beredeneerde verduidelikings
Leerders neem ingeligte besluite en doen gepaste stappe	Werk saam en onafhanklik Beplan en evalueer handelinge stelselmatig en krities

## Geskiedenis

Die geskiedenis kurrikulum poog om belangstelling in en genot van 'n studie van die verlede, te bevorder. Leerders moet kennis, begrip en waardering kry van die verlede en die kragte wat dit gevorm het.

Doelwitte bereik	Vaardighede verwerf
Leerders kry 'n verskeidenheid soorte inligting oor die verlede.	In staat om inligting byeen te bring byvoorbeeld uit teks, visuele materiaal (insluitende foto's, spotprente, televisie en rolprente), liedjies, gedigte en onderhoude met mense; gebruik meer as een soort skriftelike inligting (boeke, tydskrifte, koerante, webblaaie).
Leerders kies tersaaklike inligting.	In staat om te besluit oor wat belangrike inligting is om te gebruik. Soos byvoorbeeld om inligting te kies vir 'n bepaalde onderwerp, of meer spesifiek, om 'n vraag te beantwoord. Sekere inligting wat bekom word, sal nie vir die vraag tersaaklik wees nie, en sekere inligting, hoewel tersaaklik, sal nie so belangrik of nuttig soos ander nie.
Leerders besluit of inligting vertrou kan word.	In staat om ondersoek in te stel oor waar die inligting vandaan kom: Wie het die inligting geskryf of geskep en hoekom het hulle dit gedoen? Dit behels ook om seker te maak dat die inligting akkuraat is; vergelyk waar die inligting vandaan kom met ander inligting. Baie inligting verteenwoordig net een standpunt of sienswyse.
Leerders sien iets wat in die verlede gebeur het, vanuit meer as een oogpunt.	In staat om te kontrasteer hoe inligting sou wees as dit vanuit 'n ander oogpunt gesien of gebruik sou word. Dit vereis ook om in staat te wees om twee of meer verskillende sienswyses oor dieselfde persoon of gebeure te vergelyk.
Leerders verduidelik hoekom gebeure in die verlede dikwels anders vertolk word.	In staat om te sien hoe geskiedkundiges, handboekskrywers, joernaliste of regisseurs en ander tot verskillende gevolgtrekkings kom, en in staat om rede(s) te gee hoekom dit so is.
Leerders debatteer oor wat in die verlede gebeur het op grond van die beskikbare bewyse.	In staat om deel te neem aan besprekings of debatte en ontwikkel standpunte oor aspekte van die geskiedenis, gebaseer op die bewyse wat uit die beskikbare inligting verkry word.
Leerders skryf op 'n georganiseerde manier oor die geskiedenis, met logiese argumentering.	In staat om 'n stuk skryfwerk aan te bied met 'n inleiding, die tersaaklike inligting logies en in chronologiese volgorde uiteengesit, en met 'n gevolgtrekking wat die vraag samehangend afsluit.
Leerders verstaan die belangrikheid van erfenis en bewaring.	In staat om te verduidelik hoe en hoekom mense en gebeure in die openbaar in 'n gemeenskap, dorp of stad, provinsie en die land herdenk word. Dit behels ook ondersoek na hoe mense en gebeure uit die verlede deur plegtighede, vierings, museums en monumente herdenk word.

## Wat is Sosiale Wetenskappe?

Sosiale Wetenskappe bestaan uit Geskiedenis en Geografie. Sowel Geskiedenis as Geografie moet in elke termyn van die skooljaar onderrig en geassesseer word. Die Sosiale Wetenskappe-kurrikulum poog om vir leerders geleenthede te bied om vars en krities na hul eie wêreld te kyk en, nog belangriker, dit poog om leerders bekend te stel aan 'n wêreld buite hul alledaagse werklikheid.

## Die onderrig van Geografie

Geografie is die studie van die ingewikkelde natuurlike wêreld rondom ons. Geograwe (geograwe) bestudeer die menslike en fisiese prosesse oor ruimte en tyd.

Die twee hoofvertakings van Geografie is:

- **Fisiese Geografie:** Die studie van natuurlike prosesse en eienskappe (byvoorbeeld die atmosfeer, landvorms, klimaat en ekosisteme)
- **Menslike Geografie:** Die studie van menslike aktiwiteite en die uitwerking daarvan op die aarde.

### Geograwe gebruik verskillende bronne van inligting:

- **Kaarte:** Geograwe teken en gebruik kaarte om uit te vind waar dinge soos berge en riviere is. Kaarte kan ook lande, grense en dorpe toon.
- **Grafieke:** Geograwe gebruik grafieke om statistieke en data aan te teken en te toon.
- **Foto's:** Geograwe gebruik foto's om plekke en gebeure te toon.
- **Die weer:** Geograwe bestudeer weerpatrone. Dit help hulle om die klimaat te verstaan en wat dit vir ons kan beteken.
- **Veldwerk:** Geograwe gaan na verskillende plekke om uit te vind oor veranderinge in die omgewing. Hulle stel vrae aan plaaslike mense. Sodoende vind hulle uit hoe verskillende mense lewe.
- **Koerante, radio en TV:** Geograwe bestudeer die nuus om uit te vind wat orals ter wêreld gebeur.

## **Die onderrig van Geskiedenis**

Geskiedenis is die studie van verandering en ontwikkeling in die samelewing oor tyd. Dit gaan oor mense – hoe hulle in die verlede gelewe het, wat hulle gedoen het en wat hulle gedink het. Geskiedkundiges probeer om die optrede van mense in die verlede te verstaan en te evalueer. Hierdie begrip van optrede van die verlede help geskiedkundiges om te bepaal watter uitwerking die optrede op die hede het en hoe dit die toekoms kan beïnvloed.

Geskiedkundiges gebruik die dinge van die verlede wat nog oorbly, om die verlede te bestudeer – hierdie dinge word bronne van inligting genoem:

- Foto's en skilderye: Geskiedkundiges stel vrae oor wat hulle in ou foto's sien en wat dit kan beteken.
- Skriftelike bronne: Geskiedkundiges gebruik skriftelike bronne uit en oor die verlede, soos boeke, poskaarte, briewe, dagboeke en dies meer.
- Mondelinge geskiedenis: Geskiedkundiges praat met mense en stel vrae oor die lewe in die verlede. Geskiedkundiges skryf hulle antwoorde neer.
- Voorwerpe: Argeoloë help geskiedkundiges. Geskiedkundiges en argeoloë werk saam om baie ou voorwerpe wat mense nagelaat het, te vertolk.

## **Graad 9-spesifieke vaardighede vir Sosiale Wetenskappe**

- Sosiale Wetenskappe dek die volgende spesifieke vaardighede:
- Versamel, orden, sintetiseer en organiseer inligting, bv. uit tekste, visuele materiaal
- Gebruik meer as een soort skriftelike teks, bv. boeke, koerante
- Onderskei tussen belangrike en minder belangrike inligting (tersaaklikheid / bruikbaarheid vir taak)
- Vergelyk inligting
- Erken eensydigheid en verskillende sienswyses
- Ontwikkel eie idees en sienswyses op grond van nuwe kennis
- Neem deel aan besprekings en luister met belangstelling
- Verduidelik hoe en hoekom mense en gebeure in die openbaar herdenk word
- Stel vrae en identifiseer kwelpunte
- Gebruik inligting om te beskryf, te verduidelik en vrae te beantwoord
- Doen oplossings vir probleme aan die hand
- Maak koppelings tussen oorsaak en gevolg; verandering en kontinuïteit
- Erken en waardeer uiteenlopende lewenstyle en wêreldbeskouings
- Teken kaarte, sketse, eenvoudige illustrasies, grafieke en vloeiagramme
- Maak kruisverwysings na inligting in verskillende bronne

- Ontwikkel vaardighede vir waarneming, onderhoudvoering en aantekening
- Voer onderhoude met mense en pas sosiale vaardighede toe
- Verwerk, vertolk en evalueer inligting en bied dit aan
- Ontwerp en formuleer vrae Ontwikkel navorsingsvaardighede en pas dit toe
- Skryf op 'n gestruktureerde en samehangende manier
- Verskaf beredeneerde verduidelikings
- Werk saam en onafhanklik

## Inklusiewe onderwys

### Wat is inklusiewe onderwys?

In die Senior Fase is dit baie belangrik dat leerders hulle bevind in 'n omgewing waar hulle 'n belangstelling in leer en die oortuiging dat hulle kan leer, kan ontwikkel.

Inklusiewe Onderwys word omskryf as 'n leeromgewing wat die volle persoonlike, akademiese en professionele ontwikkeling van alle leerders bevorder, ongeag ras, klas, geslag, gestremdheid, godsdiens, kultuur, seksuele voorkeur, leerstyle en taal.

- Insluiting behels erkenning en aanvaarding –
- dat alle kinders die reg het om te leer
- dat alle kinders kan leer
- dat alle leerders ondersteuning nodig het
- dat alle leerders uniek is en verskillende maar gelykwaardige leerbehoefte het
- dat alle leerders 'n geleentheid nodig het om hul eie unieke sterk punte uit te bou
- dat die leerder die middelpunt van die onderwys- en leerproses is
- dat daar verskille ten opsigte van ouderdom, geslag, taal, kultuur, leerstyle, gestremdhede, MIV-status en dies meer tussen leerders is.

### Insluiting behels ook –

- instaatstellende opvoedkundige strukture, stelsels en leermetodologieë om in die behoeftes van alle leerders te voorsien
- meer as net formele skoolonderwys – dit sluit ook leer in wat in die huis, gemeenskap ens plaasvind.
- die verandering van houdings, gedrag, metodologieë en omgewings om in die behoeftes van alle leerders te voorsien.
- die versekering van maksimum deelname van alle leerders aan die kultuur en kurrikulum van alle onderwysinstellings
- die identifisering en beperking van leerversperrings wat op enige vlak van die stelsel kan voorkom.

Party van die leerders in jou klas ly dalk reeds onder uitsluiting of dink negatief oor die onderwys. Daar is geen rede vir hulle uitsluiting van klasaktiwiteite nie. Dit is die onderwyser se verantwoordelikheid om te sorg dat hierdie leerders by alle klasaktiwiteite ingesluit word. Dit beteken dat aktiwiteite volgens hulle behoeftes en vermoëns aangepas moet word. Dit is ewe belangrik dat die klas nie as gevolg hiervan verdeel word nie. Leerders met hierdie uitdagings moet eerder waar moontlik deur ander lede van hul portuurgroep aanvaar en gehelp word. Leerders moet te alle tyd ontmoedig word om leerders met spesiale behoeftes te spot, af te knou of te ignoreer. Wanneer hierdie houdings teen 'n leerder gerig word, skep dit by daardie leerder 'n leerversperring.

## **Praktiese riglyne vir inklusiewe onderwys**

- Kry 'n ware begrip van elke leerder se agtergrond, sterk punte, unieke vermoëns, behoeftes en versperrings. Gebruik dan hierdie inligting by jou lesbeplanning en vir 'n duideliker fokus.
- Onthou dat die onderwyser 'n fasiliteerder van leer is.
- Hou die inhoud en materiaal so tersaaklik as moontlik.
- Breek die leerinhoud op in klein, hanteerbare en logiese stappe. Hou instruksies duidelik en kort (beplan vooraf).
- Gradeer aktiwiteite volgens die verskillende vlakke en vermoëns van leerders. Probeer verseker dat leerders deurgaans sonder te veel stress uitgedaag word.
- Ontwikkel 'n ewewig tussen individuele portuuronderrig, samewerkende leer en onderrig vir die hele klas.
- Gebruik leerders om mekaar in die vorm van groeptipes, portuurgesteunde leer, makkerstelsels en dies meer te help. Maak seker dat leerders in die klaskamer voel dat hulle deur sowel die onderwyser as hulle portuur ingesluit en gesteun word.
- Vorm pare en groepe leerders waar lede verskillende take volgens sterk punte en vermoëns kry. Bevorder selfbestuursvaardighede en verantwoordelikheid deur groepprolle en die tipes take wat jy gee.
- Motiveer leerders en bevestig hulle pogings en individuele vordering. Bou selfvertroue. Moedig vroeë redenering, eksperimentering met idees en meningsuiting aan.
- Bepaal die leerder se Sone van Proksimale Ontwikkeling of SPO en gebruik dit vir doeltreffende onderrig en leer. Vygotsky beskryf die SPO as die afstand tussen wat die leerder reeds weet en verstaan en wat hy/sy met steun van 'n volwassene kan verstaan. Leer is dus 'n sosiale wisselwerking terwyl die onderwyser die leerder bemiddel en ondersteun sodat hy/sy 'n nuwe begrip verstaan.

- Gebruik tyd om nuwe leer vas te lê of te konsolideer. Gebruik verskillende maniere om dit te doen totdat alle leerders die begrip verstaan. Ruim tyd in om terug te gaan na take sodat leerders uit hulle eie en ander se ondervinding en metodes kan leer.
- Gebruik en ontwikkel doeltreffende taalvaardighede (ekspressief en reseptief, verbaal en nieverbaal).
- Eksperimenteer met 'n verskeidenheid onderrigmetodes en strategieë om leerders se belangstelling te behou en om vir verskillende leerstyle voorsiening te maak. Gebruik speletjies, samewerkende groepwerk, dinkskrums, probleemoplossing, debatte, aanbiedings en dies meer.

## Leerders met leerversperrings

'n Leerversperring of -belemmering is enigiets wat 'n leerder verhinder om ten volle deel te neem en doeltreffend te leer. Dit sluit in leerders wat voorheen benadeel en van onderwys uitgesluit is as gevolg van die historiese, politieke, kulturele en gesondheidsuitdagings waarmee Suid-Afrikaners te doen kry. Ander voorbeelde van leerversperrings is leerders wat gesigsgestremd of hardhorend is; leerders wat linkshandig is of leerders met intellektuele agterstande. Leerversperrings dek 'n groot verskeidenheid moontlikhede en sommige leerders ondervind dikwels meer as een versperring. Sommige versperrings vereis dus meer as een aanpassing in die klaskamer en wisselende tipes en vlakke van ondersteuning.

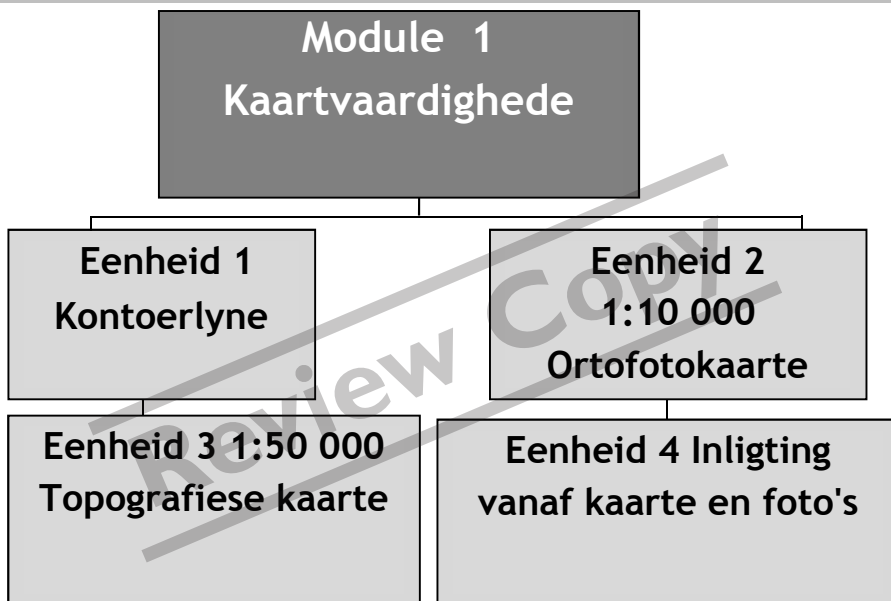
Hierdie leerders het moontlik meer tyd nodig en moet meer tyd gegun word vir:

- Die afhandeling van take
- Die verwerwing van dinkvaardighede (eie strategieë)
- Onderwysers moet die aantal aktiwiteite wat voltooi moet word, aanpas sonder om in te meng terwyl die leerders die vereiste taalvaardighede verwerf.



<b>Afdeling 4</b>	<b>Hoe om Sosiale Wetenskappe te onderrig</b>
<b>Module 1</b>	<b>Kaartvaardighede</b>

### Kernbegrippe wat reeds behandel is



### Oorsig

Inhoud	Toegelate tyd	LB bladsy	OG bladsy
Kontoerlyne	3 ure	10	34
1:10 000-Ortofotokaarte	3 ure	14	36
1: 50 000 Topografiese kaarte	4 ure	17	39
Inligting vanaf karate en fotos	2 ure	21	41
Hersiening	3 ure	27	45

### Fokus van die eenheid

- In hierdie eenheid gaan leerders leer wat kontoerlyne is en hoe om dit op 'n kaart te vertolk.
- Leerders gaan kyk na kontoerintervalle, kontoerpatrone, hellings, valleie en uitlopers en hoe om dit op 'n kaart te identifiseer.

### Hulpbronne

- Wêreldkaart, boublokkies vir kinders
- leerdersboek

### Riglyne vir onderrig

Leerders moet landskappe vanaf kontoerkaarte kan visualiseer en kontoerkaarte vanaf driedimensionele tekeninge van landskappe kan teken. Om dit te doen, moet hulle baie oefening kry. Laat hulle in pare werk en beurte maak om eenvoudige kontoerkaarte van hellings of heuwels te teken en dan kaarte omruil en mekaar se kaarte in 'n ruwe deursnit omskep. Kyk die uitgewerkte voorbeeld hieronder.

#### Woordeskat

Daar kan dalk woorde voorkom wat die leerders nie ken nie. Kyk na hierdie woorde en hul betekenisse in die kassie vir nuwe woorde in die Leerdersboek. Maak seker jy wys hierdie woorde aan die kinders uit soos jy deur die eenheid vorder. Wanneer jy die teks lees waar hierdie nuwe woorde voorkom, bespreek die woorde met die leerders sodat hulle kan sien in watter konteks die woorde gebruik word. Moedig die leerders aan om hul eie sinne met die nuwe woorde te maak.

### Toegelate tyd

Dit sal ongeveer drie uur neem om hierdie eenheid te voltooi. Daar is twee aktiwiteite in hierdie eenheid.

#### WENK!

Skryf die sleutelwoorde op die bord sodat die leerders nie vergeet wat die belangrikste feite is nie.

### Uitgewerkte voorbeeld – teken 'n kontoerkaart

- Leerders kan hulle eie kontoerkaarte teken deur hierdie stappe te volg:

- Trek met die hand 'n rowwe sirkel met 'n deursnit van ongeveer 20 cm en merk hierdie kontoerlyn 0 m (dit is seevlak).
- Trek nog 'n rowwe sirkel ongeveer 3 cm binne die eerste sirkel, d.i. met 'n deursnit van ongeveer 14 cm en merk hierdie kontoerlyn 20 m (die kontoerinterval is nou 20 m).
- Trek die volgende rowwe sirkel, wat die 40 m-kontoerlyn sal wees, ongeveer 2 cm binne die 20 cm-kontoerlyn (dit sal 'n deursnit van ongeveer 10 cm hê).
- Trek nog drie sirkels elk 1 cm binne die vorige kontoerlyn en merk hulle onderskeidelik 60 m, 80 m en 100 m.
- Nou het jy 'n ronde eiland met 'n heuwel van meer as 100 m (maar laer as 120 m) in die middel. Die helling het aanvanklik 'n sagte gradiënt en dit word steiler nader aan die heuweltop.
- Eksperimenteer met die vorm van die eiland en die gradiënt van die hellings.
- Die vorm van hierdie eiland kan verander word deur die vorm van die eerste kontoerlyn te verander, en die steilheid van die hellings kan verander word deur kontoerlyne nader of verder uitmekaar te plaas.

## Agtergrond-inligting

Kontoerlyne begin soms met “iso-“, wat ewe of gelyk aan beteken. Die woord “isogoon” kom van die Griekse term gonia, wat hoek beteken; 'n isogoon is 'n kontoerlyn wat rigting aantoon. 'n Isokloon is 'n kontoer wat punte met gelyke helling aanmekaar verbind. 'n Isopleet toon inligting aan wat uitgewerk word deur data in die area in te win (byvoorbeeld oor bevolkingsdigtheid).

### **Aktiwiteit 1      Werk met kontoere**

Leerdersboek bladsy 11

### **Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer**

Herinner leerders daaraan dat die kontoerhoogte altyd in die opwaartse rigting geskryf word. Dus, as 'n kontoerhoogte van bo na onder op 'n kaart verskyn, styg die helling na die onderkant van die kaart.

### **Voorgestelde antwoorde**

- 1 50
- 2 Afwaarts
- 3 C-175  
D-225

**Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer**

Herinner leerders aan verskillende soorte riviere, nie net droë riviere nie maar standhoudende en nies tandhoudende riviere en hoe hulle op kaarte verskyn, d.i. onderskeidelik 'n vaste blou lyn en 'n gebroke blou lyn. Die bolume van die meeste riviere is nie standhoudend.

**Hulpbronne**

'n Kopie van die kaart vir elke leerder.

**Voorgestelde antwoorde**

1 A – 2

B – 3

C – 1

2.1 Die gebied van die kaart binne die 420 m-kontoerlyn gemerk Makweya Mountain

2.2 20 m-intervalle

2.3 Sal op die kaart beantwoord word.

2.4 Sal op die kaart beantwoord word.

**Remediërende aktiwiteit**

- Gee ekstra oefening vir leerders wie se antwoorde verkeerd was.
- Leerders moet die stappe in die uitgewerkte voorbeeld saam met die beskrywings van valleie en uitlopers volg om 'n kontoerkaart met hierdie twee terreinbakens te teken. Dan moet hulle die riviere inteken en die uitlopers merk.

**Eenheid 2 1:10 000 Ortofotokaarte**

Leerdersboek bladsy 14

**Fokus van die eenheid**

- In hierdie eenheid gaan daar geleer word hoe om ortofotokaarte te vertolk.
- Ortofotokaarte is vertikale lugfoto's wat kontoere en ander kaarteienskappe insluit, soos die name van geboue en strate.

**Riglyne vir onderrig**

Laat die leerders toe om met die ortofotokaart vertrou te raak, want dis die eerste keer dat baie van hulle so 'n kaart sien.

## Hulpbronne

- Nog voorbeelde van ortofotokaarte kan verkry word van die Hoofdirektoraat: Opmetings en Grondinligting, Private Sak X10, Mowbray, 7700 ([www.ngi.gov.za](http://www.ngi.gov.za)).

### Woordeskat

Daar kan dalk woorde voorkom wat die leerders nie ken nie. Kyk na hierdie woorde en hul betekenisse in die kassie vir nuwe woorde in die Leerdersboek. Maak seker jy wys hierdie woorde aan die kinders uit soos jy deur die eenheid vorder. Wanneer jy die teks lees waar hierdie nuwe woorde voorkom, bespreek die woorde met die leerders sodat hulle kan sien in watter konteks die woorde gebruik word. Moedig die leerders aan om hul eie sinne met die nuwe woorde te maak.

## Toegelate tyd

Dit sal ongeveer drie uur neem om hierdie eenheid te voltooi. Daar is twee aktiwiteite in hierdie eenheid.

### Aktiwiteit 3

#### Gebruik 'n ortofotokaart om inligting te kry

Leerdersboek bladsy 15

#### Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Hersien die werk wat in Graad 8 gedoen is oor lugfoto's. Herinner leerders dat, op 'n kaart met 'n skaal van 1 : 10 000, 1 cm op die kaart 10 000 cm (100 m) op die grond voorstel.
- Wys daarop dat die kontoerlyne wat veelvoude van 100 m is, donkerder as die ander kontoerlyne is, wat dit makliker maak om hoogtes te bepaal.

## Voorgestelde antwoorde

- Die foto is van reg bo die gebied geneem, jy sien geboue se dakke
- Lighthouseweg, Marinerylaan, Hilkenrylaan, Chartwellrylaan.
- Leerders moet die simbole identifiseer wat die verskillende bakens op die kaart aantoon.
- As 'n ortofoto van jou spesifieke gebied nie beskikbaar is nie, laat leerders die vrae beantwoord deur die kaart van Umhlanga te gebruik.
- Leerders sal hul verslae op hul eie skryf.

### Aktiwiteit 4

#### Identifiseer hoogtebakens op 'n ortofotokaart

Leerdersboek bladsy 16

#### Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Help leerders wat die moeilik vind om bakens op die karate.

- Herinner hulle aan die sombole wat op die ortofotokaarte gebruik word, byvoorbeeld 'n hotel.

## Voorgestelde antwoorde

- 1 Kontoerlyne is digby mekaar.
- 2 1 521 m - 1 524 m
- 3 Mlambonjarivier
4. A- B- C-

## Verrykingsaktiwiteit

### Hulpbronne

Vir die uitgebreide aktiwiteit hieronder is die ortofoto nodig van Cala, 'n landelike gebied in die Oos-Kaapse berge. Hierdie ortofoto kan verkry word van die Hoofdirektoraat: Opmetings en Grondinligting, Private Sak X10, Mowbray, 7700 ([www.ngi.gov.za](http://www.ngi.gov.za)).

- 1 Kry die heuwel met die naam Kungolokata.
- 2 Identifiseer die hoogte van die hoogste punt op hierdie heuwel.
- 3 Besluit of die top van die heuwel byna gelyk of gepunt is. Gee redes vir jou antwoorde deur te verduidelik hoe jy dit uit die ortofotokaart kan aflei.
- 4 Beskryf die hellings van die heuwel. Hoe kan jy dit uit die ortofotokaart aflei?
- 5 Trek 'n ruit of ruitnet van blokkies 1 cm x 1 cm op jou ortofoto en gebruik die kontoerpatrone om die terreinbakens by R5, L10 en O7 as riviervalleie of uitlopers te identifiseer.  
(Onthou jy nog hoe om 'n ruitverwysing te gebruik? Die plek wat jy soek, sal in die blok wees waar die letterry en die nommerry mekaar kruis.)

## Voorgestelde antwoorde

1. 1 422 m
2. Byna gelyk – daar is net 'n paar kontoerlyne ver van mekaar.
3. Steil – kontoerlyne is naby mekaar en die lang skaduwees maak dit sigbaar.
4. R5 Vallei – moontlik droog  
L10 Vallei van die KuMloddanarivier  
O7 Uitloper

## Eenheid 3 1: 50 000 Topografiese kaarte

Leerdersboek bladsy 17

### Fokus van die eenheid

- In hierdie eenheid sal leerders leer om kaartsimbole te lees ten einde verskillende terreinbakens te identifiseer. Hierdie terreinbakens sluit in natuurlike en geboude terreinbakens soos riviere, bosse, paaie en spoorlyne.
- Leerders gaan leer om hoogtesimbole en trigbakenspunte te lees.
- Leerders sal kyk na die hoogte-eienskappe van kontoerpatrone.
- Leerders sal die lyn- en verhoudingskaal gebruik om afstande oor reguit en geboë lyne op topografiese kaarte te meet.
- Leerders sal leer hoe om simbole en koördinate te gebruik om terreinbakens op 'n kaart te identifiseer.

### Riglyne vir onderrig

Laat die leerders toe om met die ortofotokaart vertrouwd te raak, want dis die eerste keer dat baie van hulle so 'n kaart sien.

### Hulpbronne

- 'n Stel atlasse
- Leerdersboek
- Nog voorbeelde van ortofotokaarte kan verkry word van die Hoofdirektoraat: Opmetings en Grondinligting, Private Sak X10, Mowbray, 7700 ([www.ngi.gov.za](http://www.ngi.gov.za)).

### Woordeskat

Woorde wat die leerders dalk nie ken nie, verskyn in die kassie vir nuwe woorde in die Leerdersboek. Maak seker jy wys hierdie woorde aan die leerders uit soos jy deur die eenheid vorder. Wanneer jy die teks lees waar hierdie nuwe woorde voorkom, bespreek die woorde met die leerders sodat hulle kan sien in watter konteks die woorde gebruik word. Moedig die leerders aan om hul eie sinne met die nuwe woorde te maak.

### Toegelate tyd

Dit sal ongeveer vier uur neem om hierdie eenheid te voltooi. Daar is vier aktiwiteite in hierdie eenheid.

## Agtergrond-inligting

Topografiese kaarte van die wêreld se oseaanvloer is gemaak met die hulp van satelietbeelde. Hierdie kaarte is nuttig vir wetenskaplikes wat tektoniese plate bestudeer en die beweging van die plate meet, asook vir wetenskaplikes wat die kermerke van die oseaanvloer bestudeer.

### Aktiwiteit 5

#### Identifiseer natuurlike en geboue terreinbakens op 'n topografiese kaart

Leerdersboek bladsy 17

#### Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

Maak dit vir leerders duidelik dat hoewel alle topografiese kaarte sleutels het, dit voordelig is as leerders die simbole memoriseer sodat wanneer hulle 'n kaart bestudeer, hulle nie kort-kort die legende moet raadpleeg om die terreinbakens te vertolk nie.

#### Voorgestelde antwoorde

- 1.1 Skriftelike antwoorde is nie nodig nie.
- 1.2 Skriftelike antwoorde is nie nodig nie.
- 1.3 Skriftelike antwoorde is nie nodig nie.
- 2 'n Windpomp is 'n geboue eienskap, 'n winkel is gebou, bewerkte grond is gebou, 'n kerk is gebou, bosland is natuurlik, vrugteboorde is aangeplant; dus gebou, 'n skool is gebou.
- 3.1 Leerders teken hulle eie kaarte.
- 3.2 Leerders moet aangemoedig word om kontoerlyne te gebruik om die vorm van die landskap te toon waar daar valleie en riviere is.

### Aktiwiteit 6

#### Identifiseer kontoerpatrone en hoogterreinbakens op 'n topografiese kaart

Leerdersboek bladsy 18

#### Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

Raadpleeg eenheid 1 weer oor die verskillende terreinbakens en hoe die kontoerlyne gevorm word, voordat jy die aktiwiteit aanpak.

#### Voorgestelde antwoorde

1. J15: valleie  
C14: uitloper  
C10: uitloper en valleie  
E11



**Aktiwiteit 7****Hoe om afstand op 'n topografiese kaart te meet**

Leerdersboek bladsy 19

**Voorgestelde antwoorde**

- 1.1 1,8 km
- 1.2 3,9 km
- 2 Ongeveer 5,2 km

**Aktiwiteit 8****Gebruik die simbole en koördinate om  
terreinbakens op die Cala-kaart te identifiseer**

Leerdersboek bladsy 20

**Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer**

Raadpleeg weer die legende vroeër in hierdie eenheid voordat jy die aktiwiteit aanpak.

**Voorgestelde antwoorde**

- 1 Poskantoor, kerk en skool.
- 2 E12: ander pad, C8: sekondêre pad
- 3 C7: bosland of bos
- 4 J3: bewerkte grond
- 5 Die bruin kolle is 'n aanduiding van gronderosie.
- 6 'n Vallei, 'n standhoudende rivier, bome
- 7.1 Die hospitaal F2
- 7.2 Xalanga-brug G2
- 7.3 Die polisiestasie E6

**Eenheid 4****Inligting uit kaarte en foto's**

Leerdersboek bladsy 21

**Fokus van die eenheid**

- In hierdie eenheid sal leerders na topografiese kaarte, ortografiese kaarte en lugfoto's kyk en leer hoe om inligting te vertolk.
- Leerders sal simbole lees, kontoerpatrone vertolk en afstande bereken sodat hulle landskappe kan beskryf, grondgebruike kan identifiseer en vestigingspatrone van 'n gebied kan beskryf.
- Leerders sal 'n kaartwerktaak vir Formele Assessering voltooi. Dit sal die bestudering van 'n topografiese kaart, 'n lugfoto en 'n ortofotokaart van 'n bepaalde gebied insluit.

## Riglyne vir onderrig

Begin met 'n opsomming van wat die leerders in die vorige drie eenhede gedek het. Die teks in die eerste twee paragrawe van eenheid 4 in die Leerdersboek dek al hierdie punte.

## Hulpbronne

- Leerdersboek

### Woordeskat

Woorde wat die leerders dalk nie ken nie, verskyn in die kassie vir nuwe woorde in die Leerdersboek. Maak seker jy wys hierdie woorde aan die leerders uit soos jy deur die eenheid vorder. Wanneer jy die teks lees waar hierdie nuwe woorde voorkom, bespreek die woorde met die leerders sodat hulle kan sien in watter konteks die woorde gebruik word. Moedig die leerders aan om hul eie sinne met die nuwe woorde te maak.

## Toegelate tyd

Dit sal ongeveer twee uur neem om hierdie eenheid te voltooi. Daar is vier aktiwiteite in hierdie eenheid.

### Aktiwiteit 9

### Vertolk en beskryf die landskap in die Tzaneen-gebied

Leerdersboek bladsy 21

### Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Sien Riglyne vir onderrig aan die begin van hierdie eenheid.
- Na voltooiing van hierdie aktiwiteit en voordat die volgende aktiwiteit aangepak word, kry Tzaneen op 'n kaart van SA sodat die leerders kan sien waar in die land dit is.

## Voorgestelde antwoorde

- 2.1 Tussen ongeveer 750 m en 1 050 m
- 2.2 Heuwelagtig in die suide en noordooste, gelyk rondom die dam
- 2.3 Albei tipes riviere
- 2.4 Nee, dis in die binneland.
- 2.5 Ja, 'n grote en verskeie klein plaasdamme.
- 3 Daar is baie standhoudende riviere, wat daarop dui dat die reënval hoog moet wees sodat die riviere dwarsdeur die jaar kan vloei. Maar daar is ook damme. Dit toon dat mense water moet opgaar vir 'n droër seisoen en om vrugteboorde te besproei.

**Aktiwiteit 10****Identifiseer die grondgebruik in die Tzaneen-gebied**

Leerdersboek bladsy 23

**Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer**

Herhaal grondgebruik en handel en vervoer wat in graad 8 gedek is en maak seker om die 5 punte te dek onder 'Identifiseer die grondgebruik' in die Leerdersboek.

**Voorgestelde antwoorde**

1. Vrugteboorde
2. 'n Bietjie bosbou – bosboustasie in NW hoek van die kaart en saagmeul in NO naby Addington
3. Mynbou blyk uit delwerye in die gebied suid van die dorp.
4. Ja, spoorlyn en hoofpad en verkeersaar R71.
5. Ja, die dorp Tzaneen en Nkowankowa.

**Aktiwiteit 11****Beskryf die vestigingspatroon**

Leerdersboek bladsy 23

**Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer**

Herhaal nedersettingsgeografie van graad 8.

**Voorgestelde antwoorde**

- 1 Binneland, aan 'n rivier, sagte helling  
Permanente water, taamlik gelyk en maklik om te bou, vrugbare grond, goed vir vrugteboerdery, paaie en 'n spoorlyn loop daardeur.  
'n Middelgrootte dorp ongeveer 16 vierkante kilometer (4 km x 4 km), insluitende Nkowankowa
- 2 'n Sirkelvormige nedersetting met 'n ruitpatroon van strate

**Aktiwiteit 12****Ondersoek die Ladysmith-gebied**

Leerdersboek bladsy 24

---

**Formele assessering - Kaartwerkopdrag**

---

Leerdersboek bladsy 26

**Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer**

Oefen oriëntering voor hierdie aktiwiteit aangepak word. Dit is dikwels die beste om dit in pare te doen sodat leerders mekaar kan help om terreinbakens te kry.

## Voorgestelde antwoorde

- 1.1 I4: PS polisiestatie [1]  
 1.2 H5: K kerk [1]  
 1.3 N7: S skool [1]  
 3.1 I9: Model Kloof [1]  
 3.2 L4: White City [1]  
 3.3 M7: Hillside [1]  
 4.1 K8: rioolwerke [1]  
 4.2 D1: dam [1]  
 4.3 I6: skougronde [1]  
 5

Gerief	Ja/Nee	Voorbeelde van ruitverwysings van kaart
a. Water in 'n pyp vanaf wateropgaring soos 'n dam of reservoir	JA	Dam by E10
b. Riool in pype	JA	Rioolwerke by P10
c. Elektrisiteit	JA	Kraglyne is op die kaart gemerk
d. Skole	JA	Baie, bv L6
e. Kollege of universiteit	JA	Kollege by M5
f. Teerpaai	JA	Nasionale pad en hoofpaai is geteer
g. Spoorlyn	JA	Hoofspoorlyn en stasies
h. Hospitaal of kliniek	JA	Hospitaal by M2
i. Kerke	JA	Baie, bv L4
j. Poskantoor	JA	M6
k. Winkels	JA	In 'n dorp van hierdie grootte sal daar winkelsentrums in die sentrale sakegebied en alle voorstede wees.
l. Polisiestatie	JA	N5
m. Ontspanningsgeriewe, bv sokkerveld, park, gholfbaan, woonwapark	JA	Bv gholfbaan by J3

(13)

- 6 Die algemene vorm is lineêr of lintvormig omdat dit aan die oevers van die Kliprivier geleë is. Dit is ook 'n aansluitingsdorp waar die N11 en die 103 by mekaar aansluit en daar is ook 'n spoorwegaansluiting. Die straatpatroon is grotendeels ruitvormig met satellietnedersettings soos White City en Model Kloof. [5]  
 7 Ongeveer 5 km by 8 km = 40 vierkante kilometre [4]  
 8.1 riviervallei [2]  
 8.2 uitloper [2]

**Totaal: 35 punte**

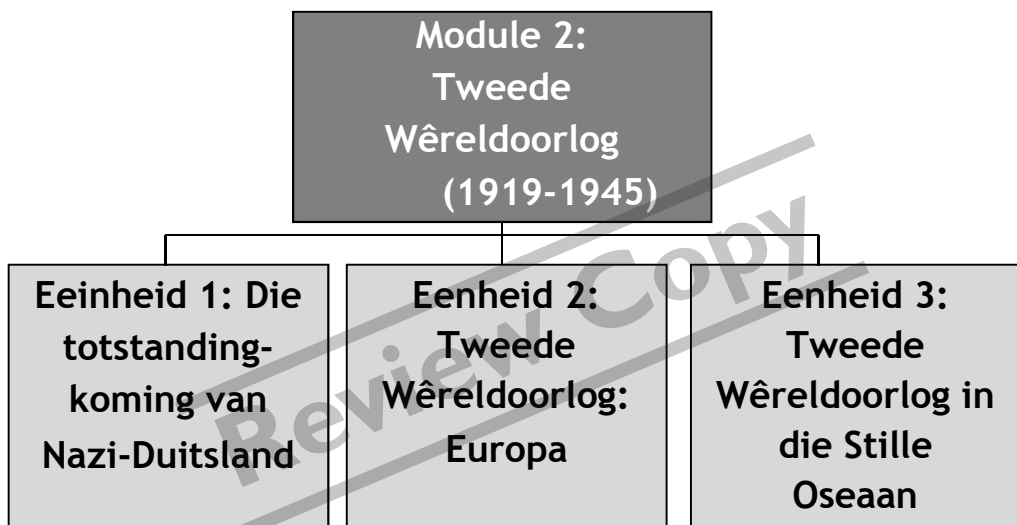
### Voorgestelde antwoorde

- 1.1 1 : 50 000 en 1 : 10 000 (2)
- 1.2 ortofoto (1)
- 2. kerke, polisiestatie, poskantoor, skole (4)
- 3.1 kontoerlyne, kolhoogtes, trigbakens, baken 266 in Walmer is 71,6 m. (4)
- 4.1 Halfgrond (1)
- 4.2 Al langs die kus (1)
- 5. Daar is ligte op die punt van die golfbreker en die kaai op die kaart.  
Hulle kan ook die Campanile as verwysing gebruik. (2)
- 6. 600 m – 800 m (insluitende die draai) (3)
- 7. Ongeveer 8,5 km (3)
- 8. Die hoogte van geboue volgens hulle skaduwee / die besonderhede soos  
hyskrane op die kaai (2)
- 9.1 Deal Party: nywerheid  
New Brighton: Sowel middel- as lae inkomste  
Walmer: middelinkomste  
KwaZakhele: Lae inkomste (4)
- 9.2 Deal Party het groot nywerheidsgeboue. (1)
- 10.1 Daar is verskeie geriewe: Dit sluit in die Mill Park-gholfbaan,  
Prince Alfred Park, St George's Park, Athlone Park en Victoria Park (4)
- 10.2 Hawe, landvervoersentrum (N2 en spoorlyne), nywerheidsentrum (3)

**Totaal: 35 punte**

# Module 2 Tweede Wêreldoorlog (1919-1945)

**Kernbegrippe wat reeds behandel is**



## Oorsig

Inhoud	Toegelate tyd	LB bladsy	OG bladsy
Die totstandingkoming van Nazi-Duitsland	5 ure	32	47
Tweede Wêreldoorlog: Europa	5 ure	41	55
Tweede Wêreldoorlog in die Stille Oseaan	5 ure	49	62
Hersiening	5 ure	53	66

## **Fokus van die eenheid**

- Na die Eerste Wêreldoorlog het Duitsland met demokrasie kennis gemaak. Die Weimar-republiek het egter as demokrasie misluk en Duitsland het toe die opkoms van die Nazi's beleef. Die Naziregering, onder leiding van Adolf Hitler, het uiteindelik die Tweede Wêreldoorlog in Europa laat uitbreek.
- Na die Eerste Wêreldoorlog het Duitsland met talle probleme te kampe gehad. Die pas aangestelde Weimar-regering het te min ervaring gehad om dit te hanteer. Baie mense het by die Naziparty aangesluit, wat belowe het om die probleme op te los. Die Nazi's het wel party van die probleme opgelos, maar hulle het Duitsland ook in 'n polisiestaat omskep wat geen respek vir menseregte gehad het nie.

## **Hulpbronne**

- [newsweekly.com.au/article.php?id=5130](http://newsweekly.com.au/article.php?id=5130). [“WEIMAR GERMANY: Why art flourished and democracy perished” deur Jeffry Babb]
- [www.slideshare.net/cinbarnsley/the-golden-years-of-weimar](http://www.slideshare.net/cinbarnsley/the-golden-years-of-weimar) [slidehare.net has a number of useful PowerPoints on various aspects of Weimar and Nazi Germany]
- [www.facinghistory.org/resource-collections-](http://www.facinghistory.org/resource-collections-)
- [www.bbc.co.uk/schools/gcsebitesize/history/mwh/germany/hitlerpowerrev1.shtml](http://www.bbc.co.uk/schools/gcsebitesize/history/mwh/germany/hitlerpowerrev1.shtml)
- [www.youtube.com/watch?v=6YJfOZkriyY](http://www.youtube.com/watch?v=6YJfOZkriyY) Youtube video, “Make Germany Pay - Weimar, Extremists, Versailles”
- [www.youtube.com/watch?v=a2YEUhHFMHY](http://www.youtube.com/watch?v=a2YEUhHFMHY) [Youtube video, “Rise of the Nazis”]

## **Riglyne vir onderrig**

- Wys leerders daarop dat Weimar-Duitsland nie demokrasie geken het nie. Dit is voorheen deur 'n monarg regeer. Toe die Duitse volk na die Eerste Wêreldoorlog met demokrasie kennis maak, was dit 'n politieke stelsel wat hulle nie geken het nie en waarvan hulle geen ondervinding gehad het nie.
- Die Weimar-regering het trouens een van die mees progressiewe grondwette van dié tyd gehad. Die kunste en letterkunde het in Weimar-Duitsland geblom, maar die landspolitiek het kleigetrapped.

- Probeer 'n paar voorbeelde van kunswerke van Weimar-Duitsland wys. Help leerders om te verstaan dat die lewe nie totaal rampspoedig was nie.

## Woordeskat

totalitêr  
diktatoriaal, 'n verdrukkende regeringstelsel  
staatsgreep  
'n poging om die regering omver te werp  
indoktrineer  
onderrig van 'n beginsel of idee, veral een met 'n bepaalde standpunt

## Toegelate tyd

Daar is sewe aktiwiteite in hierdie eenheid.

### WENK!

Skryf die sleutelwoorde op die bord sodat die leerders nie vergeet wat die belangrikste feite is nie.

### Aktiwiteit 1

### Ontleed vertolking van die Verdrag van Versailles

Leerdersboek bladsy 33

#### Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Leerders moet die antwoorde in hul aantekeningboeke neerskryf.
- Hulle kan in die klas daaraan werk of die aktiwiteit as huiswerk doen of 'n kombinasie van die twee.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.

#### Voorgestelde antwoorde

1. Die Duitse regering is nie na die Vredeskonferensie van Parys uitgenooi nie. Dit is hier waar die Geallieerde leiers bymekaar gekom het om 'n vredesverdrag op te stel. Hul mening het nie saakgemaak nie en hulle moes net die uiteindelijke dokument kom teken. In die lig van dié gebeure het die Duitsers die Verdrag 'n "voorgeskrewe" of "gedikteerde" vrede genoem.
2. Die Duitsers was kwaad oor die vredesverdrag, want hulle moes al die skuld vir die Eerste Wêreldoorlog op hulle neem. Die Duitsers het gevoel die Verdrag was te streng en dat hulle onbillik behandel is.
3. Die Geallieerdes het gevoel die oorlog was Duitsland se skuld. Hulle wou die straf só erg maak dat Duitsland te swak sou wees om weer oorlog te maak.
4. Duitsland kon nie die skadevergoeding betaal wat die Geallieerde Magte geëis het nie, want die land het gesukkel om weer op die been te kom weens die geweldige skadevergoeding. Die Duitsers het hul kolonies en gebiede in Europa wat tot die



nasionale inkomste bygedra het, verloor. Die Verdrag van Versailles het hulle ekonomies benadeel en hulle het gesukkel om hul verpligtinge na te kom.

5. Hitler het in 1923 'n mislukte staatsgreep in München probeer uitvoer en is toe in die tronk gesit. In sy boek Mein Kampf ("My Stryd/Oorlog") skryf hy oor sy politieke idees. Hy wou Duitsland weer groot laat word deur die Verdrag van Versailles te verwerp en die grond wat Duitsland moes afstaan, terug te neem. Hy het die Jode die skuld vir Duitsland se probleme gegee en gesê dat die Duitsers moes probeer om 'n verheue "meesterras" te skep. Mein Kampf is dus 'n belangrike bron van sy opvattinge.

## Aktiwiteit 2

### Bespreek die redes vir die ineenstorting van die Weimer-regering

Leerdersboek bladsy 34

## Agtergrond-inligting

In 1929 het die Groot Depressie begin met die Wall Straat Ineenstorting, wat Amerika geweldig beïnvloed het. Amerika het groot somme geld aan Duitsland geleen in 1924 en 1929, en het nou daarop aangedring dat Duitsland haar skuld terugbetaal. Na die Wall Straat Ineenstorting het Amerika Duitsland 90 dae gegee om die geld te begin terugbetaal. Die Weimar Republiek was bankrot en baie mense het hul werk verloor. Slegs ses jaar na die laaste ekonomiese krisis was Duitsland weereens in 'n groot gemors.

### Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Leerders moet in klein groepies werk.
- Leerders moet die antwoorde in hul aantekeningboeke neerskryf.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.

## Voorgestelde antwoorde

- 1.1 'n Republiek is 'n onafhanklike land met 'n verkose leier as staatshoof. Na die Eerste Wêreldoorlog het Duitsland sy heel eerste demokratiese regering gekry, bekend as die Weimar-republiek.
- 1.2 Skadevergoeding is die herstelkoste wat Duitsland moes betaal nadat dit die Eerste Wêreldoorlog verloor het.
- 1.3 Nasionaliste is mense, byvoorbeeld die Nazi's, wat uiters lief vir en trots op hul land is. Hulle is ook uiters patrioties.

- 2.1 Die nasionaliste het die Weimar-regering kwalik geneem omdat hy die Verdrag van Versailles onderteken het. Hulle het geglo dat die politici wat dit onderteken het, verraaiers was.
- 2.2 Die swak “nuwe” demokrasie in Duitsland het Weimar-Duitsland verswak, want die politici was onervare en baie Duitsers het die demokratiese stelsel gewantrou. Hulle het dit nie geken nie. Die Weimar-grondwet het die president ekstra magte in ’n noodtoestand gegee en sodoende is demokrasie verder ondermyn.
- 2.3 Die ekonomiese depressie na 1929 het Duitsland verswak. Die Weimar-regering kon nie Duitsland se ekonomiese probleme oplos nie, weens die wêreldwye ekonomiese krisis. Die VSA het sy hulp onttrek om sy eie ekonomiese krisis die hoof te bied. Teen 1932 was ses miljoen werkers werkloos en baie mense het honger gely. Mense het hul vertroue in die Weimar-regering verloor en die regering die skuld vir die krisis gegee.

### **Aktiwiteit 3**

### **Ontleed Hitler se toename in gewildheid**

Leerdersboek bladsy 36

#### **Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer**

- Leerders moet die antwoorde in hul aantekeningboeke neerskryf.
- Hulle kan in die klas daaraan werk of die aktiwiteit as huiswerk doen of ’n kombinasie van die twee.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.
- Lees die voorbeeldbriewe voordat die leerders begin skryf; as hulle onseker voel, sal hulle weet wat van hulle verwag word. As ’n geskikte brief nie gelees of verskaf is nie, kan die onderwyser ook die geskrewe voorbeeld tydens die klas se nasiensessie voorlees.
- Herinner leerders daaraan dat hul skryfwerk vir nr. 1 en 2 historiese sentimente moet bevat; die werk moet empatie en feite ewewigtig aanbied.

#### **Voorgestelde antwoorde**

Enige relevante antwoord. ’n Voorbeeld van die inhoud van die brief word hieronder weergegee.

- 1 Burgers van Duitsland, ek moedig julle aan om vir die Nazi’s te stem. Die Nazi’s sal goed wees vir Duitsland; anders as die Weimar-regering. Hulle sal Duitsers se trots herstel terwyl hulle ’n sterk Duitse wêreldryk opbou. Hulle sal al die verlore Duitse gebiede herenig deur die gevreesde boeie van die Verdrag van Versailles te verbreek. Duitsers sal verenig en Duitsland sal, onder die vaandel van die Nazi’s, weer roemryk wees. Dit is duidelik dat die Naziparty klinkklare oplossings bied vir

die probleme wat Duitsland die afgelope paar jaar beleef het. Ons het weens ekonomiese onstabieleit gely. Die Groot Depressie het die finansiële krisis vererger. Baie van ons is werkloos en sukkel om kos op die tafel te sit. Wanneer die Nazi's in beheer is, sal orde en reg en stabiliteit in Duitsland herstel word. Die Nazi's kan sukses behaal waar die Weimar-regering misluk het.

- 2 Mense van Duitsland, dink mooi voor julle die Nazi's ondersteun en vir hulle stem. Omdat Hitler se staatsgreep in 1923 misluk het, probeer hy nou julle vertrouwe wen sodat hy Duitsland kan beheer. Die Nazi's probeer ons oorrumpel deur Josef Goebbels se omvattende propagandaveldtog met behulp van koerante, radio, plakkaat en openbare byeenkomste. En as die Nazi's se slim propaganda en rassetereotipering julle nog nie oortuig het nie, sal hulle geweld begin toepas. Die stormtroepe het Duitsland met vrees vervul terwyl hulle die opposisie intimideer. Hulle gebruik hardhandige optrede om opposisiepartye se vergaderings uitmekaar te jaag. Die Nazi's belowe die Duitsers baie, maar dit kos ons ook baie. Duitsers, ons as burgers moet wakker loop.
- 3 Ons kan die gevolgtrekking maak dat antikommunistiese Nazi-propaganda baie effektief was. Tussen November 1932 en Maart 1933, in minder as vyf maande, het die kommuniste 20% van hul setels in die parlement verloor.

Laat leerders die volgende merkvel gebruik

Kriteria	Ja/Nee
Ek het die opdrag korrek uitgevoer	
My brief is in die regte styl / toon geskryf	
My brief bevat die korrekte inligting	
My taal gebruik is goed	

#### Aktiwiteit 4

#### Ontleed propagandategnieke

Leerdersboek bladsy 37

### Agtergrond-inligting

Twee propaganda tegnieke wat dikwels gebruik word is 'nabootswa' en 'kaartstapeling'. Nabootswa propaganda vereis dat mense besef hoeveel ander mense 'n idee ondersteun, en dan glo dat die oorwinning onvermydelik is as gevolg van die hoeveelheid navolgers. Kaartstapeling is 'n tegniek van selektiewe weglating, omdat slegs die mees positiewe informasie gegee word.

#### Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Die leerders werk in pare.
- Hou die leerders dop en maak seker dat elkeen 'n spreekbeurt kry en na hul maat luister.

- Leerders moet die antwoorde in hul aantekeningboeke neerskryf.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.
- As leerders nie maklik toegang tot die Internet kan kry nie, kan die onderwyser hulle met no. 3 help deur plakkate te soek en klas toe bring. Deel die plakkate aan elke groep uit en laat hulle voortgaan met die aktiwiteit in die leerdersboek.

## Voorgestelde antwoorde

1. Bron B doen 'n direkte beroep op Duitse vroue en speel op hul gevoel van patriotisme en waardes. Dit moedig hulle aan om die Duitse gesin te red deur vir die Nazi's te stem. Bron D gebruik die herhaling van "een" om eenheid te beklemtoon: "een volk, een wêreldryk en een Führer". Dié bron speel ook op die Duitse volk se gevoel van patriotisme. Dit moedig mense aan om gehoorsaam te wees deur 'n verenigde nasie/wêreldryk en een sterk leier te ondersteun. Hitler word ook uitgebeeld as die volk se held, 'n sterk, trotse leier wat gevolg kan word.
2. Propaganda was oral en het verkondig wat Duitsers wou sien, hoor en glo. Bowenal is enigeen wat die Nazi's gekritiseer of teengestaan het, stilgemaak en in konsentrasiekampe aangehou.
3. Leerders kan self 'n Internetsoektog doen of die onderwyser kan die volgende webadres gee om hulle te help met die soektog.  
<http://www.calvin.edu/academic/cas/gpa/> [hierdie webwerf het 'n uitstekende verskeidenheid propagandaplakkate en ontledings van die boodskap en simbole wat in sommige plakkate gebruik word.]
4. Die Magtigingswet het die doodsklok vir demokrasie gelui, want dit het die Nazi-party volle beheer gegee. Die Nazi's het ander politieke partye verbied en die parlement gesluit, wat demokrasie effektief beëindig het.

### Aktiwiteit 5

### Ontleed diskriminasie deur die staat

Leerdersboek bladsy 38

### Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Leerders moet in klein groepies werk.
- Leerders moet die antwoorde in hul aantekeningboeke neerskryf.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.

## Voorgestelde antwoorde

1. Die geheime polisie – die Gestapo – het almal gearresteer wat nie met die Nazi's se beleid saamgestem het nie.
2. Vervolging het boikotte van sakeondernemings wat aan Jode behoort het, ingesluit. Alle Jode wat in die staatsdiens, onderwys, pers en teaterbedryf gewerk het en waar hulle toegang tot die publiek gehad het, het hul werk verloor. Alle Jode moes 'n geel ster op hul klere dra sodat hulle maklik uitgeken kon word.
3. Die staat het die Neurenbergwette uitgevaardig, wat vervolging van Jode aangemoedig en toegelaat het. Dit het Jode hul burgerskap ontnem.
4. Na Kristalnag in 1938 is al hoe meer Jode na konsentrasiekampe gestuur waar hulle dwangarbeid moes verrig.
5. a. Die stereotipes in Bron E beeld die opvatting uit dat Ariërs hardwerkend en Joodse mense skelm is. 'n Ander stereotipe wek die indruk dat die "ideale rasetipe" liggaamlik fiks en sterk is, maar Jode is ongesond (die man rook) en oorgewig. Dié propaganda lê sterk klem op ONS (Duitse burgers) teenoor HULLE (Jode). Die een groep word as goed voorgestel en die ander groep as sleg.  
b. Kinders is ontvanklik, naïef, maklik om te beïnvloed en liggelowig. Jongmense is dus geïndoktrineer met dit wat die Nazistaat wou hê hulle moet glo.  
c. Stereotipes is beperkte, vlak en dikwels eensydige voorstellings van groepe of mense wat as die waarheid opgedis word. In die meeste gevalle is stereotipes versinsels wat nie steek hou nie. Mense word dus onbillik beoordeel of behandel weens 'n algemene opvatting.

### Aktiwiteit 6

### Beoordeel die uitwerking van vervolging deur die Nazi's

Leerdersboek bladsy 39

#### Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Die leerders werk in pare.
- Hou die leerders dop en maak seker dat elkeen 'n spreekbeurt kry en na hul maat luister.
- Leerders moet die antwoorde in hul aantekeningboeke neerskryf.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.

## Voorgestelde antwoorde

- 1.1 homoseksuele
- 1.2 politieke teenstaanders en Jehovasgetuies

### 1.3 Sigeuners

### 1.4 Slawiërs en sigeuners

- 2 Hitler het die Duitsers aangemoedig om hulself as 'n liggaamlik meerderwaardige ras uit te beeld. Hitler self wou nie hê sy fisiese tekortkominge moet sigbaar wees nie. Daarom is net amptelike foto's toegelaat wat hom as 'n sterk, edel vaderfiguur uitgebeeld het.

## Aktiwiteit 7

## Stel vas hoekom fascisme in Duitsland gewild geword het

Leerdersboek bladsy 40

### Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Leerders moet in klein groepies werk.
- Leerders moet die antwoorde in hul aantekeningboeke neerskryf.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.
- Elke groep moet twee van die onderwerpe kies en aan die klas verslag doen oor hul bevindings. Die onderwyser kan help deur onderwerpe aan die groepe toe te ken sodat dit eweredig verdeel word.

### Voorgestelde antwoorde

- 1 Onder fascisme funksioneer 'n staat vinnig en doeltreffend, want die regering het totale beheer onder een hoofleier, en sy volgelinge is gehoorsaam en vra nie vrae nie.
- 2 'n Fascistiese diktatuur kan vir sommige mense aanloklik lyk, want daar is duidelike, sterk leierskap en leiding. Die burgers is vurige nasionaliste, die weermag is sterk en gewoonlik goed georganiseer. Wanneer 'n volk gesag slaafs wil volg en dit sonder teenspraak aanvaar, is fascisme ideaal.  
Demokrasie werk beter vir meer mense in die samelewing, want politieke teenstand word toegelaat; burgers kan hul stem uitoefen tydens gereelde verkiesings. Vryheid van spraak en die media word beskerm. Mense word gelyk behandel en menseregte word beskerm. Dié regte word verseker deur die drie regeringsvertakings: 'n verkose parlement maak wette, die regering pas die wette toe en die howe en die regters maak seker dat dit behoorlik gedoen word.
- 3 'n Vrye pers sou die skending van menseregte in Duitsland blootgelê het. Meer mense sou daarvan geweet het en daarteen kapse gemaak het of weerstand gebied het.
- 4 Gesonde nasionalisme word uitgeleef deur 'n gevoel van vaderlandsliefde en nasietrots en bou eenheid. Uiterste nasionalisme, daarenteen, is ongesond en sluit

sekere groepe uit die nasie uit. Wanneer 'n groep beter as ander wil wees, kom diskriminasie teen swakker groepe (gewoonlik minderhede) dikwels voor. Daar is ook 'n moontlikheid van oorlog met ander lande om aansprake op meerderwaardigheid te bewys.

- 5 Die Duitse volk se houding jeens die Nazi's sou positief versterk het. Dit het gelyk asof die Naziregering sy belofte van werkskepping en versterking van die Duitse volk gestand doen.

## **Eenheid 2 Tweede Wêreldoorlog: Europa**

Leerdersboek bladsy 41

### **Fokus van die eenheid**

- Nazi-Duitsland se buitelandse beleid was aggressief en ekspansionisties, wat beteken het dat Duitsland bereid was om ander lande se grondgebied met geweld af te neem.
- Van 1933 tot 1939 het Hitler begin met 'n veldtog om Duitse grondgebied en militêre slaankrag uit te brei. Só het Duitsland die weg vir 'n Tweede Wêreldoorlog gebaan.
- Hoewel sommige groepe en individue nazisme teengestaan het, kon die Duitsers wel 'n "Finale Oplossing" uitvoer.
- Van 1941 af is Jode, ander "ongewenste" etniese groepe en politieke teenstaanders met die regering se instemming sistematies in uitwissingskampe doodgemaak.

### **Riglyne vir onderrig**

Wees sensitief vir leerders ten opsigte van volksmoorde, veral as foto's of dokumentêre aan die klas gewys word. Wanneer die onderwerp behandel word, wees bedag op kinders wat emosioneel oorweldig raak. Probeer lesse 5 tot 10 minute vroeër klaarmaak, sodat daar tyd is vir kwelvrae, byvoorbeeld "Hoe kan mense mekaar só behandel?" of laat hulle toe om hul emosies en gevoelens uit te spreek.

### **Hulpbronne**

- Kaarte van Europa wat uitbreiding van Duitse grondgebied uitbeeld
- [www.ushmm.org/wlc/en/article.php?ModuleId=10005203](http://www.ushmm.org/wlc/en/article.php?ModuleId=10005203)
- [hsc.csu.edu.au/modern\\_history/national\\_studies/germany/4024/nazi.htm](http://hsc.csu.edu.au/modern_history/national_studies/germany/4024/nazi.htm)
- [www.facinghistory.org/resource-collections-](http://www.facinghistory.org/resource-collections-)
- [www.youtube.com/watch?v=sIZMokYJFO](http://www.youtube.com/watch?v=sIZMokYJFO) [youtube, part one of Oprah Winfrey's interview with holocaust survivor, ElieWeisel]

## Woordeskat

Woorde wat die leerders dalk nie ken nie, verskyn in die kassie vir nuwe woorde in die Leerdersboek. Maak seker jy wys hierdie woorde aan die leerders uit soos jy deur die eenheid vorder. Wanneer jy die teks lees waar hierdie nuwe woorde voorkom, bespreek die woorde met die leerders sodat hulle kan sien in watter konteks die woorde gebruik word. Moedig die leerders aan om hul eie sinne met die nuwe woorde te maak.

## Toegelate tyd

Daar is vyf aktiwiteite in dié eenheid, tesame met 'n voorgestelde navorsingstaak. Let wel: die navorsingstaak is nie verpligtend nie.

### Aktiwiteit 8

### Ontleed die oorsake van die Tweede Wêreldoorlog

Leerdersboek bladsy 42

#### Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Leerders moet die antwoorde in hul aantekeningboeke neerskryf.
- Hulle kan in die klas daaraan werk of die aktiwiteit as huiswerk doen of 'n kombinasie van die twee.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.

#### Voorgestelde antwoorde

- 1 Die Duitsers wou 'n magtige Duitse ryk opbou. Om 'n ryk te vestig, moet grondgebied uitgebrei word. Dit verklaar Duitsland se aggressiewe buitelandse beleid en sy onstuitbare uitbreiding, besetting en oorheersing van ander gebiede en lande. (5)
- 2 Hitler het beoog om alle Duitssprekende mense in Europa te verenig deur hulle woongebiede in Oos-Europa, byvoorbeeld Tsjeggo-Slowakye en Pole, oor te neem. Hitler wou Lebensraum (leefruimte) bekom waar die Duitse bevolking kon woon en waar hy sy ryk kon vestig. Sulke leefruimtes was in Oos-Europa beskikbaar – die Slawiërs wat in Oos-Europa gewoon het, was minderwaardig en moes padgee voor Duitse uitbreiding. (5)
- 3 Deur gebiede in Europa te annekseer, het Duitsland die Verdrag van Versailles verbreek en grondgebiede teruggeneem wat van hom weggeneem is. Duitsland is byvoorbeeld verbied om met Oostenryk te verenig, maar het dit nietemin gedoen. Laastens het Duitsland 'n sterk weermag en vloot nodig gehad vir sy aggressiewe en ekspansionistiese buitelandse beleid, ofskeen die Verdrag van Versailles dit verbied het. (5)

**Totaal: 15 punte**



**Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer**

- Leerders moet die antwoorde in hul aantekeningboeke neerskryf.
- Hulle kan in die klas daaraan werk of die aktiwiteit as huiswerk doen of 'n kombinasie van die twee.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.

**Voorgestelde antwoorde**

- 1 Daar was geen demokrasie in enige van die Spilmoondhede se lande nie. Duitsland het 'n diktatuur gehad, Italië 'n fascistiese diktatuur, en Japan is geheel en al deur die regering beheer. Hulle het almal 'n ekspansionistiese en aggressiewe buitelandse beleid gehad. Duitsland het na Oos-Europa uitgebrei, Italië na Afrika en Japan na Asië.
- 2 Brittanje en Frankryk se oorsese ryke. In 1941 het die Sowjetunie en die Verenigde State van Amerika daarby aangesluit.
- 3 Voor 1941 was dit hoofsaaklik 'n Europese oorlog, maar met die VSA en Rusland se toetrede het dit 'n wêreldoorlog geword.

**Aktiwiteit 10 Ontleed die betekenis van die Massamoord****Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer**

- Leerders moet in klein groepies werk.
- Leerders moet die antwoorde in hul aantekeningboeke neerskryf.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.

**Voorgestelde antwoorde**

- 1 Die Duitsers het in die eerste vier jaar van die oorlog die oorhand gehad. Dit blyk duidelik uit Bron A, want die grootste deel van wes-, sentraal- en Oos-Europa was onder hul beheer of invloed. Hulle het selfs Frankryk in die weste en groot dele van Rusland in die ooste beset.
- 2 Die Nazi's het uitwissingskampe in Pole gebou, omdat die grootste Joodse bevolking in Europa daar gewoon het. In 1941 het drie miljoen Jode in Pole gewoon.

- 3 Die getalle is skokkend omdat hulle aantoon dat hele Joodse gemeenskappe in Europa feitlik geheel en al uitgewis en vernietig is. Daar word byvoorbeeld geskat dat 65 000 van die 70 000 Jode wat in 1941 in Oostenryk gewoon het, teen 1945 vermoor is. Dit is korrek om dit 'n volksmoord te noem, omdat die staat hierdie poging georganiseer het om 'n hele groep mense weens hul godsdienste te vermoor.
- 4 a) Minderheidsgroepe is kwesbaar omdat hulle as “anders” beskou word, en is blootgestel aan intimidasie en diskriminasie omdat hulle getalle gewoonlik te klein is en hulle nie massasteun het om weerstand te bied of teen te staan nie.  
b) Elke mens het die verantwoordelikheid om vir ander op te kom en hulle te beskerm, of minstens te respekteer. As ons nie weerstand bied teen skadelike woorde of daade nie, sal diegene wat dit pleeg, dink hul optrede is aanvaarbaar of gekondoneer, en hulle daade voortsit of verskerp.

## **Aktiwiteit 11**

## **Ondersoek teenkantiing teen Nazibehoor**

Leerdersboek bladsy 46

### **Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer**

- Leerders moet in klein groepies werk.
- Leerders moet die antwoorde in hul aantekeningboeke neerskryf.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.

### **Voorgestelde antwoorde**

- 1 Mense wat weerstand gebied het, was uiters dapper, want as hulle betrap is, is hulle in die tronk gestop of doodgemaak.
- 2 Die Nazi's was vasbeslote om vryheid van spraak te stuit sodat hulle hul opponente of rebelle kon stilmaak wat van hul wandade bewus was en dalk hul daade en besluite sou bevraagteken.
- 3 Hoogverraad verwys na 'n misdade teen die staat. 'n Mens word daarvan aangekla dat jy jou land geskaad het deur sy vyande te help. Volgens ons samelewing se morele kode sou ons hulle as helde beskou omdat hulle die Nazi's se beleid van diskriminasie teen die Jode weerstaan het. In die 1940's is hul optrede as hoogverraad beskou, want hul verset teen die Nazi's en hul steun of hulp aan sy oënskynlike vyande, die Jode, het die Duitse Nazistaat benadeel. In die historiese konteks waarin die Scholls opgetree het, was hulle dus aan hoogverraad skuldig.
- 4 'n Verskeidenheid antwoorde en menings is tersaaklik. Dit sluit in: Kerkleiers was te bang om hul stemme te verhef of het die vervolging van die Jode gekondoneer, of hulle was afsydig omdat hulle gevoel het politiek en godsdienste moet nie gemeng word nie.

- 5 Ons spreek ons dikwels nie uit teen onreg en diskriminasie nie of verset ons nie daarteen nie, omdat ons voel dit gaan ons nie aan nie of ons is nie betrokke nie. As ons ons egter nie uitspreek of verset nie, sal daar niemand wees wat ons kan help wanneer ons dit nodig het nie. Hy wys ook daarop dat as diskriminasie en vervolging nie gestuit word nie, sal dit vererger.
- 6 Enige relevante antwoord gegrond op leerders se persoonlike ervarings.

## **Aktiwiteit 12**

### **Verstaan hoe mense in die Warskou-ghetto geleef het**

Leerdersboek bladsy 47

#### **Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer**

- Leerders moet die antwoorde in hul aantekeningboeke neerskryf.
- Hulle kan in die klas daaraan werk of die aktiwiteit as huiswerk doen of 'n kombinasie van die twee.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.

#### **Voorgestelde antwoorde**

- 1 Daar was nie genoeg kos, medisyne of brandstof vir verwarming nie. Mense het koud gekry en honger gely en die ghetto was oorvol.
- 2 Mense het weerstand gebied teen die mishandeling deur die Nazi's deur hardnekkig te oorleef in die toestande waaraan hulle in die ghetto blootgestel is. As deel van hul verset teen die Nazi's het hulle vasgeklou aan hul menswees en hul gemeenskap, aan hul geloof, en hulle het so "normaal" moontlik probeer leef.
- 3 Enige relevante antwoord, maar hier is 'n voorbeeld:

Liewe Dagboek

Junie 1943

Die lewe in die ghetto was 'n uitdaging. Daar was nie genoeg kos, medisyne of brandstof vir verwarming nie. Mense het koud gekry en honger gely en die ghetto was oorvol. Ons was nie daaraan gewoond om só te leef en te ly nie.

In 1943 het ons gehoor dat die Nazi's die ghetto's in die ander Poolse stede heeltemal vernietig het. Ons, die oorblywende 65 000 mense in die Warskou-ghetto, het geweet dat dit beteken dat ons doodgemaak gaan word. Ons het besluit om terug te baklei; die Nazi's sou ons nie sonder slag of stoot vermoor nie. In ons harte het ons geweet ons het geen kans teen die Duitse troepe met al hul wapens nie, maar ons wou weerstand bied en eervol sterf.

Tydens die opstand in April vanjaar het die Duitse militêre magte die ghetto aangeval en ons het teruggeveg totdat ons kos, water en ammunisie opgeraak het. Ons het byna 'n maand lank weerstand gebied. Uiteindelik het die Duitse leër die ghetto aan die brand gestee en gifgas in die tonnells gegooi waarin die Joodse vegters geskuil het. My mense is geskiet as hulle by die brandende geboue uitgehardloop en van die gifgas probeer wegkom het. Net 130 van ons het die Opstand van die Warskou-ghetto oorleef.

Ek sal waarskynlik in 'n uitwissingskamp, miskien Treblinka, sterf. Dit sal 'n edel dood wees omdat ek die Nazi's probeer weerstaan het.

### **Aktiwiteit 13    Navorsingstaak**

Leerdersboek bladsy 48

#### **Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer**

Dit is 'n opsionele taak.

Fotokopieer die bladsy met die Riglyne/Stappe om te volg sowel as die merkvel en deel dit aan leerders uit voor hulle begin navorsing doen.

Die hoofgebeure van die Tweede Wêreldoorlog in Europa:

- **1939** Duitsland val Pole binne; Brittanje en Frankryk verklaar oorlog teen Duitsland.
- **1940** Duitsland verslaan en okkupeer die grootste gedeelte van Europa, Britse weermag ontsnap by Dunkrik voor die val van Frankryk; Slag van Brittanje – Duitsland probeer onsuksesvol om Brittanje te verslaan deur dit vanuit die lug te bombardier; gevegte begin in Noord-Afrika tussen die Spilmoondhede en Geallieerdes.
- **1941** Duitsland val die USSR aan; Japan val die VSA aan; die USSR en VSA sluit aan by die Geallieerdes.
- **1942** Geallieerdes verslaan Duitser in Noord-Afrika by El Alamein.
- **1943** Duitsland word verslaan by Stalingrad in die USSR – keerpunt van die oorlog op die oosterse front.
- Italië gee oor en sluit aan by die Geallieerdes.
- **1944** D-dag – die Geallieerdes land in Frankryk en begin om Wes-Europa te bevry; die Russiese weermag verdryf die Duitsers uit die USSR en gaan Pole binne.
- **1945** Geallieerde magte gaan Duitsland binne van die ooste en weste; Hitler pleeg selfmoord; Duitsland gee onvoorwaardelik oor.

Fotokopieer die blad wat die riglyne en stappe gee, asook die rubriek, en gee aan die leerders voordat hulle met hul navorsing begin.

### **Stappe om te volg:**

#### **Stap 1:**

Jy moet inligting oor jou eie onderwerp gaan soek.

Nuttige hulpbronne sluit in boeke, handboeke en studiegids van die skoolbiblioteek of plaaslike gemeenskapsbiblioteek.

Jy sal op die Internet ook baie inligting kry.

Vir basiese inligting oor jou onderwerp, tik "vernaamste gebeure van Tweede Wêreldoorlog" (in Afrikaans) of tik "main events of World War II in Europe" in Engels in jou wefsnuffelaar. Vir meer gevorderde soektogte moet jy meer spesifiek oor jou onderwerp wees, bv. "1939 Duitsland val Pole binne" of "Brittanje verklaar oorlog teen Duitsland 1939" ensovoorts. (Moenie jou soektog tot trefwoorde in Afrikaans beperk nie, gebruik ook Engelse trefwoorde.)

#### **Stap 2:**

Wanneer die navorsing gedoen is, moet jou groep 'n les voorberei wat aan die klas aangebied kan word.

#### **In die les moet julle die volgende oordra:**

1. Toon aan wat van belang is omtrent die gebeure

2. Toon aan hoe die betrokke mense die gebeurtenis ervaar het

Jul les moet baie inligting op 'n boeiende manier oordra wat die hele die klas betrek. Dink byvoorbeeld aan 'n onderhoud, 'n TV-bespreking, toneelstuk of Powerpoint-aanbieding of 'n kombinasie.

Jul les moet 'n sterk struktuur hê, met 'n duidelike inleiding, lesgedeelte en gevolgtrekking.

#### **Stap 3:**

Gee vir elke leerder 'n bronnepakkie, met minstens vyf van die volgende (sowel as enige ander bronne wat jy dink sal nuttig wees): 'n gedig, spotprent, foto, liedjie of musiek, 'n koerantartikel, kaart, twee sekondêre bronne wat menings oor die onderwerp lug, 'n primêre bron/verslag van 'n ooggetuie wat by die gebeure betrokke was.

'n Goeie les betrek die leerders by die werk. Sluit dus die volgende vrae in by jou bronnepakkie, sodat die leerders dit vir huiswerk kan beantwoord.

- a) Noem die bron wat die gebeurtenis waaroor die les gegaan het, die beste toelig.
- b) Noem watter bron die betroubaarste is.
- c) Noem die bron wat die objektiefste is.
- d) Noem die bron wat uiters bevooroordeeld is.

Jou bronnepakkie moet minstens drie dae voor jou klasaanbieding van jou nagevorste les ingedien word sodat dit gekopieer kan word.

# **Gebruik die volgende merkvel om die groep se werk te evalueer**

	50-40	39-30	29-20	19-0
Vraag of onderwerp	Vraag of onderwerp is behoorlik en volledig nagevors en aangebied.	Vraag of onderwerp is nagevors en aangebied.	Vraag of onderwerp is herkenbaar in navorsing en aanbieding.	Vraag of onderwerp is onvoldoende nagevors en aangebied.
Beplanning en struktuur	Beplanning en struktuur is uitmuntend	Goed beplan en gestruktureer	Tot 'n mate beplan en gestruktureer	Min/Geen blyke van beplanning
Kennis van onderwerp/gebeurtenis/kwessie	Deeglike insig in die onderwerp/gebeurtenis/kwessie	Verstaan onderwerp/gebeurtenis/kwessie goed	Basiese kennis van onderwerp/gebeurtenis/kwessie	Beperkte/geen kennis van onderwerp
Insameling en ordening van bronne	Gesofistikeerde en besonder vaardige insameling, keuse en ordening van verskeidenheid bronne	Vaardige insameling, keuse en ordening van verskeidenheid bronne	Versamel, kies en orden bronne op baie basiese vlak	Beperkte, swak keuse van bronne

**Totaal : 50 punte**

Eenheid 3

## **Tweede Wêreldoorlog in die Stille Oseaan**

Leerdersboek bladsy 49

## **Agtergrond-inligting**

'n Bekende eerstehandse verslag oor die aanval op Pearl Harbour is geskryf deur 'n 17-jarige leerder wat in Hawaii gewoon het, en word gewoonlik “Ginger se Dagboek” genoem.

***Sondag, Desember 7, 1941: GEBOM! 8:00 in die oggend. Tot dusver is die aanvallers onbekend! Pearl Harbour is in vlamme! Asook Hickam loodslyn. Tot dusver is geen huise gebom nie.***

Bron: [ospreypearlarbor.com/accounts/gingers-diary.php](https://ospreypearlarbor.com/accounts/gingers-diary.php)

## Fokus van die eenheid

- Net soos die Nazi's in Duitsland, het Japan 'n aggressiewe en ekspansionistiese buitelandse beleid gehad. Die regering is deur militêre magte beheer en kon China en kleiner eilande in die suidelike Stille Oseaan inneem.
- Hoewel die VSA nie aktief aan die Tweede Wêreldoorlog deelgeneem het nie, het die Japannese militêre magte hulle betrek deur hul aanval op Pearl Harbour (die VSA se vlootbasis) in Desember 1941.

### Riglyne vir onderrig

## Hulpbronne

- Kaarte wat Japan se gebiedsuitbreiding van die 1930's tot 1945 toon.
- [www.historylearningsite.co.uk/pearl\\_harbor\\_1941.htm](http://www.historylearningsite.co.uk/pearl_harbor_1941.htm)
- [www.bbc.co.uk/history/worldwars/wwtwo/pearl\\_harbour\\_01.shtml](http://www.bbc.co.uk/history/worldwars/wwtwo/pearl_harbour_01.shtml)
- [americanhistory.si.edu/ourstory/activities/internment/](http://americanhistory.si.edu/ourstory/activities/internment/)

### Woordeskat

Woorde wat die leerders dalk nie ken nie, verskyn in die kassie vir nuwe woorde in die Leerdersboek. Maak seker jy wys hierdie woorde aan die leerders uit soos jy deur die eenheid vorder. Wanneer jy die teks lees waar hierdie nuwe woorde voorkom, bespreek die woorde met die leerders sodat hulle kan sien in watter konteks die woorde gebruik word. Moedig die leerders aan om hul eie sinne met die nuwe woorde te maak.

### Toegelate tyd

Daar is drie aktiwiteite in hierdie eenheid.

#### Aktiwiteit 14

#### Ondersoek die oorsake van die aanval op Pearl Harbour

Leerdersboek bladsy 50

### Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Leerders moet die antwoorde in hul aantekeningboeke neerskryf.
- Hulle kan in die klas daaraan werk of die aktiwiteit as huiswerk doen of 'n kombinasie van die twee.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.

## Voorgestelde antwoorde

1. In die 1930's wou Japan sy ryk uitbrei deur dele van Asië in te neem. Die regering van die VSA het in 1941 handelsanksies ingestel en olievoorsiening aan Japan gestaak. Die Japannese moes olie vir sy nywerhede en weermag invoer. Sonder olie sou Japan nie sy ryk in Asië kon behou nie. Japan het dus besluit om Pearl Harbour aan te val en die Amerikaanse vloot in die Stille Oseaan te vernietig sodat Amerika nie sy uitbreiding na Asië kon stuit nie.
2. Die beskrywing is nie objektief nie, dit is bevooroordeel. Amerika word voorgedhou as 'n land met goeie trou wat "uitsien na die handhawing van vrede", en wat onbillik oorrompel is "in skielike aanval". Die VSA het homself dus beskou as 'n slagoffer van Japan se aggressie.
  - a. Bron A was 'n politieke spotprent. Die doel daarvan was om die wêreld te waarsku teen Japan se aggressiewe (vegvliegtuie) en ekspansionistiese (dit het China pas oorgeneem) beleide.  
Bron C is een van 'n reeks propagandaseëls wat diensplig in Japan in 1941 aangemoedig het.
  - b. Enige bron mag as die mees effektiewe een gekies word, mits die leerder 'n relevante antwoord het.

### Aktiwiteit 15

### Ontleed die vooroordeel waarmee Japannese Amerikaners behandel is

Leerdersboek bladsy 51

#### Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Die leerders werk in pare.
- Hou die leerders dop en maak seker dat elkeen 'n spreekbeurt kry en na hul maat luister.
- Leerders moet die antwoorde in hul aantekeningboeke neerskryf.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.

## Voorgestelde antwoorde

- 1 Die Amerikaanse regering het gevrees dat die Japannese gevaarlik was, dat hulle getrou aan hul land van herkoms sou wees en dalk spioene of 'n sekuriteitsrisiko kon wees.
- 2 Dit is 'n voorbeeld van vooroordeel, want die Amerikaanse regering het mense vooraf veroordeel volgens hul etnisiteit, sonder dat hulle ondersoek ingestel het of spesifieke betrokkenes ondervra het. Die Amerikaners het aannames gemaak op grond van die vrees dat die Japannese gevaarlik was vir hulle.



- 3 In 1988 het die kongres vir hierdie optrede probeer vergoed deur aan elke oorlewende geïnterneerde \$20 000 toe te ken.
- 4 Die Amerikaners kan eerstens nie altyd op hul regering se beskerming staatmaak nie en tweedens moet Amerikaners teen vooroordeel en diskriminasie waak.
- 5 Hierdie lesse het betrekking op ons eie lewens in Suid-Afrika omdat ons danksy die Geskiedenis verstaan hoe belangrik dit is om burgerlike vryheid en kultuurverskille te respekteer en te beskerm. Dit herinner ons daaraan om nie te diskrimineer nie en verskille te aanvaar, en om nie te oordeel nie.

## **Aktiwiteit 16      Onderzoek Japannese optrede tydens die oorlog**

Leerdersboek bladsy 52

### **Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer**

- Die leerders werk in pare.
- Hou die leerders dop en maak seker dat elkeen 'n spreekbeurt kry en na hul maat luister.
- Leerders moet die antwoorde in hul aantekeningboeke neerskryf.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.

### **Voorgestelde antwoorde**

- 1 Die Japannese het die Chinese as minderwaardig beskou hoewel hulle geen bewyse vir dié teorie gehad het nie.
- 2 Hierdie vooropgesette idee dat die Chinese minderwaardig is, het die Japannese laat vry voel om die Chinese te vervolg deur hulle te vermoor en die vroue te verkrag, terwyl ander slawearbeid in myne en fabrieke moes verrig. Die Japannese militêre magte het vroue ook as “geriefsvroue” of “troosvroue” gebruik. In ander gevalle is die Chinese onderwerp aan onmenslike mediese en eksperimente vir chemiese wapens.
3. Ingevolge die Geneefse Konvensie moet krygsgevangenes genoeg kos en mediese versorging kry. In die Japannese kampe is gevangenes egter sleg behandel. Toestande in die kampe was bykans onhoudbaar, talle is aan honger dood, en gevangenes moes lang ure met min kos werk.
4. Enige relevante of volwasse reaksie is aanvaarbaar.

## Verrykingsaktiwiteit

### Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

Daar moet stilte in die klaskamer wees terwyl die leerders skryf. Vra hulle dan om groepies te vorm en hul antwoorde met die groep te deel. Daarna kan jy die bespreking vir die hele klas oopgooi en sommige leerders vra om hul opinies met die klas te deel.

## Aktiwiteit

Wys vir leerders hierdie video van 10 minute van Oprah Winfrey se onderhoud met Massamoord-oorlewende Elie Weisel. Vra leerders dan om 'n antwoord op die volgende instruksies in hul aantekeningboeke te skryf.

- Die videosnit is beskikbaar by: <http://www.youtube.com/watch?v=sIZMokYJFO0>
- Luister mooi, kies een woord, reël of frase wat uitstaan en vir jou historiese betekenis het. Skryf nou neer hoe jy voel oor wat jy in dié video gesien het.

## Hersiening

Leerdersboek bladsy 53

### Memorandum

Die volgende webwerf bevat nuttige bykomende inligting vir onderwysers:  
<http://library.thinkquest.org/TQ0312008/>

Merk enige 10 relevante punte vir elke poskaart. Hou in gedagte dat toon en styl toepaslik moet wees.

Poskaarte moet soortgelyke sentimente insluit.

#### Poskaart 1:

Beste mej. Breed

Ek verstaan Japannese vliegtuie het op 7 Desember 1941 die Amerikaanse vlootbasis by Pearl Harbour in Hawaii (wat deel van die VSA was) aangeval. Ek kan my net indink hoe groot die skok was, want die aanval was totaal onverwags. Ek weet hulle was verpletter, want 'n groot deel van die vloot is vernietig. My eie gesin was geskok oor die aggressie jeens die Amerikaners. ✓✓✓✓✓

Ons het gehoor die VSA en Brittanje het oorlog teen Japan verklaar. Japan se aggressie kon nie toegelaat word om voort te gaan nie. Ons het steeds die Amerikaanse nasie gesteun. Ek verstaan nie eintlik hoe dié anti-Japannese sentimente

ontstaan het nie. My pa sê die anti-Japannese sentiment is aangeblaas deur regeringspropaganda en vrees. Ons gesin is toe meegedeel dat alle Japannese Amerikaners in die westelike state van die VSA in interneringskampe in afgeleë gebiede moet gaan woon. Die regering het gedink dat ons dalk Japannese spioene was of sou probeer om die VSA se oorlogspoging te ontwig. Ek moet sê ek sien myself as 15-jarige nie as oorlogspioen nie. ✓✓✓✓✓

Pas uself op, mej. Breed.

Hiroshima

**Poskaart 2:**

My vryheid is weg! Ons woon in omheinde kampe. Elke kamp het blokke van 14 barakke, een eetsaal en een ontspanningsaal. Daar is ook skole in die kamp, maar die regering verskaf nie onderwysers nie, en 'n biblioteek (hieroor is ek baie bly), 'n hospitaal en natuurlik 'n poskantoor. ✓✓✓✓✓

Die kampelewe is moeilik. Soos u aan my adres kan sien, is die kamp in die woestyn. Dis ondraaglik warm hier. Dié plek is nie ons tuiste nie. Ek het gehoor van 'n ou dame wat weens onvoldoende mediese sorg dood is, maar Ma sê dit was die emosionele ontwinging. Ma sê 'n ou dame kan nie weggeneem word van die enigste tuiste wat sy ken en dan word daar van haar verwag om in 'n omheinde kamp te woon sonder enige vryheid nie. Ek stem saam met Ma. ✓✓✓✓✓

**Poskaart 3: September 1949**

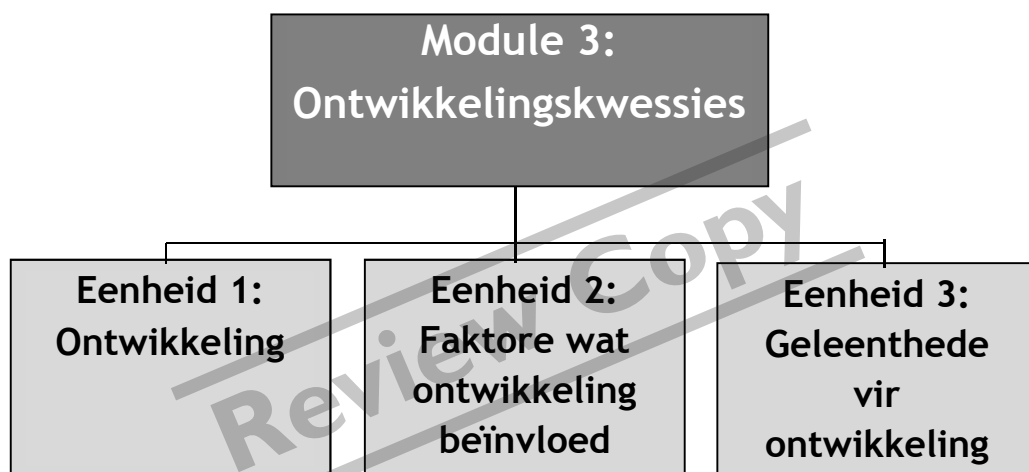
Toe die Japannese Amerikaners uit die kampe vrygelaat is, het die meeste van ons teruggegaan na die kusdorpe aan die Stille Oseaan waar ons gewoon het voor die aaklige interneringskampe. Ons het by ons ou huis verbygery. Daar woon nou ander mense. Ek was só hartseer toe ek vreemde gordyne voor die vensters sien, ander blomme in die tuin, en dat my gunstelingboom afgekap is. Hierdie klein dingetjies het my laat beseef dat dit nie langer my tuiste is nie en dat ons sou moes oorbegyn. Ons het nuwe lewens aangepak en probeer vergeet wat gebeur het. Ons het ons eiendom verloor voor ons na die kampe geneem is. My pa het probeer om skadevergoeding vir ons verliese te kry.

Pa het gesê dat die kongres in 1948 ingestem het om ons vir van die eiendom te vergoed. Deur ons vir ons verlies te vergoed, het hulle begin sê "Ons is jammer". Ek verstaan dat die Amerikaanse regering opgetree het uit vrees vir mense wat hulle gedink het is anders as hulle. Mej. Breed, ek het darem meer verwag van 'n land wat gelykheid belowe. ✓✓✓✓✓

**Totaal: 30 punte**

# Module 3 Ontwikkelingskwessies

Kernbegrippe wat reeds behandel is



## Oorsig

Inhoud	Toegelate tyd	LB bladsy	OG bladsy
Ontwikkelingskwessies	4 ure	56	69
Faktore wat ontwikkeling beïnvloed	4 ure	63	72
Geleenthede vir ontwikkeling	4 ure	70	76
Hersiening	3 ure	76	79

### Fokus van die eenheid

- In hierdie eenheid gaan leerders leer oor die betekenis van ontwikkeling en hoe om inligting te gebruik om die vlak van ontwikkeling van 'n land te bereken.
- Leerders gaan kyk na die drie belangrikste aspekte van ontwikkeling: die ekonomiese, sosio-kulturele en omgewingsimpak. Leerders gaan leer oor die maniere waarop ontwikkeling gemeet word deur gebruik te maak van verskillende aanwysers, soos (BBP) of die bruto binnelandse produk, bevolkingsgroei, onderwys, gesondheid en voeding.
- Leerders gaan kyk na die Mensontwikkelingsindeks (MOI) van verskillende lande en hoe dit gebruik word om ontwikkeling te meet.
- Leerders gaan verskillende lande vergelyk om die verskille in ontwikkeling regoor die wêreld te verstaan.

### Riglyne vir onderrig

- Daar is baie konsepte in hierdie eenheid wat leerders reeds in Bevolkingsgeografie in graad 7 sou gedek het, soos lewensverwagting en geletterdheid van volwassenes. Daar is ook begrippe soos die 'BBP' waaroor hulle dalk al in EBW geleer het. Wanneer jy hierdie begrippe weer invoer, gebruik die geleentheid om die kennis wat hulle opgedoen het, te peil. Indien jy voel die leerders se agtergrondkennis is goed, neem die onderwerp dan verder as die begrippe en spandeer meer tyd op oorsake en gevolge. Gebruik anekdotiese inligting van leerders wat al na ander lande gereis het om hul menings te deel oor die verskillende vlakke van ontwikkeling van hierdie ander lande.

### Hulpbronne

- Leerdersboek
- Wêreldkaart
- Atlasse

### Toegelate tyd

Dit sal ongeveer vier uur neem om hierdie eenheid te voltooi. Daar is vier aktiwiteite in hierdie eenheid.

**WENK!**

Skryf die sleutelwoorde op die bord sodat die leerders nie vergeet wat die belangrikste feite is nie.

**Aktiwiteit 1****Verduidelik die betekenis van ontwikkeling**

Leerdersboek bladsy 57

**Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer**

- In vraag 3 kan leerders voorbeelde uit dit wat hulle voorheen geleer het en wat nie in die leerdersboek is nie, gebruik.
- Die voorbeeld van oorbevissing is in die leerdersboek gebruik omdat dit weer in die vierde kwartaal voorkom. Dit is waarom leerders spesifiek gevra word om 'n ander addisionele voorbeeld in vraag 4 te gebruik. Die hoofdoel is dat leerders 'n goeie begrip van volhoubare ontwikkeling vorm.

**Voorgestelde antwoorde**

1 Ekonomiese, sosio-kulturele en omgewingsimpak.

2

Meer ontwikkelde lande (of eerstewêreldlande)	Minder ontwikkelde lande (of derdewêreldlande)
sterk demokrasieë	swak onderwysstelsel
genoegsame skoon water vir almal	swak vervoer en infrastruktuur
goeie gesondheidsorg	'n gebrek aan menseregte
politieke en persoonlike vryheid	

3. Antwoorde sal verskil.

4. Omgewingsvolhoubare ontwikkeling is ontwikkeling wat so min moontlik langtermynskade aan die omgewing aanrig, sodat daar genoeg hulpbronne vir toekomstige geslagte sal wees. Antwoorde sal verskil – bosbou en volhoubare houtkappery kan byvoorbeeld voorkom.

**Aktiwiteit 2****Meet ontwikkeling**

Leerdersboek bladsy 58

**Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer**

Die antwoorde op vraag 3 bied 'n goeie beginpunt vir verdere bespreking, veral hoe hulle ontwikkeling beïnvloed. Waar moontlik, verskaf voorbeelde wat tans van toepassing is.

**Voorgestelde antwoorde**

- Ontwikkeling word gemeet deur verskillende aanwysers te gebruik. Dit kan ekonomiese, maatskaplike of omgewingsaanwysers wees. Die statistiek wat die meeste gebruik word om die vlak van ontwikkeling van 'n land te meet, is die ekonomiese aanwyser 'bruto binnelandse produk' of BBP per capita.

- Dit is die totale waarde van al die goedere en dienste wat in 'n jaar in 'n land geproduseer word, gedeel deur die aantal mense in die land.
- Enige drie van die volgende:
- Oorloë
- Vinnige bevolkingsgroei
- Afbetaling van groot skuldlaste
- 'n Gebrek aan hulpbronne om te ontwikkel
- Natuur- en mensierampe (insluitende vigs)
- Die bevolkingsgroei, die geboortekoers en sterftekoers, die geletterdheidskoers onder volwassenes en meting van toegang tot onderwys, gesondheid en voeding.

### **Aktiwiteit 3**

### **Vertolk MOI**

Leerdersboek bladsy 61

## **Agtergrond-inligting**

Vanaf 2010 het die Verenigde Unie se Ontwikkelingsprogram (UNDP) begin om 'n nuwe metode toe te pas om die MOI te bereken. Die organisasie gebruik nou die volgende drie faktore:

- Lewensverwagting by geboorte;
- Opvoeding (werklike skooljare asook verwagte jare van opvoeding)
- 'n Ordentlike lewensstandaard, gemeet in BNI per kapita.

### **Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer**

- Vir vraag 5 kan dit nodig wees om die nuutste wisselkoers vir die leerders te kry as hulle nie toegang tot die Internet, televisie, radio of gedrukte media het nie. Mens kan die tariewe ook van enige bank verkry.

## **Voorgestelde antwoorde**

- 1 Lewensverwagting (LV) is die meting van die gemiddelde lewensduur van geboorte tot dood van 'n persoon in 'n bepaalde land.
- 2 Suidelike Afrika
- 3 Lande waar die inwoners 'n hoë vlak van onderwys het, gebruik hierdie vaardighede om hul hulpbronne goed aan te wend en om nywerhede te ontwikkel wat rykdom skep. Goeie onderwysstelsels lewer goed gekwalifiseerde mense wat hul vaardighede kan gebruik om werk te doen wat die vlak van ontwikkeling van die land verhoog.

- 4 MOI kombineer maatskaplike en ekonomiese aanwysers en is 'n akkurater manier om die vlak van ontwikkeling te meet as wanneer net een aanwyser gebruik word. Drie aanwysers wat by die MOI ingesluit word, is lewensverwagting, vlak van onderwys en BBP per capita.

Antwoord sal afhang van die tarief wat op die bepaalde dag geld.

Elke groep leerders kan aan die res van die klas verslag doen oor hul besprekings.

a) Afrika, Asië.

b) Suid-Afrika – medium; Australië – baie hoog; Indië – medium; Brasilië – hoog.

#### **Aktiwiteit 4**

#### **Vergelyk die verskille in ontwikkeling**

Leerdersboek bladsy 62

#### **Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer**

- As daar genoeg tyd is, gebruik die “Het jy geweet”-inligting oor Suid-Afrika onder die tabel vir 'n bespreking oor wat in SA gedoen moet word om die vlak van ontwikkeling te verbeter.

#### **Voorgestelde antwoorde**

1.1 Onwaar

1.2 Waar

1.3 Waar

1.4 Waar

2 Asiatiese lande wat die afgelope 20 jaar baie vinniger as die meeste ander lande ontwikkel het. Dit sluit lande soos China, Viëtnam en Suid-Korea in. Hulle fokus daarop om aspekte soos infrastruktuur, onderwysvlakke en handelsbande te verbeter.

3.1 Hoog

3.2 Wes-Europa

#### **Eenheid 2**

#### **Faktore wat ontwikkeling beïnvloed**

Leerdersboek bladsy 63

#### **Fokus van die eenheid**

- Die fokus van hierdie eenheid is om te leer oor die redes vir die verskille in ontwikkeling in verskillende lande.
- Hierdie redes sluit in historiese, politieke, ekonomiese, onderwys- en welsynsfaktore.



- Leerders gaan kyk na die uitwerking wat handel, tegnologie en industrialisasie op ontwikkeling het.

## Riglyne vir onderrig

Leerders sou kolonialisme in graad 7 en 8 Geskiedenis gedek het; dus behoort hulle reeds 'n goeie kennis van hierdie afdeling van die historiese faktore te hê.

## Hulpbronne

- Leerdersboek

## Toegelate tyd

Dit sal ongeveer vier uur neem om hierdie eenheid te voltooi. Daar is vier aktiwiteite in hierdie eenheid.

### Aktiwiteit 5

### Navorsing oor historiese faktore wat ontwikkeling beïnvloed het

Leerdersboek bladsy 64

### Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Vraag 1 kan individueel of in 'n klein groepie gedoen word en kan uitgebrei word na 'n opdrag vir assesseringsdoeleindes.

### Voorgestelde antwoorde

- 1 Opsommings sal verskil.
- 2 Kolonialisme was die beleid of praktyk om politieke beheer oor 'n ander land oor te neem, dit met setlaars te beset en sy hulpbronne uit te buit. Dit het teen die einde van die 1400's begin toe sekere Europese lande skepe op ontdekkingsreise begin stuur het, en dit het tot in die 1900's aangehou.
- 3 Kolonialisme het die vlak van ontwikkeling van die koloniale moondheid verhoog deur groter rykdom, maar dit het die teenoorgestelde uitwerking op die kolonie gehad, wat van sy hulpbronne gestroop is.
- 4.1 Frankryk
- 4.2 Antwoorde sal verskil. Verwys na die kaart om voorbeelde te bevestig.
- 4.3 Portugal
- 4.4 Toe die koloniale moondhede onafhanklikheid aan hul kolonies verleen het, het hulle groot hoeveelhede kapitaal (geld en ander beleggings) saamgeneem en die kolonies bankrot agtergelaat. Baie kolonies het magstryde tussen verskillende etniese groepe belewe en dit het dikwels tot lang burgeroorloë gelei, wat enige ontwikkeling voorkom het.

**Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer**

- Hierdie is 'n redelik lang aktiwiteit en kan in twee huiswerkopdragte ingedeel word.
- Uit die eenheid oor handel en vervoer wat hulle in graad 8 Geografie gedoen het, behoort leerders reeds oor 'n goeie kennis van handel te beskik.
- Vraag 10 kan gebruik word as 'n onderwerp waaroor 'n bespreking of 'n debat gehou kan word, veral oor die moontlike gevolge of uitkomst as hierdie gaping voortgaan om te groei.

**Voorgestelde antwoorde**

- 1 Lande wat handel dryf, leer hoe om nuwe hulpbronne te gebruik en verkry goeie inkomste deur hul ekstra hulpbronne te verkoop.
- 2 Die ontwikkelde land
- 3 Ontwikkelde lande gebruik handelsversperrings om hul eie sakeondernemings te beskerm, en dit raak lande wat goedere aan hulle wil verkoop. Byvoorbeeld, in sekere lande is daar subsidies, handelstariewe en embargo's, wat alles as onbillik beskou word. Soos met wanbalanse, kan een land goedere aan 'n ander land verkoop, maar die tweede land word verhinder of beperk om sy goedere aan die eerste land te verkoop.
- 4 Dit is 'n georganiseerde benadering wat bedoel is om produsente in ontwikkelende lande te help om beter handelsvoorwaardes te beding en volhoubaarheid te bevorder. Die beweging moedig invoerders in ontwikkelende lande aan om hoër pryse aan uitvoerders in ontwikkelende lande te betaal ten einde die sosiale, ekonomiese en omgewingstandaarde van hierdie lande te verbeter en hulle te help om meer te ontwikkel.
- 5 In Brittanje in die laat 18de eeu.
- 6 Hulle het as gevolg van groter rykdom, begin om vinnig te ontwikkel wat verkry is deur handel te dryf met die surplusprodukte wat hulle vervaardig het.
- 7 Die afhanklikheid van grondstowwe en die negatiewe uitwerking daarvan op die omgewing, soos lug- en waterbesoedeling wat deur die groot fabriekse veroorsaak word wat vir nywerhede nodig is.
- 8 Brasilië, Rusland, Indië, China, Suid-Afrika – vervaardigers van produkte soos motors, klere en masjinerie.

- 9 Party van die ontwikkelde lande het die afgelope jare groot vooruitgang in tegnologie, gemaak veral kommunikasie. Hulle gebruik hierdie tegnologie om steeds vinniger te ontwikkel. Die lewenspeil van die bevolking van hierdie lande het ook baie verbeter.
- 10 Die gaping in rykdom tussen die lande wat geïndustrialiseer is en gevorderde tegnologie gebruik en dié wat nie geïndustrialiseer is nie, word ook groter.

### **Aktiwiteit 7**

### **Beskryf die uitwerking van gesondheid, welsyn en onderwys op ontwikkeling**

Leerdersboek bladsy 68

### **Voorgestelde antwoorde**

- 1 In arm, onderontwikkelde lande, waar daar nie baie geskoolde mense is nie, is daar 'n tekort aan entrepreneurs (die mense is wat sakeondernemings begin). Dit beteken daar is nie baie werkgeleenthede nie en werkloosheid is hoog.
- 2 Vir moderne vorme van kommunikasie wat in die sakewêreld gebruik word, soos e-pos, faks en SMS, is geletterdheid veral belangrik. Mense wat nie geletterd is nie, kan nie hierdie nuwe tegnologieë gebruik nie en dit vertraag ontwikkeling.
- 3.2 Lande waar die lewensverwachting hoog is en waar mense nie siek is of op 'n jong ouderdom doodgaan nie, geniet die voordeel van 'n fikse en produktiewe werksmag.
- 3.1 Arm, ontwikkelende lande vind dit moeilik om hul vlak van ontwikkeling te verbeter.
- 4 Mense in hierdie lande kan baie jare lank werk en mettertyd meer ervare en bedrewe in hul werk word.

### **Aktiwiteit 8**

### **Ondersoek die uitwerking van politieke onstabiliteit op ontwikkeling**

Leerdersboek bladsy 69

### **Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer**

Hierdie is weereens 'n deel van die leerplan wat geskik is vir medianavorsing.

Leerders moet aangemoedig word om huidige en resente voorbeelde van politieke onstabiliteit klas toe te bring, dan kan hulle ontleed hoe ontwikkeling deur onstabiliteit beïnvloed word.

### **Voorgestelde antwoorde**

1. Afrika – Suidelike, Sentraal-, Wes- en Oos-Afrika het almal lang tydperke van oorloë en gevegte beleef. Baie lande in Suid- en Sentraal-Amerika het in die 1980's gewelddadige regeringsveranderings beleef. Sedert 2011 was daar verskeie opstande teen korrupte leiers in die Arabiese lande.

- 2 Daar was al baie burgeroorloë in Afrika. Lande soos Angola, Mosambiek, Soedan, Rwanda, Sierra Leone en Nigerië het lang tydperke van oorloë en gevegte tussen verskillende etniese of politieke groepe beleef.  
Korrupte leiers, ondemokratiese regerings, gewelddadige diktators en voorvalle van burgerlike onrus, soos gewelddadige protes, wat buitelandse beleggers afskrik en lenings aan hierdie lande beperk.
- 3 Hulle beïnvloed die ekonomie en die BBP van hierdie lande. Die lae MOI en dalende vlakke van ontwikkeling in sommige van hierdie lande. Oorloë verhinder nie net dat die land ontwikkel omdat nywerhede en dienste nie behoorlik kan funksioneer nie, maar dit veroorsaak selfs dat ontwikkeling afneem omdat die infrastruktuur beskadig word, ekonomiese reserwes gebruik word om wapens te koop en baie van die geskoolde mense die land verlaat.
- 4 Hierdie streke is almal hoogs ontwikkel en almal het baie hoë MOI's.
- 5 Suid-Afrika sou veel minder inkomste uit die uitvoer van hierdie minerale hê. Dit sou ontwikkeling vertraag en MOI-vlakke verlaag het.

### **Eenheid 3    Geleenthede vir ontwikkeling**

Leerdersboek bladsy 70

#### **Fokus van die eenheid**

- In hierdie eenheid gaan leerders kyk na hoe lande verskeie geleenthede kan benut om hul vlak van ontwikkeling te verhoog.
- Die aspekte van billike handelsbetrekkinge wat gedek gaan word, is:
- handelsonderhandelinge, ooreenkomste met ander lande en kwotas.
- Leerders gaan leer van gemeenskapsgebaseerde ontwikkeling en volhoubare ontwikkeling as alternatiewe tot ontwikkeling wat slegs deur die nasionale beleid beheer word.
- Leerders gaan kyk na gevallestudies om hierdie alternatiewe aspekte van ontwikkeling te vertolk.

#### **Riglyne vir onderrig**

- Hierdie eenheid is geskik vir “koerantgeografie” – leerders behoort aangemoedig te word om uit te vind oor die nuwe handelsooreenkomste wat onderteken is, asook nuwe ontwikkelingprogramme in Suid-Afrika.

## Hulpbronne

- 'n Stel atlasse
- Koerante
- Tydskrifte (byvoorbeeld Time Magazine en ander wat oor aktuele sake berig)

## Toegetate tyd

Dit sal ongeveer vier uur neem om hierdie eenheid te voltooi. Daar is drie aktiwiteite in hierdie eenheid.

### Aktiwiteit 9

#### Vind uit wat maak handeldryf billiker

Leerdersboek bladsy 71

#### Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Kyk vir huidige en resente handelsooreenkomste of -kwessies in die media om as voorbeelde te gebruik. Sulke voorbeelde is gereeld in die sakeblaaie van koerante te sien.

## Voorgestelde antwoorde

- 1 'n Handelsoorskot bring inkomste wat lei tot ekonomiese groei en meer werksgeleenthede, terwyl dit ook ontwikkeling bespoedig. 'n Tekort beteken dat geld dalk geleen moet word, wat dan lei tot skuld.
- 2 Deur handelsversperrings te verminder of te verwyder.
- 3 Handelsooreenkomste waar daar geen tariewe is nie.
- 4 Die klerewerkersvakbond in Suid-Afrika het die regering versoek om die hoeveelheid klere wat uit China ingevoer word, te beperk omdat hulle bekommerd is dat klerefabrieke in Suid-Afrika gesluit sal moet word en mense hulle werk sal verloor.

### Aktiwiteit 10

#### Ontdek alternatiewe ontwikkelings

Leerdersboek bladsy 73

#### Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Kyk vir huidige en resente voorbeelde van gemeenskapsontwikkelingsprogramme in plaaslike koerante om as voorbeelde te gebruik.

## Voorgestelde antwoorde

- 1 Provinsiale regerings, stadsrade, munisipaliteite en ook private sakeondernemings en nieregierungsorganisasies kan almal 'n rol speel om ontwikkeling te bevorder.
- 2 Die gemeenskap se behoeftes.

- 3 Dit behels gewoonlik dat lede van die gemeenskap nuwe vaardighede geleer moet word. Hulle kan dan hierdie vaardighede gebruik om in hulle behoeftes te voorsien en om ondernemings te begin wat hulle gemeenskap sal help ontwikkel.
- 4 Werkloosheid is besonder hoog. Nog 'n probleem vir landelike gemeenskappe is dat hulle gewoonlik ver van markte en adviseurs is.
- 5 Dit bevoordeel die hele gemeenskap. Byvoorbeeld, 'n projek wat vroue leer om naaldwerk te doen en hulle help om hul produkte te verkoop, kan geleenthede vir ander entrepreneurs in die gemeenskap skep: hulle kan byvoorbeeld dienste soos vervoer aan hierdie vroue lewer.

## **Aktiwiteit 11      Vertolk volhoubare ontwikkeling**

Leerdersboek bladsy 75

### **Agtergrond-inligting**

Woolworths het 'n gesamentlike toekenning gewen as die 2012 internasionale "verantwoordelike handelaar van die jaar". Dit is die derde jaar in 'n ry wat Woolworths die toekenning wen. Die maatskappy sê dat hulle toegewy is aan hul volhoubaarheidsprogram, en dat hulle die belangrikheid daarvan besef om die planet te beskerm.

[www.southafrica.info/business/success/woolies-260912.htm#.UIj11mcn73A#ixzz2AIT9Sdui](http://www.southafrica.info/business/success/woolies-260912.htm#.UIj11mcn73A#ixzz2AIT9Sdui)

### **Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer**

- Dit is noodsaaklik vir leerders om 'n goeie begrip van die term 'volhoubare ontwikkeling' te hê. Hierdie aktiwiteit behoort 'n aanduiding te gee van hoe goed die leerders hierdie begrip verstaan en of dit nodig is om enige remediërende aktiwiteite in te stel.

### **Voorgestelde antwoorde**

- 1 Volhoubare ontwikkeling is ontwikkeling wat op so 'n wyse in huidige ontwikkelingsbehoefte voorsien dat toekomstige geslagte steeds daardeur bevoordeel sal word. (2)
- 2 Ekonomiese faktore – ekonomies volhoubare ontwikkeling is ontwikkeling wat die ekonomie nie op lang termyn benadeel nie.  
Sosiale faktore - vir ontwikkeling om volhoubaar te wees, moet mense se sosiale welsyn in ag geneem word. Dit beteken dat hul kulturele identiteit, wat hul tradisies en oortuigings insluit, in aanmerking geneem moet word wanneer besluite oor ontwikkeling geneem word.

- Omgewingsfaktore – as 'n land of gemeenskap metodes wat nie volhoubaar is nie, gebruik om 'n hulpbron te ontgin, sal hulle die hulpbron uiteindelik uitput. (3)
- 3 Lenings moet met rente terugbetaal word./ As daar nie ekonomiese groei was nie, kan dit nie die skuld afbetaal nie/, die ekonomie sal uiteindelik ly. (3)
- 4 Tradisies en oortuigings. (2)
- 5 Diefstal, dwelm- en alkoholmisbruik, prostitusie en ander misdaad kan toeneem. (3)
- 6 Gebruik dit teen 'n koers wat nie volhoubaar is nie en dit kan homself nie vinnig genoeg vervang nie. (1)
- 7 Houtkappery vir timmerhout en bosbrande om grond beskikbaar te stel vir landbou. (2)
- 8 Volhoubare houtkappery kon nog steeds 'n inkomste gebring het en toerisme, veral ekotoerisme. (1)
- 9 Dit het die hoeveelheid gewasse wat boere kon verbou, verminder. Baie van die grond is deur die riviere weggespoel en bedek die koraalriwwe langs die kus, wat die visvangbedryf benadeel. (3)

**Totaal: 20 punte**

## Hersiening

Leerdersboek bladsy 76

### Voorgestelde antwoorde

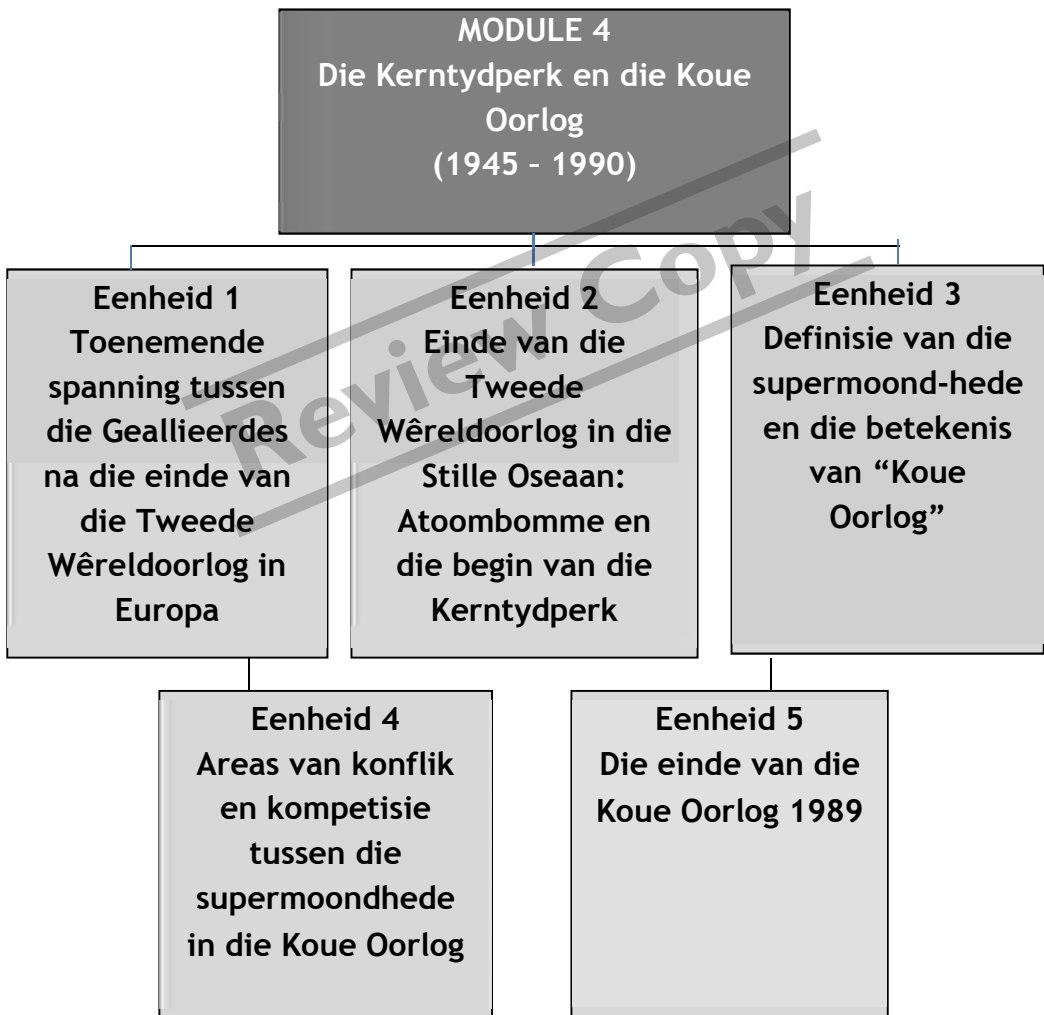
- 1 Ontwikkeling kan gedefinieer word as die proses om stadig beter, sterker en meer gevorderd te word. (1)
- 2 Ekonomiese, sosio-kulturele en omgewingsimpak. (3)
- 3 Aanwysers soos bv. lewensverwagting. (1)
- 4 Mensontwikkelingsindeks (3)
- 5 Lewensverwagting, vlak van onderwys en BBP per capita. (3)
- 6 Wes-Europa, Noord-Amerika, Australië, Nieu-Seeland, Japan. (3)
- 7 Historiese faktore, politieke stabiliteit, ekonomiese faktore, onderwys, gesondheid en welsyn, tegnologie en industrialisasie. (6)
- 8 Deur gebruik te maak van handelsversperrings om 'n handelswanbalans te skep, gewoonlik deur ontwikkelde lande teen ontwikkelende lande. (2)
- 9 Tariewe, embargo's, subsidies (3)
- 10 Gemeenskapsgebaseerde ontwikkeling; onderwys en opleiding; landelike ontwikkelingsprogramme. (3)
- 11 Om handel te stimuleer. Dit maak handel makliker en billiker vir beide handelsvennote. (2)

**Totaal: 30 punte**

## Module 4

# Die Kerntydperk en die Koue Oorlog 1945-1990

Kernbegrippe wat reeds gedek is





## Oorsig

Inhoud	Toegelate tyd	LB bladsy	OG bladsy
Toenemende spanning tussen die Geallieerdes na die einde van die Tweede Wêreldoorlog in Europa	2 ure	78	81
Einde van die Tweede Wêreldoorlog in die Stille Oseaan: Atoombomme en die begin van die Kerntydperk	2 ure	81	84
Definisie van die supermoondhede en die betekenis van "Koue Oorlog"	1 ure	85	89
Areas van konflik en kompetisie tussen die supermoondhede in die Koue Oorlog	6 ure	88	92
Die einde van die Koue Oorlog 1989	1 uur	94	97
Hersiening	3 ure	97	101

### Eenheid 1

## Toenemende spanning tussen die Geallieerdes na die einde van die Tweede Wêreldoorlog in Europa

Leerdersboek bladsy 78

### Fokus van die eenheid

- Die Verenigde State, die Sowjetunie en Brittanje het tydens die Tweede Wêreldoorlog 'n alliansie gevorm om teen Nazi-Duitsland te veg.
- Ten spyte van onderliggende spanning het hulle saamgewerk.
- Nadat Duitsland in 1945 oorgegee het, het die spanning tussen hulle egter begin toeneem en die alliansie het verbrokkel.
- Na die Tweede Wêreldoorlog was daar 'n verandering in die magsbalans en die wedywering tussen die nuwe supermoondhede (VSA teen USSR) het tot die Koue Oorlog gelei.

### Hulpbronne

- 'n Aardbol
- [www.khanacademy.org/humanities/history/v/communism](http://www.khanacademy.org/humanities/history/v/communism) (Die video verduidelik kommunisme en kapitalisme maar die bron is ingewikkeld, en dit kan dus meer geskik wees vir die onderwyser om na te kyk.)

## Riglyne vir onderrig

- Gebruik die aardbol om vir die leerders te wys dat die VSA en die USSR geografies nie so ver van mekaar was as wat die meeste van hulle aanvaar wanneer hulle 'n muurkaart bestudeer nie.

### Woordeskat

Woorde wat die leerders dalk nie ken nie, verskyn in die kassie vir nuwe woorde in die Leerdersboek. Maak seker jy wys hierdie woorde aan die leerders uit soos jy deur die eenheid vorder. Wanneer jy die teks lees waar hierdie nuwe woorde voorkom, bespreek die woorde met die leerders sodat hulle kan sien in watter konteks die woorde gebruik word. Moedig die leerders aan om hul eie sinne met die nuwe woorde te maak

## Toegelate tyd

Daar is twee aktiwiteite in hierdie eenheid.

### WENK!

Skryf die sleutelwoorde op die bord sodat die leerders nie vergeet wat die belangrikste feite is nie.

### Aktiwiteit 1

### Vergelyk verskillende ideologieë

Leerdersboek bladsy 79

### Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Leerders moet in klein groepies werk.
- Leerders moet die antwoorde in hul aantekeningboeke neerskryf.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.
- Die onderwyser moet verstaan dat die konteks van leerders se denke hulle keuses by die beantwoording van vraag 1 sal beïnvloed. 'n Kind of groep wat in mededinging glo, sal meer aspekte van kapitalisme aantreklik vind, terwyl 'n kind of groep wat gewoonlik minder ekonomiese hulpbronne tot hulle beskikking het, meer aspekte van kommunisme aantreklik sal vind.
- Vra leerders om hulle banier op 'n lang strook papier te maak; dit kan gedoen word deur A4-velle papier aan mekaar vas te plak. Plak die baniere dan op in die klas.

## Voorgestelde antwoorde

- 1 Sterk punte van kommunisme sluit in:

Die staat besit hulpbronne namens die volk. Dit beteken dat wins vir landsbelang gebruik word. Kommunisme het 'n laer lewenstandaard gebied as die Weste, maar daar was groter gelykheid omdat minder mense ryk of arm was. Gevolglik was daar geen klasseskeiding weens ongelyke verspreiding van rykdom nie. Die staat

voorsien behuising, mediese dienste, pensioenskemas en onderwys. Algemene welsyn en gelykheid word bevorder maar ten koste van individuele vryheid en demokrasie. Sterk punte van kapitalisme sluit in:

Demokratiese state hou gereeld verkiesings en daar is baie politieke partye.

Regeringsvertakkings werk afsonderlik en kan mekaar nie beïnvloed nie. Almal moet die Grondwet eerbiedig. Menseregte word in wetgewing beskerm (bv. vryheid van spraak). Maar daar is egter ongelyke verspreiding van welvaart. Kapitalisme moedig 'n stelsel van vrye onderneming en mededinging tussen individue en maatskappye aan. Vryheid van regeringsbeheer is belangrik en mededinging word as goed beskou omdat dit tot vooruitgang en uitvindings lei.

2 Enige tersaaklike antwoord so lank dit gestaaf word.

3 Elke banier moet 'n gepaste leuse of slagspreuk hê.

Voorbeelde:

Kommunisme: Offer die selfsugtige self op vir die algemene welsyn en gelykheid

Kapitalisme: Vryheid van regeringsbeheer; niks weerhou jou van persoonlike vooruitgang en innovasie of sukses nie.

## **Aktiwiteit 2**

### **Ontleed die toenemende spanning tussen die Geallieerdes**

Leerdersboek bladsy 80

#### **Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer**

- Leerders moet die antwoorde in hul aantekeningboeke neerskryf.
- Hulle kan in die klas daaraan werk of die aktiwiteit as huiswerk doen of 'n kombinasie van die twee.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.

#### **Voorgestelde antwoorde**

- 1 Brittanje en die VSA wou Duitsland nie straf nie, want hulle het uit hul ondervinding van die Eerste Wêreldoorlog geweet dat dit nie gewerk het nie. Die USSR wou egter hê dat Duitsland skadevergoeding moet betaal; hulle het die meeste onder die Duitse inval gely.
- 2 Die spanning tussen die VSA en die USSR het in 1917 begin, toe 'n kommunistiese regering beheer in Rusland oorgeneem het. Van toe af was daar agterdog en vrees tussen die Weste en Rusland. Tweedens het die VSA 'n atoombom ontwikkel maar dit geheim gehou vir die USSR selfs al was hulle bondgenote in die oorlog. Laastens, teen Mei 1945 toe die oorlog in Europa tot 'n einde gekom het, het spanning toegeneem omdat die Weste gedink het die USSR probeer om

kommunisme dwarsoor Europa te versprei. Hierdie vrees is vererger deur die Sowjetunie se versoek om beheer oor die lande in Oos-Europa wat hy van Nazi-besetting bevry het, te behou. Terselfdertyd het die USSR gedink die VSA probeer om Europa te oorheers en hulle in te perk.

- 3 Hierdie leiers het ernstig gelyk omdat hulle terdeë bewus was dat die toekoms van Europese vrede en uiteindelik wêreldvrede afhang van die besluite wat hulle op die konferensie in Yalta sou neem. Hulle het die gevolge van die Vredeskonferensie van Parys beleef, wat as onbillik en te streng beskou is en dus tot 'n tweede wêreldoorlog gelei het, en hulle wou 'n herhaling daarvan voorkom.

## **Eenheid 2** Einde van die Tweede Wêreldoorlog in die Stille Oseaan: Atoombomme en die begin van die Kerntydperk

Leerdersboek bladsy 81

### **Fokus van die eenheid**

- Gedurende die Tweede Wêreldoorlog het albei kante voortdurend sterker en dodeliker wapens gemaak in 'n poging om die oorlog 'vinnig' te beëindig.
- Dit was die VSA wat die vernietigendste wapen te alle tye in die geheim ontwerp en toe gebruik het. Sy wetenskaplikes het die atoombomme ontwerp wat kernenergie gebruik.
- Toe hulle die atoombomme oor twee Japannese stede laat ontplof het, het hulle die aard van oorlogvoering verander en dit dodeliker gemaak.

### **Riglyne vir onderrig**

Moedig leerders aan om navorsing oor atoombomme te doen en die inligting met die klas te deel.

### **Hulpbronne**

- [www.nucleardarkness.org/hiroshima/](http://www.nucleardarkness.org/hiroshima/)
- [history1900s.about.com/od/worldwarII/a/hiroshima.htm](http://history1900s.about.com/od/worldwarII/a/hiroshima.htm);
- [www.historylearningsite.co.uk/bombing\\_of\\_nagasaki.htm](http://www.historylearningsite.co.uk/bombing_of_nagasaki.htm)
- [www.youtube.com/watch?v=NF4LQaWJRDg](http://www.youtube.com/watch?v=NF4LQaWJRDg) youtube video "Hiroshima: dropping the bomb"
- [www2.maxwell.syr.edu/plegal/crit3/a7.html](http://www2.maxwell.syr.edu/plegal/crit3/a7.html)

## Woordeskat

Woorde wat die leerders dalk nie ken nie, verskyn in die kassie vir nuwe woorde in die Leerdersboek. Maak seker jy wys hierdie woorde aan die leerders uit soos jy deur die eenheid vorder. Wanneer jy die teks lees waar hierdie nuwe woorde voorkom, bespreek die woorde met die leerders sodat hulle kan sien in watter konteks die woorde gebruik word. Moedig die leerders aan om hul eie sinne met die nuwe woorde te maak.

## Toegelate tyd

Daar is drie aktiwiteite in hierdie eenheid.

## Agtergrond-inligting

Die Japanese aanval op Pearl Harbour in 1941 het ernstige skade aan die Amerikaanse vloot berokken, en het veroorsaak dat Amerika oorlog verklaar het op Japan. Terselfdertyd het Duitsland en Amerika oorlog op mekaar verklaar. Daarna het Japan 'n reeks militêre suksesse beleef. Die Stille Oseaan oorlog het egter 'n draaipunt bereik met die Amerikaanse oorwinning oor die Japanees in die Slag van Midway in 1942. Daarna het Amerika nog 'n oorwinning beleef teen die Japanees in die Solomon Eilande, en het aangehou om een eiland na die ander te verower. Die oorlog het swaar verliese van die Amerikaners geëis ten spyte van sommige oorwinnings.

### Aktiwiteit 3

### Ontleed die oorlog in die Stille Oseaan

Leerdersboek bladsy 82

#### Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Leerders moet die antwoorde in hul aantekeningboeke neerskryf.
- Hulle kan in die klas daaraan werk of die aktiwiteit as huiswerk doen of 'n kombinasie van die twee.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.

## Voorgestelde antwoorde

- 1 Japan het op 'n sterk vloot staatgemaak om sy ryk uit te brei en in stand te hou omdat hy sy ryk opgebou het deur baie eilandjies in die Stille Oseaan oor te neem. Japan moes 'n sterk vloot hê om sy oseaanryk te verdedig en ander gebiede van belang aan te val.
- 2 Die slag van Midway was belangrik omdat Japan se vordering in die Stille Oseaan tot 1942 onkeerbaar gelyk het. Toe Amerika die Japanees magte op die eiland Midway verslaan, was dit die keerpunt van die oorlog in die Stille Oseaan, want die mag van die Japanees vloot is gebreek.

- 3 Die Japannese het geglo dat dit oneerbaar is om oor te gee; hulle sou eerder tot die dood veg, en hierdie oortuiging het meegebring dat die nederlaag stadig gekom het.
- 4 Die foto toon die skade deur die algehele vernietiging van 'n stad wat honderde jare gestaan het; dit is tot puin verwoes. Die gevoel van verlies word vererger deur die verlies van menselewens, veral die burgerlike (onskuldige) teikens.

#### **Aktiwiteit 4**

#### **Bepaal die uitwerking van die atoombomme**

Leerdersboek bladsy 83

#### **Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer**

- Leerders moet die antwoorde in hul aantekeningboeke neerskryf.
- Hulle kan in die klas daaraan werk of die aktiwiteit as huiswerk doen of 'n kombinasie van die twee.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.

#### **Voorgestelde antwoorde**

- 1 Bron B impliseer dat 'n groot mate van fisiese en emosionele skade aan die stad Hiroshima aangerig sou wees nadat hy 'n bomaanval van so 'n groot omvang beleef het. Die paddastoelwolk sou sekerlik ook tot lugbesoedeling gelei het wat moontlik asemhalingsprobleme onder oorlewendes sou veroorsaak het.  
Volgens Bron C sou oorlewendes emosioneel getraumatiseer wees deur die fisiese verwoesting wat hulle as gevolg van die atoombomme aanskou het. Die joernaliste verskaf besonderhede van mense wat onmiddellik gedood is, terwyl ander mense as gevolg van brandwonde 'n fisies pynlike dood gesterf het.  
Bron D beklemtoon die fisiese nagevolge van die oorlewendes wat die emosionele nagevolge te bowe moes kom deur gesigsmaskers te dra om die reuk van dood in hulle stad te hanteer. Die stad Hiroshima het letterlik 'n begraafplaas geword.
- 2 Enige tersaaklike keuse so lank die leerder dit staaf met 'n geldige verduideliking.  
Voorbeelde:  
Bron B is doeltreffender omdat dit die verskrikking van grootskaalse verwoesting wat die bom sal veroorsaak, impliseer maar dit nie regtig wys nie.  
Bron C is doeltreffender omdat dit ons daaraan herinner dat mense na die bomontploffings oorleef het en 'n gevoel van normaliteit in 'n abnormale situasie moes herbou. Dit kon 'n foto van twee gewone meisies gewees het, maar die maskers verander die betekenis.
- 3 Die vlieënier sou dink dit was die regte ding om te doen omdat die Tweede Wêreldoorlog beëindig moes word. Die Japannese sou nie oorgee nie omdat hulle gevoel het dit is oneerbaar en 'n volskaalse inval in Japan sou miljoene Geallieerde

en Japannese lewens gekos het. Hy kon selfs gedink het die Japannese het die aggressie tussen die twee lande begin toe hulle Pearl Harbour aangeval het. In die laaste instansie sou die vlieënier gevoel het dis die regte ding om die bom te laat val omdat dit die oorlog gou sou beëindig en die lewensverlies nie so groot sou wees soos indien Amerika Japan sou binneval nie.

## **Aktiwiteit 5**

## **Ontleed etiese kwessies**

Leerdersboek bladsy 84

### **Agtergrond-inligting**

Vir die meeste regerings is nasionale sekuriteit 'n groot prioriteit. Dit beïnvloed hoe mense oor kernoorlog dink. In die etiese debat dink mense ook daaroor of dit geregverdig is om die lewens van burgerlikes te neem, en of slegs alternatiewe tot kernwapens toegelaat moet word. Is daar so 'n ding soos 'n "regverdigde oorlog"? En wat is die gevolge van kernoorlog op die natuurlike omgewing? Daar is baie verskillende oogpunte in hierdie debat.

[www.nuclearfiles.org/menu/key-issues/ethics/issues/index.htm](http://www.nuclearfiles.org/menu/key-issues/ethics/issues/index.htm)

### **Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer**

- Die leerders moet in pare werk.
- Monitor die leerders om seker te maak dat elkeen praat en na sy/haar maat luister.
- Leerders moet die antwoorde in hul aantekeningboeke neerskryf.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.

### **Voorgestelde antwoorde**

- 1 Een van die langtermyngevolge van die kernbom was dat oorlewendes later as gevolg van stralingsiekte 'n pynlike dood gesterf het. Die slagoffers het kolle orals oor hulle liggame gekry, hulle hare het uitgeval en hulle het bloedklonte opgebring. Selfs dekades later het sommige vroue die lewe geskenk aan kinders met fisiese en verstandelike gestremdhede weens die uitstraling.
- 2 Baie mense dink dit was verkeerd van die Amerikaners om kernbomme te gebruik, eerstens omdat Japan nie meer veel langer sou kon aanhou veg nie. Hulle het geen grondstowwe in hulle land gehad nie en hulle het dringend olie nodig gehad, en die handelsanksies het hulle erg benadeel. Die Japannese nasie het van die honger vergaan.
3. Tweedens wou sommige lede van die Japannese regering oor 'n vredesooreenkoms onderhandel, en selfs die Japannese keiser het hierdie mening gesteun. Duitsland het reeds oorgegee en Japan sou nie op sy eie die oorlog kon voortsit nie.

Japannese stede is deur die bomaanvalle wat reeds plaasgevind het, verswak. Laastens het die Amerikaners geweet hoeveel verwoesting die atoombomme sou veroorsaak. Dit was nie aanvaarbaar om soveel mag teen ongewapende burgerlikes te gebruik nie.

- 4 Al die perspektiewe wat in die bronne versterk is, hou Japan voor as 'n 'slagoffer' van die bom en gee regstreeks te kenne dat die VSA die aggressor was of verantwoordelik was vir die grootskaalse uitwissing van onskuldige burgerlikes.
- 5 Die standpunte en waardes van verskillende mense op die paneel moet bespreek word. As die klas onseker is oor hoe om 'n paneelbespreking te hou, kan die volgende riglyne gebruik word om hulle te help:  
'n Paneelbespreking is bedoel om vir die klas 'n geleentheid te bied om verskeie 'kundige' mense oor die onderwerp te hoor praat, inligting voor te hou en persoonlike menings te bespreek. 'n Paneelbespreking kan die klas help om hulle standpunte oor die spesifieke onderwerp onder bespreking verder duidelik te maak en te evalueer en om hulle begrip van ander mense se menings te verbeter.

#### Prosedure

1. Stel die onderwerpvraag: Moes die atoombom op burgerlikes gebruik word?
2. Kies paneellede wat goed ingelig is en bepaalde menings oor die onderwerp het. Paneellede vir hierdie bespreking sluit in 'n onderhoudvoerder, 'n Japannese bomoorlewende, 'n Amerikaanse soldaat wat in 'n Japannese krygsgevangenekamp was, die Amerikaanse president en 'n Japannese instrukteur van kamikazeloodse.
3. Laat tyd toe sodat die paneellede vir die bespreking kan voorberei. Ongeveer tien of vyftien minute behoort genoeg tyd vir voorbereiding te wees.
4. Gebruik die volgende formaat vir die paneelbespreking:
  - a. Die onderhoudvoerder lei die onderwerp in en die paneellede stel hulle sienings en menings oor onderwerp vir 'n bepaalde tyd.
  - b. Die paneellede bespreek die onderwerp met mekaar deur vrae te stel of te reageer op die sienings en menings van ander paneellede. 'n Sekere tyd moet vasgestel word.
  - c. Die onderhoudvoerder sluit die bespreking af en gee 'n samevatting van die paneel se aanbiedings en bespreking.
  - d. Die onderhoudvoerder stel die forumbespreking oop vir die gehoor. Lede van die klas kan deelneem deur vrae aan verskillende paneellede te stel of deur hulle sienings en menings te gee. Die gehoorbespreking moet deur die onderhoudvoerder gelei word.

Die onderwyser moet deelnemers help om te verstaan dat billike prosedures nodig is om 'n onderwerp te bespreek, byvoorbeeld die vryheid om 'n kwessie te bespreek, die



verpligting om na ander se standpunte te luister, die vereiste van ordelike, hoflike bespreking, ens.

## Verrykingsaktiwiteit

### Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Nadat die leerders die navorsing oor atoombomme afgehandel het, moet hulle die volgende vrae in groepe bespreek.
- Hoe werk atoombomme?
- Wat is die gevolge betreffende verwoestingsvermoë en langtermyn gevolge?
- Is dit regverdig en moreel vir lande om atoombomme en kerntegnologie te hê? Bespreek.

Laat die leerders hierdie vrae in groepe bespreek. Kom as 'n klas byeen en bespreek vraag 3 in meer besonderhede. Die onderwyser maak moontlike skakelings tussen vraag 1, hoe atoombomme gemaak word deur die wetenskap en tegnologie vir negatiewe doeleindes soos die Nazi-gaskamers en die atoombom te gebruik, en die neem van morele besluite om die wetenskap te gebruik om positiewe veranderinge aan te bring.

## Eenheid 3

## Definisie van die supermoondhede en die betenkenis van "Koue Oorlog"

Leerdersboek bladsy 85

### Fokus van die eenheid

- Na die Tweede Wêreldoorlog was die VSA en Rusland ongetwyfeld die twee sterkste lande ter wêreld, en hulle is dus supermoondhede genoem.
- Hulle was die voorste nywerheidslande en het die sterkste militêre slaankrag ter wêreld gehad.
- In plaas daarvan om kragte saam te snoer en saam te werk soos hulle in vorige oorloë gemaak het, het hulle botsende politieke en ekonomiese ideologieë egter wantroue veroorsaak, en die spanning tussen hulle het toegeneem sodat hulle by tye op die rand van oorlog was.
- Na 1945 is die wêreld in twee blokke of groepe lande verdeel wat elk deur een van die supermoondhede gelei is: die kapitalistiese 'Weste' (die VSA en Wes-Europa) en die kommunistiese blok (die Sowjetunie en Oos-Europa).

## Riglyne vir onderrig

Dit kan as 'n inleidende aktiwiteit gedoen word of dit kan as 'n remediërende aktiwiteit gedoen word. Vergroot en kopieer die "Vernaamste verskil tussen kommunisme en kapitalisme" op bladsy 74 van die leerdershandboek. Knip die tabel in klein strokies papier en plaas die strokies in 'n hoed. Vra die leerders om 'n strokie papier te trek en die eienskap op óf VSA/WESTE óf USSR/OOSTE te plaas.

## Hulpbronne

- 'n Groot kaart van die wêreld
- [www.youtube.com/watch?v=hU\\_8OLBK0ic](http://www.youtube.com/watch?v=hU_8OLBK0ic) Youtube-brokkie "Pretty much the Cold War"
- [www.youtube.com/watch?v=qAyXXepUgrEY](http://www.youtube.com/watch?v=qAyXXepUgrEY) Youtube-video "Brief Iron Curtain Speech"

## Woordeskat

Woorde wat die leerders dalk nie ken nie, verskyn in die kassie vir nuwe woorde in die Leerdersboek. Maak seker jy wys hierdie woorde aan die leerders uit soos jy

## Toegelate tyd

Daar is twee aktiwiteite in hierdie eenheid.

### Aktiwiteit 6 Ontleed die Weste se agterdog jeens die USSR

Leerdersboek bladsy 86

## Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Leerders moet die antwoorde in hul aantekeningboeke neerskryf.
- Hulle kan in die klas daaraan werk of die aktiwiteit as huiswerk doen of 'n kombinasie van die twee.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.

## Voorgestelde antwoorde

- 1 Die wêreld is na 1945 in twee blokke verdeel omdat elke supermoondheid ander lande probeer oorhaal het om sy beleide en lewenswyse te steun.
- 2 Die bron beeld die USSR uit as 'n honger beer (kwyldend) wat grondgebied in Europa wil beset.
- 3 Ja, Bron B steun die boodskap van die spotprent deur die gebiede te wys wat die Sowjetunie gedurende die Tweede Wêreldoorlog bevry het maar na die oorlog steeds beheer en beïnvloed het.

- 4 Die Ystergordyn was 'n metafoor om die intense spanning [so sterk en ondeurdringbaar soos yster] voor te stel wat Europa in twee blokke verdeel het [die gordyn].

## **Aktiwiteit 7**

## **Ontleed die USSR se agterdog jeens die VSA**

Leerdersboek bladsy 87

### **Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer**

- Die leerders moet in pare werk.
- Monitor die leerders om seker te maak dat elkeen praat en na sy/haar maat luister.
- Leerders moet die antwoorde in hul aantekeningboeke neerskryf.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.

### **Voorgestelde antwoorde**

1. Dollardiplomasie was 'n verwysing na Amerika se verskaffing van ekonomiese hulp aan die Europese lande. Die Russe het gedink dit is 'n poging om kapitalisme te bevorder.
2. NAVO (die Noord-Atlantiese Verdragsorganisasie) was 'n militêre bondgenootskap tussen die VSA en ander lande in Wes-Europa. Hulle het selfs militêre basisse in Brittanje, Spanje, Italië, Griekeland en Turkye opgerig. Rusland het gevolglik bedreig gevoel en is sodoende aangespoor om sy eie militêre bondgenootskap te vorm ten einde homself te beskerm en te verdedig.
3. Die Warskouverdrag was die USSR se militêre bondgenootskap in Oos-Europa. Die totstandkoming van twee militêre bondgenootskappe het die spanning in Europa laat toeneem. Die ondertekenaars sou mekaar te hulp snel as een van hulle die slagoffer van buitelandse aggressie sou word. Europese lande het dus die risiko van 'n Europese of moontlik 'n wêreldoorlog geloop as enige van hulle oorlog teen 'n ander land sou verklaar.
- 4.1 Die boodskap van Bron C is dat geld (kapitalisme) 'n skeidslyn tussen Oos-en Wes –Europa veroorsaak het. Truman is besig om dollar-tekens in die grond te kap om 'n heining te vorm.
- 4.2 Enige tersaaklike keuse wat goed gestaaft word.  
Bron A is doeltreffender omdat dit die oorsprong van die Koue Oorlog toon. Dit beeld Rusland uit as 'n groot beer wat die wêreld oorheers; die spotprenttekenaar toon ook Rusland se begeerte om Europa te oorheers deurdat die beer kwyl en na die aardbol gryp. Hoewel dit bevooroordeeld is omdat dit deur 'n Amerikaner [anti-Rusland en antikommunisme] geskep is, is dit tog baie doeltreffend om sy boodskap oor te dra.

Bron B toon Truman wat dollar-teken inhamer. Dit is ook effektief, want dit wys hoe Truman hoop om die Russe terug te hou.

## **Eenheid 4** Areas van konflik en kompetisie tussen die supermoondhede in die Koue Oorlog

Leerdersboek bladsy 88

### **Fokus van die eenheid**

- Hoewel die supermoondhede vir die moontlikheid van oorlog voorberei het, wou hulle dit tot elke prys vermy. Hulle het egter ander sfere en maniere nodig gehad om hulle oorheersing oor mekaar te wys.
- Tydens die Koue Oorlog het die supermoondhede met mekaar gewedywer. Seker die bekendste vorm van wedywering was die opbou van wapenvoorrade en die verkenning van die ruimte.
- In die Geskiedenis noem ons dit die 'wapenwedloop' en die 'ruimtewedloop'.

### **Riglyne vir onderrig**

Hou 'n kort bespreking met die klas oor hoekom die supermoondhede die ruimte wou verken. [Moontlike antwoorde: Die moontlikheid van nuwe gebiede wat deur die supermoondhede oorheers kon word; bewys van die land se oorheersing op die gebied van wetenskap en tegnologie, ens.]

### **Hulpbronne**

- [www.thespacerace.com/](http://www.thespacerace.com/)
- [www.gcsehistory.org.uk/modernworld/coldwar/berlinblockade.htm](http://www.gcsehistory.org.uk/modernworld/coldwar/berlinblockade.htm);
- [www.bbc.co.uk/schools/gcsebitesize/history/mwh/ir2/berlinblockaderev](http://www.bbc.co.uk/schools/gcsebitesize/history/mwh/ir2/berlinblockaderev)
- [www.newseum.org/berlinwall/](http://www.newseum.org/berlinwall/)

### **Woordeskat**

Woorde wat die leerders dalk nie ken nie, verskyn in die kassie vir nuwe woorde in die Leerdersboek. Maak seker jy wys hierdie woorde aan die leerders uit soos jy

### **Toegelate tyd**

Daar is vyf aktiwiteite in hierdie eenheid.

**Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer**

- Leerders moet die antwoorde in hul aantekeningboeke neerskryf.
- Hulle kan in die klas daaraan werk of die aktiwiteit as huiswerk doen of 'n kombinasie van die twee.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.

**Voorgestelde antwoorde**

- 1 Die wêreld het 'n gevaarliker plek geword toe Rusland 'n H-bom gemaak het, want dit het beteken dat albei die wedywerende supermoondhede toegang het tot wapens van grootskaalse vernietiging wat kragtiger as die atoombom is. (2)
- 2 IKBM's was langafstandvuurpyle wat kernwapens na teikens duisende kilometer ver kon vervoer. Dit beteken dat waarskuwingstye van aanvalle drasties verkort is. (1)
- 3.1 Die grafiek toon dat die VSA van die vroeë 1950's tot die vroeë tot middel-1960's drasties meer wapens geproduseer het, want die lyn wat Amerikaanse produksie aandui, toon 'n skerp styging. (3)
- 3.2 Die Amerikaners het die Sowjetunie se kernvermoëns in die 1950's oorskat. Die grafiek toon dat die Sowjetunie in die 1950's min kernwapens gehad het en sy produksie eintlik eers in die 1960's verhoog het. (3)
- 3.3 Albei kante het geglo dat die ander kant twee keer sou dink voordat hy hom sal aanval as hy meer wapens ontwikkel en opgaar. (4)
- 3.4 Die Sowjetunie se produksie het dié van Amerika in die 1970's verbygesteek. (1)

**Totaal: 15 punte****Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer**

- Die leerders moet in pare werk.
- Monitor die leerders om seker te maak dat elkeen praat en na sy/haar maat luister.
- Leerders moet die antwoorde in hul aantekeningboeke neerskryf.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.

## Voorgestelde antwoorde

- 1 Spoetnik was die eerste satelliet wat die ruimte in gelanseer is. Die nuus was vir die VSA 'n skok, want dit het geblyk dat Russiese wetenskap en tegnologie die Weste s'n ver oortref het.
- 2 Die USSR se ruimteprogram is as 'n onderwerp van nasionale belang en sukses bevorder wat alle geslagte in Rusland kan meevoer.
- 3 Oorwinning in die ruimtewedloop het beter wetenskap en tegnologie beteken. Dit was ook 'n propaganda-oorwinning om te impliseer dat een land oor die ander geseëvier het. Die belangrikste vanuit 'n verdedigingsoogpunt was dat die seëvierende opponent kernbomme vanuit die ruimte sou kon lanseer.
- 4 Enige gepaste radio-aankondiging, byvoorbeeld:  
Ons onderbreek jou gereelde programme om vir jou hierdie geskiedkundige aankondiging te bring: die groot Amerikaner, Neil Armstrong, het op die maanoppervlak geland. 1969, die jaar toe Neil Armstrong die Amerikaanse vlag op die maan geplant het en een klein treetjie vir 'n mens maar 'n reusesprong vir die mensdom gegee het.

### Aktiwiteit 10

### Ontleed die verdeling van Duitsland na die oorlog

Leerdersboek bladsy 91

#### Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Leerders moet die antwoorde in hul aantekeningboeke neerskryf.
- Hulle kan in die klas daaraan werk of die aktiwiteit as huiswerk doen of 'n kombinasie van die twee.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.

## Voorgestelde antwoorde

- 1 Teen die einde van die oorlog was daar nie meer 'n funksionerende regering in Duitsland nie en die Geallieerdes moes beheer oorneem. Elk van die sones sou deur een van die Geallieerde moondhede geadministreer word. Hulle het besluit om Duitsland te regeer totdat hulle seker kan wees dat Nazisme uitgeroei is en dat Duitsland nie weer oorlog teen sy bure sal voer nie.
- 2 Berlyn was in die Sowjetsektor geleë en is ook in vier sones verdeel omdat dit die hoofstad van Duitsland was. Die Geallieerdes het besluit dat hulle elkeen oor 'n deel van die hoofstad sal regeer sodat Rusland nie al die mag sal hê nie.

- 3 Die Geallieerdes sou die vier sones administreer totdat hulle glad funksioneer en gereed is om verkiesings te hou. Dan sou die Geallieerdes onttrek en Duitsland sou weer 'n onafhanklike land wees.

### **Aktiwiteit 11**

### **Ontleed die oorsake en gevolge van die Berlynse blokkade**

Leerdersboek bladsy 92

#### **Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer**

- Die leerders moet in pare werk.
- Monitor die leerders om seker te maak dat elkeen praat en na sy/haar maat luister.
- Leerders moet die antwoorde in hul aantekeningboeke neerskryf.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.

#### **Voorgestelde antwoorde**

- 1 In 1948 het die Sowjetunie alle paaie, spoorlyne en kanale wat na Wes-Berlyn lei, versper. Geen motors, vragmotors, treine of bote is toegelaat om die stad binne te gaan of te verlaat of om tussen die Westerse dele van Duitsland en Berlyn te reis nie. Die Russe het gehoop dit sal die Weste dwing om Berlyn prys te gee.
- 2.1 Volgens Bron D het Stalin die blokkade ingestel omdat hy Duitsland swak en verdeeld wou hou, want 'n swak Duitsland was nie 'n bedreiging vir die USSR nie.  
Volgens Bron E het Stalin die blokkade ingestel omdat hy Duitsland swak en verdeeld wou hou sodat hy die Sowjetunie nooit weer sal aanval nie. Hy het gedink as Wes-Duitsland welvarend en sterk word, sal die land die Sowjetunie weer kan bedreig.
- 2.2 Bron E meld dat Stalin die blokkade ingestel het omdat hy wou hê Duitsland moet die koste van die herstel van oorlogskade dra. Bron C maak geen melding van hierdie rede nie.
3. Stalin het nie die vliegtuie wat voorrade na Wes-Berlyn geneem het, afgeskiet nie omdat die VSA en sy bondgenote dit as 'n aggressiewe aanval sou beskou en dit kon tot oorlog lei. Volgens Bron B het die USSR nog nie 'n groot genoeg voorraad kernwapens gehad om in 'n posisie te wees om teen die VSA oorlog te voer nie.
4. Stalin het die blokkade afgelas omdat hy besef het die Weste sal Berlyn nie prysgee nie. Soos Bron F bewys was die Weste vasbeslote in sy pogings om Wes-Berlyn van voedsel, mediese voorrade, klere, boumateriaal en brandstof te voorsien.

5. Duitsland is amptelik in twee lande verdeel. Oos-Duitsland, met Oos-Berlyn as hoofstad, was 'n kommunistiese diktatorskap, en Wes-Duitsland, met Bonn as hoofstad, was demokraties en kapitalisties.

## **Aktiwiteit 12**

### **Ontleed die uitwerking van die Berlynse Muur op mense se lewens**

Leerdersboek bladsy 93

#### **Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer**

- Leerders moet die antwoorde in hul aantekeningboeke neerskryf.
- Hulle kan in die klas daaraan werk of die aktiwiteit as huiswerk doen of 'n kombinasie van die twee.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.

#### **Voorgestelde antwoorde**

- 1 Hoogs geskoolde jongmense het Oos-Duitsland verlaat omdat daar in Wes-Duitsland vir hulle meer geleenthede was. Hulle het die beter lewenstandaard en groter vryheid begeer wat hulle in die Weste sou geniet.
- 2 Die mense is waarskynlik aan die westekant van die muur omdat daar aan die oostekant masjiengeweerposte, doringdraad en soekligte was en dit ook streng deur Oos-Duitse soldate bewaak is. Enigiemand wat van die ooste na die weste probeer oorgaan het, is geskiet. Daarom is dit onwaarskynlik dat die vrou so na aan die muur in Oos-Berlyn sou wees.
- 3.1 Bron A, Bron B, Bron D, Bron E en Bron F.
- 3.2 Dit is nuttig om die sienings van die twee geskiedkundiges in Bron D en E te vergelyk omdat hulle verskillende perspektiewe oor dieselfde onderwerp bied. Ons kan hulle geskrifte vergelyk en bepaal of hulle sienswyses betroubaar en nuttig is.
- 3.3 Statistieke is waardevolle bronne omdat dit die versameling, klassifikasie en ontleding van numeriese inligting bied sodat ons (geskiedkundiges) inligting daaruit kan vertolk.



## Eenheid 5 Die einde van die Koue Oorlog 1989

Leerdersboek bladsy 94

### Fokus van die eenheid

- Langer as veertig jaar was daar spanning tussen die kommunistiese Ooste en die kapitalistiese Weste.
- Teen die mid-1980's het Rusland egter ekonomies gesukkel alhoewel hy hervormings ingestel het. Dit was 'n beleërde reus.
- In 1989 het die kommunistiese regerings in Oos-Europa ineengestort, die Koue Oorlog het tot 'n einde gekom en die Sowjetunie het verbrokkel.

### Riglyne vir onderrig

#### Hulpbronne

- [www.youtube.com/watch?v=wnYXbJ\\_bcLc](http://www.youtube.com/watch?v=wnYXbJ_bcLc) Youtube-video 'Fall of the Berlin Wall'
- [www.coldwar.org/articles/90s/fall\\_of\\_the\\_soviet\\_union.asp](http://www.coldwar.org/articles/90s/fall_of_the_soviet_union.asp)

#### Woordeskat

Woorde wat die leerders dalk nie ken nie, verskyn in die kassie vir nuwe woorde in die Leerdersboek. Maak seker jy wys hierdie woorde aan die leerders uit soos jy deur die eenheid vorder. Wanneer jy die teks lees waar hierdie nuwe woorde voorkom, bespreek die woorde met die leerders sodat hulle kan sien in watter konteks die woorde gebruik word. Moedig die leerders aan om hul eie sinne met die nuwe woorde te maak.

#### Toegelate tyd

Daar is twee aktiwiteite in hierdie eenheid.

#### Aktiwiteit 13

#### Ontleed die gevolge van Gorbatsjof se hervormings

Leerdersboek bladsy 95

#### Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Die leerders moet in pare werk.
- Monitor die leerders om seker te maak dat elkeen praat en na sy/haar maat luister.
- Leerders moet die antwoorde in hul aantekeningboeke neerskryf.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.

## Voorgestelde antwoorde

- 1 Hervorming impliseer 'n bereidheid om iets wat verkeerd of onbevredigend is, reg te stel of te verbeter.
- 2 Een hervorming was om die sukkelende Sowjet-ekonomie te herbou; Gorbatsjof se planne het ingesluit om sekere kapitalistiese aspekte in te bring. Die ander was om mense toe te laat om vrylik te praat en die regering te kritiseer. Sy hervormings het gelei tot groot veranderinge in die Sowjetunie en Oos-Europa. Die eerste hervorming het duidelik geïmpliseer dat suiwer kommunisme onvolhoubaar is en dat kapitalisme lewensvatbaarder is. Vryheid van spraak wat kritiek op die regering betref, is 70 jaar lank nie toegelaat nie. Hierdie veranderinge het beteken dat meer veranderinge onvermydelik was.
- 3 Die betogers was ontevrede met die lewe onder die kommunistiese stelsel en wou ekonomiese en politieke vryheid hê.
- 4.1 Gorbatsjof se hervormings het tot groot veranderinge in die Sowjetunie gelei en mense in ander kommunistiese Oos-Europese lande het dit beskou as hulle kans om vryheid te verkry.
- 4.2 Die protesoptogte deur duisende mense was duidelike uitdrukkings deur die massas dat hulle ontevrede is met kommunisme en daarvan verlos wil word.
- 5 Die Berlynse Muur was 'n simbool van die Koue Oorlog en het die verdeling en spanning tussen die Weste en die Ooste versinnebeeld. Die aftakeling van die Berlynse Muur was dus 'n teken dat daardie verdeling en spanning ook tot 'n einde gekom het.

### Aktiwiteit 14

### Ontleed die betekenis van Gorbatsjof se optrede

Leerdersboek bladsy 96

#### Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

Raadpleeg aantekeninge oor die skryf van 'n opstel in LB (bladsye oor hersiening en assessering).

- 1 Die Sowjetunie het uit 15 verskillende republieke bestaan wat deur Rusland oorheers is. Baie van die ander republieke het Russiese beheer gehaat. Toe hulle sien die mense in Oos-Europese land bied weerstand teen kommunistiese beheer, is hulle geïnspireer. Hulle het onafhanklikheid en die ontbinding van die Sowjetunie begin eis. Nie almal in die Sowjetunie het Gorbatsjof se hervormings gesteun nie. Sommige mense het gereken dit is te ingrypend; ander het geglo dit is nie ingrypend genoeg nie. Hy is uiteindelik gedwing om te bedank en die Kommunistiese Party was nie meer in beheer nie. Die 15 afsonderlike republieke

waaruit die Sowjetunie bestaan het, het begin wegbreek en onafhanklike state geword. Teen die einde van 1991 het die Sowjetunie nie meer bestaan nie.

- 2 Gorbatsjof se hervormings het uiteindelik die wêreld verander. In Oos-Europese lande het die kommunistiese regerings een na die ander in duie gestort en is verkiesings vir nuwe demokratiese regerings gehou. Die Sowjetunie het verbrokkel en die 15 republieke waaruit die USSR bestaan het, het onafhanklik geword. Die mag van kommunisme is verbreek. Omdat Rusland en kommunisme nie meer 'n bedreiging vir die VSA was nie, het beter betrekkinge tussen die twee lande moontlik geword.

- 3 Riglyne vir Nasien

Opsomming: Die leerder moet saamstem en 'n beredenering aanvoer wat bewys dat Gorbatsjof die kommunistiese stelsel wou hervorm maar misluk het.

- 'n Tersaaklike inleiding wat fokus op Gorbatsjof se begeerte om die kommunistiese stelsel te hervorm en die gevolge wat dit sou hê.
- Die hoofparagrafe van die opstel moet insluit:
  - 1 Verduideliking van Gorbatsjof se hervormings
  - 2 Gevolge vir Oos-Europa
  - 3 Gevolge vir die Sowjetunie

Slot: Vat die hoofpunte van die opstel saam.

### **Opstelskryfvaardighede**

“Gorbatsjof wou die kommunistiese stelsel hervorm, maar teen 1991 het dit en die Sowjetunie nie meer bestaan nie.”

Skryf 'n opstel van sowat 350 woorde waarin jy verduidelik wat Gorbatsjof gedoen het en wat die gevolge daarvan vir Oos-Europa en die Sowjetunie was. [15]

#### **Stap 1: Ontleed die vraag**

Waaroor moet jy in jou opstel skryf?

Waaroor moet jy nie in jou opstel skryf nie?

“Gorbatsjof wou die kommunistiese stelsel hervorm, maar teen 1991 het dit en die Sowjetunie nie meer bestaan nie.”

Skryf 'n opstel van sowat 350 woorde waarin jy verduidelik wat Gorbatsjof gedoen het en wat die gevolge daarvan vir Oos-Europa en die Sowjetunie was. [15]

#### **Stap 2 Inleiding**

- Volg hierdie drie stappe vir 'n perfekte inleiding:
- Stap EEN: Standpunt; Watter posisie neem jy in [Stem jy saam of verskil jy]
- Stap TWEE: Waarom? Verduidelik jou standpunt deur 'n rede daarvoor te gee.
- Stap DRIE: Wat? Oriënteer die nasiener, laat hom/haar weet waarom jy gaan skryf.

### **Uitgewerkte voorbeeld**

- 1 “Gorbatsjof wou inderdaad die kommunistiese stelsel hervorm, maar teen 1991 het dit en die Sowjetunie nie meer bestaan nie.”
- 2 Toe Gorbatsjof sy hervormings ingestel het, het Oos-Europeërs met sekerheid gewet dat kommunisme en die USSR sukkel en hulle het dit as ’n geleentheid gebruik om te protesteer en aan te dring op vryheid van Russiese oorheersing.
- 3 Hierdie opstel verduidelik Gorbatsjof se hervormings en bespreek die gevolge vir Oos-Europa en die Sowjetunie.

### **Stap 3 Plan: Skryf die ‘lyf’ of hoofdeel van jou opstel**

- Beplan goed – skryf logies; besluit wat jy wil insluit of nie.
- Skryf dit alles neer.
- Maak seker dat die ‘lyf’ van jou opstel vol feite is.
- Jy moet ten minste twee of drie paragrawe in die ‘lyf’ van jou opstel hê.
- Gebruik volsinne – nie telegramstyl of puntsgewyse opsommende styl nie.
- Moenie opskrifte gebruik nie.
- Moenie sleng of afkortings gebruik nie.
- Hou die feite waarna jy in jou opstel verwys in die korrekte chronologiese volgorde.

### **Stap 4: Slot**

- Die slot moet die opstelonderwerp saamvat en die opstel afsluit.
  - Moenie nuwe feite by die slot insluit nie.
  - Skryf jou slot op so ’n manier dat jy enige vraag of probleem wat in die inleiding gestel is, hier herhaal en bevestig dan hoe die vraag beantwoord of die probleem opgelos is. Onthou die slot van jou opstel voltooi die kringloop daarom moet jy weer terugverwys na die inleiding.
2. **Gevollik kan ons aflei dat** Gorbatsjof die kommunistiese stelsel wou hervorm, maar teen 1991 het dit en die Sowjetunie heeltemal in duie gestort. Toe Gorbatsjof sy hervormings ingestel het, het Oos-Europeërs met sekerheid gewet dat kommunisme en die USSR sukkel en hulle het dit as ’n geleentheid gebruik om te protesteer en aan te dring op vryheid van Russiese oorheersing. Hierdie opstel verduidelik Gorbatsjof se hervormings en bespreek die gevolge vir Oos-Europa en die Sowjetunie.

### **Stap 5: Selfvertroue**

Hoe meer opstelle jy skryf hoe meer selfvertroue sal jy opbou. Gebruik steeds hierdie basiese indeling soos hierbo uiteengesit vir elke opstel wat jy beplan – dit sal later tweede natuur word en jy sal ’n vaardige opstelskrywer word.

### Voorgestelde antwoorde

Opsomming: Leerders kan met die stelling saamstem of nie saamstem nie, maar hulle moet 'n gepaste beredenering skryf.

Tersaaklike inleiding

Hoofpunte vir paragrawe:

Redes hoekom die VSA die atoombomme gebruik het

Punte om te verduidelik of dit geregverdig was

(kyk bladsye 79-80 van die LB vir verdere inhoudvoorstelle)

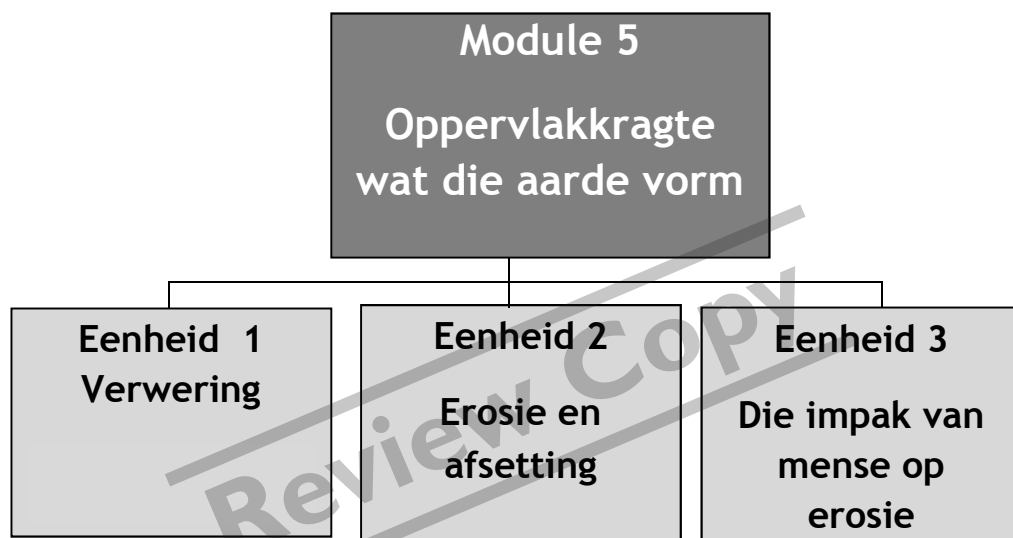
Tersaaklike slot: Samevattende beredenering.

Totaal = [15 opgeskaal tot 30]

Review Copy

# Module 5

## Oppervlakkragte wat die aarde vorm



### Oorsig

Inhoud	Toegelate tyd	LB bladsy	OG bladsy
Verwering	3 ure	100	103
Erosie en afsetting	7 ure	105	104
Die impak van mense op gronderosie	3 ure	116	107
Hersiening	2 ure	119	110

### Fokus van die eenheid

- In hierdie eenheid leer die leerders oor drie belangrike maniere hoe gesteentes verweer.
- Leerders sal kyk na die uitwerking van menslike bedrywighede op verwering.

### Hulpbronne

- Leerdersboek, foto's van gesteentes wat verskillende tipes en stadiums van verwering toon.

### Riglyne vir onderrig

Soek voorbeelde van verwering op die skoolterrein of selfs in die geboue waar daar tekens van chemiese of meganiese verwering in die struktuur of onder krane kan wees.

#### Woordeskat

Woorde wat die leerders dalk nie ken nie, is in die kassie vir nuwe woorde in die Leerdersboek. Maak seker jy wys hierdie woorde aan die leerders uit soos jy deur die eenheid vorder. Wanneer jy die teks lees waar hierdie nuwe woorde voorkom, bespreek die woorde met die leerders sodat hulle kan sien in watter konteks die woorde gebruik word. Moedig die leerders aan om hul eie sinne met die nuwe woorde te maak.

### Toegelate tyd

Dit sal ongeveer drie uur neem om hierdie eenheid te voltooi. Daar is een aktiwiteit in hierdie eenheid.

#### WENK!

Skryf die sleutelwoorde op die bord sodat die leerders kan onthou wat die belangrikste feite is.

#### Aktiwiteit 1

#### Identifiseer verskillende soorte verwering

Leerdersboek bladsy 104

### Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Hersien die verskillende gesteentetipes wat in grade 5 tot 7 behandel is, voordat hierdie aktiwiteit aangepak word.

## Voorgestelde antwoorde

- 1 Leerders se eie breinkaarte.
- 2 Dit verskaf die rotsdeeltjies wat uiteindelik grond vorm. Gesteentes bestaan uit minerale, en dit verskaf voedingstowwe in die grond vir plante. Mense en diere eet die plante en neem die minerale in.
- 3 Nee – wanneer gesteentes fisies verweer, word nuwe oppervlakke aan die lug en water blootgestel; hierdie oppervlakke ondergaan chemiese verwerking.
- 4 4.1 Chemies  
4.2 Kalksteen  
4.3 Chemiese uitstralings /vrylatings in die atmosfeer veroorsaak verhoogde sure en lei tot suurreën.
5. Antwoorde sal verskil.

## Eenheid 2 Erosie en afsetting

Leerdersboek bladsy 105

### Fokus van die eenheid

- Hierdie eenheid fokus op die terreinbakens wat deur erosie en afsetting gevorm word.
- Leerders sal kyk na die verskillende agense van erosie, soos riviere, die see, ys en wind.
- Leerders sal ook kyk na terreinbakens soos valleie, vloedvlaktes, hoë kape, sandbanke, gletservalleie en horingpieke, windafskuring en sandduine.

### Riglyne vir onderrig

Probeer 'n praktiese demonstrasie met behulp van 'n tuinslang of emmer water. Gooi 'n stroom water op 'n skuins sanderige oppervlak om erosie en afsetting te toon en kyk na die klein terreinbakens wat gevorm word.

### Hulpbronne

Foto's van riviere, berge en gletsers wat terreinbakens van erosie toon.



## Toegelate tyd

Dit sal ongeveer sewe uur neem om hierdie eenheid te voltooi. Daar is ses aktiwiteite in hierdie eenheid.

### Aktiwiteit 2

### Beantwoord vrae oor watervalle en valleie

Leerdersboek bladsy 106

#### Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

Let op in die foto van die Macmac-waterval dat die water die vinnigste erodeer langs twee nate in die rots.

#### Voorgestelde antwoorde

- Harde gesteente: A
- 1 Sagte gesteente: B
- Stortpoel: C
- 2 Breër en gelyker

### Aktiwiteit 3

### Beantwoord vrae oor riviereienskappe op kaartuittreksels

Leerdersboek bladsy 108

#### Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

Hierdie aktiwiteit vereis die toepassing van kennis van terreinbakens van erosie en afsetting asook kaartvaardighede. Dit kan nodig wees om kaartvaardighede te hersien, soos om afstande te meet en kontoere en simbole te vertolk, voordat die aktiwiteit gepak word.

#### Voorgestelde antwoorde

- 1.1 Leerder maak 'n eie skets van die rivier
- 1.2 Maak seker die volgende word aangedui
  - 1.2.1 'n kronkeling
  - 1.2.2 'n kronklingnek
  - 1.2.3 'n hoefystermeer
- 1.3 Boerdery/bewerkte landerye
- 1.4 Die grond is gelyk.
  - Die grond is vrugbaar
  - Daar is permanente watervoorsiening naby
- 1.5 Daar is gelyk grond in die weste, nie in die ooste nie.
- 2.1 Die rivier ontspring naby A.
- 2.2 Delta by B; hoër kontoere by A as by B.

- 2.3 Naby A.  
 2.4 Nader aan mekaar naby A.  
 2.5 Die vallei is smaller, nader aan A as aan B.

#### Aktiwiteit 4

#### Beantwoord vrae oor erosie deur die see

Leerdersboek bladsy 110

#### Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Leerders kan 'n tuiswerkprojek kry om 'n model van 'n kus te maak wat deur erosie gevorm is (kyk die remediërende aktiwiteit na aktiwiteit 4 vir instruksies).

#### Voorgestelde antwoorde

- A: golfgesnyde platvorm  
 B: krans  
 C: baai  
 D: hoë kaap (4)
- 1 'n Krans (1)
- 2.2 Erosie deur die see. Die see het die krans geërodeer en die krans het afgeskuif omdat die gesteente wat dit gesteun het, verwyder is. (2×2=4)
3. Die huis sal van die krans afval omdat die krans nog verder geërodeer gaan word. (3)
4. Die see het 'n rooierig bruin kleur van die grond en rots van die kranswand. (3)

**Totaal: 15 punte**

#### Remediërende aktiwiteit

Leerders wat sukkel om terme te onthou en terreinbakens te beskryf en wat meer 'prakties aangelê' is, kan moontlik 'n tuiswerktaak kry om 'n model van kus met erosie te bou. Die model kan van 'n verskeidenheid materiaal soos klei of papiermâché gebou word. Maak seker dat hulle opdrag kry om al die terreinbakens op die model te benoem.

#### Aktiwiteit 5

#### Identifiseer terreinbakens op foto's

Leerdersboek bladsy 112

#### Voorgestelde antwoorde

1. Sandbank: Mpenjatiriviermonding  
 Landtong: Long Beach, Plettenbergbaai

**Aktiwiteit 6****Beantwoord vrae oor gletsererosie en afsetting**

Leerdersboek bladsy 114

**Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer**

Hierdie aktiwiteit bied 'n geleentheid om af te dwaal en die kwelpunte van klimaatsverandering en die bewyse waarop dit berus, te bespreek.

**Voorgestelde antwoorde**

- 1 Dit is die enigste plekke wat koud genoeg is. Temperature het gestyg en aardverwarming het die meeste daarvan laat smelt.
- 2 Dit was kouer en met ys bedek.
- 3 Swerfblok – groot rots wat deur 'n gletser meegevoer is.
- 4 Nee. Hulle het steil kante, is baie diep en het baie min grond.

**Aktiwiteit 7****Identifiseer terreinbakens van erosie**

Leerdersboek bladsy 115

**Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer**

As jy internettoegang het, kyk op Google vir uitstekende foto's van terreinbakens van winderosie.

**Voorgestelde antwoorde**

- 1 Mense verbou gewasse in laagtes wat deur wind veroorsaak is en waar grondwater aangetref word. Dit word oases genoem. (Let wel: this answer is not the author's but it is not clearly explained in the LB there needs to be an indication that crops are grown and people settle in oases in deserts)
- 2 1 Winderosie/afskuring  
2 Die meeste van die sand is deur die wind op daardie hoogte gewaai.

**Eenheid 3****Die impak van mense op gronderosie**

Leerdersboek bladsy 116

**Fokus van die eenheid**

- In hierdie eenheid sal leerders leer oor aktiwiteite soos landbou, konstruksie en mynbou wat tot erosie bydra.
- Leerders sal kyk na gevallestudies van boerderypraktyke wat tot erosie bydra.

## Riglyne vir onderrig

As daar plaaslike voorbeelde in jou gebied is, gebruik dit saam met die gevallestudie uit KZN.

## Hulpbronne

Leerdersboek, foto's van suikerrietboerdery

### Woordeskat

Enkelgewasverbouing – die verbouing van net een soort gewas jaar na jaar.

## Toegelate tyd

Dit sal ongeveer drie uur neem om hierdie eenheid te voltooi. Daar is een aktiwiteit in hierdie eenheid.

## Agtergrond-inligting

Dit word bereken dat meer as 55% van gronderosie deur water veroorsaak word en 33% deur wind, dat daar elke jaar 25 000 miljoen ton bogrond wegspoel, en dat gronderosie die lewensbestaan van 1000 miljoen mense wêreldwyd in gevaar stel.

### Aktiwiteit 8

### Beantwoord vrae oor hoe suikerrietverbouing tot erosie kan bydra

Leerdersboek bladsy 118

## Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

Kry bykomende foto's van suikerrietplase om vir leerders 'n beter idee te gee van hoe die landerye beplant word

## Voorgestelde antwoorde

1

- Boere het die inheemse bos langs die rivierlope uitgekap en suikerriet tot op die rivieroewers geplant.
- Met planttyd word landerye deur swaar masjiene geploeg.
- Wanneer die suikerriet goeies word, word dit verbrand om die blare te verwyder sodat dit makliker gesny kan word.
- Die riet word dan op vragmotors gelaai en na die suikermeul geneem vir verwerking.

2

- Inheemse bos voorkom gronderosie op die rivieroewers.
- As daar met swaar masjiene geploeg word, maak dit die grond los en meer vatbaar vir erosie deur wind en lopende water.
- Brand verminder plantmateriaal wat voedingstowwe vir die grond kan bydra.
- Vragmotors veroorsaak meganiese verwering en bevorder erosie.

3 Om hulle grond te red, wat 'n waardevolle bate is.

4

- Een boer het die riet wat voorheen daar was, vervang met duisende inheemse bome, struik en gras. Dit voorkom erosie op rivieroewers en verminder die gevolge van oorstrooming.
- Hy verbrand nie meer die blare van sy oes nie. Hulle sny die riete met die hand af en versprei die blare oor die grond met oestyd. Die blare voeg meer voedingstowwe by die grond en maak dit vrugbaarder.
- Die rye riet volg die kontoere van die heuwels – ploeg en plant volgens kontoere verminder die erosie van steil hellings.
- Hulle ploeg nie meer diep slotte in die grond nie maar gebruik minbewerkingsmetodes sodat die grond nie soveel versteur word nie – ligter bewerking veroorsaak minder erosie.

5 Gebruik minder plaagdoders, wisselbou pleks van enkelgewasverbouing.

6 Klasbespreking

---

## Hersiening

---

Leerdersboek bladsy 119

### Voorgestelde antwoorde

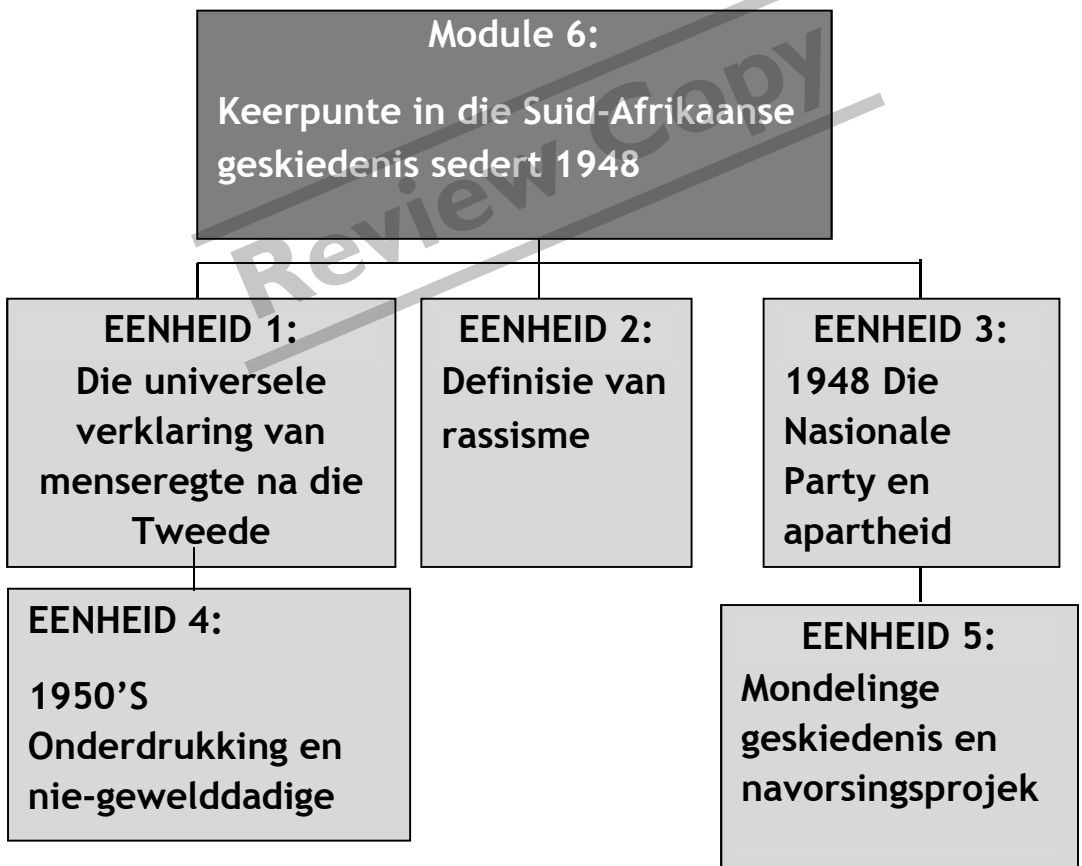
- 1.1 C  
1.2 H  
1.3 I  
1.4 E  
1.5 A  
1.6 B  
1.7 J  
1.8 D  
1.9 G (9)  
2.1 A: grot  
B: boog  
C: suil (3)  
2.2 Dit sal instort en 'n suil vorm (2)  
2.3 Dit is 'n kus van erosie en sal verder deur golwe geërodeer word. (2)  
3.1 Smal vallei, steil kante (2x2=4)  
3.2 a. Dit sal dit laat toeneem omdat die bome die grond vashou. (1+2=3)  
3.2 b. Kontoerploegwerk. (1)  
3.3 Beeste trap 'n paadjie uit teen die helling; die grond word gekompakteer;  
infiltrasie neem af; die volume en spoed van afloopwater neem toe; 'n donga  
ontstaan. (4)

**Totaal: 28 punte**

## Module 6

# Keerpunte in die Suid-Afrikaanse geskiedenis sedert 1948

Kernbegrippe wat reeds behandel is



## Oorsig

Inhoud	Toegelate tyd	LB bladsy	OG bladsy
Die universele verklaring van menseregte na die Tweede Wêreldoorlog	1 uur	122	112
Definisie van rassisme	2 ure	124	114
1948 Die Nasionale Party en apartheid	4 ure	126	117
1950's Onderdrukking en nie-gewelddadige weerstand apartheid	4 ure	133	122
Mondelinge geskiedenis en navorsingsprojek	2 ure	139	129
Hersiening	2 ure	143	131

### Eenheid 1

## Die Universele Verklaring van Menseregte na die Tweede Wêreldoorlog

Leerdersboek bladsy 122

### Fokus van die eenheid

- In hierdie module fokus ons op sommige van die belangrikste keerpunte in die Suid-Afrikaanse geskiedenis. Dit sluit die opkoms van apartheid in, asook die geweldlose of lydelike verset teen apartheid in die 1950's. Gebeure wat in hierdie tyd plaasgevind het, het bygedra tot die ryke geskiedenis van Suid-Afrika. Alhoewel alles wat gebeur het nie goed was nie, gaan ons ook ondersoek instel na die versetbeweging in die 1950's in die hoop dat dit sal bydra tot 'n verenigde toekoms.
- Teen die einde van die Tweede Wêreldoorlog wou wêreldleiers seker maak dat die naoorlogse wêreld 'n beter plek sou wees. Hulle was geskok oor die manier waarop mense voor en gedurende die oorlog behandel is. Hulle was veral geskok oor die manier waarop die Nazi's in Europa teenoor die Jode opgetree het. Die beleide en optrede van die Nazi's was gebaseer op die rassistiese idee dat hulle beter is as ander mense en daarom kon hulle ander mense behandel net soos hulle wou.

### Hulpbronne

- 'n Diagram wat wys hoe die VN se struktuur saamgestel is, is beskikbaar by [www.un.org/en/aboutun/structure/pdfs/un\\_system\\_chart\\_colour\\_sm.pdf](http://www.un.org/en/aboutun/structure/pdfs/un_system_chart_colour_sm.pdf)



- Youth for Human Rights is 'n DVD wat in 2007 by die Internasionale Stigting vir Menseregte en Verdraagsaamheid gemaak is. Daar is 30 regte en 30 advertensies. Dit is beskikbaar by [www.youthforhumanrights.org](http://www.youthforhumanrights.org)

## Riglyne vir onderrig

Onderwysers kan van die diagram gebruik maak wat wys hoe die struktuur van die VN saamgestel is om die leerders meer oor die VN se verskillende funksies te leer.

### Woordeskat

Daar kan dalk woorde voorkom wat die leerders nie ken nie. Kyk na hierdie woorde en hul betekenisse in die kassie vir nuwe woorde in die Leerdersboek. Maak seker jy wys hierdie woorde aan die leerders uit soos jy deur die eenheid vorder. Wanneer jy die teks lees waar hierdie nuwe woorde voorkom, bespreek die woorde met die leerders sodat hulle kan sien in watter konteks die woorde gebruik word. Moedig die leerders aan om hul eie sinne met die nuwe woorde te maak.

## Toegelate tyd

Daar is een aktiwiteit in hierdie eenheid.

### Wenk!

Skryf die sleutelwoorde op die bord sodat die leerders kan onthou wat die belangrikste feite is.

### Aktiwiteit 1

### Ontleed menseregte

Leerdersboek bladsy 123

## Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Leerders moet die antwoorde in hul aantekeningboeke neerskryf.
- Hulle kan in die klas daaraan werk of die aktiwiteit as huiswerk doen of 'n kombinasie van die twee.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.

## Voorgestelde antwoorde

- 1 Mense was geskok oor die manier waarop mense voor en gedurende die oorlog behandel is. Hulle was veral geskok oor die manier waarop die Nazi's in Europa teenoor die Jode opgetree het en deur die optrede van die Japannese teenoor die Chinese in Asië.
- 2 Die vernaamste doelstellings van die Verenigde Nasies is om wêreldvrede te bewaar; ekonomiese en sosiale ontwikkeling te bevorder en basiese menseregte te beskerm.
- 3 Enige relevante antwoord moet aanvaar word.

- 4 As jy weet jy het regte, kan dit jou beskerm en bemagtig, maar jy moet ook jou regte met verantwoordelikheid gebruik. Wanneer jou regte geskend word, kan jy die betrokke owerhede in kennis stel om hulp of beskerming te kry.
- 5 Bron B wys die bevordering van sosiale (maatskaplike) ontwikkeling en die kind se reg op onderwys. Hierdie kinders in Haïti leer skryf op skryfborde wat deur UNESCO aan hulle verskaf is.
- Bron C wys hoe die VN probeer om vrede te bewaar, maar dit wys ook hoe die VN probeer om kinders se basiese menseregte te beskerm deur die probleem van kindersoldate aan te spreek wat dikwels in oorloë in Afrika, byvoorbeeld Angola, voorkom.

## Eenheid 2 Definisie van rassisme

Leerdersboek bladsy 124

### Fokus van die eenheid

Een manier waarop mense se regte geskend word, is wanneer daar op grond van ras teen hulle gediskrimineer word. Tot in 1994, was die beleid van die Suid-Afrikaanse regering gebaseer op die idee dat mense van verskillende rasse fisies van mekaar verskil. Wetenskaplikes het egter bewys dat daar geen genetiese verskille tussen mense van verskillende rasse bestaan nie.

### Riglyne vir onderrig

Leerders sal dit geniet as iemand met gesag oor hierdie onderwerp met hulle praat. Indien moontlik kan 'n onderwyser wat lewenswetenskappe aanbied gevra word om die afdeling oor menslike evolusie en ons gemeenskaplike voorouers met hulle te behandel. Anders kan die onderwyser genooi word om die les by te woon sodat hulle kan help om alle vrae wat die leerders mag hê, te beantwoord.

### Hulpbronne

- [www.factmonster.com/ipka/A0932663.html](http://www.factmonster.com/ipka/A0932663.html) [menslike evolusie]
- [www.sa-venues.com/unesco-site-cradle.htm](http://www.sa-venues.com/unesco-site-cradle.htm)
- [www.youtube.com/watch?v=xRNOmx25RSM](http://www.youtube.com/watch?v=xRNOmx25RSM) [youtube videogreep Cradle of Humankind, South Africa]

## Woordeskat

Daar kan dalk woorde voorkom wat die leerders nie ken nie. Kyk na hierdie woorde en hul betekenis in die kassie vir nuwe woorde in die Leerdersboek. Maak seker jy wys hierdie woorde aan die leerders uit soos jy deur die eenheid vorder. Wanneer jy die teks lees waar hierdie nuwe woorde voorkom, bespreek die woorde met die leerders sodat hulle kan sien in watter konteks die woorde gebruik word. Moedig die leerders aan om hul eie sinne met die nuwe woorde te maak.

## Toegelate tyd

Daar is twee aktiwiteite in hierdie eenheid.

## Agtergrond-inligting

'n Studie het in 2009 gevind dat chroniese rassediskriminasie mense se geestestoestand beïnvloed. Mense wat diskriminasie beleef kan lei aan depressie en angs en kan ongesonde geestestoestande beleef.

### Aktiwiteit 2

### Onderzoek menslike evolusie

Leerdersboek bladsy 125

## Riglyne vir onderrig

- Leerders moet die antwoorde in hul aantekeningboeke neerskryf.
- Hulle kan in die klas daaraan werk of die aktiwiteit as huiswerk doen of 'n kombinasie van die twee.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.

## Voorgestelde antwoorde

- 1 Wetenskaplikes het bewys dat daar geen genetiese verskille tussen mense van verskillende rasse bestaan nie. Hulle het bewys dat alle mense van dieselfde voorouers afstam wat ongeveer 100 000 gelede in Afrika geleef het. Daarom is dit onmoontlik dat een ras beter as ander kan wees.
- 2 Hominiede was mensagtige wesens wat vyf miljoen jaar gelede in die suide en ooste van Afrika gelewe het. Hulle noem hierdie mensagtige wesens 'hominiede', want hulle het verskil van ape, maar was nog nie ten volle ontwikkel tot moderne mense soos ons nie. Die oorskot (fossiele) van hominiede is in suidelike en oostelike Afrika gevind. Die ontdekking van hominiede was belangrik, want wetenskaplikes beweer hulle is ons vroegste voorouers. Elkeen van ons se voorouers het uit hierdie hominiede ontwikkel, daarom het ons almal dieselfde oorsprong.

- 3 Die Wieg van die Mensdom is beslis 'n goeie naam vir die grotte, want dit gee erkenning aan Afrika as die geboorteplek van die mensdom. 'Wieg' verwys na die vroegste periode in 'n mens se lewe of 'n plek van oorsprong, en daarom impliseer 'Wieg van die Mensdom' dat dit die oorspronklike geboorteplek van alle mense was.
- 4 Hierdie kaart wys dat die mensdom in Afrika ontstaan het en van hier na die res van die wêreld versprei het. Die kaart impliseer dus dat alle mense oorspronklik 'n Afrikavorouer gehad het.

### **Aktiwiteit 3**

### **Bespreek apartheid se valse idees oor ras**

Leerdersboek bladsy 125

#### **Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer**

- Leerders moet in klein groepies werk.
- Leerders moet die antwoorde in hul aantekeningboeke neerskryf.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.

#### **Voorgestelde antwoorde**

- 1 Mense lyk verskillend en het verskillende tale en kulture, want die vroegste moderne mense het oor die aarde versprei en verskillende kulture en tegnologieë ontwikkel omdat hulle in verskillende omgewings gewoon het. Hierdie verskille het niks met genetiese verskille (met ander woorde, verskille wat ons oorgeërf het) tussen rasse te doen nie, maar is die gevolg van die mens se aanpassing by sy omgewing. Mense verskil fisies vanmekaar weens hul etnisiteit, maar hierdie verskille is ook die gevolg van aanpassing by verskillende omgewings.
- 2 Die apartheidsregering het gesê dat verskillende rasse op verskillende vlakke van ontwikkeling is en daarom verskil hul vermoëns. Volgens hierdie regeringsbeleid is mense in verskillende 'bevolkingsgroepe' verdeel en elke groep is anders behandel. Die verskillende 'rasse' is sover moontlik uitmekaar gehou. Die apartheidsbeleid het ook die idee bevorder dat wit mense meer superieur (beter) is as die ander en daarom in beheer moet wees. Hierdie beleide is op valse idees oor ras gegrond en omdat dit nie waar is nie, is apartheid dus op 'n mite gebaseer.
- 3 Rassestereotipes en rassehoudings beperk mense en bevorder skeiding en verdeeldheid in gemeenskappe. Dit veroorsaak ingewortelde valse idees oor 'ons' en 'hulle' en bevorder eksklusiewe samelewings. Rassestereotipering lei dikwels tot vooroordeel en diskriminasie. Ons moet eerder gemeenskappe as eenhede saamsnoer en inklusiewe gemeenskappe bou.

## **Fokus van die eenheid**

In 1948 het die Nasionale Party in Suid-Afrika aan bewind gekom en vir die daaropvolgende 46 jaar, tot in 1994, hierdie magposisie beklee. Volgens hul beleid moes elke 'rassegroep' afsonderlik ontwikkel en wit mense moes in beheer wees. Hierdie beleid is apartheid genoem, maar 'n studie van Suid-Afrikaanse beleide voor 1948 toon dat diskriminasie en segregasie wat op ras gebaseer was reeds lank voor 1948 deel van die Suid-Afrikaanse geskiedenis was.

### **Riglyne vir onderrig**

Herinner leerders daaraan dat hulle na apartheid se geskiedenis kyk as 'n 'vrygebore' geslag Suid-Afrikaners wat terugkyk na die verlede. Ons moet hierdie eenheid met objektiwiteit beskou en nie wrokke koester namens ander nie. Ons bestudeer die verlede om beter gemeenskappe in die hede en 'n sterk nasie vir die toekoms te skep.

### **Hulpbronne**

- [www.sahistory.org.za/places/sophiatown](http://www.sahistory.org.za/places/sophiatown)
- [www.southafrica.info/about/history/sophiatown50.htm](http://www.southafrica.info/about/history/sophiatown50.htm);
- [www.youtube.com/watch?v=pNym4c-44IA](http://www.youtube.com/watch?v=pNym4c-44IA) [ youtube-snit 'Sophia Town' ]
- [www.sabar.ca.za/law-journals/2008/december/2008-december-vol021-no3-pp41-44pdf](http://www.sabar.ca.za/law-journals/2008/december/2008-december-vol021-no3-pp41-44pdf) [artikel oor die BakwenabaMogopa]
- [www.sahistory.org.za/dated-event/mogopa-community-forcibly-removed](http://www.sahistory.org.za/dated-event/mogopa-community-forcibly-removed)
- [www.richardknight.homestead.com/bophuthatswana.html](http://www.richardknight.homestead.com/bophuthatswana.html);

### **Woordeskat**

Daar kan dalk woorde voorkom wat die leerders nie ken nie. Kyk na hierdie woorde en hul betekenisse in die kassie vir nuwe woorde in die Leerdersboek. Maak seker jy wys hierdie woorde aan die leerders uit soos jy deur die eenheid vorder. Wanneer jy die teks lees waar hierdie nuwe woorde voorkom, bespreek die woorde met die leerders sodat hulle kan sien in watter konteks die woorde gebruik word. Moedig die leerders aan om hul eie sinne met die nuwe woorde te maak.

## Toegelate tyd

Daar is vier aktiwiteite in hierdie eenheid.

## Agtergrond-inligting

Die Nasionale Party het in 1948 aan bewind gekom, en het met die beleid van apartheid begin. Gedurende apartheid was alle swart Suid-Afrikaners geregistreer as burgers van die onafhanklike tuislande. Swart mense het dus geen politiese regte gehad in Suid-Afrika nie.

### Aktiwiteit 4

### Ondersoek die manier waarop segregasiebeleide gewerk het

Leerdersboek bladsy 127

## Riglyne vir onderrig

- Leerders moet die antwoorde in hul aantekeningboeke neerskryf.
- Hulle kan in die klas daaraan werk of die aktiwiteit as huiswerk doen of 'n kombinasie van die twee.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.

## Voorgestelde antwoorde

- 1 Volgens die Grondwet van 1913 kon swart mense slegs grond besit in gebiede wat reservate genoem is. Die reservate het slegs 7% van die land beslaan, daarom was dit oorbevolk en daar was nie genoeg goeie, bewerkbare grond wat die swart mense kon besit nie.
- 2 Die regering het die passtelsel gebruik om te verhoed dat mense van die reservate na die stede trek.
- 3 Die grootste deel van die Suid-Afrikaanse bevolking het uit swart mense bestaan. Die regerende party is dus deur 'n minderheid mense ingestem en het nie die politieke begeertes van alle Suid-Afrikaners verteenwoordig nie.
- 4 Swart mense is nie toegelaat om geskoolde werk in die myne en fabrieke te doen nie, want daardie werk is slegs aan wit mense gegee.
- 5 Mense in die voorstedelike gebiede was nie vry om te woon waar hulle wou nie. Wanneer swart mense na die voorstedelike gebiede gekom het, moes hulle in spesiale gebiede, wat 'lokasies' of townships genoem is, aan die buitewyke van die dorpe en stede woon.

**Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer**

- Die leerders werk in pare.
- Monitor die leerders om seker te maak dat elkeen praat en na sy/haar maat luister.
- Leerders moet die antwoorde in hul aantekeningboeke neerskryf.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.

**Voorgestelde antwoorde**

- 1 As gevolg van die Tweede Wêreldoorlog, is 'n groot aantal fabriek in en om Johannesburg opgerig en daar was dus baie meer werksgeleenthede beskikbaar. Hierdie nuwe vervaardigingsbedryf het aan halfgeskoolde en ongeskoolde swart werkers baie hoër loner gebied as dié wat hulle in die mynbedryf en op plase verdien het.  
Meer as 150 000 wit mans het in die oorlog gaan veg en daar het dus werksgeleenthede met beter betaling ontstaan vir halfgeskoolde swart werkers. Paswette is in die oorlogsjare nie so streng toegepas nie.
- 2 Die Geallieerdes het vir vryheid en demokrasie geveg; hulle het teen diktatorskap geveg waar mense geen stemreg gehad het nie en waar menseregte geskend is. Swart Suid-Afrikaners wou ook vryheid, demokrasie en regte in Suid-Afrika gehad het en daarom het hulle beter loner en werksomstandighede begin eis.
- 3 Baie wit mense het begin om die Nasionale Party se apartheidsbeleid te ondersteun, want soos Bron A aandui, het die segregasiebeleid sy greep begin verloor en die status quo in Suid-Afrika is daardeur bedreig. Die toename in informele nedersettings en die toenemende eise vir politieke regte het almal bekommerd gelaat. Hulle het ook gedink dat swart vakbonde te veel mag begin kry het. As gevolg van hierdie vrese het baie wit mense die Nasionale Party ondersteun, want dié party het belowe om al hierdie probleme op te los met sy beleid van 'apartheid'.

**Riglyne vir onderrig**

- Die leerders werk in pare.
- Monitor die leerders om seker te maak dat elkeen praat en na sy/haar maat luister.
- Leerders moet die antwoorde in hul aantekeningboeke neerskryf.

- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.

## Voorgestelde antwoorde

- 1 Mense het identiteitskaarte gekry waarop die rassegroep waaraan hulle behoort het, aangedui is. Volgens die regering was ras die belangrikste bepaler van 'n persoon se identiteit. Die identiteitskaart waarop 'n persoon se ras aangedui word, was ook 'n manier om beheer te hê oor mense en hul toegang tot geriewe, kwaliteitsonderwys, ensovoorts.
- 2 Die apartheidsregering wou keer dat verskillende rasse met mekaar trou, en veral dat wit mense met mense van ander rasse trou. Apartheid was gebaseer op die idee dat wit mense beter is en daarom wou hulle die ras 'suiwer' hou.
- 3 Deur die Wet op Bantoe-onderwys het die regering beheer gehad oor die onderwys van swart kinders. Hulle is geleer om gehoorsaam te wees en nie krities te dink nie. Daar is baie minder geld spandeer op swart skole as op dié van ander rasse. Dit het die kinders se geleenthede vir die toekoms negatief beïnvloed, want die kwaliteit van die onderwys was swak, die vakke of vakgebiede was beperk en dit was daarop gemik om swart mense voor te berei as bron van goedkoop arbeid vir die nywerhede in Suid-Afrika.
- 4 Die tuislandbeleid het op talle maniere inbreuk gemaak op mense se regte, insluitend hul politieke regte. Die tuislandbeleid is gebaseer op die idee dat swart mense tot aparte nasionale groepe behoort en dat elke groep sy eie 'tuisland' (of, soos dit ook genoem is, 'Bantoestan') moet hê. Volgens die regering was elke swart persoon 'n burger van sy of haar tuisland en dus nie 'n Suid-Afrikaanse burger ('n Suid-Afrikaner) nie. Dit het beteken dat hulle geen politieke regte in Suid-Afrika gehad het nie en dus nie kon stem nie. Maar selfs in hul eie tuislande het swart mense slegs beperkte politieke regte gehad, want die Suid-Afrikaanse regering kon enige besluit wat deur hul regerings geneem is, veto.
- 5.1 Bron A gebruik satiriese humor om te spot met die absurditeite van die apartheidswette deur te oordryf wanneer hulle wys tot watter mate die mense aparte geriewe moes gebruik en hoe moeilik dit dinge in die alledaagse lewe gemaak het.
- 5.2 Bron C verduidelik dat onderwys vir swart mense veronderstel het dat daar geen gelykheid in Suid-Afrika was nie en dat hul loopbane beperk was tot sekere (laevlak) tipes werk.  
Bron D herhaal die feit dat Bantoe-onderwys beperkend was. Die spreker in hierdie bron wys ook daarop dat die vlak van hul onderwys bedoel was om hulle net die vaardighede te leer van dít waarvoor hulle in die ekonomie nodig was.



Dit is belangrik om te sien wie hier aan die woord is sodat ons beter kan verstaan wat hulle standpunt oor die saak is. Die spreker kan dalk 'n voorstander van die apartheidsregering wees soos in die geval van Bron C, of 'n teenstander van apartheid soos in die geval van Bron D en dit sal 'n invloed hê op hoe hulle die saak beskou. As ons verstaan wie die spreker is, sal ons ook die konteks verstaan waaruit hierdie mense praat en watter invloed dit het op dit wat hulle sê en die manier waarop hulle dit sê (hul stemtoon).

- 5.3 Geen regering in die res van die wêreld het die tuislande as onafhanklike nasies erken nie, want hulle was nie regtig onafhanklik nie. Die kaart toon dat die tuislande oral oor Suid-Afrika versprei was en dat hulle geen hulpbronne of nywerhede gehad het nie. Hulle kon dus nie ekonomies groei of onafhanklik word van Suid-Afrika nie en die mense is gedwing om in Suid-Afrika vir lone te werk. Ons het ook geleer dat die Suid-Afrikaanse regering enige besluite wat deur hul regerings gemaak is kon veto en dit bewys oteenseglik dat die tuislande nie waarlik outonoom was nie en dus nie as onafhanklike state beskou kon word nie.

#### **Aktiwiteit 7**

#### **Ontleed die impak wat gedwonge verskuiwings op mense se lewens gehad het**

Leerdersboek bladsy 132

#### **Riglyne vir onderrig**

- Leerders moet die antwoorde in hul aantekeningboeke neerskryf.
- Hulle kan in die klas daaraan werk of die aktiwiteit as huiswerk doen of 'n kombinasie van die twee.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.

#### **Voorgestelde antwoorde**

- 1 Sophiatown was een van slegs 'n paar plekke buite die reservate waar swart mense grond mag besit het en sedert 1913 het die mense van Mogopa twee plase daar besit wat deur wit mense se plase omring was. Die mense van Sophiatown en dié van Mogopa het dus grond besit buite die reservate wat vir swart mense eenkant gesit is.
- 2 Gedwonge verskuiwings verwys na die gedwonge verskuiwing (ontworteling) van drie en 'n half miljoen mense en gemeenskappe. Hulle is gedwing om na die oorbevolkte en uiters arm tuislande te trek.
- 3 Die regering wou die mense van Sophiatown verskuif weens die Groepsgebiedewet. Volgens hierdie wet het elke rassegroep sy eie woongebiede gehad waarin hulle moes woon. Soos Mashinini in Bron F verduidelik, was

Sophiatown 'n voorstad waar 'n gemengde bevolking gewoon het; 'Zulu of Sotho of Kleurling of Indiër' het daar gewoon. Die mense wat in gebiede gewoon het wat aan ander rassegroepe toegewys is, is gedwing om te trek. In Bron F en G wys Mashinini hoe mense se besittings uit die township met 'n gemengde bevolking verwyder word.

- 4 'n Ooggetuieverslag soos die een in Bron F is nuttig, want dit verskaf meer inligting as net die feite oor gedwonge verskuiwings. Dit gee ons ook insig in die mense se gedagtes, gevoelens en emosies. Mashinini sê: 'Ons het nooit besef dat ons eendag van mekaar geskei sal word en mekaar as vyande gaan beskou nie.' Hierdie opmerking gee 'n mens ook insig in die (emosionele) uitwerking wat gedwonge verskuiwings op gewone mense gehad het.

a Duncan glo dat gedwonge verskuiwings 'die grootste euwel in Suid-Afrika moes wees' en 'n 'groot, groot sonde', want dit het beteken dat die mense in 'totale armoede verval het'. Sy staaf haar mening deur te verduidelik dat die mense 'alles waarvan hulle geleef het, verloor het'. Die enigste manier waarop hulle kon werk kry, was deur die stelsel van trekarbeid. Gedwonge verskuiwings het 'menslike lyding en armoede en die vernietiging van mense veroorsaak' want die gemeenskapslewe is totaal vernietig.

b Voor die gedwonge verskuiwings was die mense van Magopa 'n vooruitstrewende, selfonderhoudende gemeenskap. Daar was 'n laerskool en 'n hoërskool wat die gemeenskap self gebou het, en ook 'n kliniek, vier kerke en 'n paar winkels. In 1948 het die regering die mense van Mogopa beveel om van hulle plase weg te trek en in Bophuthatswana, een van die tuislande, te gaan woon. Die 300 huise en die gemeenskap se geboue is vernietig.

## Eenheid 4

# Onderdrukking en nie-gewelddadige weerstand teen apartheid

Leerdersboek bladsy 133

## Fokus van die eenheid

Tenstand teen die apartheidswette het onmiddellik kop uitgesteek en die mense se weerstand daarteen moet beskou word as 'n uitbreiding van die verzet wat onder Suid-Afrikaners ontstaan het toe die apartheidswette in Suid-Afrika geïmplementeer is. Hoe meer die apartheidswette die mense onderdruk het, hoe meer weerstandbewegings het ontstaan wat die apartheidse beleid al meer uitgedaag het. Verzet het baie vorms aangeneem, sommige geweldloos, soos petisies, briewe aan die pers en

massabetogings. Gewone mense het betrokke geraak by pogings om toestande in die gemeenskappe te verbeter en hulle te beywer vir politieke verandering.

## Riglyne vir onderrig

- Vra leerders om met hul grootouers of ouer mense in hul gemeenskappe te praat oor die Suid-Afrika van die 1950's. Laat die leerders toe om hul stories en kommentaar met die klas te kom deel. Dit kan ook dien as inleiding tot eenheid vyf wat oor mondelinge geskiedenis handel. Op dié manier sal die kinders kommunikeer en gesprekke voer met mense wat die 1950's beleef het.
- Die Nobel Vredesprys: Laat die klas toe om na die volgende te kyk: The Will - a slide show [www.nobelprize.org/mediaplayer/index.php?id=1335](http://www.nobelprize.org/mediaplayer/index.php?id=1335). Die stuk is 17 minute lank en handel oor die boek The Legacy of Alfred Nobel. The Story Behind the Nobel Prizes, geskryf deur Ragnar Sohlman. The Will handel oor die belangrikste gebeurtenisse en omstandighede wat gelei tot die toekenning van die eerste Nobelprys en verskaf besonderhede oor wanneer dit ontstaan het en waarvoor dit staan.

## Hulpbronne

- [africanhistory.about.com/library/biographies/blbio-lutuli.htm](http://africanhistory.about.com/library/biographies/blbio-lutuli.htm)
- [www.nobelprize.org/](http://www.nobelprize.org/);
- [overcomingapartheid.msu.edu/multimedia.php?id=8](http://overcomingapartheid.msu.edu/multimedia.php?id=8) [Die Versetveldtog]
- [overcomingapartheid.msu.edu/multimedia.php?id=9](http://overcomingapartheid.msu.edu/multimedia.php?id=9) [Aanvaarding van die Vryheidsmanifes]
- [overcomingapartheid.msu.edu/multimedia.php?id=11](http://overcomingapartheid.msu.edu/multimedia.php?id=11) [1956 Die vroue se optog]
- [overcomingapartheid.msu.edu/multimedia.php?id=12](http://overcomingapartheid.msu.edu/multimedia.php?id=12) [Hoogverraadverhoor]
- [www.youtube.com/watch?v=f3TWgobIIGU](http://www.youtube.com/watch?v=f3TWgobIIGU) youtube videogreep Have You Heard From Johannesburg: Road to Resistance (1 van 7)
- [www.youtube.com/watch?v=u1FEPgqCNP4](http://www.youtube.com/watch?v=u1FEPgqCNP4) youtube videogreep The Freedom Charter
- Maskew Miller Longman They fought for Freedom - kort biografieë van leiers van die weerstandbeweging.

## Woordeskat

Daar kan dalk woorde voorkom wat die leerders nie ken nie. Kyk na hierdie woorde en hul betekenisse in die kassie vir nuwe woorde in die Leerdersboek. Maak seker jy wys hierdie woorde aan die leerders uit soos jy deur die eenheid vorder. Wanneer jy die teks lees waar hierdie nuwe woorde voorkom, bespreek die woorde met die leerders sodat hulle kan sien in watter konteks die woorde gebruik word.

## Toegelate tyd

Daar is vier aktiwiteite in hierdie eenheid.

### Aktiwiteit 8

### Ontleed onderdrukking en verset

Leerdersboek bladsy 134

### Riglyne vir onderrig

- Leerders moet die antwoorde in hul aantekeningboeke neerskryf.
- Hulle kan in die klas daaraan werk of die aktiwiteit as huiswerk doen of 'n kombinasie van die twee.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.

### Voorgestelde antwoorde

- 1 Die regering het politieke teenstand beperk deur die Kommunistiese Party te verban. Dit het beteken dit was onwettig om aan die party te behoort, hulle is belet om politieke werk te doen en hulle mag nie in die media aangehaal word nie. Die regering het ook enige koerant of organisasie wat hom teen die regering uitgespreek het, verban. Kommunistiese leiers, of enigiemand wat hulle teen die regering uitgespreek het, kon ook verban of onder huisarres geplaas word. Baie vakbondleiers is van kommunisme beskuldig en verban.
- 2 Na die Tweede Wêreldoorlog het die ANC-jeugliga die aard van verset verander deur daarop aan te dring dat die ANC se betogings teen die segregasiebeleid meer kragdadig moet wees. Sommige van die veldtogte wat hulle georganiseer het onder beskerming van die 'Program van Aksie' wat in 1949 aanvaar is, was onder andere om boikotte, stakings en burgerlike ongehoorsaamheid aan te moedig as deel van hul verset teen die apartheidswette. Die eerste van hierdie betogings was 'n Meidagstaking in 1950. Skermutselings het tussen die betogers en die polisie uitgebreek en 18 betogers is gedood. Die ANC het 'n nasionale dag van protes en rou uitgeroep om te betoog teen die dood van hierdie mense.
- 3 Die Nobel Vredesprys word jaarliks toegeken aan 'n persoon (of persone) wat 'n uitsonderlike poging aangewend het om vrede of menseregte te bevorder. Albert Luthuli was 'n gerespekteerde leier wat sy mense ondersteun het en sterk ten gunste was van geweldlose of lydelike verset soos die metodes wat tydens die Versetveldtog (die Defiance Campaign) gebruik is in verset teen onreg en hul pogings om gelyke menseregte vir alle Suid-Afrikaners te bekom.

**Riglyne vir onderrig**

- Die leerders werk in pare.
- Monitor die leerders om seker te maak dat elkeen praat en na sy/haar maat luister.
- Leerders moet die antwoorde in hul aantekeningboeke neerskryf.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.

**Voorgestelde antwoorde**

- 1 Die organiseerders van die Versetveldtog het gehoop dat so baie mense weens hierdie optrede in hegtenis geneem sou word dat die tronke oorvol sou raak en die regering dus verplig sou wees om die wette te verander.
- 2 Gandhi was 'n nasionalistiese Indiërleier wat 'n stelsel van niegewelddadige (of passiewe) weerstand ontwikkel het met die doel om verandering teweeg te bring. Hy het geglo dat hy op 'n vreedsame manier vir regverdigheid kon veg en sy vyande so kon oorreed om te verander.  
Bron A verwys na Luthuli se deelname aan die Versetveldtog wat gebaseer was op Gandhi se idees van satjagraha. In Bron B word Walter Sisulu en die eerste groep wat hulle verset het in hegtenis geneem omdat hulle die paswette oortree het. Volgens wet mag hulle nie sonder 'n pas nie by die township van Boksburg ingaan nie. Lillian Ngoyi het die Wet op Afsonderlike Geriewe geïgnoreer toe sy by die poskantoor die ingang vir wit mense gebruik het. In Bron C kan gesien word hoe 'n vroulike spreker 'n toespraak lewer by 'n openbare vergadering. Dit is almal voorbeelde van vreedsame protes en passiewe verset.
- 3 In Bron B daag die mense die Paswette en Wet op Afsonderlike Geriewe uit.
- 4 In Bron A tot C kan gesien word dat die Versetveldtog vir alle rasse was, want nie een ras of groep se belange of begeertes word bo dié van 'n ander gestel nie. Bron A verwys na 'my mense' terwyl Bron B verwys na die 'groep betogers' en 'die families'. OF  
Die bewysstukke wat in Bron A tot C voorkom bewys nie dat die Versetveldtog 'n nierassige veldtog was nie, want die inligting en prente verwys nie na of toon nie die betrokkenheid van mense van alle rasse nie.
- 5 Tydens 'n noodtoestand het die polisie en militêre magte spesiale mag gehad om verset te onderdruk, want hulle hoef dan nie die gewone wette na te kom nie. Die regering het gereken hulle het strenger wette nodig om die verset te onderdruk,

want politieke bewustheid was aan die toeneem en die regering het bedreig gevoel.

## Agtergrond-inligting

Die Vryheidshandves is in 1955 aangeneem, en bepaal dat “ons mense beroof is van hul geboortereg tot land, vryheid en vrede deur ’n vorm van regering wat gevestig is op ongeregtheid en onreg.”

### Aktiwiteit 10

### Ontleed die Vryheidsmanifes

Leerdersboek bladsy 137

## Riglyne vir onderrig

- Leerders moet in klein groepies werk.
- Leerders moet die antwoorde in hul aantekeningboeke neerskryf.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.

## Voorgestelde antwoorde

- 1 Die Kongres het ’n verenigde front teen die regering gevorm. Baie opposisie-groepe het saamgesnoer om die Kongresalliansie te vorm. Hulle wou ’n dokument opstel wat sou verklaar hoe hulle wou hê die land in die toekoms regeer moet word. Die Vryheidsmanifes sou die riglyne vir ’n nierassige Suid-Afrika bevat en die doelwitte stel wat hierdie groepe wou bereik.
- 2 Demokrasie – regering deur die mense; die mag van die mense word direk uitgevoer deur hul verkose verteenwoordigers wat tydens gereelde verkiesings gekies word; word geassosieer met gelyke regte.
- 3.1 ‘geen regering kan wettige outoriteit hê as dit nie op die wil van die mense gebaseer is nie’ ‘vryheid’ ‘gelyke regte’ ‘wil van die mense’
- 3.2 Dit het demokrasie geëis, die gelykheid van alle mense, ’n regering wat aan bewind gekom het deur die wil van die mense, alles wat die Suid-Afrikaanse regering op daardie stadium nie verteenwoordig het nie. Die regering was ook teen die dokument gekant omdat hulle gevoel het dat dit ’n verklaring van kommunisme was omdat dit geëis het dat die land se welvaart deur almal gedeel word, en die regering teenstanders van kommunisme was.
- 3.3 Die Vryheidsmanifes was belangrik vir ons geskiedenis omdat dit die konsep was van die soort Suid-Afrika wat die mense graag tot stand wou bring. Die doel van die Vryheidsmanifes was belangrik vir die nasie omdat dit opgestel is nadat alle Suid-Afrikaners geraadpleeg is. Die land se huidige grondwet is grotendeels op die inhoud van die Vryheidsmanifes gebaseer.

- 4 Die hoogverraadverhoor het die vooruitgang vertraag omdat die belangrikste mense wat die verset teen die regering gelei het, nie meer vry was nie en daarom het die beweging na vryheid verflou.

## **Aktiwiteit 11**

## **Beskryf die vroue se verset**

Leerdersboek bladsy 138

### **Riglyne vir onderrig**

- Leerders moet die antwoorde in hul aantekeningboeke neerskryf.
- Hulle kan in die klas daaraan werk of die aktiwiteit as huiswerk doen of 'n kombinasie van die twee.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.

### **Voorgestelde antwoorde**

- 1 FEDSAW is gestig toe die regering besluit het dat swart vroue ook soos die mans passe moes dra. Dit was belangrik, want FEDSAW het vroue uit alle vlakke van die samelewing gemobiliseer en 'n aantal vreedsame betogings teen paswette georganiseer. Volgens Bron F het dit die vroue gehelp om te 'besef dat daar geen verskille tussen ons as moeders is nie' en dit het ook bewys dat 'mense van verskillende rasse goed kan saamwerk'.
- 2 In Bron G kan ons fisies sien dat Bron F reg is wanneer dit daarop wys dat mense van verskillende rasse goed kan saamwerk wanneer hulle 'n gemeenskaplike doel het. Die leiers van die vroue se optog verteenwoordig verskillende rasse en bevestig daardeur die vroue se verbintenis tot nierassigheid.
- 3 Helen Joseph was geskok deur die toestande waaronder swart vroue moes bly en dit het haar tot aksie aangespoor. Sy het gehelp om die Vryheidsmanifes op te stel wat nierassigheid in Suid-Afrika voorgestaan het en sy was ook een van die beskuldigdes in die hoogverraadverhoor. Sy was 'n stigterslid van FEDSAW en 'n leier in die vroueoptog. Uit haar lidmaatskap van FEDSAW en die ander leiersposisies wat sy beklee het, kan ons aflei dat sy 'n vurige voorstander van nierassigheid was. Sy was 'n voorstander van massabetogings soos ons kan agterkom uit haar deelname aan die vroueoptog van 1956. Die feit dat sy aan talle niegewelddadige betogings deelgeneem het, het nie by die apartheidsregering se drakoniese oplettendheid verbygegaan nie. Sy is later deur die regering onder huisarres geplaas en ook ingeperk tot sy 80 jaar oud was. Dit is dus duidelik dat Helen Joseph 'n dapper leier en anti-apartheidsaktivis was en in die 1950's 'n voorbeeld gestel het vir vroue in die stryd teen apartheid.

As president van die ANC-vroueliga en die eerste vrou wat tot die ANC se nasionale uitvoerende gesag verkies is, was Lillian Ngoyi 'n goeie voorbeeld van vroue se verset teen apartheid in die 1950's. Sy was ook 'n stigterslid van FEDSAW, 'n leier tydens die vroueoptog en beskuldigde in die hoogverraadverhoor. Haar deelname aan hierdie gebeurtenisse het haar ondersteuning bewys vir 'n nierassige Suid-Afrika, haar geloof in vreedsame verset en die geloof dat massaondersteuning en eenheid 'n verandering in Suid-Afrika teweeg kan bring. Alhoewel sy ingeperk was, het sy dit reggekry om oorsee te reis en vrouegroepe en anti-apartheidsaamtrenke toe te spreek om steun te werf vir die stryd teen apartheid. Terug in Suid-Afrika is sy weer ingeperk en was ook etlike maande lank in die tronk in eensame aanhouding. Haar optrede is bewys van haar dapperheid en leiersrol as aktivis.

- a. Verset teen apartheid in die 1950's en b. vroue se betrokkenheid by verset word in hierdie eenheid beklemtoon. Hierdie twee aspekte word beklemtoon omdat die 1950's 'n belangrike tydperk in die Suid-Afrikaanse geskiedenis was toe weerstandsbewegings saamgewerk het en van niegewelddadige metodes gebruik gemaak het om verandering in die land te bewerkstellig. In die geskiedenis is vroue se bydrae tot gebeure uit die verlede dikwels verswyg. Die leerplanopstellers het 'n doelgerigte poging aangewend om seker te maak dat die stem van vroue en hul optrede in die geskiedenis ook hul verdiende plek in die leerplan kry.

## **Verrykingsaktiwiteit**

Doen navorsing oor een van hierdie vroue en stel vas hoe sy haar teen apartheid verset het: Ruth First, Sophie Williams, Albertina Sisulu, Winnie Mandela, Marget Ballinger, Dulcie September, Helen Suzman

## **Riglyne vir onderrig**

- Wanneer die leerders hul navorsing voltooi het, gee hulle geleentheid om groepe te vorm en hul navorsing met mekaar te deel.
- 'n Nuttige bron om te gebruik om navorsing oor die vroue te doen of om jou eie profiel van elke vrou saam te stel is: <http://www.sahistory.org.za/people>



## **Fokus van die eenheid**

Deur hierdie taak, wat bestaan uit 'n geskrewe navorsingsverslag en 'n mondelinge onderhoud, sal leerders verstaan hoe apartheid mense se lewens beïnvloed het.

### **Riglyne vir onderrig**

- Vra die skool se bibliotekaris om te help deur die leerders te leer hoe die Dewey-stelsel werk, of vir hulle te wys waar hulle boeke oor die onderwerp kan kry. Nooi die bibliotekaris om 'n les hieroor in die klas te kom aanbied, of reël dat die leerders na die biblioteek gaan tydens hul geskiedenisles.
- Indien jou skool nie oor 'n biblioteek beskik nie, sal dit help as jy na die plaaslike biblioteek gaan en die bibliotekaris se hulp met die projek vra sodat die leerders die projek suksesvol kan afhandel.
- Waarsku die leerders om nie Wikipedia te gebruik nie, want dit is 'n onbetroubare bron omdat daar geen waarborg is dat belangrike onderwerpe ingesluit is, volledig behandel word of dat die artikels deur vakkenners geskryf is nie. Tweedens, inskrywings kan dalk onvolledig wees of in die proses van opdatering. In baie gevalle versuim die skrywers om hul oorspronklike bronne te meld en dit tas die geloofwaardigheid van die inskrywing aan.
- Verwys leerders na <http://journalism.about.com/od/reporting/a/Eight-Ways-To-Tell-If-A-Website-Is-Reliable.htm>. Die webwerf verduidelik in agt eenvoudige stappe of 'n webwerf betroubaar is of nie.
- Verwys leerders na <http://www.dummies.com/how-to/content/note-taking-tips-for-research-papers.html>. Die webwerf gee goeie wenke oor hoe om aantekeninge te maak. Dit beveel byvoorbeeld aan dat jy 'n hooflys maak van al die bronne wat jy gebruik het. Die belangrikste wenk wat jy egter moet gee, is dat die leerders die punt wat hulle wil maak moet lees en in hul eie woorde oorskryf sodat hulle nie plagiaat pleeg nie. Herinner hulle ook aan hul opsommingsvaardighede en om die belangrikste feit of feite in 'n paragraaf te identifiseer.
- Jonger leerders word dikwels deur mondelinge geskiedenis afgeskrik. Dit sal hulle bemoedig en opgewonde maak as die onderwyser 'n demonstrasie gee van dit wat verwag word deur byvoorbeeld 'n onderhoud te reël met 'n kollega of iemand in die gemeenskap.

## Hulpbronne

- [www.dummies.com/how-to/content/is-wikipedia-reliable.html](http://www.dummies.com/how-to/content/is-wikipedia-reliable.html)
- [www.journalism.about.com/od/reporting/a/Eight-Ways-To-Tell-If-A-Website-Is-Reliable.htm](http://www.journalism.about.com/od/reporting/a/Eight-Ways-To-Tell-If-A-Website-Is-Reliable.htm);
- [www.dummies.com/how-to/content/note-taking-tips-for-research-papers.html](http://www.dummies.com/how-to/content/note-taking-tips-for-research-papers.html)

## Toegelate tyd

Hierdie eenheid bestaan uit een navorsingsprojek.

### Woordeskat

Daar kan dalk woorde voorkom wat die leerders nie ken nie. Kyk na hierdie woorde en hul betekenis in die kassie vir nuwe woorde in die Leerdersboek. Maak seker jy wys hierdie woorde aan die leerders uit soos jy deur die eenheid vorder. Wanneer jy die teks lees waar hierdie nuwe woorde voorkom, bespreek die woorde met die leerders sodat hulle kan sien in watter konteks die woorde gebruik word. Moedig die leerders aan om hul eie sinne met die nuwe woorde te maak.

## Geskrewe navorsingstaak

### Kondig hierdie navorsingsprojek aan die begin van die termyn aan

- Die leerlinge se vordering met die projek moet gereeld gemonitor word. Teen die einde van hierdie week moet al die leerders bewys van hul navorsing se vordering bring. Hulle moet eintlik hul aantekeninge oor die navorsing klas toe bring, maar 'n lys Internetbronne of boeke wat hulle voornemens is om te gebruik, sal voldoende wees.
- Herinner die leerders daaraan hoe maklik dit is om plagiaat te pleeg en dat hulle nie punte sal kry vir die geskrewe taak indien hulle plagiaat pleeg nie.
- Drie of vier dae later moet die leerders 'n rowwe voorbeeld van hul verslag klas toe bring. Volgens die KABV-riglyne moet die leerders 'n gedeelte van die werk in die klas doen en die res by die huis. Laat die leerders toe om hul werk in die klas te redigeer. Sommige leerders kan hul rowwe verslag aan die klas of in groepe voorlees en terugvoer kry van hul maats en die onderwyser. Waarsku die leerders weer teen plagiaat.
- Dit sal jou help om die leerders se vordering te monitor.
- Help die leerders deur weer deur die tegnieke van verslagskrywing te gaan.
- Gee 'n datum waarop die finale, geskrewe verslag en bibliografie ingehandig moet word, so vier dae nadat die leerders met redigering begin het.

---

## Mondelinge geskiedenisstaak

---

### WENK!

Gebruik tyd in die klas om die prosen van mondelinge geskiedenis te verduidelik.

---

### Voorgestelde Antwoorde

- 1 Laat die kinders in groepe werk om te besluit op vroeë wat hulle moontlik tydens die onderhoud kan vra. Dan moet hulle vir huiswerk tien vroeë opstel en inhandig sodat die onderwyser vinnig daardeur kan kyk om seker te maak die vroeë is toepaslik.
- 2 Die onderhoude moet binne ses dae nadat die prosen van mondelinge geskiedenis begin het, voltooi wees.
- 3 Die res van die tyd moet gebruik word om die geskrewe deel van die mondelinge geskiedenis te voltooi. Teen die einde van die tweede week moet die hele projek voltooi wees.

---

## Hersiening

---

Leerdersboek bladsy 143

### Wenk aan onderwyser

Indien tyd dit toelaat, kyk na die fliek, *Skin* (2009), met Sophie Okonedo, Sam Neill en Alice Krige in die hoofrolle.

### Voorgestelde antwoorde

- 1.1.1 Wet op Bantoe-onderwys. ✓ Die regering het beheer oor die onderwys van swart kinders gehad. ✓ Hulle het na aparte skole gegaan en is verbied om skole by te woon wat vir wit kinders bedoel was. ✓ Hulle is geleer om gehoorsaam te wees en nie krities te dink nie. ✓ Daar is baie minder geld op swart skole spandeer as op dié van ander rasse. ✓ Sandra sou onderwys van minderwaardige kwaliteit ontvang het wat haar geleer het om onderdanig te wees. ✓ (enige 3) (1 + 3)
- 1.1.2 Sandra sou bang, ✓ verward, ✓ hartseer, ✓ en angstig en seergemaak gevoel het. ✓ (enige 2) (2)
- 1.1.3 Mnr. en mev. Laing was lede van die Nasionale Party; dit impliseer dat hulle apartheid sou ondersteun het. ✓✓ (2)
- 1.1.4 a. Wet op Bevolkingsregistrasie ✓ (1)

b. Dit was absurd dat amptenare met 'n penstreep 'n persoon se 'ras' kon verander. ✓✓ Dit was selfs meer absurd dat regeringsamptenare kon besluit dat twee wit ouers 'n kind van kleur of 'gemengde ras' kon hê. ✓✓ (22)

1.1.5 Abraham en Sannie Laing het daarop aangedring dat hul dogter herklassifiseer moet word, want hulle het besef dat sy as tweederangse burger behandel sou word. ✓✓ Sy sou nie goeie onderwys ontvang nie en haar moontlikhede sou beperk wees weens die Wet op Bantoe-onderwys. ✓✓ Wanneer hulle as gesin saam wou uitgaan, sou hulle weens die Wet op Aparte Geriewe nie dieselfde openbare geriewe kon gebruik nie. ✓✓ Sy sou al haar voorregte as deel van die superieure ras verloor het. ✓✓ Haar menswaardigheid en menseregte sou aangetas word. ✓✓(enige tersaaklike antwoord) (enige 3) (3x2)

1.2.1 a. Iemand wat hul teen apartheid verset sou bemoedig gevoel het om voort te gaan met hul werk teen die apartheidsregering, want die liefde tussen die ma en kind is baie duidelik. ✓✓ (2)

b. Eerste Minister Vorster sou baie kwaad of ontsteld gewees het omdat 'verskillende rasse' met mekaar verkeer en liefdevol teenoor mekaar optree, of hy sou glo dat mev. Laing die Ontugwet oortree. ✓✓ (2)

1.2.2 Hierdie bron is nuttig, want dit wys dat mev. Laing haar dogter liefgehad ✓ en haar ondersteun ✓ het. Die geskiedkundige kan duidelik sien dat die ma en kind gelukkig ✓ bymekaar is.

(enige tersaaklike antwoord)

Of, die bron is nie nuttig nie, want dit verskaf nie veel besonderhede ✓ oor die Laings se situasie ✓ of omgewing nie. ✓ (enige tersaaklike antwoord) (3)

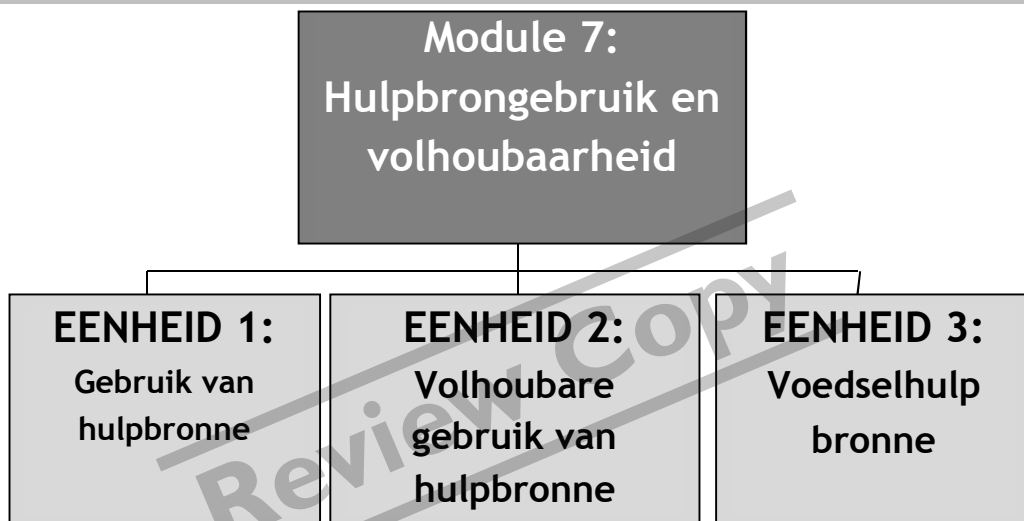
1.2.3 Wetenskaplikes het bewys dat daar geen genetiese verskille tussen mense van verskillende rasse bestaan nie. ✓ Hulle het bewys dat alle mense van dieselfde voorouers afstam, ✓ wat ongeveer 100 000 jaar gelede in Afrika gewoon het. ✓ Menslike evolusie wys dat rassisme op vals idees gebaseer is. ✓ (4)

**Totaal: 30 punte**

# Module 7

## Hulpbrongebruik en volhoubaarheid

Kernbegrippe wat reeds behandel is



### Oorsig

Inhoud	Toegelate tyd	LB bladsy	OG bladsy
Gebruik van hulpbronne	4 ure	146	134
Volhoubare gebruik van hulpbronne	4 ure	153	138
Voedselhulpbronne	4 ure	161	142
Hersiening	3 ure	160	145

## Fokus van die eenheid

- Hierdie eenheid fokus op natuurlike hulpbronne wat ekonomiese ontwikkeling ondersteun.
- Leerders sal ook leer hoe belangrik dit vir ontwikkeling is om hulpbronne doeltreffend te gebruik.
- Leerders sal ook aandag gee aan die onverstandige gebruik van hulpbronne, veral oorbevissing en oorbeweiding, en die langtermyngevolge daarvan.

## Hulpbronne

- Atlasse, 'n kaart van die wêreld, artikels en foto's van oorbevissing en oorbeweiding.
- DVD The end of the line – daar is ook 'n 2 minute filmbrokkie op Youtube, (kyk endoftheline.com/) DVD Oceans; webwerf climatexperience.net oor oorbeweiding; google beelde van oorbeweiding in SA

## Riglyne vir onderrig

Hierdie eenheid, wat die probleme van oorbevissing en oorbeweiding uitlig, is geskik vir mediadekking. Daar is uitstekende DVD's en Internetartikels oor albei kwessies (sien die lys onder Hulpbronne hierbo). Dit is nuttig om die kwessies meer realisties vir die leerders te maak, veral vir dié wat in stedelike omgewings bly waar gronderosie en oorbeweiding nie ooglopend is nie.

## Toegelate tyd

Dit sal ongeveer vier uur neem om hierdie eenheid te voltooi. Daar is drie aktiwiteite in hierdie eenheid.

### WENK!

Skryf die sleutelwoorde op die bord sodat die leerders kan onthou wat die belangrikste feite is.

**Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer**

- In vraag 3 kan grond in enigeen van die kolomme gesit word omdat dit afhang van hoe dit gebruik word.
- Dit is 'n goeie besprekingspunt waardeur leerders hul begrip van hernubare hulpbronne kan toon.

**Voorgestelde antwoorde**

- 1 Die natuurlike hulpbronne wat ekonomiese ontwikkeling ondersteun.
- 2 Die hulpbronne moet gebruik word en die land moet die vermoë hê om dit doeltreffend te gebruik om ekonomiese ontwikkeling te verkry.
- 3 Dit is nie genoeg net om hulpbronne te hê nie; dit moet doeltreffend gebruik word.

Hernubare hulpbronne	Niehernubare hulpbronne
Bome	Goud
Kreef	Diamante
Blomme	Grond

Antwoorde sal verskil.

**Remediërende aktiwiteit**

- Leerders wat die meeste van vrae 3 en 4 se antwoorde verkeerd het, moet die volgende vrae beantwoord:
- Definieer of omskryf hernubare hulpbronne. Onderskei tussen hernubare en niehernubare hulpbronne en gee 'n voorbeeld van elk.

**Voorgestelde antwoorde**

- Hernubare hulpbronne kan hulself vervang. Hulle kan herhaaldelik gebruik word.
- Niehernubare hulpbronne kan net een keer gebruik word en vervang hulself nie. Hulle kan uiteindelik opgebruik word, byvoorbeeld steenkool. Hernubare hulpbronne kan hulself vervang, bv. hout.

**Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer**

Benadruk dat Vraag 4 10 punte tel en dat leerders dus nie net 'n lys van die oorsake moet gee nie maar ook elkeen kortliks moet verduidelik.

## Voorgestelde antwoorde

- 1 Hulle word te vinnig gebruik om hulself te kan vervang (dit is in orde as leerders die term 'volhoubaar' gebruik) (2)
- 2 Uitputting en uiteindelik (1)
3. Wanneer vis in sulke groot hoeveelhede gevang word, word hulle getalle uitgeput. Dié wat nie gevang is nie, kan nie voortplant nie en omdat hulle uitgevang word, word die vissstapel nie aangevul nie. Met ander woorde, die vis word vinniger gevang as wat hulle kan voortplant. (2)
4. Die antwoord moet 'n opsomming van die punte hieronder bevat.
  - Een van die hoofredes waarom oorbevissing voorkom, is omdat die wetenskaplikes wat die vissstapels meet nooit presies weet hoeveel vis daar in 'n bepaalde streek voorkom en hoeveel wel gevang kan word sonder om die stapels te gou uit te put nie. Sekere visspesies, soos sardyne, lewe in groot skole en lê lang afstande af wanneer die weer en seisoene verander. Gevolglik kan die getalle van hierdie visspesies baie wissel, en lande vind dit soms moeilik om te weet wanneer oorbevissing plaasvind. Groeiende mensebevolkings in baie lande plaas toenemende druk op vis as 'n voedselhulpbron. Die vraag na vis wêreldwyd is gewoonlik groter as die aanbod.
  - Om in hierdie vraag te voorsien, word nuwe visvangtegnieke ontwikkel om vis doeltreffender te vang en dit veroorsaak meer oorbevissing.
  - Dit is ook baie moeilik om oorbevissing te beheer. Daar is geen grense in die see nie en hoewel die meeste lande gebiedswaters het wat hulle patrolleer, is dit ontsaglik groot gebiede en dit is maklik vir buitelandse vissersbote om in hierdie seegebiede vis te vang sonder om gestop te word.
  - Nog 'n rede vir oorbevissing is stropery, waarvoor werkloosheid dikwels die skuld kry maar wat ook toegeskryf kan word aan hoë swartmarkpryse en gierigheid. Suid-Afrika het 'n wesenlike probleem met hoogs georganiseerde kriminele bendes wat perlemoen en kreef stroop en dit na China en ander Asiese lande uitvoer. (10)
5. Oorbevissing, veral in die monding van die Berg- en Olifantsrivier (2)
  - b) Kabeljou, steenbras en elf (3)
  - c) Dit het werkloosheid en armoede veroorsaak en 'n noodsaaklike voedselbron uitgedun. (3)
6. Noord-Atlantiese kabeljouvisvelde/Namibië/Suid-Amerika (Chili en Peru) (2)

**Totaal : 25 punte**



**Riglyne om hierdie aktiwiteit te onderrig**

Gebruik eie foto's of artikels en foto's van die Internet indien beskikbaar is om aan leerders ooglopende bewyse van oorbeweiding te wys.

**Voorgestelde antwoorde**

- 1 Oorbeweiding vind plaas wanneer plantvretende diere soos beeste, skape, bokke en soms selfs wilde diere die gras en plante vinniger vreet as wat dit kan teruggroei. Dit veroorsaak dat die plante verwyder word en die grond kaalgestroop word.
- 2 Die breinkaart moet die volgende punte opsom:
  - Kulturele redes: In baie dele van die wêreld speel lewende hawe 'n belangrike rol in die kultuur van gemeenskappe. Diere word nie net aangehou om te eet of te verkoop nie; hulle word gebruik in seremonies en as geskenke en hulle is 'n teken van 'n persoon se rykdom. In hierdie gemeenskappe raak eienaars nie maklik van hul diere ontslae nie. Hulle versamel diere om dieselfde rede dat ander mense geld bymekaarmaak, nl. omdat dit hulle meer welvarend maak en om groot veekuddes te hê, is soos om geld in die bank te hê.
  - Ekonomiese redes: Kommersiële boere is mense wat boer om 'n inkomste uit boerdery te verdien. Gewoonlik is dit vir hierdie boere 'n geval van hoe meer diere hulle kan aanhou en verkoop, hoe groter is die inkomste wat hulle kan kry. As die diere egter maer is omdat daar nie genoeg gras is om te vreet nie, sal die boer nie goeie pryse vir hulle kry nie. Dis hoekom kommersiële boere gewoonlik probeer om die aantal diere te hou op 'n vlak waar die gras nie vinniger afgewei word as wat dit kan groei nie en die diere is in 'n goeie toestand. Daar is egter steeds boere wat die risiko van langtermynskade aan hulle plase loop ter wille van korttermynwins.
  - Klimaatsredes: Klimaat, en veral die hoeveelheid reën wat 'n streek kry, het 'n belangrike uitwerking op die weiding wat beskikbaar is. Suid-Afrika en baie ander lande in die streek het 'n betreklik lae reënval (gemiddeld ongeveer 500 mm per jaar) maar, en dit is belangrik om te onthou, hierdie reën is hoofsaaklik seisoenaal en soms heel wisselvallig, wat beteken dat daar sommige jare baie min reën val in sekere dele van ons land. In sulke jare word boere genoodsaak om die meeste van hulle diere te verkoop voordat hulle van honger vrek. Selfs in wildreservate word sekere diere soms uitgedun om die veld gedurende droogtes teen oorbeweiding te beskerm.

- Die grond word minder vrugbaar: Omdat oorbeweiding die meeste van die gras verwyder, is daar baie min plantegroei wat afgebreek kan word en sorg dat voedingstowwe in die grond kom.
  - Dieremis is 'n goeie bron van voedingstowwe maar in droë gebiede waar daar min bome is, word mis dikwels as brandstof gebruik. Die grond word mettertyd al hoe armer totdat dit te onvrugbaar word vir gras of ander plante om te groei. Diere begin vrek en boere verlaat die grond omdat dit soos 'n woestyn word. Wanneer oorbeweiding of laer reënval veroorsaak dat grond al hoe minder vrugbaar word sodat geen plante later daar kan groei nie, word dit woestynvorming genoem.
  - Gronderosie: Plantegroei, insluitende gras, speel 'n belangrike rol om die grond vas te hou. Gras voorkom dat lopende water en die wind die grond wegspoel of wegwaai (erodeer). Wanneer die natuurlike grasse wat die grond bedek so oorbeweide en vertrap word dat daar baie min plantegroei oor is en die grond onvrugbaar word, word dit baie maklik deur erosiekragte (wind en water) weggevoer.
- 4 Oorbeweiding veroorsaak dat grond al minder vrugbaar word totdat daar uiteindelik geen plante groei nie.
- 5 Antwoorde sal verskil; dit moet punte soos die volgende insluit:  
 Produktiwiteit van die grond word verlaag. Dit beteken dat die onvrugbare grond en minder gras steeds minder diere kan onderhou.  
 Mense word al hoe armer omdat hulle minder vee het om te verkoop of te eet en werkloosheid neem toe.  
 Verstedeliking vind plaas.  
 Kospryse styg.  
 Die ekosisteme word nadelig beïnvloed.

## Eenheid 2 Volhoubare gebruik van hulpbronne

Leerdersboek bladsy 153

### Fokus van die eenheid

- Hierdie eenheid fokus op maniere waarop hulpbronne meer volhoubaar gebruik kan word.
- Kyk weer na die voorbeelde van visvangs en weiding in eenheid 1, met die klem op maniere waarop dit volhoubaar gedoen kan word.

- Leerders sal die rol van verbruikers in hulpbrongebruik ondersoek, veral individue, sakeondernemings en die regering.

## Riglyne vir onderrig

Die meeste leerders behoort reeds die begrip ‘volhoubare gebruik’ van hulpbronne goed te verstaan aangesien hulle dit reeds in vorige grade in sowel Geografie as EBW gedek het.

## Hulpbronne

- Leerdersboek
  - Wêreldkaart
- Webwerwe [www.sanparks.org/general/marine](http://www.sanparks.org/general/marine); [wwfsassi.mobi](http://wwfsassi.mobi); [www.sealine.co.za](http://www.sealine.co.za)  
 Webwerwe [www.sanparks.org/general/marine](http://www.sanparks.org/general/marine); [wwfsassi.mobi](http://wwfsassi.mobi); [www.sealine.co.za](http://www.sealine.co.za)

## Toegelate tyd

Dit sal ongeveer 4 uur neem om hierdie eenheid te voltooi. Daar is vier aktiwiteite in hierdie eenheid.

### Aktiwiteit 4

### Bespreek die volhoubare gebruik van hulpbronne

Leerdersboek bladsy 154

### Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

Vrae 1 en 2 moet die leerders se begrip van ‘volhoubare gebruik van hulpbronne’ versterk. Gebruik die gevallestudie as besprekingspunt maar probeer plaaslike voorbeelde van hulpbronne inbring wat volhoubaar gebruik kan word en bespreek hulle ook.

## Voorgestelde antwoorde

‘Volhoubare gebruik van hulpbronne’ beteken dat hulpbronne so gebruik word dat daar ook genoeg hulpbronne sal wees vir toekomstige geslagte.

## Hernubare hulpbronne

- Tropiese reënwoude (Brasilië, Sentraal-Afrika, Suidoos-Asië)
- Bamboes
- Dit groei vinnig en vervang homself gou nadat dit geoes is.
- Hulle sal heeltemal uitgeput raak totdat hulle uiteindelik uitgewis word.

**Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer**

- Bly op die hoogte van nuwe regulasies deur die Mariene en Kusbestuur (MKB)-webwerf [www.sanparks.org/general/marine](http://www.sanparks.org/general/marine) te besoek.
- Die omstandighede in Kosibaai het die afgelope jare baie verander. Kyk watter ontwikkelings plaasgevind het deur die webwerf [www.kosibay.net/activities/fish-traps/](http://www.kosibay.net/activities/fish-traps/) te besoek.

**Voorgestelde antwoorde**

1. Dit is regulering, opvoeding en akwakultuur.
  - Die totale toelaatbare pging (TTP) – beperkings op die aantal bote in elke land se vloot en die tyd wat op see deurgebring word.
  - Die totale toelaatbare vangs (TTV) van alle spesies word ook gereguleer en verdeel in kwotas vir elke lidland.
  - Die EU en baie ander lande het die gebruik van groot dryfnette in hulle waters verbied.
3. MKB het alle vissoorte in drie verskillende kleurkodelyste geklassifiseer. Hierdie lyste is soos volg:
  - Groen lys - dit is die volhoubaarste keuses uit die gesondste en bestuurse bevolkings. Hierdie spesies kan huidige visvangdruk hanteer of word geteel op 'n manier wat nie die omgewing beskadig nie.
  - Oranje lys - die spesie is uitgeput as gevolg van oorbevissing en kan nie die huidige visvangdruk hanteer nie.
  - Rooi lys - Hierdie groep sluit onvolhoubare spesies in asook dié wat ingevolge die Wet op Lewende Mariene Hulpbronne onwettig is om in Suid-Afrika te verkoop.
4. MBG's is Mariene Beskernde Gebiede, wat bewaringsgebiede is. Sommige is vir sekere soorte visvangs gesluit en ander is heeltemal geslote gebiede wat as visvangverbode-sones bekend staan.
  - Vis kan in hierdie gebiede aanteel en kan dan na ander kusgebiede beweeg waar visvangs wel toegelaat word.
5. Mossels, perlemoen, kabeljou, oesters
6. Hulle het visvangs en toerisme gekombineer omdat dit meer geld inbring, en hulle gebruik net die tradisionele fuike en nie meer kiefnette nie.

### Agtergrond-inligting

Oorbeweiding kan gebeur wanneer daar te veel diere op 'n weiveld is. Dit mag dalk die gevolg wees as die plaas nie goed bestuur word nie of as daar eenvoudig te veel diere op die plaas is. Wanneer oorbeweiding plaasvind verwyder die diere die blare van plante, wat die sonlig op die plante beïnvloed; plante verswak en hul wortels word ook swakker. Wanneer die plante sterf, vind die ontkieming van onkruid plaas. Somtyds kan hierdie onkruid giftig wees, wat rampspoedig is vir die plaasdiere.

### Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

Kaarte van gebiede wat die meeste deur oorbeweiding geraak word, kan in Sekondêre Atlasse gevind word. Gebruik hierdie om leerders te wys hoe oorbeweiding Suid-Afrika raak.

### Voorgestelde antwoorde

1. Oorbeweiding
2. Die maksimum aantal diere per hektaar wat 'n stuk grond kan dra
3. 'n Plaas word met heinings in kampe verdeel en diere word van kamp tot kamp verskuif. wisseling of rotasie van diere en kortduurbeweiding (KDB) verseker dat 'n bepaalde kamp nooit oorbeweid word nie en dat daar genoeg tyd tussen beweidingstydperke is vir elke kamp om te herstel.
4. Skriftelike antwoorde is nie nodig nie.

### Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Hierdie aktiwiteit is veral relevant vir stedelike leerders wat dalk voel dat die kwessies van oorbevissing en oorbeweiding nie vir hulle belangrik is nie. Probeer die leerders geesdriftig maak oor die eko-uitdaging deur die volgende webwerwe te gebruik indien internet beskikbaar is:
- [www.greenspace.co.za](http://www.greenspace.co.za)
- [www.verdant.net/food](http://www.verdant.net/food)
- [livingfoodforafrica.com](http://livingfoodforafrica.com)
- [www.woolworths.co.zam](http://www.woolworths.co.zam)

## Voorgestelde antwoorde

- 1 Die keuses wat ons, die verbruikers, maak, het 'n groot uitwerking op die produsente van handelware/goedere. 'n Sterk vraag na 'n produk stuur 'n sterk boodskap na produsente dat hulle 'n produk verskaf waarvan baie verbruikers hou. Deur ons vraag na produkte kan ons dus invloed uitoefen op die produsente en die manier hoe hulle hulpbronne in hul produksieprosesse gebruik.
- 2 Hulle is Verminder, Hergebruik en Herwin (in Engels die Drie R'e: Reduce, Re-use en Recycle) en dit is die vernaamste maniere waarop mense en organisasies die druk op hulpbronne kan verlig. As ons minder produkte gebruik, sal ons ook die stowwe en hulpbronne verminder wat by die maak van hierdie produkte gebruik word. Deur produkte of verpakings te kies wat weer gebruik of herwin kan word, verminder ons ook die hoeveelheid afval wat deur die produksie en verbruik daarvan ontstaan. Met ander woorde, ons kies produkte waarvoor hulpbronne meer volhoubaar gebruik word.
- 3 Kweek 'n deel van hulle kos self of bedien plaaslik geproduseerde voedsel plaas van voedsel wat van ver vervoer moet word.
  - Maak kompos van organiese afval en herwin alle ander afval.
  - Gebruik alternatiewe energie, soos sonverwarming en windkragenergie.
  - Moedig gaste en personeel aan om minder water te gebruik en ligte en toestelle af te skakel as dit nie gebruik word nie.
  - Gebruik kompakte fluoresseergloeilampe (KFL'e), wat baie minder energie as gewone gloeilampe gebruik en baie langer hou.
- 4 Dit verwyder koolstof uit die atmosfeer.
- 5 Baie regerings dwarsoor die wêreld neem beleide en wette aan wat op volhoubare gebruik van hulpbronne en die vermindering van koolstofvoetspore gemik is. Enkele voorbeelde is die VK se 'Green Deal', Australië se groengeboueraad, en in Suid-Afrika die Gautengse regering se 'groen program'.
- 6 Skriftelike antwoorde is nie nodig nie.

## Eenheid 3 Voedselhulpbronne

Leerdersboek bladsy 161

### Fokus van die eenheid

- In hierdie eenheid gaan leerders die term 'voedselsekuriteit' leer en van die uitwerking van die volhoubare gebruik van hulpbronne op hierdie begrip.
- Leerders gaan ook kyk na plaaslike, streeks- en wêreldwye bedreigings vir voedselhulpbronne.

- Leerders gaan aandag gee aan die rol van wetenskap en tegnologie in die voorsiening en produksie van voedsel deur op verskillende boerderytegnieke te fokus.

## Riglyne vir onderrig

- Die meeste leerders het nog nie voorheen van die begrippe voedselsekuriteit en voedselhulpbronne geleer nie en hulle moet dus deeglik daarmee vertrouwd gemaak word.
- Daar is baie inligting oor genetiese modifikasie en fabrieksboerdery op die Internet en in tydskrifartikels beskikbaar. Die volgende is 'n paar nuttige webwerwe: [www.globalissues.org](http://www.globalissues.org); [www.gm.org](http://www.gm.org); en [www.who.int/foodsafety](http://www.who.int/foodsafety)

## Hulpbronne

- Leerdersboek
- Internetwebwerwe wat hierbo genoem word

## Toegelate tyd

Dit sal ongeveer 4 uur neem om hierdie eenheid te voltooi. Daar is twee aktiwiteite in hierdie eenheid.

### Aktiwiteit 8 Beantwoord vrae oor voedselsekuriteit

Leerdersboek bladsy 164

## Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

Vraag 6 kan gebruik word vir groepwerk en as 'n geleentheid vir samewerkende leer onder die leerders.

## Voorgestelde antwoorde

- 1 'Voedselsekuriteit' word omskryf as fisiese en ekonomiese toegang tot voedsel wat in mense se dieetbehoefte voorsien en aan hul voedselvoorkeure voldoen. Dit beteken dat alle mense genoeg voedsame kos kan bekostig.
- 2 Vloede, ryp, haelstorms en meesal, droogte. Dit kan ook wees as gevolg van siektes by plante of diere, of 'n vinnige toename in plaas.
- 3 Vandag is klimaatsverandering wêreldwyd die grootste bedreiging vir voedselsekuriteit. Dit sal kosproduksie beïnvloed deurdat dit 'n uitwerking gaan hê op -
  - waar gewasse verbou kan word;
  - watter gewasse verbou kan word;

- waar lewende hawe aangehou kan word;
  - die dravermoë van grond en die veegetalle wat volhoubaar aangehou kan word; en
  - seetemperature en die voortbestaan van die wêreld se oorblywende visstapels.
- 4 Baie gewasse word in kweekhuise of tonnells van plastiek verbou ten einde die omgewing te beheer en produksie te verhoog. So ook word lewende hawe, soos melkkoeie en varke, in stalle aangehou en pluimvee in lang, lae geboue wat batterye genoem word. Hulle kry hoogs voedsame graanvoedsel en ander aanvullings soos hormone om te eet, wat hulle groei dramaties verhoog.

5

Kolom A	Kolom B
Monokultuur	Wanneer een gewas op 'n grootskaalse kommersiële plaas verbou word
Oopbestuifde plante	Ou variëteite van plante wat nie gehibridiseer (verbaster) is nie.
Gene	Stowwe in die selle van plante wat kleur en grootte bepaal
Hibriede	Plante en diere met ouers van verskillende spesies
GM gewasse	Wanneer die gene van een plant na 'n ander spesie oorgeplaas word

6 Antwoorde sal verskil.

### Aktiwiteit 9

### Bespreek die rol van tegnologie in volhoubare landbou

Leerdersboek bladsy 165

#### Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

Vraag 1 kan gebruik word vir groepwerk en as 'n geleentheid vir samewerkende leer onder die leerders.

#### Voorgestelde antwoorde

Antwoorde sal verskil.

- 1 Antwoorde sal verskil, maar moet kortliks die volgende punte bevat:
  - 2 Voldoen aan menslike behoeftes met voedsel wat veilig, van hoë gehalte en bekostigbaar is – geen skadelike stowwe mag by produkte gevoeg word nie en verbruikers moet bewus gemaak word van alles wat by produksie gebruik word.
- Beskerm die natuurlike hulpbron-basis en voorkom lug-, grond- en waterbesoedeling – metodes soos herhaalde verbranding en bespuiting moenie gebruik word nie.
  - Gebruik niehernubare hulpbronne doeltreffend – misstowwe/kunsmis, plaagdoders en onkruidodders bevat almal chemikalieë wat van niehernubare minerale gemaak is. Dit moet verstandig gebruik word.
  - Gebruik natuurlike biologiese siklusse en kontroles deur natuurlike roofdiere toe te laat om plae te beheer, bv. deur uile muis te laat beheer en plante in hul natuurlike



seisoene en siklusse te laat groei, laat boere minder (selfs geen), plaagdoders en kunsmis gebruik (dit word organiese boerdery genoem).

- Verseker die ekonomiese oorlewing van boerdery en die welsyn van boere, hul gesinne en gemeenskappe – deur seker te maak dat grootskaalse kommersiële boerdery nie kleiner boere as gevolg van oormeding uit die mark druk en die verbrokkeling van landelike gemeenskappe veroorsaak nie.
- Fokus landbounavorsing, opvoeding en tegnologiese ontwikkeling op die kombinerende van landbouproduktiwiteit en winsgewendheid met omgewingsvolhoubaarheid – alle nuwe boerderymetodes wat produksie verhoog, moet ekologies volhoubaar en winsgewend wees.

---

## Hersiening

---

Leerdersboek bladsy 166

### Voorgestelde antwoorde

- 1 Hernubare hulpbronne kan hulself vervang. Hulle kan herhaaldelik gebruik word as dit verstandig gedoen word. Niehernubare hulpbronne kan net een keer gebruik word en vervang hulself nie. Hulle kan uiteindelik opgebruik word, bv. steenkool en ander minerale. (4)
- 2 Een van die hoofredes waarom oorbevissing voorkom, is omdat dit selfs vir die wetenskaplikes wat die visstapels meet, moeilik is om te weet hoeveel vis daar in 'n bepaalde streek voorkom en hoeveel gevang kan word.  
Groeïende menslike bevolkings  
Om in hierdie vraag te voorsien, word nuwe visvangtegnieke ontwikkel om vis doeltreffender te vang.  
Oorbevissing is ook baie moeilik om te beheer.  
Stropery (5)
- 3 Gronderosie - plantegroei, insluitende gras, speel 'n belangrike rol om die grond vas te hou en te laat bly waar dit is. Gras voorkom dat lopende water en die wind die grond wegspoel of wegwaaier. Wanneer die natuurlike grasse wat die grond bedek, so oorbeweide en vertrap word dat daar baie min plantegroei oor is en die grond onvrugbaar word, word die bogrond baie maklik deur erosie weggevoer.  
Onvrugbaarheid van die grond – omdat die meeste van die gras deur oorbeweiding verwyder word, is daar baie min plantegroei oor wat afgebreek kan word om voedingstowwe in die grond terug te sit. (6)
- 4 Sodat verbruikers kan weet watter visspesies die volhoubaarste is, het die MKB alle vissoorte in drie verskillende kleurkodelyste geklassifiseer. Hierdie lyste is soos volg:

Groen lys: Dit is die volhoubaarste keuses uit die gesondste en bes bestuurde bevolkings. Goed bestuurde bevolkings Hierdie spesies kan die huidige visvangdruk hanteer of word geteel op 'n manier wat nie die omgewing benadeel nie.

Oranje lys: Die spesie is uitgeput as gevolg van oorbevissing en kan nie die huidige visvangdruk hanteer nie.

Rooi lys: Hierdie groep sluit onvolhoubare spesies in asook dié wat ingevolge die Wet op Lewende Mariene Hulpbronne onwettig is om in Suid-Afrika te verkoop.

(6)

- 5 Antwoorde sal verskil. Hieronder is voorbeelde van moontlike antwoorde.

Kweek 'n deel van hulle kos self of bedien plaaslik geproduseerde voedsel in plaas van voedsel wat van ver af vervoer moet word.

Maak kompos van organiese afval en herwin alle ander afval.

Gebruik alternatiewe energie, soos sonverwarming en windkragenergie.

Moedig gaste en personeel aan om minder water te gebruik en ligte en toestelle af te skakel as dit nie gebruik word nie.

Gebruik kompakte fluoressieergloeilampe (KFL'e), wat baie minder energie as gewone gloeilampe gebruik en baie langer hou. (2)

- 6 Voedselsekuriteit word omskryf as fisiese en ekonomiese toegang tot voedsel wat in mense se dieetbehoefte voorsien en aan hul voedselvoorkeure voldoen. (2)

- 7 GM staan vir 'genetiese modifikasie' en beteken dat die gene van plante verander word om eienskappe soos hulle produktiwiteit, grootte, kleur, smaak of weerstand te verbeter. Dit word gedoen deur gene van een spesie te neem en dit na ander verskillende spesies oor te plaas. (3)

- 8 Plaagdoders, onkruidodders (2)

**Totaal: 30 punte**

## Module 8

Keerpunte in die  
Suid-Afrikaanse  
geskiedenis: 1948, 1960,  
1976 en 1990

Kernbegrippe wat reeds behandel is

Module 8:  
Keerpunte in die Suid-  
Afrikaanse geskiedenis:  
1948, 1960, 1976 en 1990

**Eenheid 1**  
**1960: Die**  
**slagting by**  
**Sharpeville**  
**en die**  
**Langa-optog**

**Eenheid 2**  
**1976: Die**  
**Soweto-opstand**

**Eenheid 3:**  
**1990: Die vrylating**  
**van Nelson Mandela en**  
**die ontbanning van die**  
**ontginning**  
**vryheidsbewegings**

## Oorsig

Inhoud	Toegelate tyd	LB bladsy	OG bladsy
1960: Die Sharpeville slagting en die Langa-optog	5 ure	168	148
1976: Die Soweto-opstand	5 ure	175	154
1990: Die vrylating van Nelson Mandela en die ontbanning van die vryheidsbewegings	2 ure	183	162
Hersiening	3 ure	190	169

### Eenheid 1

## 1960: Die Sharpeville-slagting en die Langa-optog

Leerdersboek bladsy 168

### Fokus van die eenheid

Sedert die 1960's was daar drie belangrike keerpunte in die Suid-Afrikaanse geskiedenis wat 'n invloed op die verloop van gebeurtenisse gehad het: die slagting by Sharpeville en die Langa-optog in 1960; die Soweto-opstand van 1976; die vrylating van Nelson Mandela en die opheffing van die verbod op bevrydingsbewegings in 1990. 1960 was 'n keerpunt in die Suid-Afrikaanse geskiedenis. 'n Keerpunt is 'n tyd wanneer dinge gebeur wat verandering veroorsaak in die tydperk wat daarop volg. Niks is daarna ooit werklik weer dieselfde as vantevore nie, en dit is duidelik hoe dit was met gebeure wat vroeg in 1960 plaasgevind het. Tot op daardie tydstip het opposisie-groepe vreedsaam teen die apartheidsregering se beleid geprotesteer, maar na 1960 het die aard van hierdie weerstand egter verander. Dit wou voorkom asof die regering nie geluister het na die stemme van die mense wat hulle teen apartheid uitgespreek en daarteen geprotesteer het nie. Daar is dikwels brutaal teenoor vreedsame opstande gereageer en die regering het wette aangeneem wat aan hulle meer mag gegee het om politieke opstand en die opposisie-groepe te onderdruk. Dit was in reaksie op die apartheidsregering se optrede dat opposisie-groepe 'n gewapende stryd teen die apartheidsregering geloods het.

### Hulpbronne

- [www.sahistory.org.za/topic/sharpeville-massacre-21-march-1960](http://www.sahistory.org.za/topic/sharpeville-massacre-21-march-1960)
- [www.sahistory.org.za/eyewitness-accounts-sharpeville-massacre-1960](http://www.sahistory.org.za/eyewitness-accounts-sharpeville-massacre-1960)  
<http://www.sahistory.org.za/eyewitness-accounts-sharpeville-massacre-1960>;

- [www.blackpast.org/?q=gah/sharpeville-massacre](http://www.blackpast.org/?q=gah/sharpeville-massacre)
- [timelines.com/1960/3/21/sharpeville-massacre](http://timelines.com/1960/3/21/sharpeville-massacre)<http://timelines.com/1960/3/21/sharpeville-massacre>;
- [www.justice.gov.za/trc/media/1996/9604/s960422f.htm](http://www.justice.gov.za/trc/media/1996/9604/s960422f.htm) [sapa-verslag van 'n Waarheidskommissieverhoor in verband met die Langa-opstande in 1960]
- [www.youtube.com/watch?v=NXTZ6AN4xTc](http://www.youtube.com/watch?v=NXTZ6AN4xTc) [youtube video-snit Icons-Mangaliso Robert Sobukwe]
- [www.youtube.com/watch?v=NjB-8Jc7ODo](http://www.youtube.com/watch?v=NjB-8Jc7ODo) [youtube video-snit "DrBeyersNaude - reaction to the Sharpeville Massacre"]

## Riglyne vir onderrig

### Woordeskat

Woorde wat die leerders dalk nie ken nie, is in die kassie vir nuwe woorde in die Leerdersboek. Maak seker jy wys hierdie woorde aan die leerders uit soos jy deur die eenheid vorder. Wanneer jy die teks lees waar hierdie nuwe woorde voorkom, bespreek die woorde met die leerders sodat hulle kan sien in watter konteks die woorde gebruik word. Moedig die leerders aan om hul eie sinne met die nuwe woorde te maak.

### Toegelate tyd

Daar is vier aktiwiteite in hierdie eenheid.

#### WENK!

Skryf die sleutelwoorde op die bord sodat die leerders kan onthou wat die belangrikste feite is.

### Aktiwiteit 1

### Ontleed die gevolg van die paswette

Leerdersboek bladsy 169

### Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer

- Leerders moet die antwoorde in hul aantekeningboeke neerskryf.
- Hulle kan in die klas daaraan werk of die aktiwiteit as huiswerk doen of 'n kombinasie van die twee.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.

### Voorgestelde antwoorde

- 1 Die ANC het geglo dat mense van alle rasse saam daaraan moes werk om apartheid te beëindig. Hulle het geglo in nierassigheid, wat 'n basiese beginsel van die Vryheidsmanifes was wat die ANC in 1955 as sy beleid aangeneem het.

Die PAC het gevoel dat swart mense hul stryd alleen moet veg. Hulle het nie met die nierassige benadering van die ANC saamgestem nie en 'n Afrikanistiese benadering bevorder.

- 2 Die PAC het swart mense aangemoedig om hul stryd alleen te veg deur 'n Afrikanistiese benadering te bevorder. Vreedsame weerstand, selfs die meer intense veldtog van die 1950's, het nie gewerk nie en daar was dus meer aksie nodig om verandering teweeg te bring. Afrikaniste, onder leiding van Robert Sobukwe, het hulle inspirasie gekry van wat aan die gebeur was in lande in Wes-Afrika wat onlangs onafhanklik van koloniale heerskappy geword het. Die PAC kon resultate lewer.
- 3 Die plakkaat se slagspreuk sê: "Afrika vir die Afrikane."
- 4 Swart mense is gedwing om altyd 'n pasboek by hulle te hê, waar hulle ook al gegaan het. Binne-in die pasboek is jou naam, jou etniese groep, van watter tuisland jy was en die naam van jou werkgewer in die dorp aangeteken. As jy sonder 'n pasboek gevang is of as jou boekie die verkeerde stempel daarin gehad het, kon jy in die tronk beland. Die doel van die pasboek was om beheer te hou oor wie stedelike gebiede binnegegaan het. Honderde duisende mense is deur die jare tronk toe weens paswet- of pasboekoortredings.
- 5 Die anti-pasveldtog het mense gevra om na die naaste polisiestasie te gaan en hul pasboeke as 'n teken van protes te verbrand. As hulle almal in hegtenis geneem sou word, sou die tronke vol wees. Dit sou 'n slegte uitwerking op die ekonomie gehad het, en die PAC en ANC het gehoop dit sou die regering dwing om die paswette af te stel.

## **Aktiwiteit 2**

### **Ontleed die gebeure by Sharpeville en spreek jou mening uit oor vooroordeel**

Leerdersboek bladsy 171

## **Agtergrond-inligting**

Ian Berry, fotograaf vir die Drum tydskrif, skryf die volgende eerstehandse verslag oor die Sharpeville massamoord:

"Ek het omgedraai en terug begin loop na die behuising. Die polisie het nou bo-op hul gepantserde voertuie geklim en het hul sten gewere rondgewaai, en toe ek vyftig treë van die behuising was het hulle losgebrand op die skare mense. Ek kan nie verseker dat niemand 'n klip na hulle gerig het nie, maar ek glo dat 'n dreigende situasie opgebou het in die tyd wat dit my geneem het om na die twee kante van die behuisingsarea te loop en weer terug. Die polisie was geensins in gevaar nie. Ek kan slegs aanneem dat hulle uitgekóm het met die intensie om die skare mense, en in die proses die swart bevolking van Suid-Afrika, 'n vreeslike les te leer."

### **Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer**

- Leerders moet die antwoorde in hul aantekeningboeke neerskryf.
- Hulle kan in die klas daaraan werk of die aktiwiteit as huiswerk doen of 'n kombinasie van die twee.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.

### **Voorgestelde antwoorde**

- 1 Die optog by Sharpeville was nie die enigste een wat op 21 Maart 1960 georganiseer is nie. Daar was ook optogte op ander plekke, soos by Langa en Nyanga buite Kaapstad. Daar was optogte in ander townships naby Vereeniging, maar die grootste optog was die een wat die PAC vir Sharpeville georganiseer het.
- 2 2.1 Bron E, die uittreksel uit J F Aylett is neutraalste bron. Dit poog om so ver as moontlik altwee kante en weergawes van die storie uit te beeld. Byvoorbeeld:  
"Sommige bronne beweer dit was 'n vrolike en vreedsame optog en dat niemand enige wapens by hulle gehad het nie. Die polisie het beweer dat die skare aggressief was en dat sommige mense wel wapens gehad het..."  
2.2 Antwoorde kan wissel. Die waarskynlikste opsies is egter Bron B en Bron D. Bron B is die meeste bevooroordeel omdat dit 'n baie emotiewe bron is. Dit beeld die afgryse van die slagting uit, met liggame oral oor die veld en die pad gestrooi. Dit beeld slegs die slagoffers se standpunt uit. [if source b remains unchanged]  
Bron D is die meeste bevooroordeel. Verwoerd was aan die gebeurtenis gekoppel op 'n manier wat sy siening beïnvloed het. Hy was die Eerste Minister van die apartheidsregering en het die polisie se optredes goedgepraat – hy het dus slegs een kant van die saak voorgelê en geen ander kwessies aangespreek nie. Oor die polisie het hy ook net positiewe dinge te sê gehad: hy het byvoorbeeld gebruik gemaak van woorde wat bevooroordeel of eensydig is (soos "dapper") en gesê die polisie het hulself op 'n "voorbeeldige wyse" beheer – al het ander verslae weer beweer dat hulle ongewapende betogers in die rug geskiet het.
- 2.3 Elke bron se skepper het 'n perspektief of standpunt wat hulle moontlik wil bevorder. Wanneer 'n persoon op die een of ander manier aan 'n gebeurtenis gekoppel is, beïnvloed dit hul perspektief/standpunt en objektiwiteit.
- 3 3.1 Aanvaar enige relevante antwoord, byvoorbeeld: die PAC het 'n anti-pasboekveldtog vir 21 Maart 1960 georganiseer. 'n Groot skare het by Sharpeville-polisiekantoor byeengekom, waar sowat 5 000 betogers na die polisiestasie gegaan het om hul pasboeke in te handig. Dit was 'n vreedsame optog, maar die polisie het

op die betogers geskiet en 69 mense is dood. Meer as 180 is gewond, en byna almal van dié wat gedood en beseer is, is in die rug geskiet.

- 3.2 Enige ander toepaslike antwoord wat goed gemotiveer of gestaaf is. Die enigste punt wat moontlik vooroordeel kan aandui, is dat hierdie weergawe beweer die betogers was vreedsaam terwyl sommige weergawes van polisiebronne beweer die skare was gewapen. Hierdie weergawe het nie albei kante se perspektief met betrekking tot die kwessie van wapens verteenwoordig nie.
- 4 Ja, Kgosana het goeie leierskapvaardighede getoon, want hy het 'n vreedsame optog van 30 000 mense van Langa township na Kaapstad toe gelei, ten spyte van die feit dat die polisie bekommerd was oor die moontlikheid van geweld. Dit was te danke aan Kgosana se vaardighede as 'n leier dat 'n vreedsame en gehoorsame skare na die townships teruggekeer het.

### **Aktiwiteit 3**

### **Ontleed reaksies op Sharpeville**

Leerdersboek bladsy 173

#### **Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer**

- Die leerders werk in pare.
- Monitor die leerders om seker te maak dat elkeen praat en na sy/haar maat luister.
- Leerders moet die antwoorde in hul aantekeningboeke neerskryf.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.

#### **Voorgestelde antwoorde**

- 1 Kort na Sharpeville het die regering 'n noodtoestand in die land verklaar. Dit het die polisie en weermag ekstra mag gegee om enige teenstand te onderdruk. Die ANC en die PAC is ook verbied, en duisende mense is in hegtenis geneem. Hierdie stappe is geneem in 'n poging om die opposisiebeweging te stop.
- 2 In Julie 1963 het die polisie UmKhonto we Sizwe (MK) se geheime hoofkwartier op 'n plaas in Rivonia, Johannesburg, ontdek. Hulle het die leiers in hegtenis geneem en tereg laat staan op 'n aanklag van verraad. Die aangeklaagdes, waaronder Nelson Mandela, is skuldig bevind en tot lewenslange tronkstraf gevonnis. Walter Sisulu, Govan Mbeki en Ahmed Kathrada was onder die ander beskuldigdes. Die meeste van hulle was in die tronk tot 1990, meestal op Robbeneiland.
- 3.1 Die belangrikste beelde in Bron F is die spiespunte van weerstand wat begin groei het. 'n Belangrike kleiner beeld wat ingesluit is, is die trekker wat die apartheidsregering verteenwoordig.



Die vernaamste beeld in Bron G is die groot swart man, wat Mandela of die weerstandsbeweging verteenwoordig. Kleiner beelde en simbole sluit die regter (howe), die politikus (regering) en die polisieman in.

3.2 Sommige beelde is groter as ander sodat hulle beklemtoon word; hulle is belangrike of kernaspekte van die spotprent se boodskap. Belangrike beelde word gewoonlik voor in die spotprent geplaas, op die voorgrond; hulle verskyn ook meestal in die middel van die bron.

3.3 Bron F impliseer dat apartheid (verdrukking en onderdrukking) sade gesaai het wat uitloop en gegroei het om spiese van opposisie te word, naamlik die gewapende stryd of gewapende weerstandsbeweging. Die gebruik van spiese dui daarop dat die bron waarskynlik die totstandkoming van die ANC se militêre vleuel, Umkhonto we Sizwe ("Spies van die Nasie") uitbeeld.

Bron G. Deur gebruik te maak van onderdrukkende maatreëls soos wette (verteenwoordig deur die regter), politici en die polisie, was die apartheidsregering besig om die opposisie te probeer onderdruk, uitgebeeld deur hulle poging om die groot swart man vas te bind. Die bron impliseer dat die omvang/ondersteuning van die weerstandsbeweging egter te groot was om te beheer.

Bron F en G is albei teen die apartheidsregering gekant. Albei hierdie bronne is in Brittanje geskep. Bron F is in 'n Britse tydskrif, en Bron G in 'n Britse koerant gepubliseer. Ons weet dat die anti-apartheidsbeweging in Brittanje gestig is omdat mense daar teen apartheid gekant was. Die moontlikheid bestaan dat die skeppers van hierdie bronne ondersteuners van hierdie beweging kon gewees het

#### **Aktiwiteit 4**

#### **Skryf 'n opstel oor wat die 1960's so belangrik gemaak het**

Leerdersboek bladsy 174

#### **Riglyne vir onderrig**

- Leerders moet die opstel in hul aantekeningboeke skryf.
- Hulle kan in die klas daaraan werk of die aktiwiteit as huiswerk doen of 'n kombinasie van die twee.
- Gaan die antwoord in die klas deur. Laat van die leerders hul antwoord aan die klas voorlees.
- Indien nodig, skryf jou eie opstel en deel dit met die klas.
- Leerders moet hul eie werk nasien.

## Nasienriglyne

Opsomming: Hier moet die standpunt ingeneem word dat die 1960's 'n belangrike tydperk was omdat dit 'n keerpunt in die Suid-Afrikaanse geskiedenis ingebring het. Dit behoort dan te lei tot 'n bespreking oor die toename in die regering se onderdrukking, Luthuli se toespraak en hoe die weerstandsbewegings in ballingskap aangehou het om druk op die apartheidsregering te plaas.

Inleiding: 'n Standpunt oor waarom die 1960's so belangrik was, met redes (kortliks).  
Lyf van die opstel:

Paragraaf 1: Toenemende onderdrukking van die regering in die 1960's (bladsy 170)

Paragraaf 2: Hoe die weerstandsbewegings in ballingskap voortgegaan het om druk op die apartheidsregering te plaas (bladsy 168-170)

Slot: Bring standpunt en bespreking tot 'n punt en sluit af.

### Verrykingsaktiwiteit 1

Aktiwiteit 2 vraag 4 vra of Kgosana goeie leierskapvaardighede het. By die skool kry leerders dikwels die geleentheid om leierskap te neem in die vorm van posisies soos klasverteenvoordiger, die Verteenvoordigende Leerdersraad of selfs kaptein van 'n sportspan. 'n Goeie idee is om 'n spinnerakdiagram op die bord teken en 'n kort klasbespreking te hou, soos oor “watter vaardighede het leiers nodig?” of “watter waardes behoort leiers te hê?”

### Verrykingsaktiwiteit 2

Skryf 'n opstel van ongeveer 350 woorde waarin jy verduidelik waarom die weerstandsbewegings hul metodes van protesteer verander het en bespreek dan die wette wat die regering uitgebring het om enige verdere weerstand te onderdruk.

[15]

## Nasienriglyne

Opsomming: 'n Standpunt moet ingeneem word wat impliseer dat weerstandsmetodes gedurende die vroeë 1960's verander het; dit word gevolg deur 'n uiteensetting van die wette wat die regering uitgebring het om verdere weerstand te onderdruk.

Inleiding: Standpunt, redenasie wat die standpunt ondersteun en noem wat die opstel dek.

Lyf van die opstel:

Paragraaf 1: Redes waarom die weerstandsbewegings hul metodes van protesteer verander het (sien bladsy 168).

Paragraaf 2: Oorsig oor die wette wat deur die regering uitgebring is (sien bladsy 170).  
Slot: Bring standpunt en bespreking tot 'n punt en sluit af.

## **Eenheid 2    1976: Die Soweto-opstand**

Leerdersboek bladsy 175

### **Fokus van die eenheid**

Nadat die ANC en PAC in die vroeë 1960's verbied is, het daar 'n gaping in die leierskap van die weerstandsbeweging ontstaan. Die swartbewustheidsbeweging en Steve Biko se leierskap het egter nog 'n keerpunt in die Suid-Afrikaanse geskiedenis ingelei in 1976, toe leerders in Soweto in opstand gekom het oor Bantoe-onderwys. Dit het gelei tot 'n landwye opstand teen die apartheidsregering en was ook die begin van jare se opstand, wat uiteindelik gelei het tot die einde van die apartheidstelsel in 1994.

### **Riglyne vir onderrig**

Lei die weerstand teen Bantoe-onderwys in deur 'n klasbespreking te hou oor hoe die klas voel oor die gehalte van onderwys en hulpbronne wat hulle ontvang. Het menings oor die onderwysstelsel verander sedert 1976, m.a.w. is leerders tevrede?

### **Hulpbronne**

- [www.youtube.com/watch?v=JNmAcgdO2Ck](http://www.youtube.com/watch?v=JNmAcgdO2Ck) [youtube video-snit “Steve Biko - rare TV interview”]
- [www.youtube.com/watch?v=6ZHDPT4TXk](http://www.youtube.com/watch?v=6ZHDPT4TXk) [youtube oudio-snit “3 - Steve Biko speaks on The Black Consciousness Movement”]
- [www.sthp.saha.org.za/memorial/tsietsi\\_mashinini.htm](http://www.sthp.saha.org.za/memorial/tsietsi_mashinini.htm): Daar is 'n goeie multimedialblad op Mashinini
- [www.overcomingapartheid.msu.edu/sidebar.php?id=5&page=1](http://www.overcomingapartheid.msu.edu/sidebar.php?id=5&page=1)
- [www.sadet.co.za/docs/RTD/vol2/Volume%20-%20-%20chapter%207.pdf](http://www.sadet.co.za/docs/RTD/vol2/Volume%20-%20-%20chapter%207.pdf)  
[www.youtube.com/watch?v=TEe-I7YHuIA](http://www.youtube.com/watch?v=TEe-I7YHuIA) [youtube-video “Ram Reel: Antoinette Sithole: the Soweto Uprising”]
- Kyk na “Sarafina” (1992) met Whoopi Goldberg and Leleti Khumalo

## Woordeskat

Woorde wat die leerders dalk nie ken nie, is in die kassie vir nuwe woorde in die Leerdersboek. Maak seker jy wys hierdie woorde aan die leerders uit soos jy deur die eenheid vorder. Wanneer jy die teks lees waar hierdie nuwe woorde voorkom, bespreek die woorde met die leerders sodat hulle kan sien in watter konteks die woorde gebruik word. Moedig die leerders aan om hul eie sinne met die nuwe woorde te maak.

## Toegelate tyd

Hierdie eenheid behoort omtrent vyf ure te neem om te voltooi. Daar is vier aktiwiteite in die eenheid.

### Aktiwiteit 5

### Ontleed die oorsake van die Soweto-opstand

Leerdersboek bladsy 177

## Riglyne vir onderrig

- Leerders moet in klein groepies werk.
- Leerders moet die antwoorde in hul aantekeningboeke neerskryf.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.
- Vraag 5 moet in die vorm van 'n dialoogbespreking beantwoord word. Laat die groepe hulle dialoë aan die klas voorlê.

## Voorgestelde antwoorde

- 1.1 Biko het die idees van 'Swart Bewussyn' gebruik om hom daarvoor te beywer dat swart mense apartheid se siening dat hulle minderwaardig is, verwerp. In Bron A sê hy: "Hulle (swart mense) moet tot 'n punt gebring word waar hulle besef hulle is ook net mense, nie minderwaardig nie." Hulle moet trots wees (Bron A) op hul geskiedenis, kultuur en identiteit. Steve Biko het klem geplaas op hoe belangrik dit vir swart mense is om 'n positiewe houding te ontwikkel oor die feit dat hulle swart is. Hy het geglo hierdie verandering is noodsaaklik om aan mense die moontlikheid te gee om verandering in die samelewing te bewerkstellig. Biko was 'n inspirasie vir eenheid tussen swart, bruin en Indiër-studente teen apartheid. Hulle het hulself as saam "swart" gesien. Baie studente het gelees wat Biko geskryf het en begin belangstel in swartbewustheid-idees.
- 1.2 In 1969 het hulle die Suid-Afrikaanse Studente-organisasie tot stand gebring, wat slegs vir swart studente was. Hulle het gevoel dat dit vir hulle nodig was om vir hulself en deur hulself verandering teweeg te bring, eerder as om op wit studente se hulp staat te maak.
- 1.3 Swartbewustheidsorganisasies het apartheid verwerp en daarteen betoog, maar hulle het ook Biko se idees tot aksie gebring deur daarop te fokus om swart

mense meer onafhanklik te maak. Hulle het koöperasies, winkels, plase en klinieke begin en “koop-swart”-veldtogte geloods.

Die swartbewustheid-idees het ook onder hoërskoolleerders in Soweto versprei.

Hulle het 'n organisasie tot stand gebring wat bekend gestaan het as die South African Students' Movement. Dit het leerders aangemoedig om

besprekingsgroepe te vorm om swartbewustheid-idees te bespreek en hulle daarvoor te beywer om Verteenwoordigende Studenterrade in hul skole te stig.

2. Werkerstakings en die onafhanklikheidwording van Angola en Mosambiek het mense die hoop gegee dat verandering moontlik was, omdat elk van hierdie gebeure 'n teken van die een of ander vorm van verbetering of sukses was. Werkers wat kwaad was oor lae lone en slegte werksomstandighede het stakings georganiseer, en van die toestande het verbeter. In 1975 het Angola en Mosambiek ná 400 jaar van koloniale heerskappy onafhanklik geword. Dit het mense in Suid-Afrika laat hoop dat dinge hier ook kon verander.
3. Mense het gevoel Bantoe-onderwys was minderwaardig en moes verander word omdat die regering soveel minder op swart skole spandeer het. Soos mens in Bron B kan sien, was swart skole oorvol en het swak fasiliteite gehad; kinders het lessenaars gedeel en spasie was beknop. Leerders is nie geleer om krities te dink nie, maar eerder om gehoorsaam te wees en feite uit hulle koppe te leer. Hulle is net genoeg opvoeding gegee om hulle in staat te stel om handarbeiders te word.
4. Die Departement van Onderwys het onderwysers deur middel van 'n amptelike instruksie opdrag gegee om vakke soos wiskunde en geskiedenis in Afrikaans te onderrig, wat effektief beteken het dat die meeste leerders hierdie onderrig in hul derde taal sou ontvang. Leerders het gevoel dat die Department van Bantoe-onderwys te ver gegaan het.
5. Leerder 1: Jislaaik, nee – onder die Bantoe-onderwysstelsel was die standaard in swart skole in elke opsig minderwaardig aan die onderwys wat ander rassegroepe ontvang het. Die regering behandel ons nie regverdig nie. Ons moet erken word as gelykes – as mense!  
Leerder 2: Ek sien! Het jy weer iets deur Biko gelees? Ek het omtrent 'n maand gelede na hom gaan luister in die gemeenskapsaal. Sy argumente oor swart selfstandigheid maak sin.  
Leerder 1: Ja, ons kan nie sit en wag vir ander mense om dinge te verander nie. Ons moet proaktief optree.  
Leerder 3: Wat? Waarvan praat julle?  
Leerder 2: Haai – dis as gevolg van Bantoe-onderwys dat ouens soos jy nie krities kan dink nie maar net als herhaal wat jy geleer het. Die regering soek mense soos jy – hulle wil hê jy moet 'n arbeider word.

Leerder 1: Hmm, ja! Dan kan hulle baie min geld betaal.

Leerder 4: Die regering spandeer baie minder op swart skole – ons skole is oorvol en het nie behoorlike fasiliteite, soos wetenskaplaboratoriums en biblioteke, nie.

Leerder 1: Dit maak my briesend!

Leerder 2: Ja, ons moet ons woede inspan om dinge te verander. Het julle gehoor die regering sê nou dat hoërskoolleerders die helfte van hul vakke in Afrikaans gaan kry? Buiten al die ander probleme wat ons oor swak onderwys het, sal dit die situasie net nóg erger maak. Ons moet tot aksie oorgaan!!

## Verrykingsaktiwiteit

- Jonger lede van die *African National Congress* het die *Congress Youth League* gevestig en die ANC gevra om meer intens teen die apartheidsbeleid te protesteer. In 1949 het die ANC die Jeugliga se idees in 'n "Program van Aksie" aanvaar.
- Na aanleiding van die bogenoemde stelling, laat die klas die weerstandsbeweging se onderskeie benaderings van 1949 tot 1961 bespreek.

## Voorgestelde antwoorde

- Opsomming: Leerders moet 'n standpunt ontwikkel wat met die stelling saamstem. In 1949 het die ANC die Jeugliga se idees in 'n "Program van Aksie" aanvaar. Leerders moet dan die belangrikste benaderings tot die weerstand van 1949 tot 1961 ondersoek.
- Inleiding: Standpunt wat saamstem dat die "Program van Aksie" in 1949 begin is en meer weerstand teen apartheid gebied het. Laat hulle kortliks rede/s gee waarom hierdie program aangeneem is, gevolg deur 'n oriëntasie van wat die opstel gaan behels.  
Paragraaf 1: Program van Aksie  
Paragraaf 2: Versetveldtog  
Paragraaf 3: Die Vryheidsmanifes en die hoogverraadverhoor  
Slot: Vat saam en sluit af.

### Aktiwiteit 6

### Beoordeel die rol van die studente-organisasies en hul leierskap

Leerdersboek bladsy 178

## Riglyne vir onderrig

- Die leerders werk in pare.
- Monitor die leerders om seker te maak dat elkeen praat en na sy/haar maat luister.
- Leerders moet die antwoorde in hul aantekeningboeke neerskryf.

- Gaan die antwoorde in die klas deur.
  - Leerders moet hul eie werk nasien.
- 1.1 ‘boikot’: om te weier om sekere produkte te gebruik of te koop of om dinge te doen as ’n manier om teen iets te protesteer
  - 1.2 ‘aangehou’: deur die polisie in hegtenis geneem en in die tronk aangehou
  - 1.3 SASM: South African Students' Movement (Suid-Afrikaanse Studentebeweging). Dit het leerders aangemoedig om besprekingsgroepe te vorm om swartbewustheid-idees te bespreek en hulle daarvoor te beywer om Verteenwoordigende Studenterrade in hul skole te stig.
  - 1.4 SSRC en aksiekomitee: Die Soweto Students' Representative Council – SSRC (Soweto Verteenwoordigende Studenterraad) is die aksiekomitee wat deur die SASM gevestig is. Die SSRC het ’n optog vir 16 Junie beplan wat sou dien as ’n massa-opstand om te betoog teen die nuwe taalbeleid.
  2. Die lewe in ballingskap was moeilik vir Tsietsi Mashinini, en in 1990 het hy in die buiteland gesterf. Sy betrokkenheid by die politiek het moontlik daartoe gelei dat hy op so ’n jong ouderdom dood is.  
Murphy Morobe se aktiewe betrokkenheid by die politiek het daartoe gelei dat hy by verskeie geleenthede deur die polisie in hegtenis geneem is. Hy was ’n hele paar jaar in die tronk.  
Popo Molefe is ook verskeie kere deur die polisie aangehou; sy deelname aan die politiek het hom gedwing om die skool te verlaat en sy opvoeding op te offer.
  3. VSR'e was die voorgangers van die Verteenwoordigende Raad van Leerders. Leerders is genomineer, daar is vir hulle gestem en hulle is deur hul eweknieë vir hierdie “diens” verkies. Hulle het leerders se behoeftes en opinies by die skool verteenwoordig.

## **Aktiwiteit 7**

## **Ontleed sekere aspekte van die studentebetoging**

Leerdersboek bladsy 180

### **Riglyne vir onderrig**

- Leerders moet die antwoorde in hul aantekeningboeke neerskryf.
- Hulle kan in die klas daaraan werk of die aktiwiteit as huiswerk doen of ’n kombinasie van die twee.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.

## Voorgestelde antwoorde

- 1 Die studente se protesaksies was vreedsaam. Mashinini het die leerders toegesprek en hulle aangesê om vreedsaam en gedissiplineerd te wees en niks te doen om die polisie uit te lok nie. Uit Bron C is dit duidelik dat die betogende studente vasbeslote en vrolik was; hulle het tuisgemaakte baniere gedra om aan te dui waaroor hulle betoog – die een in Bron C beklemtoon die taalkwessie. Daar is egter geen teken van geweld, wapens of gevaarlike voorwerpe, of kwaadwillige bedoeling nie.
- 2 Die polisie se rol is om wet en orde te handhaaf. Dit is moontlik dat hulle die leerders opdrag gegee het om die betoging te staak omdat hulle bang was dit mag dalk onbeheerbaar raak. Toe die leerders weier om die betoging te staak, het die polisie op hulle begin skiet. Die polisie het dit as blatante uittarting deur die jeug gesien en geglo hulle moes beheer word.
- 3 Bron D en Bron E gee insig in die gevolge wat hierdie gebeure op mense se lewens gehad het ure na die tragedie (Bron D), en 'n ma se pyn maande na die tragedie (Bron E). Bron D beskryf die uitwerking wat die skietery gehad het: 'n ongevalle-afdeling vol van die liggame van skoolkinders wat dringend mediese sorg nodig gehad het. Een van hulle was Hastings Ndlovu. Bron E spreek die emosionele uitwerking wat die skietery op Hastings Ndlovu se ma gehad het. Sy beskryf die verskriklike verlies, pyn en marteling wat sy ervaar het omdat sy haar seun so onverwags verloor het.
- 4.1 Bron B is meer betroubaar om meer te wete te kom oor Bantoe-onderwys; dit toon 'n oorvol klaskamer en leerders wat lessenaars deel. Dit is betroubaar omdat dit 'n primêre bron is wat dateer uit die tyd toe Bantoe-onderwys geïmplementeer is. Die beelde in die foto stem ooreen met die inligting wat in die teks verskaf word.
- 4.2 Ja, Bron D is betroubaar, want dit is die woorde van die mediese beampte (Malcolm Klein) aan diens by die hospitaal. Dit is 'n ooggetuieverslag en is dus 'n primêre bron.  
Hoewel sommige van sy woorde emotief is, soos bv. "grusame", "afgryse" en "doodsroggel", weerspreek sy weergawe nie ander inligting wat ons het oor daardie dag se uitbarsting van geweld nie en kan ons dit daarom as betroubaar beskou.
- 4.3 Alhoewel Bron E baie emotief is, is dit betroubaar om ons te help om die emosionele uitwerking op 'n ma wat haar kind verloor het, te verstaan – "Hoe lank gaan ek gemartel word deur herinneringe aan die dinge wat hy gesê het ...". Haar woorde beskryf duidelik die pyn en marteling sy ervaar het – "Ag Vader,



help my om hierdie dinge te vergeet” – en die feite wat sy met haar getuienis meedeel is betroubaar ten opsigte van wat ons weet oor die gebeure.

- 4.4 Bron E is nie betroubaar nie omdat die moeder nie sê waarom die studente daardie dag gaan betoog het nie.

## **Aktiwiteit 8**

## **Ontleed die gevolge van die Soweto-opstand**

Leerdersboek bladsy 182

### **Riglyne vir onderrig**

- Die leerders werk in pare.
- Monitor die leerders om seker te maak dat elkeen praat en na sy/haar maat luister.
- Leerders moet die antwoorde in hul aantekeningboeke neerskryf.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.

### **Voorgestelde antwoorde**

- 1 Die Soweto-opstand het die weerstand teen apartheid versterk, maar ook die regering se onderdrukking van enige teenstand. Na die Soweto-opstand en die polisie se reaksie daarop, was mense geskok en met afgryse vervul. Baie jong mense wat deur die idees van die swart bewussynsbeweging, die ANC en PAC beïnvloed is, het gevoel dat daar nou 'n groot poging of daadwerklike hupstoot nodig was om apartheid te beëindig. Omdat die ANC en PAC reeds verban en die regering in 1977 alle swart bewussynsorganisasies verbied het, het baie mense gevoel dat weerstandsbewegings in ballingskap versterk kon word en gebruik word om apartheid teen te staan.
- 2 Ekonomiese sanksies is wanneer daar geweier word om met 'n land handel te dryf as 'n manier om die regering te dwing om sy beleid te verander. As ander lande weier om met 'n spesifieke land handel te dryf, isoleer dit die land en verswak sy ekonomie, wat lei tot ekonomiese onstabieleit. Die regering word dan onder druk geplaas of gedwing om politieke veranderinge te maak.
- 3 Nà 1970 het die regering streng maatreëls gebruik om enige weerstand teen hulle te onderdruk. Koerante wat die weerstandsbeweging ondersteun het, is gedwing om te sluit. In 1977 het die regering alle swartbewustheidsorganisasies verbied. Baie leiers is in die tronk gegooi; sommige van hulle is na Robbeneiland gestuur, waar hulle saam met die ouer weerstandsleiers wat reeds gedurende die sestigjarige tronk toe gestuur is, aangehou is. Steve Biko en baie ander politieke leiers is in aanhouding dood of in sluipmoorde vermoor.

- 4 Hoewel die regering uiteindelik die 1976-opstand verpletter het, was dit die grootste uitdaging wat die apartheidsregering nog teëgekom het. Wat nog meer merkwaardig is, is die feit dat hierdie uitdaging deur die jeug van die land begeester en aangedryf is. Hulle het hernude geesdrif getoon wat baie ander tot weerstand geïnspireer het. Die weerstandsbewegings in ballingskap het sterker geword en die internasionale gemeenskappe is met afgryse vervul deur die gebeure en apartheid in Suid-Afrika. Dit het daartoe gelei dat hulle druk op die regering geplaas het om hervormings te maak. Die Soweto-opstand was die begin van 14 jaar van groeiende weerstand; dit was die begin van die einde van apartheid.

### **Eenheid 3**

## **1990: Die vrylating van Nelson Mandela en die ontbanning van die vryheidswegings**

Leerdersboek bladsy 183

### **Fokus van die eenheid**

Van die middel 1980's af het die weerstandsbeweging meer intensiteit verkry deur groeiende massa-ondersteuning op voetsoolvlak vir anti-apartheidsorganisasies. Die regering is binnelands en buitelands onder druk geplaas. Alhoewel dit vooruitbeplan en dus geen verrassing was nie, was 1990 inderdaad 'n derde groot keerpunt in ons geskiedenis. Dit was die jaar waarin Suid-Afrika begin het om van 'n apartheidstaat in 'n demokrasie te verander. Aan die begin van 1990 was die Nasionale Party aan bewind, vryheidswegings was nog verbied en Nelson Mandela en ander leiers was steeds in die tronk of in ballingskap. Teen die einde van daardie jaar was Mandela vry en die regering was besig om met die ANC te onderhandel om Suid-Afrika se eerste demokratiese verkiesing te hou.

### **Riglyne vir onderrig**

- Moedig leerders aan om die verkorte weergawe van Nelson Mandela se outobiografie, *The Long Walk to Freedom*, te lees. Lees uittreksels daaruit om leerders aan te moedig om dit self te lees.
- Nooi mense wat in die 1980's en 1990's polities aktief was, uit om die klas te besoek. Hulle kan die klas toespreek en leerders kan vir hulle vrae oor hul ervarings vra.

## Hulpbronne

- Die verkorte weergawe van Nelson Mandela se outobiografie (The Long Walk to Freedom) is net soos die oorspronklike boek, ook in Afrikaans vertaal as Lang pad na vryheid.
- [www.youtube.com/watch?v=l3a1-iGhhAo](http://www.youtube.com/watch?v=l3a1-iGhhAo) [youtube oudio-snit “F. W. de Klerk on Negotiation”] “Negotiation” word verkeerd gespél in die titel, maar die oudio-snit kom uit FW de Klerk se toespraak waarin hy Mandela se vrylating aankondig.
- [www.youtube.com/watch?v=lrALdYx9GZE](http://www.youtube.com/watch?v=lrALdYx9GZE) [youtubevideo-snit “BBC News Nelson Mandela released from prison”]
- [www.youtube.com/watch?v=ssTVc6Ki0K8](http://www.youtube.com/watch?v=ssTVc6Ki0K8) [“Lessons Learned: Nelson Mandela's Release from Prison”]
- [www.youtube.com/watch?v=WFD-0Um9FjI](http://www.youtube.com/watch?v=WFD-0Um9FjI) [youtubevideo-snit “South Africa's First Free Elections 1994”]

### Woordeskat

Woorde wat die leerders dalk nie ken nie, is in die kassie vir nuwe woorde in die Leerdersboek. Maak seker jy wys hierdie woorde aan die leerders uit soos jy deur die eenheid vorder. Wanneer jy die teks lees waar hierdie nuwe woorde voorkom, bespreek die woorde met die leerders sodat hulle kan sien in watter konteks die woorde gebruik word. Moedig die leerders aan om hul eie sinne met die nuwe woorde te maak.

### Toegelate tyd

Daar is vyf aktiwiteite in hierdie eenheid.

#### Aktiwiteit 9

#### Bespreek die rol van massa-weerstand

Leerdersboek bladsy 184

### Riglyne vir onderrig

- Leerders moet in klein groepies werk.
- Leerders moet die antwoorde in hul aantekeningboeke neerskryf.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.

### Voorgestelde antwoorde

- 1 Mense in die townships het geweier om vir dienste of huur te betaal. Leerders het klasse geboikot en vir beter skole gevra. Mense het geweier om produkte te koop wat vervaardig is in fabriek wat werkers sleg behandel het.

- 2 Die United Democratic Front (UDF) en COSATU het in die 1980's 'n belangrike rol gespeel deurdat hulle die weerstand georganiseer het, want die Kommunistiese Party, die ANC, PAC en swart bewussynsorganisasies was op daardie stadium in Suid-Afrika verbied. Die UDF het die verbode ANC se ondersteuning gehad, want dit het 'n nie-rassige benadering tot weerstand voorgestaan en die interne protesbeweging teen apartheid gelei deur landwye protesoptogte, boikotte en massabyeenkomste te organiseer. Onder COSATU het werkers het ook vakbonde tot stand gebring en stakings georganiseer. Hulle het aangedring op beter werksomstandighede en 'n einde aan die paswette. Albei hierdie organisasies het die steun van massas mense op 'n voetsoolvlak ingewin.  
In Bron A word die idee van die Mag van mense bevorder deur middel van die bekendstelling / skepping van die UDF. Die plakkaat toon die nierasse-alliansie wat die idee bevorder "alle mense", ongeag van ras, mag sal hê en bevoordeel sal word. Die plakkaat beklemtoon mense uit alle vlakke van die lewe en sektore van die ekonomie, byvoorbeeld verpleegsters en mynwerkers, wat verenig om mag te verkry. In Bron B word die idee van die Mag van mense bevorder deur die viering van Werkersdag (die werkers) en die bevordering van COSATU se "Bestaansloonveldtog", omdat dit die mense sal bemagtig. Albei plakkate beklemtoon dat gewone mense die mag het om verandering teweeg te bring.
- 3 Die regering het nuusverslaggewing beperk en openbare politieke byeenkomste onwettig gemaak in 'n poging om die ondersteuning van massabevrydingsbewegings in die 1980's te onderdruk. Hulle het mediadekking beperk omdat hulle nie wou hê dat wit Suid-Afrikaners paniekbevange moes word of dat mense moes agterkom dat die regering gesukkel het om beheer te behou deur middel van die beleid van apartheid nie.
- 4 Ja of Nee met enige toepaslike motivering.  
Ja, om die land onregeerbaar te maak was 'n wyse strategie. Hierdie strategie, gepaard met die pogings van die internasionale gemeenskap, het die apartheidsregering en die land geweldig verswak. Om die land te red, moes die regering langdurige en sinvolle hervormings onderneem.  
Nee, om die land onregeerbaar te maak sou nie die einde van apartheid beteken het nie. Hulle het die Suid-Afrikaanse ekonomie verswak en meer lyding vir die Suid-Afrikaanse bevolking veroorsaak.

**Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer**

- Leerders moet die antwoorde in hul aantekeningboeke neerskryf.
- Hulle kan in die klas daaraan werk of die aktiwiteit as huiswerk doen of 'n kombinasie van die twee.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.

**Voorgestelde antwoorde**

- 1 Politieke gevangenes was mense wat om politieke redes in die tronk gegooi is; in die meeste gevalle was hulle nie misdadigers nie. Hulle is tronk toe gestuur omdat die regering nie met hulle politieke optrede saamgestem het nie. Dit was onregverdig dat hulle tronk toe is.
- 2 Bron C lewer 'n boodskap wat eis dat politieke gevangenes vrygelaat en die kettings van onderdrukking gebreek word.  
In Bron D verduidelik 'n koalisie van Amerikaanse kunstenaars dat hulle demokrasie en rassegelykheid bevorder. Hulle wil Amerikaners bewus maak van Suid-Afrika omdat die regering deur middel van geïnstitusionele rassisme inbreuk maak op sy burgers se menseregte.  
Bron C is meer doeltreffend omdat dit maklik is om die visuele boodskap te vertolk. Dit het 'n paar treffende beelde wat kykers se aandag trek.  
Alhoewel Bron D 'n aangrypende boodskap het, is die teks te klein om werklik doeltreffend te wees. Nie baie mense sal die hele teks lees nie. Die samestelling van beelde is ook te dig op mekaar vir die plakkaat om van 'n afstand af doeltreffend te wees.  
Wees bereid om 'n alternatiewe antwoord wat toepaslik is, te aanvaar.
- 3 Mense oorsee het druk op die apartheidsregering uitgeoefen om sy beleid te verander deur anti-apartheidsgroepe te stig wat saam met die ANC in ballingskap gewerk het. Hierdie groepe het nuus oor die apartheidsregering se optrede versprei en betogings gehou om die vrylating van politieke gevangenes te eis. Hulle het mense aangesê om nie Suid-Afrikaanse produkte te koop nie (m.a.w. om die produkte te boikot), want hulle het geglo dit sou die Suid-Afrikaanse ekonomie verswak en by wit kiesers die begeerte laat ontstaan om veranderinge te maak. Baie oorsese maatskappye het opgehou om geld in Suid-Afrika te belê en sommige regerings het sanksies toegepas en geweier om met Suid-Afrika handel te dryf. Die

Verenigde Nasies het nie toegelaat dat enige land wapens aan die Suid-Afrikaanse regering verkoop nie. Suid-Afrika is uit die Olimpiese Spele geskors en ander lande het geweier om teen Suid-Afrikaanse spanne aan sport deel te neem (sportsanksies / sportboikotte). Afrika-lande het geweier om enigiets met Suid-Afrika te doen te hê en baie internasionale musikante het geweier om Suid-Afrika te besoek of toe te laat dat hulle musiek hier gespeel word (kulturele boikotte). Ekonomiese sanksies en boikotte was op die ou end die doeltreffendste want baie oorsese maatskappye het opgehou om geld in Suid-Afrika te belê. Sommige regerings het sanksies toegepas en geweier om met Suid-Afrika handel te dryf. Mense het geweier om produkte van Suid-Afrika te koop (boikot). Hulle het geglo dit sou die Suid-Afrikaanse ekonomie verswak en by wit kiesers die begeerte laat ontstaan om veranderinge te maak. [Maar wees bereid om ander toepaslike keuses wat goed gemotiveer is, te aanvaar].

- 4 Opsomming: 'n Toepaslike berig wat die situasie in Suid-Afrika in die 1980's verduidelik, asook waarom mense in die buiteland die idees in die plakkate behoort te volg.

Inleiding: Daar word nog steeds van leerders verwag om 'n geskikte inleidende paragraaf te skryf wat die doel van die artikel bekendstel en verduidelik.

Paragraaf 1: Suid-Afrika in die 1980's

Paragraaf 2: Redes waarom mense oorsee die idees in die plakkate moet volg. Hulle moet ook kortliks verduidelik wat dit is wat die plakkate bevorder.

Slot: Sluit die artikel op 'n gepaste wyse af.

## **Aktiwiteit 11**

### **Verken die verskuiwing wat onderhandelinge moontlik gemaak**

Leerdersboek bladsy 187

#### **Riglyne om hierdie aktiwiteit uit te voer**

- Die leerders werk in pare.
- Monitor die leerders om seker te maak dat elkeen praat en na sy/haar maat luister.
- Leerders moet die antwoorde in hul aantekeningboeke neerskryf.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.

#### **Voorgestelde antwoorde**

- 1 In 1989 het die Berlynse Muur geval en in 1990 het die Koue Oorlog tot 'n einde gekom. Die Sowjetunie het nie meer bestaan nie en omdat kommunisme in Europa in duie gestort het, het die Suid-Afrikaanse regering nie meer gevrees dat die ANC sou probeer om 'n kommunistiese stelsel in Suid-Afrika in te stel nie. Hulle was dus bereid om te onderhandel.

- 2 Terwyl Mandela in die tronk was, het baie lande regoor die wêreld sy bevryding voorgestaan deur alle bande met Suid-Afrika te verbreek. Mandela sou baie lande besoek het om hulle vir hul ondersteuning te bedank, en hy sou ook probeer het om meer ondersteuning – beide finansieel en polities – vir die ANC se veldtog om die volgende regerende politieke party in Suid-Afrika te word, in te vorder.
- 3 Dit was nodig dat alle politieke gevangenes sonder enige straf vrygelaat word, selfs diegene wat volgens die regering aan misdade skuldig was, want hulle misdade was polities gemotiveer; die misdade is gepleeg met die bedoeling om Suid-Afrika te bevry.
- 4 Ja, dit het dit moontlik gemaak om onderhandelinge of gesprekke, met alle partye wat bereid was om daaraan deel te neem te begin. Noudat die situasie op die punt was om te verander, sou hulle nie weer misdaad pleeg nie, en die misdade wat hulle gepleeg het, was om Suid-Afrika te bevry.

OF

Nee, politieke gevangenes wat misdade gepleeg het moet gestraf word, anders kan hulle weer oortree.

## Aktiwiteit 12

## Verstaand die onderhandelingsproses

Leerdersboek bladsy 188

### Riglyne vir onderrig

- Leerders moet die antwoorde in hul aantekeningboeke neerskryf.
- Hulle kan in die klas daaraan werk of die aktiwiteit as huiswerk doen of 'n kombinasie van die twee.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.

### Voorgestelde antwoorde

- 1 Die rede hiervoor was dat sommige groepe probeer het om die gesprekke te stop deur dade van geweld te pleeg. Baie mense het omgekom. Die sluipmoord op Chris Hani, 'n leier van MK en die SAKP, het byna daartoe gelei dat die gesprekke geheel en al gestop is.
- 2 KODESA (die Konvensie vir 'n Demokratiese Suid-Afrika) is deur 19 politieke partye bygewoon wat tot 'n ooreenkoms moes kom oor hoe om van daar af verder te gaan om 'n demokratiese Suid-Afrika te skep.
- 3 Hulle het uiteindelik tot die ooreenkoms gekom dat Suid-Afrika 'n nierassige demokrasie sou wees wat gewy sou word aan die bevordering en beskerming van menseregte, gelykheid en waardigheid.

## Verrykingsaktiwiteit

“1990 was die begin van die einde van apartheid. Met die gebeure van 1990 het Suid-Afrika ’n koers ingeslaan wat by tye vol hindernisse en geweld was, maar wat uiteindelik gelei het tot die eerste demokratiese verkiesing in 1994”.

Vra die leerders of hulle saamstem. Laat hulle ’n opstel van 350 woorde skryf waarin hulle hierdie vraag aanspreek deur die gebeure in Suid-Afrika tussen 1990-1994 te bespreek.

## Voorgestelde antwoorde

Opsomming: Leerders moet saamstem dat 1990 ’n keerpunt in die Suid-Afrikaanse geskiedenis was. Die redenasie om hierdie standpunt te ondersteun, moet besonderhede uit 1990-1994 insluit.

Inleiding: Standpunt wat aanvaar en saamstem dat 1990 ’n keerpunt was. Noem kortliks rede/s waarom dit ’n keerpunt was, gevolg deur ’n oriëntasie van wat die opstel behels.

Paragraaf 1: 1990 – die opheffing van die verbod op politieke bewegings

Paragraaf 2: 1990 – die vrylating van Mandela en ander politieke gevangenes

Paragraaf 3: 1990-1994 – onderhandelinge en geweld

Paragraaf 4: Demokratiese verkiesings

Slot: Vat saam en sluit af.

## Aktiwiteit 13 Ontleed en bespreek die begrip ‘vryheid’

Leerdersboek bladsy 189

## Riglyne vir onderrig

- Leerders moet in klein groepies werk.
- Leerders moet die antwoorde in hul aantekeningboeke neerskryf.
- Gaan die antwoorde in die klas deur.
- Leerders moet hul eie werk nasien.

## Voorgestelde antwoorde

- 1 Die veranderinge wat in Suid-Afrika plaasgevind het, kan beskou word as ’n “vreedsame rewolusie”. Hierdie veranderinge het inderdaad groot sosiale, ekonomiese en politieke veranderinge teweeggebring wat alle Suid-Afrikaners betrek en geraak het, omdat ’n nuwe bedeling en regering aan bewind gekom het. Dit was vreedsaam in die opsig dat, alhoewel daar bloedvergieting en geweld was, dit beperk was en die meeste groot leiers vir vrede en kalmte gevra het.



- 2.1 Net soos die onderdrukte hul menslikheid verloor wanneer hulle onderdruk word, verloor die onderdrukker ook sy menslikheid wanneer hy onderdrukking beoefen. Mandela het geskryf: “’n Mens wat ’n ander mens se vryheid wegneem is ’n gevangene van haat, hy is toegesluit agter die tralies van vooroordeel en bekrompenheid”. Nie een groep is werklik vry nie.
- 2.2 Mandela bedoel dat Suid-Afrikaners slegs die “vryheid om vry te wees [en] die reg om nie onderdruk te word nie”, bereik het. Suid-Afrikaners moet nog die pad na die ware betekenis van vryheid stap. Hy sien vryheid as om “te lewe op ’n manier wat ander se vryheid respekteer en bevorder.”
- 2.3 Enige tersaaklike antwoord. Moontlik idees rondom vryheid, die mag om die situasie / lewe te bepaal of te beheer, ens.
- 3 Daar is ’n hele paar moontlike antwoorde en vertolkings, waarvan sommige hieronder voorgestel word.
- Die Sharpeville- en Langa-betoging: Dit het aanleiding gegee tot die verbanning van die ANC en PAC, die skepping van militêre vleuels en verskerpte weerstand. Die Soweto-opstand: Dit was die grootste uitdaging vir apartheid wat die regering nog teëgekom het. Die nagevolge van die Soweto-opstand het groter mag aan die weerstandsbewegings verleen wat in ballingskap opgetree het, en sodoende is meer druk op die apartheidsregering toegepas.
- Die vrylating van Nelson Mandela en die opheffing van die verbod op verskillende groepe het voorberei vir onderhandelinge en gesprekke om ’n demokratiese Suid-Afrika te beplan.

---

## Hersiening

---

Leerdersboek bladsy 190

### Voorgestelde antwoorde

- 1.1 Nee, eintlik word bewys dat die bewering nie korrek is nie. ✓ Daar is geen bewyse van wapens of gevaarlike voorwerpe ✓ wat agtergelaat sou gewees het toe die skare gevlug het nie. ✓ Die bron se gebrek aan bewysstukke impliseer dat die skare ongewapen was. (3)
- 1.2 Die apartheidsregering / polisie het weinig agting ✓ gehad vir en waarde ✓ aan menseleuens geheg. (2)
- 1.3 69 mense is gedood ✓ en 180 ✓ is gewond. (2)

- 2.1 Die paswette was 'n skending van menseregte omdat dit vryheid van beweging beperk en ontken het. ✓✓ Swart mans en later vroue het in vrees geleef, want hulle kon te enige tyd deur die polisie voorgekeer word. ✓✓ Hul pasboeke sou nagegaan word en as hulle dit nie by hulle gehad het nie, of as die inligting daarin verkeerd was, kon hulle in die tronk beland het of teruggestuur word na die reservaat of tuisland. ✓✓ (3 × 2)
- 2.2 Die teenwoordigheid van die polisie se gepantserde voertuie. (1)
- 2.3 Die figure in die agtergrond van die bron is vasbeslote betogers ✓ – ons kan selfs die gebalde vuiste sien wat vra vir “mag vir die mense.” ✓ Die skare in die voorgrond is stomgeslaan en seergemaak deur die pyn van gemeenskapslede se dood. Hulle rou / is hartseer. ✓✓ (2 × 2)
- 2.4 Op 21 Maart 1960 het 'n groot skare in die Sharpeville-township byeengekom. ✓ Die PAC het 'n beroep gedoen op die mense om te verenig en teen die paswette te betoog. ✓ Daar was omrent 5000 betogers ✓ wat na die polisiestasie gegaan het om hul pasboeke in te handig. ✓ Dit was 'n vreedsame optog, ✓ maar die polisie het op die betogers geskiet ✓ en 69 mense is dood. Meer as 180 is gewond, ✓ en byna almal van dié wat gedood en beseer is, is in die rug geskiet. ✓ (8)
- 2.5 Bron A of B plus enige relevante antwoord.
- Bron A is die doeltreffendste, want dit is 'n foto en 'n primêre bron wat die verwoesting van die nadraai vasvang. Die lyke wat oor die terrein verstrooi is, lê 'n storie van onskuldige ongewapende betogers wat deur die polisie doodgeskiet is, bloot.
- OF
- Bron B is die doeltreffendste, want met hierdie diagram vertolk die kunstenaar die sleutelkonsepte van Sharpeville, 'n gemeenskap in opstand en 'n “gewapende” polisiemag wat sou lei tot dood en rou. (2 × 2)

**Totaal : 30 punte**

---

## Voorbeeld halfjaar-eksamen memorandum

---

### Deel 1 – Geografie

- 1.1 'n Kontoerlyn is 'n lyn op 'n kaart wat alle plekke verbind wat dieselfde hoogte bo seevlak of seespieël het. (1)
- 1.2 'n Kontoerinterval is die verskil in hoogte tussen twee opeenvolgende kontoerlyne. (1)
- 2 'n Steil helling se kontoerlyne lê naby aan mekaar.  
'n Sagte helling se kontoerlyne lê ver van mekaar af. (2)
- 3.1 Waar
- 3.2 Vals - In 'n vallei buig die kontoerlyne V-vorming opwaarts na hoër liggende grond.
- 3.3 Waar
- 3.4 Waar
- 3.5 Vals – Die kontoerlyne buig afwaarts na laer liggende grond in 'n uitloper. [7]
- 4.1 1 : 10 000 (1)
- 4.2 5 m (1)
- 4.3 60 m (1)
- 4.4 Die geboue in Umhlanga is groter en hoër (sien skaduwees), daar is woonstelblokke en industriële geboue; die huise in Westridge is kleiner. (2)
- 4.5 Dit is 'n polisiestasie (PS) (1)
- [6]
- 5.1 1: 50 000 (1)
- 5.2 50 000 cm (1)
- 5.3 0,5 km (1)
- [3]
- 6.1 Lineêr of lintvormig – deur 'n rivier of 'n vallei. Kus teenaan 'n berg  
Halfgrond – kuslyn  
Sirkelvormig – groot plat  
(enige twee.) (2 × 2 = 4)
- 6.2 Polisiestasie – PS  
Poskantoor – P  
Skool – S  
(Aanvaar enige twee.) (2 × 2 = 4)
- [8]
- 7 Hoe goed of sleg iemand se lewe is; die gemaksvlak wat die persoon het. [1]

- 8 Aanvaar enige drie van die volgende redes:  
 oorloë  
 vinnige bevolkingsgroei  
 afbetaling van groot skuldlaste  
 'n gebrek aan hulpbronne om te ontwikkel  
 natuur- en menserampe (insluitende vigs) [3]
- 9 MOI is 'n syfer tussen 0 en 1. ✓ 'n MOI van 0 dui op die swakste moontlike lewensgehalte, ✓ en 'n MOI van 1 dui op die beste moontlike lewensgehalte. ✓ Dit word as 'n desimale waarde bereken. ✓ MOI kombineer maatskaplike en ekonomiese aanwysers ✓ en is 'n akkurate manier om die vlak van ontwikkeling te meet as wanneer net een aanwyser gebruik word. ✓ Drie aanwysers wat by die MOI ingesluit word, is lewensverwagting, ✓ vlak van onderwys ✓ en BBP per capita. ✓ (Aanvaar enige sewe punte.) [7]
- 10 Handeldrywende lande skep soms handelsversperrings om hul eie sakeondernemings te beskerm, ✓ en dit raak lande wat goedere aan hulle wil verkoop. ✓ Byvoorbeeld in sommige lande bestaan subsidies, ✓ handelstariewe ✓ en embargo's ✓ wat almal as onbillik beskou word. Soos met wanbalanse, kan een land goedere aan 'n ander land verkoop, maar die tweede land word verhinder of beperk om sy goedere aan die eerste land te verkoop. ✓ Dit is dikwels die ontwikkelde lande wat hierdie onbillike praktyke instel. ✓ Die ontwikkelende lande word dan benadeel en word soms gedwing om hul produkte teen laer pryse te verkoop net om darem 'n bietjie inkomste uit hul produkte te kry. ✓ (Aanvaar enige ses punte.) [6]
- 11 Industrialisasie lei dikwels tot besoedeling, byvoorbeeld groot fabriek kan lugbesoedeling veroorsaak. ✓ Hulle het dikwels groot hoeveelhede grondstowwe ✓ nodig wat duur mag wees om in te voer. ✓ Alternatiewes is gemeenskapsgebaseerde ontwikkeling; ✓ onderwys en opleiding; ✓ landelike ontwikkelingsprogramme. ✓ [5]

**Totaal: 50 punte**

## Deel 2: Geskiedenis

- 1.1 Troepe is uit die Rynland onttrek (gedemilitariseer) omdat dit as 'n buffer- of veiligheidsone tussen Frankryk en Duitsland moes dien. ✓ As troepe die gedemilitariseerde gebied sou binneval sou dit Frankryk waarsku dat hulle bedreig word. ✓ (2)
- 1.2.1 Duitsland het 'n aggressiewe, ekspansionistiese buitelandse beleid gehad. ✓ ✓ (2)
- 1.2.2 Hul buitelandse beleid word uitgebeeld deur troepe in militêre uniform (simbole van moontlike aggressie) ✓ wat die Rynland binneval en annekseer (daarop beslag lê). ✓ (2)
- 1.3 Plaaslike mense ondersteun steun duidelik die Nazi's want vlae met die swastika op hang teen geboue om hulle te vereer, ✓ plaaslike vroue staan buite om hulle te groet ✓ en sommiges bied die soldate blomme aan. ✓ Die vrou in die foto lyk of sy die troepe glimlaggend groet. ✓ (Aanvaar enige drie punte.) (3)
- 1.4 Ja, die bron is bevooroordeel/partydig. Dit beeld die Nazi's op 'n positiewe wyse uit. ✓ Die fotograaf bied slegs een standpunt of perspektief in die bron aan. ✓ Mense mag die visuele beelde as emosievol beskou ✓ want die Nazi's word uitgebeeld asof hulle gelief en deur die plaaslike mense as helde beskou word. ✓ (Aanvaar enige drie punte.) (3)
- 1.5 Die Massamoord moet deel van die mensdom se kollektiewe geheue vorm sodat ons altyd kan onthou wat gebeur het. ✓ As ons dit sou vergeet sou ons die mense wat omgekom het beledig; ✓ ons onverskilligheid sou te kenne gee dat toestem dat al hierdie mense weer doodgemaak/uitgemoor kan word. ✓ Dit sou gevaarlik wees om die Nazi's se dade te vergeet want dan kan so 'n massamoord weer plaasvind; ✓ as ons hierdie gebeurtenis deel maak van die mensdom se kollektiewe geheue kan dit help om so iets in die toekoms te voorkom. ✓ (5)

[17]

Brittanje en die VSA wou Duitsland nie straf nie, ✓ want hulle het uit hul ondervinding van die Eerste Wêreldoorlog geweet dit sal nie werk nie. ✓ (2)

Die USSR, wat die swaarste onder die Duitse inval gely het, ✓ wou hê Duitsland moet skadevergoeding betaal. ✓ Die Sowjetunie wou beheer behou oor die lande in Oos-Europa wat hy uit die Nazi-okkupasie bevry het. ✓ (3)

Die Weste was wantrouig, hulle het gedink dat die USSR probeer om kommunisme oor die hele Europa te versprei. ✓ Hulle was vasbeslote om dit te keer. ✓ Terselfdertyd het die USSR gedink die VSA probeer Europa oorheers. ✓ (Aanvaar enige twee punte.) (2)

- Hulle het besef dat hulle óf 'n billike/regverdige en langdurige vredesooreenkoms moet uitwerk ✓ óf die wêreld se konflikte sou weer 'n oorlog veroorsaak, en hierdie keer sou dit 'n kern-/atoomoorlog wees.✓ (2)
- 2.5.1 As mens vanuit die ruimte op die aarde neerkyk, lyk dit blou.✓ (1)
- 2.5.2 Yuri Gagarin ✓ (1)
- 2.5.3 Voordat Gagarin in die ruimte ingestuur is, is 'n hond in 'n ruimtetuig opgestuur. ✓ (1)
- 2.6 As mens na die aarde sou kyk deur rooi lense, sou dit lyk asof die hele aarde rooi is. Rooi verteenwoordig Sowjet- of kommunistiese uitbreiding, ✓ met ander woorde, uitbreiding van kommunisme.✓ (2)
- 2.7 Die leerder kan 'ja' of 'nee' antwoord, dit hang af van hulle siening van oorwinning. Aanvaar enige relevante antwoord.  
In 1957 het die USSR die eerste ruimtesatelliet gelanseer.✓ Dit is spoetnik genoem.✓ Die Russe het in 1961 die eerste mens in die ruimte ingestuur, sy naam was Yuri Gagarin.✓ Die USSR was ook die eerste land wat 'n vrou, Valentina Tsjkowa, in die ruimte ingestuur het.✓ Die VSA het dus alles in die stryd gewerp om die eerste land te wees wat 'n mens op die maan plaas. Dit kry hulle in 1969 reg toe Neil Armstrong die eerste tree op die maan se oppervlak gee.✓ Die VSA het dus die ruimtewedloop gewen. (4)  
[18]
- 3 Opsomming: Die leerders moet die standpunt inneem dat nie alle Duitsers die Nazi's ondersteun het nie alhoewel hulle deeglik bewus was van die gevolge van hul sieninge. Die opstel moet besonderhede verskaf oor Sophie Scholl en die Wit Roos-beweging en Dietrich Bonhoeffer en die Belydende Kerk.  
Inleiding: Neem standpunt in ten opsigte van Duitsers wat weerstand gebied het – die lyf van die opstel moet hierdie standpunt breedvoerig beskryf en motiveer.(3)  
Paragraaf 1: Sit die gevolge van enige weerstand wat gebied is, uiteen. (3)  
Paragraaf 2: Sophie Scholl en die Wit Roos-beweging (3)  
Paragraaf 3: Dietrich Bonhoeffer en die Belydende Kerk (3)  
Slotsom: Verskaf 'n samevatting en 'n slotgedagte (3)  
[15]  
(15)
- Totaal: 50 punte**

---

## Voorbeeld jaareind-eksamen memorandum

---

### Deel 1: Geografie

- 1.1 Waar
  - 1.2 Waar
  - 1.3 Onwaar
  - 1.4 Onwaar
  - 1.5 Onwaar (5)
- 2 Dit is 'n vertikale lugfoto Dit beteken dis 'n foto van 'n gebied wat geneem is uit 'n vliegtuig reg bo die gebied.  
Dit het altyd dieselfde skaal. Die skaal is 1:10 000. Dit beteken 1 cm op die ortofoto verteenwoordig 10 000 cm op die grond.  
Dit etiketteer strate, geboue en ander terreinbakens.  
Ortofotokaarte altyd hoogte met kontoere. (Aanvaar enige twee) (2)
- 3 Jy kan landskappe en grondgebruik beskryf en die vorm, grootte, dienste, geriewe ligging van die nedersetting identifiseer. (Aanvaar enige drie.) (3)
- 4 Lewensgehalte: Toegang tot maatskaplike dienste soos onderwys, gesondheid, vervoer en infrastruktuur. Toegang tot skoon water en ander basiese behoeftes. Basiese menslike regte soos gelykheid en demokrasie. (Aanvaar enige drie.)(3)
- 5 Dis die bruto binnelandse produk (BBP) per persoon per land wat gebruik word om die welvaart van die land se mense en die vlak van ekonomiese ontwikkeling te meet. (2)
- 6 Lande waar die inwoners 'n hoë vlak van onderwys het, gebruik hierdie vaardighede om hul hulpbronne goed aan te wend en om nywerhede te ontwikkel wat welvaart skep. Goeie onderwysstelsels lewer goed gekwalifiseerde mense wat hul vaardighede kan gebruik om werk te doen wat die ontwikkelingsvlak van die land verhoog. (2)
- 7 Gemeenskapsgebaseerde ontwikkeling Dit voorsien onderwys, opleiding, finansiële bystand en bemagtiging. (3)
- 8 Wanneer 'n rivier oor harde gesteentes vloei, kan hy nie maklik daardeur sny nie. ✓Die harde gesteente vorm 'n trap in die rivierloop waaroor die water op sagter gesteentes laer af val. ✓Die krag van die vallende water en die stukkie rots in sy vrag wat teen die rivierbedding skuur, erodeer 'n diep poel, 'n stortpoel ✓ genoem, onder die waterval. (3)

- 9.1 Baaie ontstaan wanneer sagte gesteentes vinniger as harde gesteentes geërodeer word. Die harde gesteente bly oor as 'n hoë kaap.
- 9.2 Grotte ontstaan waar die golwe 'n klein holte by die basis van 'n hoë kaap erodeer.
- 9.3 'n Boog word gevorm as die grot dwarsdeur die hoë kaap geërodeer word.
- 9.4 'n Suil ontstaan wanneer die boonste deel van 'n boog instort.
- 9.5 'n Stomp is die oorblyfsels van 'n geërodeerde suil. Dit wys tot hoe ver in die see die hoë kaap voorheen gestrek het. (5 + 2 vir die skets = 7)
- 10 Plantwortels hou die grond vas. ✓ Dit verminder die spoed van wind en lopende water en verminder sodoende hulle erosiekrag. ✓ Water wat stadiger vloei, sak in die grond weg, of infiltreer die grond, ✓ daar is dan minder water oor om as afloop oor die oppervlak te spoel en die grond te erodeer. ✓ Waar plantegroei verwyder word, word die grond nie op hierdie maniere beskerm nie. ✓ (Aanvaar enige drie punte.) [3]
- Hernubare hulpbronne kan hulself vervang. ✓ Hulle kan herhaaldelik gebruik word as dit verstandig gedoen word. ✓ Niehernubare hulpbronne kan net een keer gebruik word en vervang hulself nie. ✓ Hulle kan uiteindelik opgebruik word, byvoorbeeld enige mineraal soos steenkool. ✓ (4)
- 12 Een van die hoofredes waarom oorbevissing voorkom, is omdat die wetenskaplikes wat die visstapels meet nooit presies weet hoeveel vis daar in 'n bepaalde streek voorkom en hoeveel wel gevang kan word sonder om die stapels te gou uit te put nie. Groeiende mensebevolkings in baie lande plaas toenemende druk op vis as 'n voedselhulpbron. ✓✓
- Oorbevissing is ook baie moeilik om te beheer. Daar is geen grense in die see nie en hoewel die meeste lande gebiedswaters het wat hulle patroleer, is dit ontsaglik groot gebiede en dit is maklik vir buitelandse vissersbote om in hierdie seegebiede vis te vang sonder om gestop te word. ✓✓ Nog 'n rede vir oorbevissing is stropery, waarvoor werkloosheid dikwels die skuld kry maar wat ook toegeskryf kan word aan hoë swartmarkpryse en gierigheid. In Suid-Afrika is daar 'n wesenlike probleem met goed-georganiseerde bendes wat vir die stropery verantwoordelik is. ✓✓ (6)
- 13 Die ekonomiese produktiwiteit van die grond word verlaag. Dit beteken dat die onvrugbare grond en minder gras steeds minder diere kan onderhou. Landelike gemeenskappe word al hoe armer omdat hulle minder diere het om te verkoop of te eet, en werkloosheid neem toe. Mense beweeg van landelike gebiede na dorpe of stede (dit word verstedeliking genoem) op soek na werk. Voedselpryse, veral vleispryse, styg omdat die aanbod afneem en daar tekorte is.



Die ewewig van die ekosisteem word beïnvloed deur die verwydering van gras en laer grondvrugbaarheid. Die beteken dat ander lewende wesens en plant wat van die gras en vrugbare grond afhanklik is, ook geraak word. (Aanvaar enige drie.)

[3]

- 14 Deur produkte of verpakings te kies wat weer gebruik of herwin kan word, verminder ons ook die hoeveelheid afval wat deur die produksie en verbruik daarvan ontstaan. Met ander woorde, ons kies produkte waarvoor hulpbronne meer volhoubaar gebruik word.

As individue kan verbruikers die verskaffers van vis en vleisprodukte beïnvloed deur hulle vraag na hierdie en alle ander produkte. Op hierdie wyse kan alle mense 'n groot verskil maak aan die manier hoe voedsel en ander produkte geproduseer word.

Deur die drie R'e in huishoudings te aanvaar en veral deur net produkte te koop met verpakking wat weer gebruik of herwin kan word, kan individue die hoeveelheid afval wat na grondvulterreine gestuur word, verminder.

Individue kan hulle koolstofvoetspoor kleiner maak deur te loop, fiets te ry of openbare vervoer te gebruik pleks van alleen in 'n motor te ry, en deur ligte en toestelle by die huis af te skakel. (Aanvaar enige vier punte.)

[4]

**Totaal: 50 punte**

## **Deel 2: Geskiedenis**

- 1.1 'n Groot skare Nazi-ondersteuners is teenwoordig – sien hoeveel mense Hitler salueer - terwyl die werke verbrand en vernietig word. ✓ (1)
- 1.2 Die boeke, artikels en kunswerke is as anti-Duits beskou omdat hulle nie “eg” of “suiwer” was nie. Volgens die Nazi's het hulle die Duitse taal, kultuur en tradisionele waardes ondermyn. ✓ (2)
- 1.3 Joodse beroepslui sou aanvoer dat hul werk vernietig is omdat die kwaliteit daarvan aantoon dat hulle gelyk aan die Duitsers was en nie minderwaardig nie. Die Duitsers wou voorkom dat Joodse standpunte en menings in die openbaar versprei word as hulle hulself sou uitspreek teen die diskriminasie wat die Jode aan hulle uitdeel. ✓ (2)
- 1.4 Duitsers het mense aangemoedig om Joodse besighede te boikot. Alle Jode wat in die staatsdiens, onderwys, pers en teaterbedryf gewerk het, het hul werk verloor. Alle Jode moes 'n geel ster op hul klere dra sodat hulle maklik uitgeken kon word. In 1935 het die Nazi's die Neurenbergwette ingestel. Dié wette het gesê dat Jode nie Duitse burgers kan wees nie. Hulle het ook huwelike tussen Jode en ander Duitsers verbied. Die geld en eiendom van enige Jood wat Duitsland verlaat het, is deur die staat gevat. Ander wette het Jode verbied om universiteit toe te gaan,

sportvelde te gebruik en om bioskoop toe te gaan. ✓ (Aanvaar enige van die vyf punte hierbo.) (5)

[10]

- 2 Opsomming: Leerders moet standpunt inneem dat hulle die argument steun: gedurende die Koue Oorlog het die supermoondhede teen mekaar meegeding om wapens op te pot en die ruimte te verken. Die opstel moet dan die wapen- en die ruimtewedloop bespreek.

Inleiding: Leerders moet standpunt inneem en saamstem dat die supermoondhede tydens die Koue Oorlog met mekaar gewedywer het. Die leerder moet daarna sy standpunt motiveer deur kortliks 'n rede te verskaf; en dan moet die merker ingelig word oor wat die res van die opstel sal behels.

Paragraaf 1: Wapenwedloop

Paragraaf 2: Ruimtewedloop

Slot: Vat saam en sluit af.

[10]

- 3.1 Swart mense is deur die Paswet gedwing om altyd 'n pasboek by hulle te hê, waar hulle ook al gegaan het. ✓ Die doel van die pasboek was om beheer te hou oor wie stedelike gebiede binnegegaan het. ✓ Daarbinne is jou naam, jou etniese groep, van watter tuisland jy was en die naam van jou werkgewer in die dorp aangeteken. ✓ (3)
- 3.2 As die inligting in die pas as verkeerd beskou is, ✓ kon die man hof toe geneem word, of in die tronk gestop word, of hy sou dwangarbeid op 'n tronkplaas moes doen, of hy sou na sy tuisland gedeporteer (teruggestuur) word. ✓ (2)
- 3.3 Op 9 Augustus 2011 was die 55ste herdenking, dus moes dit in 1956 plaasgevind het. ✓ (1)
- 3.4 Hulle hou honderde anti-pasboekpetisies in hul hande wat hulle aan die eerste minister sou oorhandig ✓✓ (2)
- 3.5 Die leiers was almal vroue van verskillende rasse en kulturele groepe ✓ wat saamgestaan het vir hierdie saak. ✓ (2)
- 3.6 Die regering het aangekondig dat hulle die paswette ook na vroue uitbrei; dit het beteken dat beide swart mans en vroue pasboeke moes dra ✓✓  
OF dit het beteken dat vroue nie hul kinders na die stedelike gebiede kon neem waar hulle gewerk het nie, hulle sou dus van hul gesinne geskei word ✓✓  
OF die pasboek sou hul beweging beperk tot hul bestemming en nêrens anders nie. ✓✓ Aanvaar enige relevante antwoord. (2)

[12]

- Onderwysers is opdrag gegee om die leerders in Afrikaans te onderrig, ✓ die skare van betogende student het die opmars gedoen omdat hulle nie hul klasse in Afrikaans wou hê nie. Op een van die plakkaat staan “Weg met Afrikaans” ✓(3) Dit wil voorkom asof Buthelezi by die opmars aangesluit het omdat sy geraak is ✓ deur die opdrag van Bantoe-onderwys. ✓ Sy verduidelik dat sy haarself nie in Afrikaans kon uitdruk nie ✓ en daarom sleg op skool gedoen het (“ek het 10 uit 100 vir toetse gekry”) ✓ omdat sy die toetse in haar derde taal moes beantwoord. Buthelezi kon ook by die opmars/betoging aangesluit het ter ondersteuning van die seun wat geskiet is. ✓ (Aanvaar enige twee.) (2)
- Die langtermynnoorsake van die Soweto-opmars sluit die volgende in: die uitwerking van apartheidsbeleide sedert die implementering daarvan in die veertigerjare, ✓ die Wet op Bantoe-onderwys en sy implementering in die vyftigerjare, ✓ die swak lewensomstandighede waaronder mense geleef het, en die onderdrukkende optrede van die regering. ✓ (3)
- 4.4 Hierdie bron is baie betroubaar, dit is die persoonlike getuienis van ’n slagoffer wat die betoging oorleef het. ✓ Dit verskaf besonderhede wat met ander bronne bevestig/geverifieer kan word. ✓ Dit is in ’n Suid-Afrikaanse tydskrif met ’n goeie reputasie gepubliseer. ✓
- OF Die bron is onbetroubaar omdat Buthelezi 16 jaar oud was in 1976 en 39 toe die getuienis in die tydskrif verskyn het. ✓ ’n Hele aantal jare het verloop en sy mag inligting vergeet het of uitgelaat het. ✓ Die tydskrif mag ook haar woorde geredigeer het. ✓✓ (Aanvaar enige twee.) (2)
- 4.5 Antoinette het nie gedink dat hulle in gevaar was nie omdat daar soveel kinders was wat aan die opmars deelgeneem het, ✓ sy het gedink dat hulle veilig sou wees tussen die skare. (1)
- 4.6 Die polisie het studente gewaarsku/beveel om uiteen te gaan, ✓ hulle het traangas op die skare gegooi ✓ en hulle het hul honde losgelaat. ✓ (Aanvaar enige twee.) (2)
- 4.7 Selfs indien die polisie die skare gewaarsku het om uiteen te gaan kan hul optrede nie regverdig word toe hulle skiet op kinders wat ongewapen was en vreedsaam aan ’n betoging deelgeneem het. ✓
- OF
- Die polisie het genoeg tyd aan die kinders gegee om uiteen te gaan na hul waarskuwing, maar dit is geïgnoreer. Die polisie het hul werk gedoen om wet en orde te herstel. ✓ (2)
- 4.8 Hoewel Mbuyisa nie Hector se lewe gered het nie, kan hy as ’n held beskou word. In ’n noodgeval, toe Antoinette hulpeloos gevoel het, het hy tussenbeide getree en probeer om haar broer te red. ✓✓ (2)

4.9 Antoinette beskou haar broer as 'n Suid-Afrikaanse held omdat sy dood 'n tragiese simbool van apartheid geword het; dit het die aandag van die buitewêreld op die ellendige toestande van alle Suid-Afrikaanse onder apartheid gevestig. ✓ Sy dood, sowel as die dood en verdwyning van baie ander kinders was 'n keerpunt in die geskiedenis van Suid-Afrika ✓ en het die begin van die einde van apartheid ingelui.

(2)

[18]

**Totaal: 50 punte**

**Review Copy**

## Alternatiewe halfjaareksamen

### Deel 1 – Geografie

Sê of die volgende stellings waar of vals is. Korreger die stellings wat vals is.

- 1.1 Kontoerlyne verbind punte wat op die dieselfde hoogte bo seespieël lê.
- 1.2 Die kontoerinterval is die afstand in meter tussen enige twee kontoerlyne.
- 1.3 Hoe steiler die helling, hoe nader lê die kontoerlyne aan mekaar.
- 1.4 Die gradiënt van 'n helling dui aan hoe steil die helling is.
- 1.5 Sagte hellings het ander kontoerintervalle as steil hellings.
- 1.6 Die kontoerinterval op topografiese kaarte is altyd 20 m. (8)
- 2 Teken die kaartsimbool vir trigbakennommer 123 wat op 'n hoogte van 1945,7 m lê.
- 3 Watter geriewe word met die volgende letters op topografiese kaarte aangedui?
  - a) P
  - b) S
  - c) W (3)
- 4 Gebruik die kaart van Tzaneen op bladsy xx om die volgende vrae te beantwoord:
  - a) Watter geriewe is by ruitverwysing 010 geleë? (2)
  - b) Identifiseer die terreinbaken by A4. (1)
  - c) Wat is die naam van die spoorwegstasie by K2? (1)
  - d) Op watter benaderde hoogte lê die stasie by Tzaneen? (1)
  - e) Bereken die lengte van die treintonnel (1)
  - f) Bereken die afstand per spoor vanaf die stasie by Tzaneen tot by die punt waar dit Tzaneen dam bereik. (2)
5. Watter drie aanwysers word in die Mensontwikkelingsindeks ingesluit? (3)
6. Definieer/omskryf die volgende terme:
  - 6.1 Geletterdheidskoers onder volwassenes (1)
  - 6.2 Lewensverwagting (1)
  - 6.3 BBP per capita (2)
- 7.1 Wat behels handelsversperrings? (1)
- 7.2 Noem drie handelsversperrings en beskryf hoe elkeen funksioneer (3 × 3 = 9)
8. Verduidelik waarom onderwys so 'n belangrike faktor is wat die ontwikkeling van 'n land kan beïnvloed. (4 × 2 = 8)
9. Wat behels vryhandelsooreenkomste? (1)
10. Lys die drie tipes faktore wat tot volhoubare ontwikkeling bydra. (3)

## **Deel 2: Geskiedenis**

### **Afdeling A: Vrae gebaseer op bronne**

**Bestudeer Bron 1A–1B en 2A–2B en beantwoord hierdie vrae.**

#### **Verwys na Bron 1A**

- 1.1.1 Watter tegnieke het die Nazi's gebruik om hierdie moeder te oortuig dat hulle optrede aanvaarbaar was? (1)
  - 1.1.2 Wat dink jy sou gebeur het met haar moeder indien sy die Naziparty se verduideliking bevraagteken het? (3)
  - 1.1.3 Volgens die bron, wie is in konsentrasiekampe gesit? (3)
  - 1.1.4 Volgens die bron, waarom is mense in die konsentrasiekampe gesit? (2)
- [9]

#### **Verwys na Bron 1B.**

- 1.2.1 Wat was die 'ghetto' waarna Weisel verwys het? (4)
  - 1.2.2 Waarom het Elie Weisel 'n lewende dooie gesien toe hy in die spieël gekyk het? (2)
- [6]

#### **Verwys na Bron 2A**

- 2.1.1 Watter simbole gebruik die spotprenttekenaar om die kommuniste en die kapitaliste uit te beeld? (2 × 2)
  - 2.1.2 Hoe word spanning en aggressie in hierdie bron uitgebeeld? (3)
  - 2.1.3 Gebruik kennis wat jy opgedoen het om te verduidelik waarom daar spanning tussen die Weste en die USSR na 1945 bestaan het. (Wenk: Wat wou hulle met Duitsland na die oorlog doen?) (5)
- [12]

#### **Verwys na Bron 2B**

- 2.2.1 Gebruik jou eie woorde en verduidelik wat die Ystergordyn beteken. (2)
  - 2.2.2 Hou die doelwitte van die VN in gedagte, en sê hoekom Mevrouw Verenigde Nasies die Ystergordyn probeer ophig? (3)
  - 2.2.3 Dink jy die spotprenttekenaar het enige vertroue in die Verenigde Nasies? (1 + 2)
- [8]

## Afdeling B: Verrykende skryfwerk

3. Berlyn het om verskeie redes die fokuspunt van die Koue Oorlog geword. In 'n opstel van 350 woorde, bespreek kortliks hoe die skeiding van Duitsland en Berlyn, die Berlynse blokkade en lugbrug, sowel as die oprigting van die Berlynse Muur spanninge gedurende die Koue Oorlog laat oplaai het.

[15]

**Totaal : 50 punte**

## Bylae van bronne

### Bron 1A

**'n Duitse vrou verduidelik waarom haar moeder die Nazi's ondersteun het.**  
[Skrywer en uitgewer se naam verwyder]

*Sommige mense het die Führer as hul redder beskou en was betower deur hom – soos my ma byvoorbeeld.*

*Sy was oortuig dat alles wat die Nazi's gedoen het was reg en noodsaaklik. Niks kon haar geloof in Hitler laat wankel nie ... Sy het die verduidelikings wat die Party vir die skep van die konsentrasiekampe gegee het, aanvaar – dat alle uitvaagsels van die strate verwyder moes word! Herhaaldelike oortreders, seksmisdadigers en parasiete wat op die Volk (die Duitse nasie) teer soos profiteerders (woekeraars) sou in die kampe rehabiliteer word om eerlik te word. Hulle sou geleer word om gedissiplineerd en netjies te wees, en natuurlik sou geen haar op iemand se kop geraak word nie.*

### Bron 1B

'n Uittreksel uit *Night*, die boek wat deur Massamoordoorlewende Elie Weisel geskryf is. In dié uittreksel praat hy oor een van sy wedervaringe in 'n konsentrasiekamp:

*Een oggend, toe ek myself sover kon kry om op te staan, het ek na myself in die spieël teen die oorkantste muur gekyk. Ek het nog nie na myself in 'n spieël gekyk sedert ek na die ghetto gestuur is nie. Vanuit die spieël het 'n lyk, 'n lewende dooie, na my gestaar; die blik in sy oë sal ek nooit as te nimmer vergeet nie.*

## Bron 2A

Die volgende spotprent wat deur Bruce Russell in 1945 geteken is, beeld die simbole en begrippe uit wat dwarsdeur die Koue Oorlog gebruik is.



## Bron 2B

'n Ystergordyn het op Europa neergedaal. Die Weste het reeds probeer om die Ystergordyn te lig, maar kon nie daarin slaag nie. Nou was dit Mevrouw Verenigde Nasies se beurt.





---

## Alternatiewe halfjaar-eksamen memorandum

---

### Deel 1 – Geografie

- 1.1 Waar
- 1.2 Vals
- 1.3 Waar
- 1.4 Waar
- 1.5 Vals
- 1.6 Waar (8)
- 2 Driehoek met aangeduide hoogte en trigbakennommer in kursiefskrif (2)
- 3.1 Poskantoor
- 3.2 Skool
- 3.3 Winkel (3)
- 4.1 hospitaal, kerk (2)
- 4.2 vrugteboord (1)
- 4.3 landgoed (1)
- 4.4 ongeveer 680 m (1)
- 4.5 ongeveer 1 km (2)
- 4.6 ongeveer 7,7 km (2)
- 5 Lewensverwagting, vlak van onderwys en BBP per capita. (3)
- 6.1 Die persentasie van die volwasse bevolking wat kan lees en skryf. (1)
- 6.2 Lewensverwagting (LV) is die meting van die gemiddelde lewensduur van geboorte tot dood van 'n persoon in 'n bepaalde land. (1)
- 6.3 Dit meet die totale hoeveelheid goedere en dienste wat in 'n jaar in 'n land geproduseer word, gedeel deur die aantal mense in die land. (2)
- 7.1 Handelsversperrings: reëlins wat dit vir ander lande moeiliker maak om hul produkte uit te voer na die land wat hierdie versperrings instel. (1)
- 7.2 Subsidies: ✓ geld wat die regering aan plaaslike boere of verskaffers betaal om hul pryse laer en goedkoper as ingevoerde goedere te maak. ✓✓  
Handelstariese: ✓ belastinge wat by die pryse van ingevoerde goedere gevoeg word om dit duurder te maak sodat dit nie so maklik soos plaaslik geproduseerde goedere sal verkoop nie. ✓✓  
Embargo's: ✓ wette wat 'n besondere land verhoed om goedere aan die land wat die wette ingestel het, te verkoop ✓✓ (3 × 3 = 9)
- 8 'n Hoogs opgevoede bevolking het die vaardighede om tegnologie steeds te verbeter, wat veroorsaak dat die land meer en meer ontwikkel. As 'n land wil industrialiseer, moet hy genoeg geskoolde mense hê, soos ingenieurs,

rekenmeesters en vaardige bestuurders om groot nywerhede te vestig en te bedryf.

In arm, onderontwikkelde lande, waar daar nie baie geskoolde mense is nie, is daar 'n tekort aan entrepreneurs (die mense wat sakeondernemings begin). Dit beteken daar is nie baie werkgeleenthede nie en werkloosheid is hoog.

Gekwalifiseerde, geskoolde werkers verdien 'n groter inkomste as swak opgevoede werkers, en hierdie groter inkomste, saam met die belasting wat die werkers betaal, dra alles by tot 'n groter BBP per capita.

Geletterdheid van volwassenes vorm 'n belangrike deel van onderwys. Vir moderne vorme van kommunikasie wat in die sakewêreld gebruik word, soos e-pos, faks en SMS, is geletterdheid veral belangrik. Mense wat nie geletterd is nie, kan nie hierdie nuwe tegnologieë gebruik nie en dit vertraag ontwikkeling.

(4 × 2=8)

9 Handelsooreenkomste waar daar geen tariewe is nie. (1)

10 Ekonomiese faktore, maatskaplike faktore, omgewingsfaktore (3)

## Deel 2: Geskiedenis

### Afdeling A: Vrae gebaseer op bronne

#### Verwys na Bron 1A

1.1 propaganda (1)

1.2 Die Party sou geweld gebruik het ✓ en die stormtroepe sou haar geïntimideer het. ✓ As sy haarself te sterk hieroor uitgelaat het, sou sy deur die opposisie na 'n konsentrasiekamp gestuur word. ✓ (3)

1.3 Herhaaldelike oortreders, ✓ seksmisdadigers, ✓ parasiete wat op die Volk teer, ✓ profiteerder (woekeraars) ✓ (enige 3) (3)

1.4 Uitvaagsels moes uit die samelewing verwyder word, ✓ hulle sou in die kampe geleer word ✓ om gedissiplineerd en netjies te wees. ✓ (enige 2) (2)

#### Verwys na Bron 1B

1.5 'n Ghetto was 'n arm, ✓ klein ✓ ommuurde deel van die stad ✓ waar Jode gedwing was om te woon. ✓ (4)

1.6 Elie Weisel was so swak, uitgeteer en byna dood, ✓ dat hy soos 'n 'lewende lyk' gelyk het. ✓ (2)

## Verwys na Bron 2A

- 2.1 Kommuniste: Die Russiese beer ✓ en die hamer en sekel op die Russiese vlag ✓  
Kapitaliste: Die Amerikaanse adelaar (arend) ✓ en die Amerikaanse vlag (sterre en strepe) op die arend se rug ✓ (2 × 2)
- 2.2 Spanning en aggressie word uitgebeeld deur die dreigende donker wolke in die agtergrond wat 'n storm voorstel wat broei. ✓ Die spanning en aggressie is duidelik op die diere se gesigte te sien ✓ volgens die lyftaal van die beer lyk dit of hy die arend wil aanval, maar die arend staan sy man/gee nie bes nie. ✓ Die spanning word verder beklemtoon deurdat die diere elk op die rand van 'n afgrond staan. ✓ (enige 3) (3)
- 2.3 Die USSR en die Weste het verskil oor wat om na die oorlog met Duitsland te doen. Brittanje en die VSA wou Duitsland nie straf nie, want hulle het uit hul ondervinding van die Eerste Wêreldoorlog geweet dit sal nie werk nie. ✓ Die USSR, wat die swaarste onder die Duitse inval gely het, ✓ wou hê Duitsland moet skadevergoeding betaal. ✓ Die Sowjetunie wou beheer behou oor die lande in Oos-Europa wat hy uit die Nazi-okkupasie bevry het. ✓ (5)

## Verwys na Bron 2B

- 2.4 Die Ystergordyn is die term wat gebruik word om die onsigbare muur van spanning ✓ wat oor Europa gedaal het en dit in kommunistiese en kapitalistiese helftes verdeel het, te beskryf. Die spanning was so hoog dat dit beskryf is as 'n gordyn van ondeurdringbare staal. ✓ (enige 2) (2)
- 2.5 Die doel van die VN is om vrede en welwillendheid tussen nasies te onderhou. Mevrouw VN moes die spanninge in Europa verlig of stopsit ✓ omdat mense bang was dat dit weer tot 'n oorlog kon lei. ✓ (3)
- 2.6 Nee, ✓ die spotprenttekenaar dink nie dat sy sal slaag nie. Alhoewel sy haarself fisies ooreis ✓ en sweet van die inspanning, het die Ystergordyn nie geroer nie. Die spotprenttekenaar beeld ook die mislukte pogings van die Weste uit om die gordyn oop te beur; ✓ hiermee beklemtoon hy die byna onmoontlike taak wat Mevrouw VN aangepak het. (1 + 2)

## **Afdeling B: Verrykende skryfwerk**

3. Opsomming: Die leerder moet standpunt inneem en verduidelik hoe Berlyn 'n fokuspunt gedurende die Koue Oorlog geword het. Die opstel moet handel oor hoe Duitsland en Berlyn geskei is, die Berlynse blokkade en lugbrug, sowel as die oprigting van die Berlynse Muur en hoe dit spanninge gedurende die Koue Oorlog laat oplaai het.

Inleiding: Tersaaklike inleiding wat duidelik laat blyk dat Berlyn die middelpunt van die oorlog geword het. Redes vir die standpunt en 'n kort uiteensetting van wat in die opstel bespreek sal word, is noodsaaklik.

Paragraaf 1: die skeiding van Duitsland en Berlyn

Paragraaf 2: die Berlynse blokkade en lugbrug

Paragraaf 3: die oprigting van die Berlynse Muur

Slot: verskaf 'n samevatting en 'n slotgedagte

[15]

**Totaal: 50 punte**

**Review Copy**

---

## Alternatiewe jaareind-eksamen

---

### Deel 1: Geografie

#### Vraag 1

Lys twee feite oor kontoerlyne op 'n kaart.

#### Vraag 2

Beskryf hoe kontoerpatrone op 'n kaart aandui hoe die landskap lyk, en gee 'n voorbeeld van hoe 'n besondere fisiese kenmerk deur middel van 'n kontoerlyn voorgestel word. (2 × 2=4)

#### Vraag 3

Definieer of omskryf die term 'ortofotokaart'. (1)

#### Vraag 4

Identifiseer twee hoogte-aanduidings op topografiese kaarte. (2)

#### Vraag 5

Noem die drie vernaamste aspekte van ontwikkeling. (3)

#### Vraag 6

Lys ses faktore wat ontwikkeling beïnvloed. (3)

#### Vraag 7

Verklaar waarom lande in Europa, Noord-Amerika, Japan en Australië 'n hoër MOI as lande in Afrika het. (3)

#### Vraag 8

Skets die belangrikheid van volhoubare ontwikkeling in breë trekke. (2)

#### Vraag 9

Bespreek die twee vernaamste maniere waarop menslike aktiwiteite tot verwerping bydra. (5)

**Vraag 10**

Beskryf die erosie wat in die bloop van 'n rivier voorkom en die fisiese kenmerke wat ons daarvan aantref. (3)

**Vraag 11**

Verklaar hoe vloedvlaktes gevorm word en waarom hulle nuttig is vir mense. (3)

**Vraag 12**

Kontrasteer die twee verskillende maniere waarop winderosie plaasvind, en beskryf die kenmerke wat as gevolg hiervan ontstaan. (4)

**Vraag 13**

Skryf 'n paragraaf waarin jy die vernaamste redes vir oorbeweiding opsom. (6)

**Vraag 14**

Verskaf in breë trekke enkele van die maniere waarop ondernemings soos hotelle hul koolstofvoetspore kan verklein. (3)

**Vraag 15**

Wat beteken die begrip 'voedselsekuriteit'? (3)

**Vraag 16**

Lys drie verskillende volhoubare boerderytegnieke. (3)

**Totaal: 50 punte**

**Deel 2: Geskiedenis****Vraag 1**

Na die Eerste Wêreldoorlog was die Weimar-republiek was die eerste demokratiese regering wat Duitsland ooit gehad het. Die politici het gevolglik nie baie ervaring gehad nie en baie Duitsers het nie die demokratiese stelsel vertou nie. Hierdie sentimente, tesame met Hitler en die Naziparty se politiese aspirasies en die ekonomiese krisis wat wêreldwyd in 1929 geheers het, het beteken dat die Weimar-regering min kans op sukses gehad het.

Stem jy saam met hierdie stelling? Onderzoek en bespreek hierdie stelling in 'n opstel van 350 woorde. [12]

## **Vraag 2**

### **Verwys na Bron 2A**

- 2.1 Volgens Bron 2A was sommige Amerikaanse militariste bekommerd oor die gebruik van die atoombom. Watter besware of kwelvrae het die leiers geopper? (2)
- 2.2 Skryf 'n paragraaf van 80 woorde waarin jy verduidelik waarom die Japannese op die punt gestaan het om oor te gee. (6)

### **Verwys na Bron 2B**

- 2.5 Waarom het President Truman geglo "Dit is die grootste gebeurtenis in die geskiedenis"? (2)
- [10]

## **Vraag 3**

### **Verwys na Bron 3A**

- 3.1 Hoe het die vroue in Pretoria gekom? (1)
- 3.2 Die persoon wat ondervra word, is nie seker wat die naam die straat is waar hulle gaan byeenkom nie. Veroorsaak dit dat die bron nie betroubaar is nie? (2)
- 3.3 Beskryf die stemming of luim waarin die skare was. (1)
- 3.4 Wie is die "Baas" waarna die persoon wat ondervra word, verwys? (1)
- 3.5 Met verwysing na die bron en kennis wat jy opgedoen het, hoekom kan ons hierdie opmars as 'n uitbreiding van die Versetveldtog van 1952 beskou? (3)

### **Verwys na Bron 3B**

- 3.6 Volgens die bron, hoe het die regering reageer op die Vrouedagopmars? (1)
- 3.7 Op watter wyse ondersteun Bron 3A dit wat in Bron 3B uitgebeeld word? (1)
- 3.8 Watter van die twee bronne sal van meer nut vir 'n geskiedskrywer wees wat die Vroueopmars bestudeer? (2)
- 3.9 Bron 3A en Bron 3B is die resultaat van 'n mondelinge geskiedenisprojek. Watter historiese waarde het mondelinge projekte soos hierdie? (3)
- [15]

## **Vraag 4**

### **Verwys na Bron 4A**

- 4.1 Verduidelik in detail wat Steve Biko en die swartbewustheidsbeweging voorgestaan het. (3)
- 4.2 Wat het Biko bedoel met "die kragtigste wapen in die hande van die onderdrukker is die gees van die onderdrukte"? (2)

- 4.3 Gebruik kennis wat jy opgedoen het en verduidelik hoekom Biko die Suid-Afrikaanse Studenteorganisasie in 1969 gestig het. (2)

#### **Verwys na Bron 4B**

- 4.4 Bron 4B verwys na 'n foto wat op 16 Junie 1976 geneem is oomblikke voordat die studenteoptog gewelddadig geword het. Wat was die lang- en korttermyn opvoedkundige oorsake van die verset teen Bantoe-onderwys? (2)
- 4.5 Beskryf die gees wat gedurende die opmars onder die skare geheers het. (1)
- 4.6 Op watter manier kan hierdie bron gebruik word om te bewys dat die opmars vreedsaam in Soweto begin het? (3)

[13]

**Totaal: 50 punte**

#### **Bylae van bronne**

##### **Bron 2A**

Volgens Bron 2A was sommige Amerikaanse militariste bekommerd oor die gebruik van die atoombom. Hier volg kommentaar deur een van die leiers van die Geallieerde magte in Europa.

*“Ek het meer en meer depressief gevoel elke keer as ek daaraan gedink het... Ek het dit om twee redes teengestaan: In die eerste plek was die Japannese reg om oor te gee, en dit was onnodig om hulle op hierdie verskriklike manier te straf. Tweedens kon ek dit nie verdra dat ons land die eerste sou wees om so 'n wapen te gebruik nie.”*

##### **Bron 2B**

Opmerking deur Truman, die Amerikaanse president, toe hy hoor dat die bom suksesvol ontplof het:

*“Dit is die grootste gebeurtenis in die geskiedenis.”*

##### **Bron 3A**

<http://www.sahistory.org.za/topic/womens-march-interviews>  
doen, onderhoude met veertien vroue wat aan die Vroueopmars in 1956 deelgeneem het, gevoer. Hier volg uittreksels uit een onderhoud.

*(V: Dui die onderhoudvoerder se vraag aan)*

*Onderhoud Een: Dorothy Masenya (DM)*

*(Onderhoud oorspronklik in Engels gevoer)*



*V: Hoe het die vroue in Pretoria gekom?*

*DM: Ons het almal vanuit verskillende oorde en uit Johannesburg bymekaargekom. Mense het per trein en so aan vanuit Springs, die Oos-Rand en so aan daar aangekom... Ou mense is vanaf Johannesburg en ander gebiede daarheen met motors vervoer... Ons was 'n groot skare. Ook mense uit Lady Selbourne. Daar was 'n hele klomp van ons wat by die ander aangesluit het. Ons het iewers in die stad ontmoet ... ek dink dit was Boomstraat? Op die hoek van Boom- en Andriesstraat, nie ver die van hospitaal af nie.*

*V: Kan jy ons iets meer vertel oor die gees wat geheers het? Hoe het julle gevoel?*

*DM: (lag) Wel, ons het nooit voorheen pasboeke gedra nie. Ons was dus baie entoesiasties om hierdie Boere- 'baas' te gaan sien en vir hom te sê dat ons nie pasboeke sal dra nie. O ja, ek onthou die dames wat daar was Mev Moodley, Helen, Lilian Ngoyi en... en... Bertha Mashaba,... Amina Cachalia. Sy was toe 'n jong vrou... Ons het so baie dinge gehad om oor te praat. Soos ek gesê het, eintlik wou ons sien of ons gearresteer sou word, of waar hulle 'n tronk sou kry wat groot genoeg was om die hele lot in op te sluit. Jy sien, dit was die hele idee, as een van ons gearresteer sou word, sou ons almal saamgaan, niemand sou terugstaan nie. Dis hoekom ons daar was... Maar eintlik het hulle dit maklik gemaak vir ons... Niemand is daardie dag gearresteer nie.*

### **Bron 3B**

In 2000 het vier jong navorsers wat oor mondelinge geskiedenis navorsing doen, onderhoude met veertien vroue wat aan die Vroueopmars in 1956 deelgeneem het, gevoer. Hier volg 'n uittreksel uit een van die ander onderhoude.

*Onderhoud Twee: Caroline Motsoaledi (CM)*

*(Onderhoud is in Noord-Sotho gevoer, toe vertaal na Engels en vandaar in Afrikaans)*

*V: Kan jy ons ietwat meer oor die Vroueopmars vertel – hoe dit georganiseer is, hoe die vroue georganiseer is, waar julle geld vir die vervoer na Pretoria gekry het?*

*CM: Ons was gewoon daaraan om elke nou en dat by Mzimbhlophe te vergader. Baie mense het vroue by hul eie takke georganiseer. Ons het met treine na Pretoria gereis. Toe loop ons na die Uniegebou en het daar in die tuin gesit. Ons leiers het die gebou binnegegaan om die memorandum aan Strijdom te oorhandig, maar hy was nie daar nie. Daar was niemand om die memorandum te ontvang en te lees nie. Toe het ons leiers ons in die binnehof bymekaargeroep.*

#### **Bron 4A**

'n Aanhaling deur Steve Biko, leier van die swartbewusstheidsbeweging wat in 'n tronksel op 12 September 1977 dood is.

“You are either alive and proud or you are dead.”

“Whites must be made to realise that they are only human, not superior. Same with Blacks. They must be made to realise that they are”

#### **Bron 4B**



'n Foto wat op 16 Junie 1976 geneem is oomblikke voordat die studenteoptog gewelddadig geword het.

---

## Alternatiewe jaareind-eksamen memorandum

---

### Deel 1: Geografie

- 1 'n Kontoerlyn is 'n lyn op 'n kaart wat alle plekke verbind wat dieselfde hoogte bo seevlak of seespieël het.

Hoogte in meter word in spasies al langs die kontoerlyne geskryf. Elke kontoer het 'n hoër of 'n laer waarde as die een langs hom, afhangende daarvan of dit hoër of laer teen die helling is.

Die hoogteverskil tussen enige twee kontoere is dieselfde – dit word die kontoerinterval genoem. (Aanvaar enige twee.) (2)

- 2 Die patroon wat kontoere op 'n kaart maak, wys vir ons hoe die grond op grondvlak lyk. Deur na kontoerpatrone te kyk, kan ons landvorms soos heuwels, valleie, hellings en kranse sien. (2)

Die kontoerpatroon vir 'n sagte helling toon dat die kontoere wyd uitmekaar gespasieer is. Die kontoerpatroon vir 'n steil helling toon dat die kontoere naby aan mekaar is.

In 'n vallei is die kontoere V-vormig en wys dit na hoër grond. In 'n uitloper is die kontoere meer gerond en wys hulle na laer grond. (Aanvaar enige twee.) ( $2 \times 2 = 4$ )

- 3 'n Ortofotokaart kombineer kontoere en ander inligting met 'n vertikale lugfoto. OF 'n Ortofotokaart is 'n vertikale lugfoto waarby kaarteienskappe ingevoeg is. (1)

- 4 Kontoere, kolhoogtes en trigonometriese bakens. (enige 2)

- 5 Ekonomiese, sosiale/maatskaplike en omgewingsfaktore. (3)

- 6 Historiese faktore, handel, tegnologie en industrialisasie, gesondheid en welsyn, onderwys, politieke stabiliteit, hulpbronne en bevolkingsgroei. (Enige 3)

- 7 Hulle het hoër vlakke van lewensverwagting, onderwys en BBP per capita. (3)

- 8 Volhoubare ontwikkeling is ontwikkeling wat op so 'n wyse in huidige ontwikkelingsbehoefte voorsien dat toekomstige geslagte steeds daardeur bevoordeel sal word. (2)

- 9 Oopgroefmynbou en klipgroewe ✓ vergroot die oppervlakte van gesteentes wat aan water en lug blootgestel is. Dit vergroot die wisselwerking tussen chemikalieë in lug en water en in gesteentes, en gevolglik die hoeveelheid chemiese verwerking. ✓

Besoedeling wat suurreën veroorsaak: ✓ Wanneer mense fossielbrandstowwe in hul huise, kragstasies, fabriekke en motorvoertuie verbrand, word die gasse swaeldioksied en stikstofoksied in die lug vrygelaat. Swaeldioksied reageer met waterdamp en sonlig om swaelsuur te vorm, en stikstofoksiede vorm salpetersuur in die lug. Hierdie sure meng met reënwater en maak dit ook suur. Suurreën veroorsaak dat gesteentes vinniger verweer as wat andersins die geval sou

wees.✓ Die uitwerking van suurreën op gesteentes kan maklik op standbeelde en grafstene gesien word – veral dié wat gemaak is van kalksteen en marmer, die metamorfiese vorm van kalksteen.✓ (5)

- 10 In die bologrond is die gradiënt van die rivier steil, ✓ en die rivier sny dus meer afwaarts in as sywaarts.✓Valleie is diep, met steil kante. ✓Hulle is soos 'n V gevorm, met baie min gelyk grond weerskante van die rivier.✓Uitlopers steek weerskante in die vallei in. ✓ Uitlopers soos dié word ineenluitende uitlopers genoem.✓ (Enige drie punte.) (3)

- 11 In die onderste deel van sy loop vloei die rivier oor baie gelyk grond.✓Wanneer die rivier in vloed is, sprei sy water oor die grond weerskante van die rivier.✓Die grond wat tydens 'n vloed deur water bedek word, word 'n vloedvlakte genoem.✓Vloedwaters voer fyn deeltjies verweerde rots mee wat slik genoem word.✓Wanneer die vloed verby is, word die slik in die water op die vloedvlakte afgeset, wat die grond vrugbaarder maak. ✓Die vrugbare en gelyk grond, saam met goeie watervoorsiening, beteken dat vloedvlaktes produktiewe boerderygebiede kan wees.✓ (Enige drie punte.) (3)

- 12 Wind veroorsaak erosie op twee maniere, en elkeen vorm verskillende terreinbakens.

Die wind tel sand op en waai dit weg.✓Groot leegtes word gevorm, soms so diep dat dit die grondwater bereik.✓'n Plek in 'n woestyn waar water op die oppervlak verskyn, word 'n oase genoem. ✓

Die wind waai teen rotse vas en die sand wat die wind meevoer, slyt die rots weg.✓Hierdie soort erosie word afskuring genoem.✓Die meeste sand word naby grondvlak gewaai, en die meeste afskuring vind hier plaas.✓Paddastoelvormige rotse, soos die een in figuur 30, word deur hierdie oneweredige erosie gevorm. ✓ (Enige vier punte.) (4)

- 13 *Kulturele redes:* In baie dele van die wêreld speel lewende hawe 'n belangrike rol in die kultuur van gemeenskappe. Diere word nie net aangehou om te eet of te verkoop nie; hulle word gebruik in seremonies en as geskenke en hulle is 'n teken van 'n persoon se rykdom.✓✓

*Ekonomiese redes:* Kommersiële boere is mense wat boer om 'n inkomste uit boerdery te verdien. Gewoonlik is dit vir hierdie boere 'n geval van hoe meer diere hulle kan aanhou en verkoop, hoe groter is die inkomste wat hulle kan kry.✓✓

*Klimaatredes:* Klimaat, en veral die hoeveelheid reën wat 'n streek kry, het 'n belangrike uitwerking op die weiding wat beskikbaar is. ✓✓ (6)

- 14 Kweek 'n deel van hulle kos self of bedien plaaslik geproduseerde voedsel in plaas van voedsel wat van ver af vervoer moet word.

Maak kompos van organiese afval en herwin alle ander afval.

Gebruik alternatiewe energie, soos sonverwarming en windkragenergie.

Moedig gaste en personeel aan om minder water te gebruik en ligte en toestelle af te skakel as dit nie gebruik word nie.

Gebruik kompakte fluoressieergloeilampe (KFL'e), wat baie minder energie as gewone gloeilampe gebruik en baie langer hou. (Enige 3) (3)

- 15 Daar is verskeie verskillende definisies van die term 'voedselsekuriteit', maar die Verenigde Nasies se Wêreldvoedselberaad van 1996 het voedselsekuriteit soos volg omskryf: "wanneer alle mense te alle tye toegang tot voldoende, veilige, voedsame voedsel het om 'n gesonde en aktiewe lewe te handhaaf".

Voedselsekuriteit word gewoonlik gedefinieer as fisiese en ekonomiese toegang tot voedsel wat in mense se dieetbehoefte voorsien en aan hul voedselvoorkeure voldoen. (3)

- 16 Voorsien in mense se behoeftes deur die verskaffing van veilige en bekostigbare voedsel van hoë gehalte.

Beskerm die natuurlikehulpbronsbasis en voorkom die besoedeling van die lug, grond en water.

Gebruik niehernubare hulpbronne doeltreffend.

Gebruik natuurlike biologiese siklusse en beheermaatreëls.

Verseker die ekonomiese voortbestaan van boerdery en die welsyn van boere, hulle gesinne en gemeenskappe.

Rig landbounavorsing, opvoeding en tegnologiese ontwikkeling op die kombinerings van landbouproduktiwiteit en winsgewendheid met omgewingsvolhoubaarheid. (3)

**Totaal: 50 punte**

## **Deel 2: Geskiedenis**

Opsomming: Leerders moet standpunt inneem en saamstem dat die Weimar-republiek nie veel kans op sukses gehad het nie. Hulle moet enige stellings staaf deur die volgende te bespreek: Hitler en die Nazi's in die twintigerjare, die Groot Depressie van 1929 en die uitwerking daarvan op Duitsland; laastens die mislukking van demokrasie in Weimar.

Inleiding: Leerders moet standpunt inneem, met die stelling saamstem en kortliks 'n rede vir hul antwoord verskaf. Leerders moet dan die merker oriënteer ten opsigte van wat in die opstel aangebied gaan word.

Paragraaf 1: Hitler en die Nazi's in die 1920's

Paragraaf 2: Die Groot Depressie van 1929 en sy uitwerking op Duitsland

Paragraaf 3: Hoe demokrasie in Weimar misluk het

Slot: verskaf 'n samevatting en 'n slotgedagte

[12]

- 2.1 Die Japannese was reg om oor te gee (dit was dus onnodig); ✓ hulle wou nie dat die VSA die aggressor wees wat eerste so 'n wapen van grootskaalse uitwissing gebruik nie. ✓ (2)
- Die Japannese was naby aan oorgee – hulle kon nie veel langer voortgaan om te veg nie. Die land het nie sy eie grondstowwe gehad nie en het dringend olie nodig gehad. Die Japannese het vergaan van die honger. Sommige lede van die Japannese regering wou oor 'n vredesooreenkoms onderhandel. Die Japannese keiser het dié mening ondersteun. Duitsland het reeds oorgegee en Japan sou nie op sy eie die oorlog kon voortsit nie. Japannese stede is verswak deur die bomaanvalle wat reeds plaasgevind het. ✓ (6)
- 2.3. Japan is uiteindelik verslaan, hulle sou moes oorgee en die Tweede Wêreldoorlog was uiteindelik oor. ✓ Vir Amerika het dit geskiedkundige betekenis want dit het beteken dat hulle onteenseglik die wêreld se supermoondheid was; ✓ ander lande sou hulle vrees en respekteer vir hulle dapperheid en vaardigheid in oorlog en die wetenskap. ✓ (Aanvaar enige twee.) (2)
- [10]
- 3.1 Die vroue het per trein gereis, ouer mense is per motor vervoer. ✓ (1)
- 3.2 Nee, dit is 'n geringe detail waarvan sy nie seker was nie, ✓ sy onthou nog die presiese plek ✓ (“nie ver van die hospital af nie”), sy was net nie seker van die straatnaam nie. Haar inligting is geloofwaardig en betroubaar, dus kan mens haar hierdie glipsie in haar konsentrasie vergewe. OF Die onderhoud is in 2000 gevoer, dus baie lank na die gebeurtenis wat in 1956 plaasgevind het. ✓ Die persoon met wie die onderhoud gevoer word is nou heelwat ouer as toe ✓ en die feit dat sy nie meer seker is van die straat nie bewys dat haar weergawe van die gebeurtenis nie heeltemal betroubaar is nie ✓ en dit affekteer die betroubaarheid van die bron tot 'n mate. (Aanvaar enige twee.) (2)
- 3.3 Die skare was opgewonde, ✓ entoesiasies ✓ en moontlik ook vasberade. ✓ (Aanvaar enigeen.) (1)
- 3.4 Eerste Minister JG Strijdom ✓ (1)
- 3.5 Hierdie opmars kan as 'n uitbreiding van die Versetveldtog van 1952 gesien word omdat die vroue die apartheidsregering 'getoets' of 'uitgedaag' het. Hulle wou sien of hulle gearresteer gaan word en in oorvol tronk gestop gaan word (“waar hulle 'n tronk sou kry wat groot genoeg was om die hele lot in op te sluit?”) ✓ As hulle gearresteer sou word, sou hulle 'n hele tronk vol maak; dit sou die sisteem so benadeel dat dit nie sou werk nie, en die regering sou die wette verander. ✓ Die opmars kan ook as 'n uitbreiding van die Versetveldtog beskou word omdat die vreedzaam / niegewelddadig ✓ en nierassig was. Hulle het al die ideale van die Versetveldtog nagekom. ✓ Aanvaar enige drie.) (3)

- 3.6 Dit lyk of die vroue geïgnoreer is, ✓ die leiers kom nie vir Eerste Minister Strijdom kry nie ✓ en geen ander amptenaar het buitetoegekom om hul memorandum te ontvang nie. ✓ (Aanvaar enigeen.) (1)
- 3.7 Beide bronne maak melding van treine, motorvervoer en ook dat die vroue na die Uniegebou geloop het. (1)
- 3.8 Enige opsie is korrek solank dit goed gemotiveer is.  
Bron 3A is baie nuttig omdat dit besonderhede verskaf oor hoe die vroue na die Uniegebou gegaan het, ✓ die gees wat onder die skare geheers het ✓ en hul bedoelings met die opmars. ✓ (Aanvaar enige tersaaklike punt.)  
Bron 3B is baie nuttig omdat die besonderhede gee oor hoe die vroue hulself georganiseer het, ✓ hoe hulle na die Uniegebou gegaan het, ✓ en hoe die regering hulle behandel het. ✓ (Aanvaar enige tersaaklike punt.) (2)
- 3.9 Mondelinge geskiedskrywers is dikwels die bewaarders van gemarginaliseerde geskiedenis. ✓ Dikwels word belangrike mense se rekords bewaar of onderhoude word opgeneem, ✓ mondelinge geskiedenisprojekte, soos hierdie een, sorg dat die stemme van gewone mense wat aan historiese gebeure deelgeneem het, gehoor word, ✓ die perspektief/standpunt van gewone mense word dus opgeteken. ✓ Hierbenewens moet ons onthou dat hierdie vroue se stories nie gedurende die apartheid-tyd opgeteken sou wees nie; hierdie projek is dus belangrik omdat gebeure uit die verlede bekendgemaak word. ✓ Aanvaar enige drie.) (3)
- [15]
- 4.1 Hy het gesê swart mense moet die apartheid-idee dat hulle minderwaardig is, verwerp. ✓ Hulle moet trots wees op hul geskiedenis, kultuur en identiteit. ✓ Steve Biko het klem geplaas op hoe belangrik dit vir swart mense is om 'n positiewe houding te ontwikkel oor die feit dat hulle swart is. Hy en die beweging het ook gevoel dat swart mense selfonderhoudend moet wees/ op hulself moet kan staatmaak. ✓ (3)
- 4.2 Biko was van mening dat die kragtigste wapen in die hande van die onderdrukker die gees – ook die idees en opinies – van die onderdrukte was, want hierdeur kon die onderdrukker die onderdrukte beheer. (2)
- 4.3 Biko en die ander studente het gevoel dat dit vir hulle nodig was om vir hulself en deur hulself verandering teweeg te bring, ✓ eerder as om op wit studente se hulp staat te maak. ✓ (2)
- 4.4 Onder Bantoe-onderwys was die standaard van onderwys in swart skole in elke opsig minderwaardig aan die opvoeding wat ander rassegroepe ontvang het. ✓ Leerders is nie geleer om krities te dink nie, maar eerder om gehoorsaam te wees en feite uit hul koppe te leer. Hulle is net genoeg opvoeding gegee om hulle in

staat te stel om handarbeiders te word. ✓ Die regering het veel minder geld aan swart skole bestee. Die gevolg was dat skole oorvol was en nie behoorlike fasiliteite soos wetenskaplaboratoriums en biblioteke gehad het nie. ✓

Die onmiddellike oorsaak van hierdie aksie was 'n gebeurtenis in 1976, toe die regering aangekondig het dat hoërskoolleerders in die helfte van hul skoolvakke deur medium van Afrikaans onderrig moes word. ✓(Aanvaar enige twee.) (2)

4.5 Die gemoedstemming/gees wat onder die skare geheers het was een van vasberadenheid, maar alles was vreedzaam. ✓ (1)

4.6 As ons die bron bestudeer kan ons sien dat die groep leerders kalm en beheersd was; ✓ geen leerders was gewapen nie, ✓ daar is geen bewyse van gevaarlike voorwerpe of wapens in die foto nie. (3)

[13]

**Totaal: 50 punte**

Review Copy